

ដីកា

ភាសាចាស់

សុត្តន្តបិដកេ

មជ្ឈិមនិកាយោ

មជ្ឈិមបណ្ណាសដីកា

។ និមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

មជ្ឈិមនិកាយេ

មជ្ឈិមបល្លោកសង្ខេប

១. គហបតិវត្តោ

១. កន្ទកសុត្តរវគ្គោ

១. អារាមចោត្តរណីអាទិស្វតិ អារាមចោត្តរណីឧយ្យានចតិយដ្ឋានាទិសុ។
ឧស្សន្ទាតិ ពហុលា។ អសោកកណិការកោវិឡាវកុម្មីរាជរុក្ខហិ
សម្មិស្សតាយ តំ ចម្បកវនំ នីលាទិបញ្ចវណ្ណកុសុមបដិមណ្ឌិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ, ន
ចម្បករុក្ខានំយេវ នីលាទិបញ្ចវណ្ណកុសុមតាយាតិ វទន្តិ។ ភគវា
កុសុមគន្ធសុគន្ធិ ចម្បកវនេវិហារីតិ ឥមំនា ន មាបនកាលេ ឯវ តស្មី
នគរេ ចម្បករុក្ខា ឧស្សន្ទា, អថ ខោ អបរភាគេបីតិ ទស្សេតិ។
“បញ្ចសតមត្តហិ អឡុតេឡុសេហី”តិ ឯវំ អទស្សិតបរិច្ឆេទេន។ ហត្ថិនោ
ចារេតិ សិក្ខាបេតីតិ ហត្ថាចរិយោ ហត្ថិនំ សិក្ខាបកោ, តស្ស បុត្តោតិ អាហ
“ហត្ថាចរិយស្ស បុត្តោ”តិ។ តទា ភគវា តេសំ បសាទជននត្ថំ អត្តនោ
ពុទ្ធានុភាវំ អនិគុហិត្វាវ និសិន្នេតិ ទស្សេត្តោ “ធម្មល្លាណំ
យនពុទ្ធស្មីន”ន្តិអាទិមាហ។ ភគវតោ ចេវ ការវេនាតិ ភគវតោ គរុការវេន,
ភគវតិ ការវេនាតិ វា ចាហោ។

និច្ចំ នហោតីតិ អភិណ្ណំ នហោតិ, កធាចិទេវ ហោតីតិ អត្ថោ។
អភិណ្ណានិច្ចតា ហិ ឥធ អធិប្បតា, ន កូជជ្ជនិច្ចតា។ លោកេ កិញ្ចិរិម្ហយាវហំ
ទិស្វា ហត្ថវិការម្បិ ករោន្តិ, អង្គលី វា ដោជយន្តិ, តំ សន្ធាយ វុត្ថំ “អច្ឆវំ បហវិតុ
យុត្ត”ន្តិ។ អក្ខតបុព្វំ ក្ខតន្តិ អយំ និវុត្តិនយោ យេកុយ្យេន ឧចាធាយ វុឡីវសេន
វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ តថា ហិ ចាឡិយំ “យេបិ តេ, កោ គោតម, អហេសុំ
អតីតមទ្ធាន”ន្តិអាទិ វុត្ថំ, កិញ្ចិ អកត្តព្ពម្បិ ករិយមាណំ ទុក្ករកាវេនវិម្ហយាវហំ
ហោតិ, តថា កិញ្ចិ កត្តព្ពំ, បុរិមំ គរហាជ្ជរិយំ, បច្ឆិមំ បសំសជ្ជរិយំ, តទុកយំ
សុត្តបទសោ ទស្សេតុ “តត្ថា”តិអាទិ វុត្ថំ។

សម្មា បដិចាទិតោតិ សម្មាបដិបទាយំ ឋបិតោ។ ឯសា បដិបទា បរមាតិ
ឯតបរមំ, ការណបុំសកនិទ្ទេសោយំ យថា “វិសមំ ចន្ទិមស្វរិយា បរិវត្តន្តិ”តិ (អ.
និ. ៤.៧០)។ អយញ្ញោត្ត អត្ថោ - ភគវា ភិក្ខុសង្ឃោ បដិបទាយ តុម្ពេហិ
បដិចាទិតោ, អតីតេបិ កាលេ ពុទ្ធា ឯតបរមំយេវ ភិក្ខុសង្ឃំ សម្មា
បដិចាទេសុំ, អនាគតេបិ កាលេ ឯតបរមំយេវ ភិក្ខុសង្ឃំ សម្មា
បដិចាទេស្សន្តិ បរិព្ពាជកោ នយគ្គាហោន ទិដ្ឋន អទិដ្ឋំ អនុមិនន្តោ
សព្ពេសម្បិ ពុទ្ធានំ សាសនេ សង្ឃសុប្បដិបត្តិ មជ្ឈេ ភិន្នសុវណ្ណំ វិយ សមសមំ
កត្វា ទស្សេតិ, វរំ ទស្សេន្តោ ច តេសំ សុធម្មតព្វា តថា ទស្សេតិ ឯវាតិ
វេទិតព្ពោ, ពុទ្ធសុពុទ្ធតា បន នេសំ សរូបេនេវ ទស្សិតាតិ។ នតតោ ភិយ្យោតិ
ឥមិនា ចាឡិយំ ឯតបរមំយេវាតិ អវជារណោន និវត្តិតំ ទស្សេតិ
សីលបទដ្ឋានត្ថា សមាធិស្ស, សមាធិបទដ្ឋានត្ថា ច បញ្ញាយ សីលេបិ ច
អភិសមាចារិកបុព្វកត្ថា អាទិព្រហ្មចរិយកស្ស វុត្ថំ “អភិសមាចារិកវត្ថំ អាទិ
កត្វា”តិ។

២. បុប្ផានុសង្ខិណ្ឌីសុ អនុន្តោគធម្មតា “ចាដិឯក្ខោ អនុសង្ខិ” តិ វត្ថា តមេវត្ថំ
ចាកដំ កាតុំ “ភគវា កិរា” តិ អាទិ វុត្ថំ។ ឧបសន្តការណាត្ថិ
ឧបសន្តការណា។ តញ្ញិ អរិយានំយេវ វិសយោ, តត្ថាបិ ច ពុទ្ធានំ ឯវ
អនវសេសតោ វិសយោតិ ឥមមត្ថំ ព្យតិរេកតោ អនុយតោ ច ធស្សេតុំ ន ហិ
ត្វន្តិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ ញាតត្ថចរិយា កាកជាតកាទិវសេន វេទិតញ្ញា,
លោកត្ថចរិយា តំតំចារមិបូរណាវសេន, ពុទ្ធត្ថចរិយា
មហាពោធិជាតកាទិវសេន។ អច្ឆរិយំ កោ គោតមាតិអាទិនា កន្ធុរកេន កតំ
បសាទបវេទនំ ធស្សេតិ។

យេបិ តេ តិអាទិនា តេន វុត្ថមត្ថំ បច្ឆនុភាសន្តេន ភគវតា សម្មជិដ្ឋិតត្ថិ
ចរិតត្ថា អាហា - “សន្តិ ហិ កន្ធុរកាតិ អយម្បិ ចាដិឯក្ខោ អនុសង្ខិ” តិ។ យោ
ហិ កន្ធុរកេន ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបសន្តការោ កិត្តិតោ, តំ វិភជិត្វា ធស្សេន្តាបិ
តេន អបុច្ឆិតោយេវ អត្តនោ អជ្ឈាសយេន ភគវា “សន្តិ ហិ” តិ អាទិនា ទេសនំ
អារភិ។ តេនាហា “ភគវតោ កិរ ឯតទហោសី” តិ អាទិ។ កប្បេត្វាតិ អញ្ញាថា
សន្តមេវ អត្តានំ អញ្ញាថា វិធាយ។ បកប្បេត្វាតិ សនិទស្សនវសេន គហេត្វា។
តេនាហា “កុហកភាវេនា” តិ អាទិ។ បដិបទំ បូរយមាណាតិ កាមំ អរិសេសេន
សេក្ខា វុច្ឆន្តិ, តេ បន អធិគតមគ្គវសេន “បូរយមាណា” តិ ន វត្ថញ្ញា កិច្ចស្ស
និដ្ឋិតត្ថា។ មគ្គោ ហិ ឯកចិត្តក្ខណ៍កោតិ អាហា “ឧបរិមគ្គស្ស វិបស្សនាយ
ឧបសន្តា” តិ។ ឥតោ មុត្តាតិ មគ្គោនាគតូបសមតោ មុត្តា។ កល្យាណបុប្ផជ្ជនេ
សន្ធាយ វេទិតិ។ តេនាហា “ចត្វហិ សតិបដ្ឋានេហិ ឧបសន្តា” តិ។

សតតសីលាតិ អវិច្ឆិទ្ធសីលា។ សាតិសយោ ហិ ឯតេសំ សីលស្ស
អខណ្ឌាទិភាវោ។ សុបរិសុទ្ធសីលតាវសេន សន្តតា វុត្ថិ ឯតេសន្តិ
សន្តតវុត្ថិនោតិ អាហា “តស្សេវ វេវចន” ត្ថិ។ ឯវំ សីលវុត្ថិវសេន

“សន្តតុត្ថិនោ”តិ បទស្ស អត្ថំ វត្វា ឥនាទិ ជីវិតុត្ថិវសេន ទស្សន្តោ
“សន្តតជីវិកាវាតិ អត្តោ”តិ អាហា។ សាសនស្ស ជីវិតុត្ថិ សីលសន្និស្សិតា
ឯវាតិ អាហា “តស្មិ”ន្តិអាទិ។

និបយតិ វិសោសេតិ វាគាទិសំកិលេសំ, តតោ វា អត្តានំ និបាតីតិ
និបកោ, បញ្ញាវា។ តេនាហា “បញ្ញាវន្តោ”តិ។ បញ្ញាយ វត្វា ជីវិកាកប្បនំ នាម
ពុទ្ធបដិកុដ្ឋមិច្ឆាជីវំ បហាយ សម្មាជីវេន ជីវនន្តំ តំ ទស្សន្តោ “យថា
ឯកច្ឆោ”តិអាទិមាហា។ តត្ថ យំ វត្ថុតំ, តំ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.១៤)
តំសំវណ្ណនាយព្វា (វិសុទ្ធិ. មហាជី. ១.១៤) វុត្ថនយេនេវ វេទិតតំ។
រថិវិនិតបដិបទានយោ តេសុ តេសុ សុត្តេសុ វុត្ថនយេន វេទិតព្វា។ ឥតោ
អញ្ញត្ថ មហាកោចាលកសុត្តាធិសុ (ម. និ. ១.៣៤៦ អាទយោ)
លោកុត្តរសតិបដ្ឋានា កថិតាតិ អាហា - “ឥធ បន
លោកិយលោកុត្តរមិស្សកា សតិបដ្ឋានា កថិតា”តិ, សតិបដ្ឋានសុត្តេបិ (ធិ.
និ. ២.៣៧៣-៣៧៤; ម. និ. ១.១០៦ អាទយោ) វោមិស្សការ កថិតាតិ។
ឯត្ថកេនាតិ ឯត្ថកាយ ទេសនាយ។

៣. ការកកាវន្តិ បដិបត្តិយំ បដិបជ្ជនកកាវំ។ មយម្យំ នាម គិហិ
ពហុកិច្ចា សមាទា កាលេន កាលំ សតិបដ្ឋានេសុ សុប្បតិដ្ឋិតចិត្តាវិហារម,
កិមខ្ពំ បនវិវេកវាសិនោតិ អត្តនោ ការកកាវំ បវេទេន្តោ ឯវំ ភិក្ខុសង្ឃព្វា
ឧត្តិបតិ។ តេនាហា “អយញ្ញេត្ថ អធិប្បាយោ”តិអាទិ។ នាធាវម្មណេសុ អបរាបរំ
ឧប្បជ្ឈមាទានំ វាគាទិកិលេសានំ យនជជិតសង្ខាតាការេន បវត្តិ
កិលេសគហនេន គហនតា, តេនាហា “អន្តោ ជជា ពហិ ជជា, ជជាយ ជជិតា
បជា”តិ (សំ. និ. ១.២៣, ១៩២)។ មនុស្សានំ អជ្ឈាសយគហណេន
សាវេយ្យម្បីតិ ទស្សន្តោ អាហា “កសជសាវេយ្យសុបិ ឯសេវ នយោ”តិ។

យថា សប្បិមុដុដាណីតាទីសុ កចរេភារោ, សោ កសដោតិ វុច្ចតិ, ឯវំ សន្តានេ
អបរិសុទ្ធោ សំកិលេសភារោ កសដន្តិ អាហា “អបរិសុទ្ធខន្ធន កសដតា”តិ។
អត្ថនិ អសន្តគុណសម្ភារំនំ កេរាជិយដ្ឋោ។ ជាតាតិ “ឥទំ អហិតំ ន សេវិតព្ពំ,
ឥទំ ហិតំ សេវិតព្ពំ”ន្តិ វិចារេតិ ទេសេតិ។ វិចារណាត្ថាបិ ហិ ហោតិ ជាតាតិ-
សន្តោ យថា “អាយស្មា ជាតាតិ”តិ។ សញ្ញាបិ...បេ... អធិប្បតា
“បសុចាលកា”តិ អាទីសុ វិយ។ ឥធ អន្តរ-សន្តោ “វិជ្ជន្តិកាយា”តិ អាទីសុ (ម. និ.
២.១៤៩) វិយ ខណ្ឌត្ថាតិ អាហា “យត្ថកេន ខណោនា”តិ។ តេនាតិ ហត្ថិនា។
តានីតិ សាធម្មយុទិនិ។

អត្ថតោ កាយចិត្តដុកតាបដិបក្ខត្វតារំ លោកសហគតចិត្តប្បទស្ស
បវត្តិអាការវិសេសាតិ តានិ បវត្តិអាការេន ទស្សេតុំ “តត្ថា”តិ អាទិ វុត្តំ។ តត្ថ
យស្សាតិ ចាណក្ខតស្ស អស្សស្ស វា ហត្ថិនោ វា។ បស្សមីតិ តត្ថេវ
សប្បដិកយេ ថានេ គន្ធា បស្សមីតិ ន ហោតិ។ ឥមស្ស សាធម្មយុតាយ
ចាកជករណំ វញ្ចនាធិប្បាយការតោ។ តថា ហិ ចតុសុ ថានេសុ “វញ្ចត្វា”
ឥច្ឆេវ វុត្តំ, និគុហន្តោ បន តត្ថេវ គន្ធា តិដ្ឋយ្យ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។
បដិមគ្គំ អាហេហិតុកាមស្សាតិ អាគតមគ្គមេវ និវត្តិត្វា គន្ធកាមស្ស។
លេណ្ហាវិស្សជ្ជនាទីសុ កាលន្តរាបេក្ខាការំ “តថា”តិ ឥមិនា ឧបសំហារតិ។

អន្តោជាតកាតិ អត្ថនោ ទាសិយា កុច្ឆិម្ហិ ជាតា។ ធនក្ខីតាតិ ធនំ ទត្វា
ទាសភារេន គហិតា។ ករមរាជីតាតិ ទាសភារេន ករមរក្ខាហគហិតា។
ទាសព្យន្តិ ទាសការំ។ បេស្សាតិ អទាសា ឯវ ហុត្វា វេយ្យាវច្ចករា។ ឥមំ
វិស្សជ្ជត្វាតិ ឥមំ អត្ថនោ ហត្ថគតំ វិស្សជ្ជត្វា។ ឥមំ គណ្ហាតិ ឥមំ តស្ស
ហត្ថគតំ គណ្ហាត្វា។ សម្មុខតោ អញ្ញាថា បរម្មុខកាលេ

កាយវាចាសមុទាចារទស្សនេនេវ ចិត្តស្ស នេសំ អញ្ញាថា ឋិតភារោ និទ្ទិដ្ឋាតិ
វេទិតញ្ចា។

២. អយម្បិ ចាជិយេក្កោ អនុសន្និទិ ឯត្ថាបិ អនន្តរេ វុត្តនយេនេវ
អនុសន្និយោជនា វេទិតញ្ចា។ តេនេវាហ “អយញ្ញំ” តិអាទិ។ ចតុត្ថោ ហិតបដិបទំ
បដិបន្នោតិ យោជនា។ បុគ្គលសីសេន បុគ្គលបដិបត្តិ ទស្សន្តោ “បុគ្គលេ
បហាយា” តិ អាហា។ បដិបត្តិ ហិ ឥធ បហាតញ្ចា, ន បុគ្គលា។ យថា
អស្សន្ធាទិបុគ្គលបរិវេជ្ជនេន សន្និទ្ធិយាទិការា នា ឥដ្ឋន្តិ, វេ
មិច្ឆាបដិបទ្ធិបុគ្គលបរិវេជ្ជនេន មិច្ឆាបដិបទា វេទិតញ្ចាតិ អាហា - “បុរិមេ តយោ
បុគ្គលេ បហាយា” តិ។ ចតុត្ថបុគ្គលស្សាទិ ឥមស្មី ចតុត្ថេ វុត្តចតុត្ថបុគ្គលស្ស
ហិតបដិបត្តិយំយេវ បដិចាទេមិ បរេត្តមីតិ ទស្សន្តោ។ សន្នាតិ សមំវិនាសំ
និរោធំ បត្តាតិ អយមេត្ថ អត្តោតិ អាហា “និរុទ្ធា សន្នាតិ វុត្តា” តិ។ បុន សន្នាតិ
ការា នាវសេន កិលេសបរិឡាហាវិគមតោ សន្នាតិ អយមេត្ថ អត្តោតិ អាហា
“និព្ពតា” តិ។ សន្នាតិ អានេត្វា យោជនា។ សន្តោ ហាវេតិ ឯត្ថ សមការករេន
សាធុការស្ស វិសេសបច្ចយក្ខតេន បណ្ឌិច្ចេន សមន្នាគតា អរិយា “សន្តោ” តិ
វុត្តាតិ អាហា - “សន្តោ ហាវេ... បេ... បណ្ឌិតា” តិ។

អាហិតោ អហំមា នោ ឯត្ថាតិ អត្តា (អ. និ. ដ៏. ២.២.១៩៨) អត្តភារោ, ឥធ បន
យោ បរោ ន ហោតិ, សោ អត្តា, តំ អត្តានំ។ បរន្តិ អត្តតោ អញ្ញំ។ នាតំ វុច្ចតិ
តណ្ហា ជិយច្ឆាហេតុតាយ។ អន្តោ តាបនកិលេសានន្តិ អត្តនោ សន្តានេ
អត្តបរិឡាហាជននសន្តប្បនកិលេសានំ។ ចិត្តំ អារាជេតីតិ ចិត្តំ បសាទេតិ,
សម្បហំសេតីតិ អត្តោ។ យស្មា បន តថាភូតោ ចិត្តំ សម្បទេន្តោ អដ្ឋាសយំ
គណ្ហាន្តោ នាម ហោតិ, តស្មា វុត្តំ “ចិត្តំ សម្បទេតី” តិអាទិ។

៥. ទុក្ខំ បដិក្ខលំ ដេតុន្នំ ឯតស្សាតិ ទុក្ខបដិក្ខលោ តំ ទុក្ខបដិក្ខលំ។
វិសេសនវិសេសិតត្ថតា ហិ កាមចារា។ អដ្ឋកថាយំ បន ទុក្ខស្ស វិសេសិតត្ថតំ
សន្ធាយ ពាហិរត្ថសមាសំ អនាទិយិត្វា “ទុក្ខស្ស បដិក្ខល” ត្ថិ អត្ថោ វុត្ថោ។
យេន ហិ ភាគេន បុរិសស្ស ទុក្ខំ បដិក្ខលំ, តេន ទុក្ខស្ស បុរិសោបីតិ។ តេនាហ
- “បច្ឆនិកសណ្ឋិត” ត្ថិ។

៦. ចត្វាហិ ការណេហិតិ ឆាតុកុសលតាធិហិ ចត្វាហិ ការណេហិ។ កម្មំ
ករោតីតិ យោគកម្មំ ករោតិ។ យស្មា សម្ពុទ្ធា បរេសំ មគ្គជលាធិកមាយ
ឧស្សហជាតា, តត្ថ និរន្តរំ យុត្តប្បយុត្តា ឯវ ហោត្ថិ, តេ បដិច្ច តេសំ អន្តរាយោ
ន ហោតិយេវាតិ អាហា “ន បន ពុទ្ធបដិច្ចា” តិ។ កិរិយបរិហានិយា ទេសកស្ស
តស្សេវ វា បុគ្គលស្ស តជ្ជបយោគាការតោ។ “ទេសកស្ស វា” តិ ឥទំ សាវកានំ
វសេន ទដ្ឋព្ពំ។ មហតា អត្ថនាតិ ឯត្ថ អត្ថ-សន្នេហានិសំសបរិយាយោតិ អាហា
“ធូហិ អានិសំសេហិ” តិ។ បសាទំ បដិលភតិ “អរហន្តោ” តិ អានិ
សង្ឃសុប្បដិបត្តិយា សុតត្តា។ អភិនវោ នយោ ឧទទាទិ សន្តតសីលតាធិវសេន
អនត្តន្តបតាធិវសេន, សោបិ តំ សុត្វា ធាសាធិសុ សវិសេសំ លដ្ឋិ ធម្មាបន្នោ
ហិតានុកម្មី ហុត្វា សេក្ខបដិបទំ សីលំ សាធន្តោ អនុក្កមេន
សតិបដ្ឋានការំ បរិព្រូហេតិ។ តេនាហ ភគវា “មហតា អត្ថន សំយុត្តោ” តិ។

៨. បរេសំ បាននយាតនាធិនា រោធាបនតោ លុទ្ធា, តថា វិយាតកកាវេន
កាយចិត្តានំ វិធារណតោ ធារុណោ, វិរុទ្ធវាទតាយ កក្ខឡោ, ពន្ធនាគារេ
និយុត្តោ ពន្ធនាគារិកោ។

៩. ខត្តិយាភិសេកេនាតិ ខត្តិយានំ កត្តត្ថអភិសេកេន។ សន្តាភារត្ថិ
សន្តារវសេន កតំ អការំ យញ្ញាវាដំ។ សប្បិទេលេនាតិ សប្បិមយេន តេលេន,
យមកស្មេហេន ហិ តទា កាយំ អព្ពញ្ញតិ។ វច្ឆការំ តិវត្វា ឋិតោ វច្ឆតរោ។

បរិក្ខេបករណ៍ត្ថាបាលី វេទមាលាហិ សង្ខី ឧត្តេហិ វេទិយា បរិក្ខេបនត្ថាយ។
យញ្ញភូមិយន្តិ អវសេសយញ្ញដ្ឋានេ។ យំ បនេត្ត អត្ថតោ អវិភត្តំ តំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

កន្លែងកសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្ថា។

២. អដ្ឋកថាភក្កសុត្តវណ្ណនា

១៧. អវិទូរេតិ ឥមំនា ចាឡិយំ “វេសាលិយ”ន្តិ ឥទំ សមីបេ ភុម្មវចនន្តិ
ឧស្សេតិ។ សារប្បត្តកុលគណនាយាតិ (អ. និ. ដ៏. ៣.១១.១៦)
មហាសារមហាប្បត្តកុលគណនាយ។ ធនមេ ហំនេតិ អញ្ញោ អញ្ញេតិ
ធនគណនដ្ឋានេ។ អដ្ឋកថាភក្ក ជាតោ ភក្កោ អដ្ឋកថាភក្កោ កុក្កុជាវាមោតិ
ចាជលីបុត្ត កុក្កុជាវាមោ, ន កោសម្ពិយំ។

១៨. បកតត្ថនិទ្ទេសោ ត-សន្នេតិ តស្ស “ភក្កវតោ”តិអាធិហិ បទេហិ
សមាធាធិករណាការេន វុត្តស្ស យេន អភិសម្ពុទ្ធភារេន ភក្កវា បកតោ
អធិគតោ សុចាកដោ ច, តំ អភិសម្ពុទ្ធភារំ សង្ខី អាគមនីយបដិបទាយ
អត្ថភារេន ឧស្សេន្តោ “យោ សោ...បេ.... អភិសម្ពុទ្ធោ”តិ អាហា។ សតិបិ
ញ្ញាណឧស្សន-សន្នានំ ឥធ បញ្ញាវេចនភារេ តេន តេនវិសេសេន តេសំ
វិសយវិសេសេ បវត្តិឧស្សនត្ថំ អសាធារណញ្ញាណវិសេសវសេន
វិជ្ជាត្ថយវសេន វិជ្ជាអភិញ្ញាណវរណញ្ញាណវសេន
សត្តញ្ញាតញ្ញាណមំសចក្កវសេន បដិវេធនេសនាញ្ញាណវសេន ច តទត្ថំ
យោជេត្វា ឧស្សេន្តោ “តេសំ តេស”ន្តិអាធិមាហា។ តត្ថ អាសយានុសយំ ជានតា
អាសយានុសយញ្ញាណេន សត្តំ ព្រាយ្យធម្មំ បស្សតា
សត្តញ្ញាតាណាវរណញ្ញាណេហិ។ បុព្វេនិវាសាធិហិតិ

បុព្វេនិវាសាសវក្ខយញ្ញាលោហិ។ បដិវេធបញ្ញាយាតិ អរិយមគ្គបញ្ញាយ។
ទេសនាបញ្ញាយ បស្សតាតិ ទេសេតត្ថធម្មានំ ទេសេតត្ថប្បការំ
ពោធនេយ្យបុគ្គលានញ្ច អាសយានុសយចរិតាធិមុត្តិអាធិកេទំ
ធម្មទេសនាបញ្ញាយ យាថាវតោ បស្សតា។ អរិន្តិ កិលេសារិនំ, បញ្ចវិធមារាណំ
វា, សាសនស្ស វា បច្ចុត្តិកានំ អញ្ញតិត្តិយានំ តេសំ បន ហាននំ ចាជិហារិយេហិ
អភិកវនំ អប្បដិភានតាករណំ អន្ត្របេក្ខនមេវ វា, កេសវិនយសុត្តញ្ចត្ត
និទស្សនំ។

តថា ឋានាដ្ឋានាធិវិភាគំ ជាទតាយថាកម្មបគសត្ថេ បស្សតា,
សវាសនានំ អាសវានំ ឌីណាត្តា អរហតា, អភិញ្ញេយ្យាធិកេទេ ធម្មេ
អភិញ្ញេយ្យាធិតោ អរិបរិការពោធតោ សម្មាសម្ពុទ្ធន។ អថ វា តីសុ កាលេសុ
អប្បដិហតញ្ញាណតាយ ជាទតាយ, កាយកម្មាធិវសេន ទិណ្ឌំ កម្មានំ
ញ្ញាណានុបរិវត្តិតោ និសម្មការិតាយ បស្សតា, ទវាទីនំ អភាវសាធិកាយ
បហានសម្មទាយ អរហតា, ធន្ទាទីនំ អហានិហេតុភូតាយ
អក្ខយបដិភានសាធិកាយ សព្វញ្ញតាយ សម្មាសម្ពុទ្ធនាតិ វរំ
ទសពលអដ្ឋាវសអាវេណីកពុទ្ធជម្ពវសេនបិ យោជនា កាតញ្ញា។

១៩. អភិសង្ខតន្តិ អត្ថនោ បច្ចយេហិ អភិសម្ពុទ្ធភារេន សមេច្ច សម្ពុយ្យ
កតំ, សូស្ស កតកាវោ ឧប្បាទនេន វេទិតញ្ចេ, ន ឧប្បន្នស្ស បដិសង្ខរណេនាតិ
អាហា “ឧប្បាទិត”ន្តិ។ តេ ចស្ស បច្ចយា ចេតនាបធានាតិ ទស្សេតុំ ចាឡិយំ
“អភិសង្ខតំ អភិសញ្ញេតយិត”ន្តិ វុត្តន្តិ “ចេតយិតំ បកប្បិត”ន្តិ អត្ថមាហា។
អភិសង្ខតំ អភិសញ្ញេតយិតន្តិ ច ឈានស្ស ចាតុភាវទស្សនមុខេន
វិទ្ធីសនការំ ឧល្លិដ្ឋេតិ យញ្ញា អហុត្វា សម្ពវតិ, តំ ហុត្វា បដិវេតិ។ តេនាហា
ចាឡិយំ ‘អភិសង្ខត’ន្តិអាធិ។ សមថវិបស្សនាធម្មេ វិតោតិ សមថធម្មេ វិតត្តា

សមាហិតាវិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អនិច្ចានុបស្សនាធិហិ និច្ចសញ្ញាធម្មោ
បដហន្តោ អនុក្កមេន តំ អនុលោមញ្ញាណំ ចាបេតា ហុត្វាវិបស្សនាធម្មេ
បិតោ។ សមថវិបស្សនាសម្ព័ន្ធតេសុ ធម្មេសុ វញ្ញនដ្ឋេន វាគោ, នន្ទនដ្ឋេន នង្គិតិ។
តត្ថ សុខុមា អបេក្ខា វុត្តា, យា “និកង្គិ”តិ វុច្ចតិ។

ឯវំ សន្តេតិ ឯវំ យថាវុត្ថវសេន ច ឥមស្ស សុត្តបទស្ស អត្ថេ គហេតព្វេ
សតិ។ សមថវិបស្សនាសុ ធន្ធុរាគោ កត្តញ្ញោតិ អនាគាមិជលំ និព្វត្តេត្វា
តទត្ថាយ សមថវិបស្សនាបិ អនិព្វត្តេត្វា កេវលំ តត្ថ ធន្ធុរាគោ កត្តញ្ញោ
ភវិស្សតិ។ កស្មា? តេសុ សមថវិបស្សនាសម្ព័ន្ធតេសុ ធម្មេសុ ធន្ធុរាគមត្តេន
អនាគាមិណាលទ្ធព្ពស្ស អលទ្ធានាគាមិជលេនលទ្ធព្ពត្តា តថា សតិ តេន
អនាគាមិជលម្មិ លទ្ធព្ពមេវ នាម ហោតិ។ តេនាហ - “អនាគាមិជលំ បដិវុទ្ធំ
ភវិស្សតិ”តិ។ សភាវតោ វសិតព្ពត្តា អវិបរិតោ អត្ថោ ឯវ អត្ថវសោ។ អញ្ញាបិ
កាចិ សុគតិយោតិ វិនិចាតិកេ សន្ធាយាហ។ អញ្ញាបិ កាចិ ទុគ្គតិយោតិ
អសុវកាយមាហ។

សមថយាទិកស្ស វសេន ទេសនាយ អាគតត្តា។
មហាមាលុក្យោវាទេ “វិវិច្ឆ អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារ”ន្តិ
ចាទកង្គ្លានំ កត្វា “សោ យទេវ តត្ថ ហោតិ រូបគតំ វេទនាគត”ន្តិអាធិនា
វិបស្សនំវិត្តាវេត្វា “សោ តត្ថ បិតោ អាសវានំ ខយំ ចាបុណាតី”តិ (ម. និ.
២.១៣៣) អាគតត្តា “មហាមាលុក្យោវាទេ វិបស្សនាវ ធុរ”ន្តិ អាហ។
មហាសតិបដ្ឋានសុត្តេ (ជី. និ. ២.៣៧៣ អាធម្មោ; ម. និ. ១.១០៦ អាធម្មោ)
សព្ពត្ថកមេវ តិក្ខុតរាយ វិបស្សនាយ អាគតត្តា វុត្តំ “វិបស្សនុត្តរំ កថិត”ន្តិ។
កាយគតាសតិសុត្តេ (ម. និ. ៣.១៥៣-១៥៤) អាធិនាទង្គ្រានាធិវសេន
សវិសេសំ សមថវិបស្សនាយ អាគតត្តា វុត្តំ “សមថុត្តរំ កថិត”ន្តិ។

អប្បំ យាចិតេន ពហុំ ទេន្តេន ឧឡារបុរិសេន វិយ ឯកំ ធម្មំ បុច្ឆិតេន
 “អយម្បិ ឯកធម្មោ”តិ កថិតត្តា ឯកានុសមិ ធម្មា បុច្ឆារសេន ឯកធម្មោ នាម
 ជាតោ បច្ចេកំ វាក្យបរិសមាបនញ្ញាយេន។ ឯកវិសតិ បញ្ចានិ តេហិ
 ពោធិយមាធាយ បដិបទាយ ឯករូបត្តា បដិបទារសេន ឯកធម្មោ នាម
 ជាតោតិ។ ៩៨ ៩៩ស្មី អដ្ឋកនាគរសុត្តេ។ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយ តនធម្មានំ
 សន្និការសេសសុខុមការប្បត្តតាយ តត្ថ សារកានំ ទុក្ខរន្តំ ន
 ចតុត្តារុប្បវសេនេត្ថ ទេសនា អាគតាតិ ចតុន្នំ ព្រហ្មវិហារានំ, ហេដ្ឋិមានំ តិណ្ណំ
 អារុប្បនញ្ញាវសេន ឯកានុសមិ បុច្ឆារសេនាតិ “អត្ថិ នុ ខោ, ភន្តេ អានន្ទ,
 តេន... បេ... សម្មាសម្ពុទ្ធន ឯកធម្មោ អក្ខតោ”តិ (ម. និ. ២.១៨) ឯវំ
 បវត្តបុច្ឆារសេន។ អមតុប្បត្តិយត្ថេនាតិ អមតភារស្ស ឧប្បត្តិហេតុតាយ,
 សញ្ញានិមិ កម្មជ្ជានានិ ឯករសម្បិ អមតាធិគមបដិបត្តិយាតិ អត្ថោ, ឯវមេត្ត
 អត្ថជលភូមិ អនាគាមិជលភូមិ តិ ទ្វេវ ភូមិយោ សរូបតោ អាគតា,
 នានន្តរិយតាយ បន ហេដ្ឋិមាបិ ទ្វេ ភូមិយោ អត្ថតោ អាគតា ឯវាតិ ទដ្ឋញ្ញ។

២១. បញ្ច សតានិ អក្សោ ឯតស្សាតិ បញ្ចសតំ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

អដ្ឋកនាគរសុត្តវណ្ណនាយ លីនតុប្បកាសនា សមត្តា។

៣. សេខសុត្តវណ្ណនា

២២. សន្តាការន្តិ អត្តានុសាសនាការំ។ តេនាហា -

“ឧយ្យោគកាលាធិស្វ”តិ អាទិ។ អាទិ-សទ្ធន មង្គលមហាធិនំ សង្កហោ ទដ្ឋញ្ញោ។
 សន្តម្ពន្តិ វិស្សមន្តិ, បរិស្សមំ វិនោទេន្តិ អត្ថោ។ សហាតិ សន្និវេសវសេន
 ឯកជ្ឈំ។ សហ អត្តានុសាសនំ អការន្តិ ឯតស្មី អត្ថ ត្ថ-ការស្ស ន្ត-ការំ កត្វា
 សន្តាការន្តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋញ្ញំ។ សន្តវន្តិ សម្មន្តនវសេន តិជ្ជន្តិ។

តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ អាគតមេវ ភវិស្សតីតិ ពុទ្ធវចនស្ស អាគមនសីសេន
អរិយជលធម្មានម្បិ អាគមនំ វុត្តមេវ, តិយាមវត្ថី តត្ថ វសន្តានំ
ជលសមាបត្តិវឌ្ឍញ្ចនំ ហោតីតិ។ តស្មិញ្ច ភិក្ខុសង្ឃេ កល្យាណបុគ្គជ្ជនា
វិបស្សនំ ឧស្សុក្កាបេន្តា ហោតីតិ ចេ? អរិយមគ្គធម្មានំ តត្ថ អាគមនំ
ហោតិយេវ។

អល្លកោមយេនាតិ អន្ធន អល្លកោមយវសេន។ ឱបុញ្ញាបេត្វាតិ
វិលិម្បិទ្វា។ ចតុជ្ជាតិយគន្ធម្មាតិ តកវកុដ្តមយវនបុប្ផតមាលបត្តានិ បិសិទ្ធា
កតគន្ធម្មា ឆានាវណ្ណាតិ នីលាទិវសេន ឆានាវណ្ណា, ន ភិក្ខុវិសេសវសេន។
ភិក្ខុវិសេសវសេន បន ឆានាសណ្ឋានរូបមេវ។ មហាបិដ្ឋកកោជវកេតិ
ហត្ថិបិដ្ឋសុ អត្ថវិតព្ពតាយ មហាបិដ្ឋកាតិ លទ្ធសមញ្ញេ កោជវេតិ វទន្តិ។
កុត្តកេ បន សន្ធាយេតំ វុត្តំ ហត្ថត្ថវណា ហត្ថិរូបវិចិត្តា។
អស្សត្ថវកសីហត្ថវកាធយោបិ អស្សសីហរូបាទិវិចិត្តា ឯវ អត្ថវកា,
ចិត្តត្ថវកំ ឆានារូបេហិ ចេវ ឆានាវិធមាលាកម្មាទិហិ ច វិចិត្តំ អត្ថវកំ។

ឧបទានន្តិ អបស្សយនំ ឧបទហិត្វាតិ អបស្សយយោគ្គការេន វេបេត្វា
គន្ធម្មា កតមាលា គន្ធនាមំ, តមាលបត្តាទិហិ កតំ បត្តនាមំ។ អាទិ-សន្នេន
ហិដ្ឋុលតក្កោលជាតិជលជាតិបុច្ឆាទិហិ កតនាមំ សង្កណ្ឌាតិ។
បល្លង្កាការេន កតបីបំ បល្លង្កីបីបំ, តិសុ បស្សេសុ, ឯកបស្សេ ឯវ វា
សឧបស្សយំ អបស្សយបីបំ, អនបស្សយំ មុណ្ឌាបីបំ យោជនាវដ្ឋេតិ
យោជនបរិក្ខេបេ។

សំវិធាយាតិ អន្តរវាសកស្ស កោណបទេសញ្ច ឥតវបទេសញ្ច សមំ កត្វា
វិធាយ។ តេនាហ - “កត្តវិយា បទុមំ កន្តន្តោវិយា”តិ តិមណ្ឌលំ
បដិច្ឆាទេន្តោតិ ឯត្ថ ច យស្មា ពុទ្ធានំ រូបសម្បទាវិយ អាកប្បសម្បទាបិ

បរមុក្កសកតា, តស្មា តទា ភគវា វេសោភតីតិ ធស្សេន្តោ
“សុវណ្ណចាមង្គេនា”តិអាទិមាហា, តត្ថ អសមេនពុទ្ធវេសេនាតិអាទិនា តទា
ភគវា ពុទ្ធានុការវស្ស និគុហាលោ ការណាការតោ តត្ថ
សន្និបតិទេវមនុស្សនាគយក្ខតនុញ្ញាទីនំ បសាទជននត្ថំ អត្តនោ
សភាវបកតិកិរិយាយេវ កបិលវត្ថុំ ចារិសីតិ ធស្សេតិ។ ពុទ្ធានំ កាយប្បភា
នាម បកតិយា អសីតិហត្ថមត្តមេវ បទេសំ ជេតីតិ អាហា - “អសីតិហត្ថដ្ឋានំ
អគ្គហេសី”តិ នីលបីតលោហិតោនាតមញ្ញិជ្ជបកស្សរាជំ វេសេន ធម្មណ្ណា
ពុទ្ធវស្សិយោ។

សព្វចាលិដុល្លោតិ មូលតោ បដ្ឋាយ យាវ អគ្គា ដុល្លោវិកសិតោ។
បដិចាជិយា វេសីតានន្តិអាទិ បរិកប្បបមា។ យថា តំ...បេ... អលង្កតំ អញ្ញោ
វិរោចតិ, វេសីតិ, សមតីសាយ ចារិមិតាហិ អភិសន្ធិតត្ថា វេសីតិវិរោចិត្តាតិ
វុត្ថំ ហោតិ។ បញ្ចវិសតិយា នទីនន្តិ កត្តាទីនំ ចន្ទភាគាបរិយោសានានំ
បញ្ចវិសតិយា មហានទីនំ។ សម្ពិជ្ជាតិ សម្ពេទំ មិស្សីការំ បត្វា មុខទ្វារេតិ
សមុទ្ធំ បរិជ្ជដ្ឋានេ។

ទេវមនុស្សនាគសុបណ្ណាគន្ធាយក្ខាទីនំ អក្ខនីតិ ចេតំ បរិកប្បនវេសេន
វុត្ថំ។ សហស្សេនាតិ បទសហស្សេន, ភាណាវាវប្បមាលោន គន្ធនាតិ អត្តោ។

កម្មយន្តោ វសុន្ទន្តិ អត្តនោ គុណវិសេសេហិ បថីកម្មំ ឧប្បាទេន្តោ,
វេសីតិភាបិ អហោវេយន្តោ ចាលានិ។ សព្វនក្ខណត្ថា ពុទ្ធានំ ធម្មិណំ បឋមំ
ចានំ ឧទ្ធវេន្តោ។ សមំ សម្ពុសតេ ភូមិ សុប្បតិដ្ឋិតចាទតាយ។ យទិបិ ភូមិ សមំ
ដុសតិ, រជសានុបលិប្បតិ សុខុមត្តា ធិរិយា។ និទ្ធានំ ឧទ្ធអតីតិអាទិ ពុទ្ធានំ
សុប្បតិដ្ឋិតចាទសម្ពាស្ស មហាបុរិសលក្ខណបដិលាភស្ស និស្សន្ទដលំ។
នាតិទ្វេវ ឧទ្ធវេតីតិ អតិទ្វេវ វេសីតំ ន ឧទ្ធវេតិ។ នច្ឆាសន្នេ ច និក្ខិបន្តិ អច្ឆាសន្នេ

ច ថានេ អនិក្ខបន្តោ និយ្យាតិ។ ហាសយន្តោ សនេវកេ លោកេ តោសយន្តោ។
ចតុហិ ចានេហិ ចរតីតិ ចតុចារី។

ពុទ្ធានុភាវស្ស បកាសនវសេន គតត្តា វណ្ណាកាលោ នាម កិវេស។
សរីរវណ្ណោ វា គុណវណ្ណោ វា កងិយមាណេ ទុក្ខចិត្តនំ វត្ថុតំ។ កស្មា?
អបរិមាណវណ្ណោ ហិ ពុទ្ធា ភគវន្តោ, ពុទ្ធកុណសំវណ្ណោនា ជានន្តស្ស
យថាធម្មសំវណ្ណានំយេវ អនុបរិសតីតិ។

ទុក្ខលបុម្ភដកេនាតិ គន្ធិត្វា គហិតទុក្ខលវត្ថេន, នាគវិក្កន្តចរណោតិ
ហត្ថិនាគសទិសបទនិក្ខេបោ។ សតបុញ្ញលក្ខណោតិ
អនេកសតបុញ្ញនិម្មិតមហាបុរិសលក្ខណោ មណីវេរោចនោ យថាតិ
អតិរិយ វិរោចនាមនោ មណីរិយ វេរោចនោ នាម ឯកោ មណីរិសេសោតិ កេចិ
មហាសាលោវាតិ មហាន្តោ សាលរុក្ខោវិយ, កោវិឡារាទិមហារុក្ខោវិយ វា
បទុមោ កោកននោ យថាតិ កោកនទសដ្ឋានំ មហាបទុមំវិយ,
វិកសមានបទុមំវិយ វា។

អាកាសគង្គំ ឌីតាវេន្តោវិយាតិអាទិ តស្ស បកិណ្ណាកកថាយ អញ្ជោសំ
ទុក្ខរការទស្សនញ្ចោវ សុណាន្តានំ អច្ឆន្តសុខាវហភាវទស្សនញ្ចោ បថវីជំ
អាកឡេន្តោវិយាតិ នាឡិយន្តំ យោជេត្វា មហាបថវិយា ហេដ្ឋិមតលេ
បប្បដកោជំ ឧទ្ទមុខំ កត្វា អាកឡេន្តោវិយ យោជនិកន្តិ យោជនប្បមាណំ
មគុកណ្ណាន្តិ មគុបដលំ។

មហាន្តន្តិ ឧឡារំ។ សត្តនានំ ទិន្នមេវ ហោតីតិ សត្តមេវ បច្ចយជាតំ
អាវាសនាយកេន ទិន្នមេវ ហោតិ។ តថាហិ ទ្វេ តយោ គាមេ បិណ្ណាយ ចរិត្វា
កិត្វា អលទ្ធា អាកតស្សបិ នាយូទកសម្បន្នំ អារាមំ បរិសិត្វា ម្ហាយិត្វា

បដិស្សយេ មុហុត្ថំ និបដ្ឋិត្វា ឧដ្ឋាយ និសិន្នស្ស កាយេ ពលំ អាហារិត្វា បក្ខិត្ថំ
វិយ ហោតិ។ ពហិវិចរន្តស្ស ច កាយេ វណ្ណាធាតុ វាតាតបេហិ កិលមតិ,
បដិស្សយំ បរិសិត្វា ធ្វារំ បិដាយ មុហុត្ថំ និសិន្នស្ស វិសភាគសន្តតិ វ្របសម្មតិ,
សភាគសន្តតិ បតិជ្ជាតិ, វណ្ណាធាតុ អាហារិត្វា បក្ខិត្តាវិយ ហោតិ, ពហិ
វិចរន្តស្ស ច ចានេ កណ្តាការីជ្ឈតិ, ខាល្យា បហរតិ, សរីរសទាធិបរិស្សយោ
ចេវ ចោរភយញ្ច ឧប្បជ្ឈតិ, បដិស្សយំ បរិសិត្វា ធ្វារំ បិដាយ និបន្នស្ស បន
សព្វេ បរិស្សយា ន ហោន្តិ, អជ្ឈយន្តស្ស ធម្មបីតិសុខំ, កម្មជ្ជានំ
មនសិករោន្តស្ស ឧបសមសុខំ ឧប្បជ្ឈតិ ពហិធ្វារិក្ខេតាការតោ, ពហិ
វិចរន្តស្ស ច កាយេ សេនា មុច្ឆន្តិ, អក្ខិនិ ជន្តន្តិ, សេនាសនំ បរិសនក្ខណោ
មញ្ចបីហ្មធិនិ ន បញ្ញាយន្តិ, មុហុត្ថំ និសិន្នស្ស បន អក្ខិបសាទោ អាហារិត្វា
បក្ខិត្តាវិយ ហោតិ, ធ្វារវាតចានមញ្ចបីហ្មធិនិ បញ្ញាយន្តិ, ឯតស្មិម្បិ ច
អាវាសេ វសន្តំ ទិស្វា មនុស្សា ចត្វហិ បច្ឆយេហិ សក្កច្ចំ ឧបជ្ឈហន្តិ។ តេន វុត្ថំ -
“អាវាសទានស្មី ទិន្នេ សព្វំ ទានំ ទិន្នមេវ ហោតិ” តិ។ ភូមជ្ជក... បេ... ន សក្កាតិ
អយមត្ថោ មហាសុទ្ធស្សនវត្ថុនា (ធិ. និ. ២.២៤០ អាទយោ) ធិបេតព្ពោ។

សីតន្តិ (សារត្ថ. ដ. ចូឡវគ្គ ៣.២៩៥; សំ. និ. ដ. ២.៤.២៤៣)
អជ្ឈត្តធាតុក្ខោភវសេន វា ពហិទ្ធុឧតុវិបរិណាមវសេន វា ឧប្បជ្ឈនកសីតំ។
ឧណ្ហាន្តិ អគ្គិសន្តាបំ។ តស្ស បន ធរទាហាធិសុ សម្ពវោ ទដ្ឋព្ពោ។ បដិហន្តិតិ
បដិពាហតិ។ យថា តទុកយវសេន កាយចិត្តានំ ពាជនានិ ន ហោន្តិ, ឯវំ
ករោតិ។ សីតុណ្ហញ្ញាហតេ ហិ សរីរេ វិក្ខិត្តចិត្តោ ភិក្ខុ យោនិសោ បទហិតុំ ន
សក្កាតិ។ វាឡមិកានីតិ សីហព្យគ្សាធិវាឡមិកេ។ គុត្តសេនាសនញ្ញា បរិសិត្វា
ធ្វារំ បិដាយ និសិន្នស្ស តេ បរិស្សយា ន ហោន្តិ។ សរីរសបេតិ យេ កេចិ សវន្តា
គច្ឆន្តេ ធិយជាតិកេ។ មកសេតិ និទស្សនមេតំ, ខំសាធិនំ ឯតេនេវ សង្កហោ
ទដ្ឋព្ពោ។ សិសិរេតិ សីតកាលវសេន សត្តាហវទ្ទលិកាធិវសេន ច ឧប្បន្នេ

សិស្សសម្បជញ្ញៈ។ វុជ្ជិយោតិ យទា តទា ឧប្បន្នា វស្សវុជ្ជិយោ បដិហានតីតិ
យោជនា។

វាតាតថោ យោរោតិ រុក្ខកន្ធាដ៏នំ ឧម្ពលកញ្ញនវសេន បវត្តិយា យោរោ
សរជអរជាទិភេនោ វាតោ ចេវ គិម្ពបរិឡាហាសមយេសុ ឧប្បត្តិយា យោរោ
ស្វរិយាតថោ ច។ បដិហញ្ញតីតិ បដិពាហ័យតិ។ លេណត្ថន្តិ នាណាម្ពណាតោ
ចិត្តំ និវត្តត្វា បដិសល្លាណាមត្តំ។ សុខត្ថន្តិ វុត្តបរិស្សយាកាវេន
ជាសុរិហារត្តំ។ ឈាយិត្ថន្តិ អដ្ឋតីសារម្ពណេសុ យត្ថ កត្ថចិ ចិត្តំ
ឧបនិជ្ឈាយិតុំ។ វិបស្សិត្ថន្តិ អនិច្ចាទិតោ សព្ពសម្ព័ន្ធវេ សម្មសិតុំ។

វិហារេតិ បដិស្សយេ។ ការយេតិ ការាបេយ្យ។ រម្មេតិ មនោរមេ
និវាសសុខេ។ វាសយេត្ថ ពហុស្សតេតិ ការេត្វា បន ឯត្ថ វិហារេសុ ពហុស្សតេ
សីលវន្តេ កល្យាណធម្មេ និវាសេយ្យ។ តេ និវាសេន្តោ បន តេសំ ពហុស្សតានំ
យថា បច្ឆយេហិ កិលមថោ ន ហោតិ, វេ អន្ធព្វា ចានព្វា វត្ថុសេនាសនានិ ច
ទទេយ្យ ឧដ្ឋក្ខតេសុ អដ្ឋាសយសម្បន្នេសុ កម្មជលានំ រតនត្ថយគុណានព្វា
សទ្ធិហានេន វិប្បសន្នេន ចេតសា។

ឥទានិ គហជ្ឈបព្ពជិតានំ អញ្ញាមញ្ញបការតំ ទស្សេតុំ “តេ តស្ស”តិ
គាថមាហា។ តត្ថ តេតិ ពហុស្សតា តស្សតិ ឧចាសកស្ស។ ធម្មំ ទេសេន្តិតិ
សកលវដ្តឧក្ខបនុទនំ ធម្មំ ទេសេន្តិ។ យំ សោ ធម្មំ ឥធម្មាយាតិ សោ បុគ្គលោ
យំ សទ្ធម្មំ ឥមស្មី សាសនេ សម្មាបដិបដ្ឋនេន ជានិត្វា អគ្គមគ្គាធិកមេន
អនាសវោ ហុត្វា បរិនិព្វាយតិ។

បូជាសក្ការវសេនេវ បឋមយាមោ ខេហិតោ, ភកវតោ ទេសនាយ
អប្បវសេសោ មជ្ឈិមយាមោ គតោតិ ចាឡិយំ “ពហុទេវ វត្ត”ន្តិ វុត្តន្តិ អាហា

“អតិរេកតវំ ធិយឡយាម”ន្តិ។ សន្តស្សសីតិ អាទិសំសំ ទស្សសិ,
អាវាសទានបដិសំយុត្តំ ធម្មី កចំ សុត្វា តតោ បរំ, “មហារាជ, ឥតិបិ សីលំ,
ឥតិបិ សមាធិ, ឥតិបិ បញ្ញា”តិ សីលាទិគុណោ តេសំ សម្មា ទស្សសិ, ហេតុន
គហេត្វារិយ បច្ចក្ខតោ បកាសេសិ។ សមាទបេសីតិ “ឯវំ សីលំ សមាទាតត្ថំ,
សីលេ បតិដ្ឋិតេន ឯវំ សមាធិ, ឯវំ បញ្ញា ភាវេតត្ថា”តិ យថា តេ សីលាទិគុណោ
អាទិយន្តិ, តថា គណ្ណាបេសិ។ សមុត្តេជេសីតិ យថា សមាទិន្នំ សីលំ សុរិសុទ្ធី
ហោតិ, សមថវិបស្សនា ច ភាវិយមាណ យថា សុដ្ឋវិសោធិតា
ឧបវិវិសេសាវហា ហោន្តិ, ឯវំ ចិត្តំ សមុត្តេជេសិ និសាមនវសេន វោទាបេសិ។
សម្បហំសេសីតិ យថានុសិដ្ឋំ វិភិសីលាទិគុណោហិ សម្បតិ
លទ្ធកុណាទិសំសេហិ ចេវ ឧបវិ លទ្ធានុសិដ្ឋំ វិសេសេហិ ច ឧបវិចិត្តំ សម្មា
បហំសេសិ, លទ្ធស្សាសវសេន សុដ្ឋតោសេសិ។ ឯវមេតេសំ បទានំ អត្តោ
វេទិតត្តោ។

សមុទាយវចនោបិ អសីតិមហាថេរ-សន្តោ តទេកទេសេបិ និរុទ្ទោតិ អាហា
“អសីតិមហាថេរេសុ វិជ្ជមានេសូ”តិ។ អាទន្តត្ថោបិ ហិ អន្តោគរោ ឯវាតិ។
សាកិយមណ្ឌលេតិ សាកិយរាជសមូហោ។

បដិបទាយ និយុត្តត្តា ចាដិបទោ។ តេនាហា - “បដិបន្ទកោ”តិ។
សិក្ខនសីលតាទិណ សេខោ, ឌីធិសោ សមិតទាបតាយ សមណោ។ សេខោ
ចាដិបទោ បដិបន្ទនបុគ្គលាធិដ្ឋានេន បដិបទាទេសនំ និយមេន្តោ បដិបទាយ
បុគ្គលំ និយមេតិ នាមាតិ “បដិបទាយ បុគ្គលំ និយមេត្វា ទស្សតី”តិ។
សេខប្បដិបទា សាសនេ មជ្ឈិមបដិបទា សម្មនេវ អសេវិតព្ភបវិវិជ្ជនេន
សេវិតព្ភសមាទានេន ឧក្កំសវត្ថុសុ ច ភាវតោ អសេខធម្មចារិប្បវិយា អាវហត្ថា
ច វឡមានកបដិបទា។ អកិលមន្តាវ សល្លក្ខេស្សន្តីតិ ឥទំ តទា តេសំ

អសេខក្ខមិអធិគមាយ អយោគ្យតាយ វុត្តំ។ អកិលមន្តាវាតិ ឥមិនា
បដិសម្ពិទ្ធាប្បត្តស្សបិ អនធិគតមគ្គសញ្ញាបនា ភារិយាតិ ធន្យេតិ។ ឱសដាតិ
អនុប្បវិជ្ជា។ សកលំវិនយបិដកំ កថិតមេវ ហោតិ តស្ស
សីលកថាពាហុល្លតោ សេសទ្ធកាយេបិ ឯសេវ នយោ។ តីហិ បិដកេហិតិ
ករណត្ថេ ករណាវចនំ។ តេន តំតំបិដកានំ តស្ស តស្ស សិក្ខាយ
សាធកតមភាវំ ធន្យេតិ។

បិដ្ឋវតោ ឧប្បជ្ជតិ ឧបាទិន្នកសរីរស្ស តថាវុបត្តា សម្ពាវាទញ្ច អនិច្ចតាយ
ទុក្ខានុពានុត្តា។ អការណំ វា ឯតន្តិ យេនាធិប្បាយេន វុត្តំ, តមេវ អធិប្បាយំ
វិវិតុំ “បហោតិ” តិអាទិ វុត្តំ។ ចត្វហិ ឥរិយាបថេហិ បរិកុញ្ញតុកាមោ អហោសិ
សក្យរាជ្ជនំ អជ្ឈាសយវសេន។ តថា ហិ វត្ថុតិ “សត្តាបិ តទេវ សន្ធាយ តត្ថ
សង្ឃាដិ បញ្ញាបេត្វា និបជ្ជីតី” តិ។ យទិ ឯវំ “បិដ្ឋ មេ អាគិលាយតី” តិ ឥទំ កថន្តិ
អាហា “ឧបាទិន្នកសរីរញ្ច នាមា” តិអាទិ។

២៣. “ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវរេន... បេ... សម្មន្នោ” តិអាទិសុ (វិភ. ៥០០)
សមន្នាគតត្ថោ សម្មន្ន-សន្នោ, ឥធម បន ចារិប្បិអត្ថោតិ ធន្យេតុំ
“បរិបុណ្ណាសីលោតិ អត្ថោ” តិ វុត្តំ។ យោ បន សម្មន្នសីលោយេវ, សោ
បរិបុណ្ណាសីលោ។ បរិសុទ្ធក្ខិ សីលំ “បរិបុណ្ណា” តិ វុត្តតិ, ន សពលំ កម្មាសំ វា។
សុន្ទរធម្មហិតិ សោភនធម្មហិ។ យស្មី សន្តានេ ឧប្បន្នា តស្ស
សោភនភាវតោ។ តេហិ សប្បវិសភាវសាធនតោ សប្បវិសានំ ធម្មហិ។

២៤. ឥមិនា ឯត្តកេន ហ្មនេនាតិ “ឥធម, មហាធម, អរិយសាវកោ” តិ
អារភិត្វាយាវ “អកសិរលាភី” តិ បទំ ឥមិនា ឯត្តកេន ឧទ្ទេសបទេន មាតិកំ
បេត្វា។ បដិចាជិយាតិ ឧទ្ទេសបដិចាជិយា។ ឯវមាហាតិ “ឯវំ កថញ្ច,
មហាធមា” តិអាទិនា ឥទានិ វុត្តមាធនេ ធន្យេតាការេន អាហា។

២៥. ហិរិយតិ តិ លង្គិយតិ បិដ្ឋិយតិ។ យស្មា ហិរិ ចាបជិតុច្ឆនលក្ខណា,
តស្មា “ជិតុច្ឆតិ អត្ថោ” តិ វុត្ថំ។ ឌុត្តប្បតិ ឌុត្តប្បតិ។ ចាបុត្រាសលក្ខណាញិ
ឌុត្តប្ប។ បគ្គហិតវិរិយោតិ សង្កោចំ អនាបន្នវិរិយោ។ តេនាហ
“អនោសក្កិតមានសោ” តិ។ បហានត្ថាយាតិ សមុច្ឆិទ្ធនត្ថាយ។ កុសលានំ
ធម្មានំ ឧបសម្បទា នាម អធិគមោ ឯវាតិ អាហ “បដិលាភត្ថាយា” តិ។
សតិលេបក្កោនាតិ សតិយា លេបក្កោន តិ ក្ខវិសទស្សរភាវេន។ អដ្ឋកថាយំ បន
លេបក្កំ នាម បញ្ញាតិ អធិប្បាយេន “សតិយា ច និបកភាវេន ចា” តិ អត្ថោ
វុត្ថោ, ឯវំ សតិ អញ្ញោ និទ្ធិដ្ឋោ នាម ហោតិ។ សតិមាតិ ច ឥមិនាវិសេសា សតិ
គហិតា, បរតោ “ចិរកតម្បិ ចិរភាសិតម្បិ សិរតា អនុស្សរិតា” តិ
សតិកិច្ចមេវ និទ្ធិដ្ឋំ, ន បញ្ញាកិច្ចំ, តស្មា សតិលេបក្កោនាតិ សតិយា
លេបក្កភាវេនាតិ សក្កាវិញ្ញាតុំ។ តេនេវ ហិ បច្ចយវិសេសវសេន
អញ្ញធម្មនិរេបេក្ខោ សតិយា ពលវភាវោ។ តថា ហិ ញ្ញាណវិប្បយុត្តចិត្តេនបិ
អជ្ឈយនសម្មសនាទិ សម្ភវន្តិ។

ចេតិយផ្តលាវត្តាទីតិ អាទិ-សន្តេន ពោធិយផ្តលាវត្តាទីនិ សន្តល្អាតិ។
អសីតិមហាវត្តបដិបត្តិបូរណាន្តិ ឯត្ថ អសីតិវត្តបដិបត្តិបូរណំ
មហាវត្តបដិបត្តិបូរណាន្តិ វត្តបដិបត្តិបូរណ-សន្តោ បច្ចេកំ យោជេតញ្ញោ។ តត្ថ
មហាវត្តានិ (វិភ. មូលដី. ៤០៦) នាម វត្តខន្ធកេ (ចូឡូវ. ៣៥៦ អាទយោ) វុត្តានិ
អាគន្ធកវត្តំ អាវាសិកំ គមិកំ អនុមោទនំ ភត្តក្កំ បិណ្ឌាចារិកំ អារញ្ញិកំ
សេនាសនំ ជន្មាយវំ វច្ឆកុដិ ឧបជ្ឈាយំ សទ្ធិវិហារិកំ អាចរិយំ អន្តេវាសិកវត្តន្តិ
ចុទ្ធស។ តតោ អញ្ញានិ បន កនាចិ តជ្ឈនីយ កម្មកតាទិកាលេ
ចារិវាសិកាទិកាលេ ច ចរិតញ្ញានិ អសីតិ ខុទ្ទកវត្តានិ សញ្ញាសុ អវត្តាសុ ន
ចរិតញ្ញានិ, តស្មា មហាវត្តេសុ, អគ្គហិតានិ។ តត្ថ “ចារិវាសិកានំ ភិក្ខុនំ វត្តំ
បញ្ញាបេស្សមី” តិ អារភិក្ខា “ន ឧបសម្បទេតតំ... បេ... ន ធម្មាយំ ចផ្តមន្តេ

ចង្អុលមេ ចង្អុលមិត្ត"ន្តិ (ចូឡូវ. ៨១) វុត្តានិ បកតត្ថេ ចរិតព្រុវត្តាវសានានិ ធនសន្និ,
តតោ បរំ “ន, ភិក្ខុវេ, ចារិវាសិកេន ភិក្ខុនា ចារិវាសិកវុឡ្យតវេន ភិក្ខុនា សន្និ
មូលាយបដិកស្សនាវហេន មានត្តាវហេន មានត្តចារិកេន អព្ពានាវហេន
ភិក្ខុនា សន្និ ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វត្តព្ព”ន្តិអាទិនិ (ចូឡូវ. ៨២) បកតត្ថេ ចរិតព្រហ្ម
អនញ្ញត្តាវិសុំវិសុំ អគលោត្វា ចារិវាសិកវុឡ្យតវាទីសុ បុគ្គលន្តវេសុ
ចរិតព្ពត្តា តេសំ វសេន សម្មិណ្ឌោត្វា ឯកេកំ កត្វា គណិតព្ពានិ បញ្ចាតិ
ឯកសត្តតិវត្តានិ, ឧក្ខេបនិយកម្មកតវត្ថេសុ វត្ថុបញ្ញាបនវសេន វុត្តំ - “ន
បកតត្តស្ស ភិក្ខុនា អភិវាទនំ បច្ចុដ្ឋានំ... បេ... ម្នានេ បិដ្ឋិបរិកម្មំ សាទិតព្ព”ន្តិ
(ចូឡូវ. ៥១) ឥទំ អភិវាទនាទីនំ អសាទិយនំ ឯកំ, “ន បកតត្ថោ ភិក្ខុ
សីលវិបត្តិយា អនុទ្ធិសីតព្ពោ”តិអាទិនិ ច ទសាតិ ឯវមេតានិ ឆ្វាសីតិ។
ឯតេស្វរ បន កានិចិ តជ្ជនីយកម្មាទិវត្តានិ កានិចិ ចារិវាសិកាទិវត្តានិ តិ
អគ្គហិតគ្គហលោន ឆ្វាសីតិ, ឯវំ អប្បកំ បន ឧនមទិកំ វា គណនុបកំ ន
ហោតីតិ ឥធ “អសីតិ”ច្នេវ វុត្តំ។ អញ្ញត្ថ បន អជ្ជកថាបទេសេ “ឆ្វាសីតិ
ខន្ធកវត្តានិ”តិ វុច្ចតិ។

សក្កច្ចំ ឧទ្ទិសនំ សក្កច្ចំ ឧទ្ទិសាបនន្តិ បច្ចេកំ សក្កច្ចំ-សន្តោ យោជេតព្ពោ។
ឧទ្ទិសនំ ឧទ្ទេសគ្គហលំ។ ធម្មោសារលំ ធម្មស្ស ឧច្ឆារលំ។ ធម្មទេសនា -

“អាទិម្ហិ សីលំ ទេសេយ្យ, មជ្ឈេ ឈានំ វិបស្សនំ;
បរិយោសានេ ច និព្វានំ, ឯសា កថិកសណ្ឌិតី”តិ។ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.១៩០;
សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៤.២៤៦) -

ឯវំ កថិតលក្ខណា ធម្មកថា។ ឧបកន្ធា និសិទ្ធស្ស យស្ស កស្សចិ កហដ្ឋស្ស
បព្ពជិតស្ស វា តថ្ន្នណាឡុចា ធម្មំ កថា ឧបនិសិទ្ធកថា។ ភត្តានុមោទនកថា
អនុមោទនិយា។ សរិតាតិ ឯត្ថ ន កេវលំ ចិរកតចិរកាសីតានំ

សរណមនុស្សរណមត្តំ អធិប្បតំ, អថ ខោ តថាបវត្តរូចារូបធម្មានំ
បរិគ្គហមុខេន បវត្តវិបស្សនាចារេ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត្តសមុដ្ឋាបនន្តិ ទស្សេតុ
“តស្មី កាយេន ចរកតេ” តិអាទិ វុត្តំ។ សកិម្មិ សរណោនាតិ ឯកវារំ
សរណោន។ បុនប្បនំ សរណោនាតិ អនុ អនុ សរណោន។ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត្តម្មិ
វិវេកនិស្សិតំ វិរាគនិស្សិតំ និរោធនិស្សិតំ វោសគ្គបរិណាមិញ្ច កត្វា សរន្តោ
តត្ថ តត្ថ ជវនវារេ សរណាជវនវារេ បរិគ្គជវនវសេន អនុស្សវិតាតិ វេទិតញ្ច។

គតិអត្តា ធាតុសទ្ធា ពុទ្ធអត្តា ហោន្តិតិ អាហា - “ឧទយញ្ច វយញ្ច
បដិវដ្ឋិតុំ សមត្ថាយា” តិ។ មិស្សកនយេនាយំ ទេសនា អាគតាតិ អាហា -
“វិក្ខម្ពនវសេន ច សមុច្ឆេនវសេន ចា” តិ។ តេនាហា “វិបស្សនាបញ្ញាយ
ចេវា” តិអាទិ។ វិបស្សនាបញ្ញាយ និព្វេជិកបរិយាយតោ។ សា ច ខោ
បទេសិកាតិ និប្បទេសិកំ កត្វា ទស្សេតុ “មគ្គបញ្ញាយ បដិលាភសំវត្ថនតោ
ចា” តិ វុត្តំ។ ទុក្ខក្ខយតាមិនិភាវេបិ ឯសេវ នយោ។ សម្មាតិ យាថាវតោ។
អកុប្បធម្មតាយ ហិ មគ្គបញ្ញា ខេបិតខេបនាយ ន បុន កិច្ចំ អត្ថិតិ ឧចាយេន
ញ្ញាយេន យា បវត្តិ សា ឯវាតិ អាហា - “ហេតុនា នយេនា” តិ។

២៦. អធិកំ ចេតោ អភិចេតោ, មហាគ្គតចិត្តំ, តស្ស បន អធិកតា
កាមច្ឆន្ទាធិបជិបក្ខវិគមេន វិសិដ្ឋការវប្បត្តិ, តន្តិស្សិតានិ អាភិចេតសិកានិ។
តេនាហា “អភិចិត្តំ សេដ្ឋចិត្តំ សិតាន” តិ។ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានន្តិ ឥមស្មីយេវ
អត្តភាវេ ជាសុវិហារក្ខតានំ។ តេហិ បន សមដ្ឋិតក្ខណោ យស្មាវិវេកជំ
បីតិសុខំ សមាធិជំ បីតិសុខំ អបីតិជំ សតិចារិសុទ្ធិញ្ញាណសុខញ្ច បដិលភតិ
វិន្ទតិ, តស្មា អាហា - “អប្បិតប្បិតក្ខណោ សុខបដិលាភហេតុន” តិ។
ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណោ សមាបដ្ឋិតាតិ ឥមិនា តេសុ ឈានេសុ
សមាបដ្ឋនវសីការមាហា, “និកាមលាភី” តិ បន វចនតោ អាវដ្ឋនាធិដ្ឋានា

បច្ចុប្បន្នក្នុងការសិល្បេ ច វត្ថុ ឯកតិ វេទិតញ្ញ។ ឯកុក្ខលាភីតិ ឥមិនា តេសំ
 ឈានានំ សុខបដិបទាទិប្បាភិញ្ញាតំ ធស្សេតិ, វិបុលលាភីតិ ឥមិនា បគុណាតំ
 តប្បមាណាទស្សិតការីធិបនតោ។ តេនាហ “បគុណភាវេនា” តិអាទិ។
 សមាបដ្ឋិតុំ សក្កោតិ សមាបដ្ឋនវសីការីតាយ សាធិតត្តា។
 សមាធិចារិបន្តិកធម្មតិ វសីការីស្ស បច្ចនីកធម្ម។ ឈានាធិគមស្ស បន
 បច្ចនីកធម្មា បគេវវិក្ខម្ពិតា, អញ្ញាថា ឈានាធិគមោ ឯវ ន សិយា។
 អកិលមន្តោវិក្ខម្ពតុំ ន សក្កោតិ កិច្ចនវិក្ខម្ពតិ វិសោធនតិ,
 កាមាធិនវបច្ចវេក្ខណាធិហិ កាមច្ឆន្ទាធិនំ អញ្ញេសំ សមាធិចារិបន្តិកានំ
 ទូរសមុស្សារណំ ឥធម្មវិក្ខម្ពនំ វិសោធនន្តិ វេទិតញ្ញ។

២៧. វិបស្សនាហិតាយ ឧបរូបវិសេសាវហត្ថា វឌ្ឍមាធាយ
 បុព្វភាគសីលាធិបដិបទាយ។ សា ឯវ បុព្វភាគបដិបទា យថាភាវិតតាយ
 អវស្សំ ភាវិនំ វិសេសំ បរិគ្គហិតត្តា អណ្ណំ វិយាតិ អណ្ណំ, កិលេសេហិ
 អទូសិតតាយ អបូតិ អណ្ណំ ឯតស្សាតិ អបុច្ឆណ្ណោ, វិបស្សនំ ឧស្សក្កាបេត្វា
 បិតបុគ្គលោ, តស្ស ភាវោ អបុច្ឆណ្ណោតា។ វិបស្សនាធិញ្ញាណប្បភេទាយាតិ
 បុព្វេនិវាសញ្ញាណាធិញ្ញាណាបភេទាយ។ តត្ថាតិ ចេតោទិលសុត្ត (ម. ធិ.
 ១.១៨៥) “ស ខោ សោ, ភិក្ខុវេ, ឯវំ ឧស្សោឡិបន្នវសង្កសមន្នាគតោ ភិក្ខុ ភព្វោ
 អភិនិព្វធាយា” តិ អាគតតត្ថា ឧស្សោឡិបន្នវសេហិ អង្កេហិ សមន្នាគតភាវោតិ
 ឯវំ យំ ឱបម្មសំសន្ននំ អាគតំ, តំ ឱបម្មសំសន្ននំ ឥធម្ម ឥមស្មី សេខសុត្ត
 យោជេត្វា វេទិតញ្ញន្តិ សម្ពុត្តោ។

២៨. មហាគ្គតាធិភាវេន ហេដ្ឋិមានំ ឈានានំ អនុរូបម្បិ អត្ថនោវិសេសេន
 តេ ឧត្តរិត្វា អតិក្កមិត្វាន បិតន្តិ អនុត្តរំ, តេនាហ - “បឋមាធិជ្ឈានេហិ
 អសទិសំ ឧត្តម” តិ។ ឧតិយាធិសុបិ អភិនិព្វធាសុ។ បុព្វេនិវាសញ្ញាណំ

ឧប្បជ្ជមានំ យថា អត្តនោ វិសយបដិច្ឆាទកំ កិលេសនូវការំ វិធមន្តមេវ
ឧប្បជ្ជតិ, ឯវំ អត្តនោ វិសយេ កញ្ចិវិសេសំ ករោន្តមេវ ឧប្បជ្ជតីតិ អាហា -
“បុព្ពេនិវាសញ្ញាលោន បឋមំ ជាយតី”តិ, សេសញ្ញាលោនុយេបិ ឯសេវ នយោ។

២៩. ចរណស្មិន្តិ បច្ចត្តេ ភុម្មវចនន្តិ អាហា “ចរណំ នាម ហោតីតិ អត្តោ”តិ។
តេនាតិ ករណាត្តេ ករណាវចនំ អគតបុព្ពេនិសាគមនេ តេសំ
សាធកតមការ្យតោ។

អដ្ឋញ្ញាលោនីតិ ឥធម អាគតានិ ច អនាគតានិ ច អម្ពជ្ជសុត្តានីសុ (ជី. និ.
១.២៥៤ អាទយោ) អាគតានិ គហេត្វា វទតិ។ វិនិវដ្ឋិត្វាតិ
បុព្ពេនិវាសបដិច្ឆាទកាទិកិលេសតមំ ភិន្និត្វា បទាលេត្វា។

៣០. សនដ្ឋមារេនាតិ សនន្តនកុមារេន។ តទេវ ហិ តស្ស សនន្តនកុមារតំ
ទស្សេតុំ “ចិរកាលតោ បជ្ជាយា”តិ វុត្តំ។ សោ អត្តភារោតិ យេន អត្តភារេន
មនុស្សបថេ ឈានំ និព្ពត្តសិ, សោ កុមារត្តភារោ, តស្មា ព្រហ្មភូតោបិ
តាទិសេន កុមារត្តភារេន ចរតិ។

ជនិតស្មី-សទ្ធា ឯវំ ឥ-ការស្ស ឯ-ការំ កត្វា “ជនេតស្មី”ន្តិ វុត្តោ, ជនិតស្មិន្តិ
ច ជនស្មិន្តិ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ ជនិតស្មិន្តិ សាមញ្ញគ្គហឈោបិ យត្ត
ចតុវណ្ណាសមញ្ញា, តត្ថេវ មនុស្សលោកេ។ ខត្តិយោ សេដ្ឋាតិ លោកសមញ្ញាបិ
មនុស្សលោកេយេវ, នទេវកាយេ ព្រហ្មកាយេ វាតិ ទស្សេតុំ “យេ
គោត្តបដិសារិនោ”តិ វុត្តំ។ បដិសរន្តិ “អហំ គោតមោ, អហំ កស្សទោ”តិ
បតិ បតិ អត្តនោ គោត្តំ អនុសរន្តិ បដិជានន្តិ វាតិ អត្តោ។

ឯត្តាវតាតិ “សាធុ សាធុ អានន្ទា”តិ ឯត្តកេន សាធុការទានេន។
ជិនភាសិតំ នាម ជាតន្តិអាទិតោ បជ្ជាយ យាវ បរិយោសានា ថេរភាសិតំ

ពុទ្ធភាសិតមេវ នាម ជាតំ។ “កិម្មនិទំ សុត្តំ សត្តនេសនាដុវិជានតោ
ជិនភាសិតំ, ឧទាហុ សាធុការទានមត្តេនា” តិ វវ្យាចា ចោទនា ឥធ
អនោកាសា ថេរស្ស ទេសនាយ ភកវតោ ទេសនាដុវិជានហេតុកត្តា
សាធុការទានស្សាតិ។ យំ បនេត្ត អត្តតោ អវិភត្តំ, តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

សេខសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៤. ចោតលិយសុត្តវណ្ណនា

៣១. អង្គា នាម ជនបទិនោ រាជកុមារា, តេសំ និវាសោ ឯកោបិ ជនបទោ
វុទ្ធិវសេន អង្គាត្រូវ វុទ្ធិតិ អាហា “អង្គាយេវ សោ ជនបទោ” តិ។ មហិយា
បនស្ស ឧត្តរេន យា អាចោតិ មហិយា នទិយា យា អាចោ តស្ស ជនបទស្ស
ឧត្តរេន ហោន្តិ។ តាសំ អវិទូរត្តា សោ ជនបទោ ឧត្តរាចោតិ វុទ្ធិតិ។ សា បន
មហិ កត្តចិ កត្តចិ ភិដ្ឋិត្វា គតាតិ អាហា “កតរមហិយា ឧត្តរេន យា
អាចោ” តិ។ តត្ថាតិ តស្សា មហិយា អាគមនតោ បដ្ឋាយ អយំ អាវិការកថា។
យស្មា (អ. និ. ដ៏. ៣.៨.១៩) លោកិយា ជម្ពុទីចោ ហិមវា តត្ថ
បតិដ្ឋិតសមុទ្ធិទហបព្ពតនទិយោតិ ឯតេសុ យំ យំ ន មនុស្សកោចរំ, តត្ថ សយំ
សម្ពុទ្ធា អញ្ញោបិ សម្មោហាយន្តិ, តត្ថ តត្ថ សម្មោហាវិធមនត្ថំ “អយំ កិរ
ជម្ពុទីចោ” តិអាទិមារទំ។ ទសសហស្សយោជនបរិមាណោ អាយាមតោ ច
វិត្តារតោ ចាតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហា “តត្ថា” តិអាទិ។ ឧទកេន អវ្យោត្តជា
តទុបភោគិសត្តានំ បុញ្ញក្ខយេន។

សុន្ទរទស្សនំ កូជន្តិ សុទស្សនកូជំ, យំ លោកេ “ហេមកូជ” ន្តិ វុទ្ធិតិ។
មូលគន្លោ កាឡានុសារិយាទិ។ សាវគន្លោ ចន្ទនាទិ។ ដេត្តគន្លោ សលលាទិ។
តចគន្លោ លវង្គាទិ។ បបដិកគន្លោ កតិត្តាទិ។ រសគន្លោ សង្ខាទិ, បត្តគន្លោ

តមាលហិរវេរាទិ។ បុប្ផគន្លោ នាគកុដ្ត្តមាទិ។ ដលគន្លោ ជាតិដលាទិ។
គន្ធកន្លោ សព្ពេសំ គន្ធានំ គន្លោ។ យស្ស ហិ រុក្ខស្ស សព្ពេសម្បិ មូលាទីនំ គន្លោ
អត្ថិ, សោ ឥធ គន្លោ នាម។ តស្ស គន្ធស្ស គន្លោ គន្ធកន្លោ។ សញ្ញានិ បុប្ផលតោ
បញ្ញាសយោជនានិ, អាយាមតោ បន ឧព្ពេជតោវិយ ឱយោជនសតានេវាតិ
វេទន្តិ។

មនោហរសិលាតលានីតិ ឌីតរណត្ថាយ មនុញ្ញសោចានសិលាតលានិ។
សុបដិយត្ថានីតិ តទុបភោគិសត្ថានំ សាធារណកម្មានុភាវេន សុដ្ឋ
បដិយត្ថានិ សុប្បវត្តិតានិ ហោន្តិ។ មជ្ឈកជ្ជបាទយោ ឧទកំ មលីនំ ករោន្តិ,
តទភាវតោ ដលិកសទិសនិម្មលុទកានិ។ តិរិយតោ ជិយំ ឧគ្គតក្ខន្តិ
“តិរច្ឆានបព្ពត”ន្តិ អាហ។

អាបណានិ ឯវ វោហារស្ស មុខក្ខតានីតិ អាហ
“អាបណមុខសហស្សនិ”តិ។ វិកត្ថានីតិ វវត្តិតានិ អញ្ញមញ្ញាសម្ពិជ្ជានិ។
វសនជ្ជានន្តិ អត្ថនោ យថាជាសុកំ វសិតព្ពជ្ជានំ។ អាសតិ ឯត្ថាតិ អាសនំ,
និសីទិតព្ពជ្ជានានិ។

អសារុប្បំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជនកស្ស នាទនតោ ធន្តំ អនុច្ឆិកំ, តទេវ
អជ្ឈាសយសម្បត្តិ បតិរូបេតិ បកាសេតីតិ បតិរូបំ។ តេនាហ “នប្បតិរូប”ន្តិ។
ការណវេវចនានីតិ ញាបកការណវេវចនានិ។ ញាបកញ្ជា ការណំ
អធិប្បតំ។ អត្ថំ អាគរោតិ បកាសេតីតិ អាគារោ, តមេវ លីនំ គុដ្ឋំ អត្ថំ
គមេតីតិ លីដ្ឋំ, សោ តេន និម័យតីតិ និមិត្តន្តិ វុច្ឆតិ។ ឥទានិ តមេវត្ថំ វិវិតុំ
“ជិយទសវត្ថ...បេ.... និមិត្តាតិ វុត្ថា”តិ អាហ។ តេតិ អាគារាទយោ។ តថា ហិ
បន មេតិអាទិនា ចោតលិយោ គហបតិ “បរិញ្ញាជកនិយាមេន អហំ ជីវាមិ,

តស៊ូ គបាបតិ ន ហោមីតិ វេទតិ។ ឡីវេទន្តោតិ អនុសាសន្តោ។ ឧបវេទន្តោតិ
បរិភាសន្តោ។

៣២. គេធកូតោ លោភោតិ គិដ្ឋនសភាវោ លោភោ។ អគិដ្ឋនលក្ខណោ
ន លោភោ, អនិជ្ជាភូតំ អយដ្ឋនន្តិ និជ្ជាយ បដិបក្ខភូតំ បរេសំ អយដ្ឋនំ។
និជ្ជាយដ្ឋនាតិ និជ្ជាវសេន បរេសំ យដ្ឋនា អក្កោសនា។ ព្យវហារវោហារោមីតិ
កយវិក្កយលក្ខណោ សព្វោហារោមិ ធានគ្គហណំ វោហារោ។ “ឧត្តោ
តិស្សោ” តិអាទិនា វោហារណំ បញ្ញាបនន្តិ បញ្ញត្តិ វោហារោ។ យថាធិប្បេតស្ស
អត្ថស្ស វោហារណំ កថនំ ពោធនន្តិ វេទនំ វោហារោ។ យាថាវតោ អយាថាវតោ
ច វោហារតិ ឯតេនាតិ វោហារោ, ចេតនា។ អយមិធាធិប្បេតោតិ អយំ
ចេតនាលក្ខណោ វោហារោ ឥធ ឥមស្មី អត្ថ អធិប្បេតោ, សោ ច ខោ
សាវជ្ជោវ សមុច្ឆេទស្ស ឥច្ឆិតត្តា។ ឥធានិ ចតុព្ពិជស្សបិ វោហារស្ស ឥធ សម្ពុរ
ឧស្សេតុំ “យស្មា វា” តិអាទិ វុត្តំ។ គិហិតិ ចេតនា នត្ថិតិ អហំ គិហិតិ
ចេតនាបវត្ថិ នត្ថិ។ គិហិតិ វេទនំ នត្ថិតិ គិហិតិ អត្ថនោ បរេសញ្ច វេទនប្បវត្ថិ
នត្ថិ។ គិហិតិ បណ្ណាត្ថិ នត្ថិតិ គិហិតិ សមញ្ញា នត្ថិ។ គិហិតិ ព្យវហារោ នត្ថិតិ
សមុទាចារោ នត្ថិ។

៣៣. ចាណាតិចាតោវ សំយោជនំ។ កស្មា? ពន្ធនភាវេន បវត្តនតោ
និស្សរិតុំ អប្បធានតោ។ ចាណាតិចាតស្ស អត្ថិតាយ សោ បុគ្គលោ
“ចាណាតិចាតី” តិ វុច្ឆតីតិ អាហា - “ចាណាតិចាតស្ស... បេ... ហោតី” តិ។
យញ្ញិ យស្ស អត្ថិ, តេន សោ អបទិស្សតីតិ។ ពហុតាយាតិ អចក្កកាធិកេទេន
ពហុភាវតោ។ ចាណាតិចាតស្ស បដិបក្ខោ អចាណាតិចាតោ។ សោ បន
អត្ថតោ កាយធូរិកោ សីលសំវារោតិ អាហា “កាយិកសីលសំវារោ” តិ។
អត្តាបិ មំ ឧបវេទយ្យាតិអាទិ ចាណាតិចាតេ អាទិនវេទស្សនំ។ អាទិនវេទស្សនោ

ហ៊ី តតោ ឡីមណ៍។ ទេសនាវសេនាតិ អញ្ញត្ថ សុត្ថ អភិធម្ម ច ទសសុ
សំយោជនេសុ បញ្ចសុ នីវរណេសុ ទេសនាវសេន អបរិយាបន្នម្បី
សំយោជនន្តិបិ នីវរណន្តិបិ ឥធម៌ វុត្ថំ។ កស្មា? តទត្ថសម្ភវតោ។ តេនាហ -
“វដ្តពន្ធនដ្ឋន ហិតប្បជិដ្ឋាននដ្ឋន ចា”តិ, ចាណាតិចាតោ ហិ
អចាណាតិចាតបច្ចយំ ហិតំ បជិដ្ឋាននន្តោ ឧប្បជ្ជតីតិ។ ឯកោ អវិជ្ជាសវោតិ
ឥទំ សហជាតវសេន វុត្ថំ, ឧបនិស្សយវសេន បន ឥតវេសម្បី អាសវានំ
យថាវហំ សម្ភវោ វេទិតញ្ញា។ ចាណាតិចាតី ហិ បុគ្គលោ “តប្បច្ចយំ អត្ថំ
ករិស្សាមី”តិ កាមេ បត្តតិ។ ទិដ្ឋិ គណ្ណាតិ, ភវិសេសំ បច្ឆាសីសតិ។ តត្ថ
ឧប្បន្នំ វិហានតិ ពាធតីតិ វិហាតោ, ទុក្ខំ, បរិឡាហនំ អនត្ថប្បាទវសេន
ឧបតាបនំ បរិឡាហោ, អយមេតេសំ វិសេសោ។ សព្ពត្ថាតិ សព្ពេសុ វាវេសុ។
ឥមិនា ឧចាយេនាតិ អតិទេសេន បន បរិគ្គហិតោ អត្តោ បរតោ
អាគមិស្សតីតិ។

៣៤-៤០. ឥមស្មី បទេតិ ឯតេន សត្តសុបិ វាវេសុ តថា អាគតំ បទំ
សាមញ្ញតោ គហិតំ។ តេនាហ “ឥមិនា”តិអាទិ។ រោសនំ កាយិកំ
វាចសិកញ្ញាតិ តប្បជិបក្ខោ អរោសោបិ តថា ធុរិជោតិ អាហ
“កាយិកវាចសិកសំវរេនា”តិ។ យថា អភិជ្ឈា លោភោ, អនភិជ្ឈា អលោភោ,
ឯវំ អកោធូចាយាសោ អព្យាចាទោ, សំវរេ សុខន្តិ សំវរោតិ ទដ្ឋញ្ញោ,
អនតិលោភោ បន សតិសំវរេ, អនតិមាធា ញ្ញាណសំវរេ សង្កហំ គច្ឆតីតិ
ទដ្ឋញ្ញំ។ ឥមេសុ បន បទេសុ ឯវំ សព្ពវាវេសុ យោជនា កាតញ្ញាតិ សម្ពន្ធា។

ឯវំ អាសវុប្បត្តិ វេទិតញ្ញាតិ ឯត្ថ វុត្ថស្សបិ ឯកជ្ឈំ វុច្ឆមានត្ថា “បុន អយំ
សន្នេបរិនិច្ឆយោ”តិ វុត្ថំ។ អសម្មាហត្ថំ អាវម្ពណស្ស។ បុរិមេសុ តាវ ចតុសុ
វាវេសុ វិរមិតុំ ន សក្កោមីតិ វត្ថញ្ញំ។ “អត្តាបិ មំ ឧបវទេយ្យា”តិ ឯតស្ស បទស្ស

អត្ថវណ្ណាធាយំ “នសក្កោមី”តិ, “អនុវិជ្ជាបិ មំវិញ្ញា ករហាយ្យ”ន្តិ ឯតស្ស
បទស្ស អត្ថវណ្ណាធាយំ “នសក្កោតី”តិ វត្ថុតំ, ឥមិនា នយេន បច្ឆិមេសុបិ
ចត្វសុ យថាវហំ យោជនា វេទិតញ្ច។ អតិមាទេ ភវាសវអវិជ្ជាសវាតិ វុត្ថំ
មាទេន សហ ធិដ្ឋិយា អនុប្បជ្ឈនតោ, អតិមាទោ បន កាមរាគេនបិ
ឧប្បជ្ឈតេវាតិ “អតិមាទេ កាមាសវអវិជ្ជាសវា”តិ វត្ថុតំ សិយា, ស្វាយំ នយោ
វុត្ថនយត្តា សុវិញ្ញោយ្យាតិ ន ទស្សិតោ។ ចាតិមោក្ខសំវរសីលំ កថិតំ អាទិតោ
ចត្វាហិ ធរដ្ឋន វាតិ បញ្ចាហិ វារេហិ, សេសេហិ តីហិ ចាតិមោក្ខសំវរសីលេ
បិតស្ស ភិក្ខុនោ បដិសម្ពាបហានំ, សព្វេហិបិ បន ភិក្ខុភារេ បិតស្ស
តិហិវេហារសមុច្ឆេទោ កថិតោ។ តត្ថ សព្វត្ថ វត្ថំ “ឥទព្វោទព្វា មយ្ហំ កាតុ
នប្បតិវុប”ន្តិ បដិសម្ពាទវសេន អករណំ បជហនញ្ច បដិសម្ពាបហានំ។

កាមាធិនវកថាវណ្ណាធា

៤២. ឧបសុម្ពេយ្យាតិ ឯត្ថ ឧប-សុទ្ធោ សមីបត្ថោ, សុម្ពនំវិក្ខេបនំ។ តេនេវ
តមេនន្តិ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនន្តិ អាហា - “តស្ស សមីបេ ឱបេយ្យា”តិ, តស្ស
កុក្ករស្ស សមីបេ អដ្ឋិកដ្ឋលំ ឱបេយ្យាតិ អត្ថោ។ និម្មុសត្តា កដ្ឋលន្តិ វុច្ចតិ តិ
ឥមិនា វិគតមំសាយ អដ្ឋិកដ្ឋលិកាយ ឧរដ្ឋិម្ហំ វា បិដ្ឋិកណ្តោកេ វា សីសដ្ឋិម្ហំ វា
កដ្ឋល-សុទ្ធោ និរុទ្ធាតិ ទស្សេតិ។ សុនិក្កន្តន្តិ និល្លិឱតំ កត្វាវ និព្វិសេសំ
លិឱតំ។

ឯកត្ថបដ្ឋានស្ស អដ្ឋបេក្ខនវសេន បវត្តិយា ឯកត្តា។ តេនាហា
“ចតុត្ថយានុបេក្ខា”តិ។ យស្មា បនស្ស អារម្មណម្បិ ឯកសភាវមេវ, តស្មា
អាហា “សា ហី”តិអាទិ។ លោកាមិសសម្ពាតាតិ អបរិញ្ញាតវត្ថុនា លោកេន
អាមសិតព្វតោ, លោកេ វា អាមិសោតិ សម្ពំ គតាយ វសេន កាមគុណានំ
កាមភារោ ច អាមិសភារោ ច, សោ ឯវ និប្បវិយាយតោ អាមិសន្តិ វត្ថុតំ

អរហត្តិ។ កាមគុណាមិសាតិ កាមគុណោ ធន្តរាគា។ គហណាជ្ជន ភុសំ
អាធានជ្ជន។

៤៣. ឧយនំ អាគាសេន គមនន្តិ អាហា “ឧប្បតិក្ខា តច្ឆយ្យ” តិ។ គិដ្ឋាធិនំ
វាសិជរសុ ន ហោតីតិ អាហា - “មុខតុណ្ហាកេន ឧសន្តា តច្ឆយ្យ” តិ។
វិស្សន្ទេយ្យន្តិ ឯត្ថ “វិស្សន្ទន” តិ អាកឡនំ អធិប្បតំ អនេកត្ថត្តា ធាតុនំ,
អាកឡនព្វា អនុពន្ធិត្វា ចាតនន្តិ អាហា “មំសបេសី នខេហិ កឡិក្ខា
ចាតេយ្យ” តិ។

៤៧. បុរិសស្ស អាហោនយោគ្យំ ចោរិសេយ្យំ។

៤៨. សម្មន្នំ សុន្នំ ជលមស្សាតិ សម្មន្នជលំ។ ជល្ហបបន្នន្តិ ជលេហិ
ឧបេតន្តិ អាហា “តហុជល” តិ។

៥០. សុវិទូវិទូរេតិ អរិយស្ស វិនយេ វោហារសមុច្ឆេទតោ សុដ្ឋវិទូរក្ខតេ ឯវ
វិទូរេ អហំ ឋិតោ។ កស្សចិ នាម អត្ថស្សចិ អជាននតោ ន អាជានន្តិតិ
អនាជានីយាតិ កត្តសាធនមស្ស ទស្សន្តោ អជាននកេតិ
អជានន្តកោជនសីសេន តេសំ ធាតព្វបច្ឆយេ វទតិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ចោតលិយសុត្តវណ្ណោនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៥. ដីវកសុត្តវណ្ណោ

៥១. កុមារេន ភតោ ចោសាឋិតោតិ កុមារភតោ, កុមារភតោ ឯវ
កោមារភតោ យថា “ភិសក្កមេវ ភេសន្ត” តិ។

អារក្ខត្តិ ឯត្ថ អារក-សន្តោ កាម

កាមាយុបាឈយញ្ញាបនអាបត្តិអាបជ្ជនវិញ្ញាបនាធិសុបិ អាគតោ, ឥធម៌ បន
ហ៊ីសនេ ឥន្ទ្រតញ្ញោតិ អាហា - “អារក្ខត្តិ យាតេន្ទ្រ” តិ។ ឧទ្ទិសិត្វា កតត្ថិ (អ. និ. ដ៏.
៣.៨.១២; សារត្ថ. ដ៏. មហាវគ្គ ៣.២៩៤) អត្តានំ ឧទ្ទិសិត្វា មារណាសេន កតំ
និព្ពត្តិតំ។ បដិច្ចកម្មត្ថិ ឯត្ថ កម្ម-សន្តោ កម្មសាធនោ អតីតកាលិកោតិ អាហា
- “អត្តានំ បដិច្ច កត” ត្ថិ។ និមិត្តកម្មស្សេតំ អធិវចនំ “បដិច្ច កម្មំ
ជុសតី” តិអាធិសុ (ជា. ១.៤.៧៥) វិយ។ និមិត្តកម្មស្សាតិ និមិត្តភាវេន
លទ្ធព្ពកម្មស្ស, ន ករណាការាបនវសេន។ បដិច្ចកម្មំ ឯត្ថ អត្ថិតិ មំសំ
បដិច្ចកម្មំ យថា “ពុទ្ធិ ឯតស្ស អត្ថិតិ ពុទ្ធា” តិ។ តេសន្តិ និគណ្ណានំ។ អញ្ជេបិ
ព្រាហ្មណានយោ តំលទ្ធិកា អត្ថេវ។

ការណត្ថិ ឯត្ថ យុត្តិ អធិប្បតោ, សា ឯវ ច ធម្មតោ អនបេតត្តា “ធម្មោ” តិ
វុត្តាតិ អាហា - “ការណំ នាម តិកោដិបរិសុទ្ធមជ្ឈមំសបរិភោគោ” តិ។
អនុការណំ នាម មហាជនស្ស តថា ព្យាករណំ យុត្តិយា ធម្មស្ស
អនុបការតោ មំសំ បរិភូតញ្ញតត្ថិ អនុញ្ញាតំ តថេវ កថនន្តិ កត្វា។ តន្តិ “ជានំ
ឧទ្ទិស្សកតំ មំសំ បរិភូតញ្ញតី” តិ ឯវ វុត្តំ បរិភូតញ្ញនំ នេវ ការណំ ហោតិ សព្វេន
សត្តំ អការតោ សតិ ច អយុត្តិយំ អធម្មាតិ កត្វា។ តថា ព្យាករណត្ថិ “ជានំ
ឧទ្ទិស្សកតំ មំសំ បរិភូតញ្ញតី” តិ កថនំ យុត្តិយា ធម្មស្ស អននុបការតោ ន
អនុការណំ ហោតិ។ បរេហិ វុត្តការណេន សការណោ ហុត្វាតិ បរេ តិត្តិយា
‘ជាន’ ត្ថិអាធិនា ធម្មំ កថនន្តិ វនន្តិ, តេន ការណាភូតេន សការណោ ហុត្វា។
តេហិ តថា វុត្តញ្ញោ ឯវ ហុត្វា តុម្កាកំ វាទោ វា អនុវាទោ វា “មំសំ
បរិភូតញ្ញតត្ថិ” ត្ថិ បរត្តា តុម្កាកំ កថា វា បរតោ បរេហិ តថា បរត្តិតា តស្សា
អនុកថា វា។ វិញ្ញហិ គរហិតត្ថការណត្ថិ តិត្តិយា តាវ តិជ្ជន្ត, តតោ អញ្ជេហិ
បណ្ឌិតេហិ គរហិតត្ថការណំ។ កោចិ ន អាគច្ឆតីតិ គរហិតត្ថតំ ន អាបជ្ជតីតិ

អត្ថោ។ អភិក្ខវិទ្យា អាចិត្តន្តិ អភិកុយ្យ មទ្ធិត្វា កថេន្តិ, អភិក្ខតេន
អក្កោសន្តិ អត្ថោ។

៥២. ការលោហិតិ បរិភោគចិត្តស្ស អវិសុទ្ធិតាហេតុហិ។ ភិក្ខុ
ឧទ្ទិស្សកតំ ទិដ្ឋំ។ តាទិសមំសញ្ញា បរិភោគាណាហត្ថា ចិត្តអវិសុទ្ធិយា ការណំ
ចិត្តសំកិលេសាវហតោ។ ឥនាទិ ទិដ្ឋសុតបរិសន្តិតានិ ស្សបតោ ទស្សេតុ
“ទិដ្ឋាទិស្ស” តិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ តទុកយវិមុត្តបរិសន្តិតន្តិ “ទិដ្ឋំ សុត” ន្តិ ឥមំ ឧកយំ
អនិស្សាយ - “កី ទុ ខោ ឥមំ ភិក្ខុ ឧទ្ទិស្ស វេទិត្វា សម្មាទិត” ន្តិ កេវលមេវ
បរិសន្តិតំ។ សព្ពសន្តិហាកោតិ សព្ពេសំ តិណ្ណំ បរិសន្តិតានំ សន្តិណ្ណានកោ។

មន្ត្រលាទិនន្តិ អាទិ-សទ្ធន អាហុនទាហុនាទិកំ សន្តិណ្ណាតិ។ និព្វេមតិកា
ហោន្តិ តិ សព្ពេន សព្ពំ បរិសន្តិតាភាវមាហា។ ឥតវេសន្តិ អជានន្តានំ វដ្តតិ,
ជានតោ ឯវេត្ថ អាបត្តិ ហោតិ។ តេយេវាតិ យេ ឧទ្ទិស្ស កតំ, តេយេវ។

ឧទ្ទិស្សកតមំសបរិភោគតោ អកប្បិយមំសបរិភោគស្ស វិសេសំ
ទស្សេតុ “អកប្បិយមំសំ បណ” តិអាទិ វុត្ថំ។ បុរិមស្មី សចិត្តកា អាបត្តិ, ឥតវស្មី
អចិត្តកា។ តេនាហ - “អកប្បិយមំសំ អជានិត្វា ភុត្តស្សបិ អាបត្តិយេវ” តិ។
បរិភោគន្តិ បរិភុញ្ញិតព្ពន្តិ វេទាមីតិ អត្ថោ។

៥៣. តាទិសស្សាតិ តិកោជិបរិសុទ្ធស្ស មច្ឆមំសស្ស បរិភោគេ។
មេត្តាវិហារិណោបីតិ អបិ-សទ្ធន អមេត្តាវិហារិណោបិ។ មេត្តាវិហារិណោ
បរិភោគេ សិខាប្បត្តា អនវដ្ឋតាតិ ទស្សេតុ “ឥធន, ជីវក, ភិក្ខុ” តិអាទិ វុត្ថំ។
អនិយមេត្វាតិ អវិសេសេត្វា សាមញ្ញតោ។ យស្មា ភកវតា - “យតោ ខោ, វច្ឆ,
ភិក្ខុនោ តណ្ហា បហីនា ហោតី” តិអាទិនា មហាវច្ឆគោត្តសុត្តេ (ម. និ. ២.១៩៤)
អត្តា អនិយមេត្វា វុត្តោ។ តថា ហិ វច្ឆគោត្តោ - “តិដ្ឋតុ ភវំ គោតមោ, អត្តិ បន

កោតោ គោតមស្ស ឯកភិក្ខុបិ សាវកោ អាសវានំ ខយា... បេ... ឧបសម្បជ្ជ
វិហរតី" តិ អាហា, "ឥធន, ភារទ្វាជ, ភិក្ខុ អញ្ញាតំ គាមំ វា និគមំ វា ឧបនិស្សាយ
វិហរតី" តិ អាទិនា ចង្គីសុត្ត (ម. និ. ២.៤៣០) អត្តា អនិយមេត្វា វុត្តោ។ តថា ហិ
តត្ថ បរតោ - "យំ ខោ បន អយមាយស្មា ធម្មំ ទេសេតិ, គម្ពីរោ សោ ធម្មោ
ទុទ្ទសោ ទុរនុពោធា សន្តោ បណ្ឌិតោ អតក្ការៈ ចរោ និបុណោ
បណ្ឌិតវេទនីយោ, ន សោ ធម្មោ សុទេសនីយោ លុទ្ធនា" តិ អាទិនា ទេសនា
អាគតា, តស្មា វុត្តំ "ភក្កវតា ហិ មហាវច្ឆកោត្តសុត្ត, ចង្គីសុត្ត ឥមស្មី សុត្តតិ
តីសុ ហិ ទេសុ អត្តានំ យេវ សន្ធាយ ទេសនា កតា" តិ។ មំសូបសេចនោវ
អធិប្បតោ មជ្ឈមំសសហិតស្ស អាហារស្ស បរិភោគភាវតោ មជ្ឈមំសស្ស ច
ឥធន អធិប្បតត្តោ។

អគបិតោ អប្បជិតោ។ តណ្ហាមុច្ឆនាយាតិ តណ្ហាយនវសេន
មុច្ឆាបត្តិយា។ អនុជ្ឈាបន្នោ តណ្ហាយ អភិក្ខវិទូ ន អនុជ្ឈាត្ថជោ, គិលិទ្វា
បរិនិជ្ជបេត្វា ន សណ្ឌិតោ តិ អត្តោ។ តេជាហា - "សព្វំ អាលុម្មិទ្វា" តិ អាទិ។ ឥធន
អាទិនវោ អាហារស្ស បដិកូលភាវោ តិ អាហា "ឯកវត្ថុវាសេនា" តិ អាទិ។
អយមត្តោ អាហារបរិភោគោ តិ អត្តសំយោជនបរិច្ឆេទិកា "យាវទេវ ឥមស្ស
កាយស្ស បិតិយា" តិ អាទិនា (ធី. និ. ៣.១៨២; ម. និ. ១.២៣; ២.២៤; ៣.៧៥; សំ. និ.
៤.១២០) បរត្តោ អាហារបដិពទ្ធនន្តរកនិស្សរណភូតា បញ្ញា អស្ស អត្ថីតិ
និស្សរណបញ្ញោ។ ឥធនមត្តន្តិ ឯតមត្តាយ។ ឯវំ សន្តេតិ "ព្រាហ្មាតិ ច
មេត្តាវិហារិនោ សមញ្ញា" តិ អវត្វាយេ ធម្មា មេត្តាវិហារស្ស បដិបក្ខភូតា,
តត្ថ សាវសេសំ បហាសិ ព្រាហ្មា, អនវសេសំ បហាសិ ភក្កវាតិ សចេ តេ ឥទំ
សន្ធាយ ភាសិតំ, ឯវំ សន្តេ តវ ឥទំ យថាវុត្តវចនំ អនុជាធាមិ, ន
មេត្តាវិហារិតាសាមញ្ញមត្តតោ តិ អត្តោ។

៥៥. “ចាដិយេក្កោ អនុសន្និ” តិ វត្ថាវិសុំ អនុសន្និការំ ទស្សេតុំ “ឥមស្មី ហិ” តិ អាទិ វុត្ថំ។ ធារំ ជកេតិ តិ មច្ឆមំសបរិភោគានុញ្ញាយ អញ្ញេសំ វចនធារំ បិទហតិ, ចោទនាបថំ និវុត្ថិ។ កថំ សត្តានុទ្ទយំ ទស្សេតិ? សត្តានុទ្ទយមុខេន ពាហិរកានំ មច្ឆមំសបរិភោគបដិក្ខេចោ តយិទំ មិច្ឆា, តិកោដិបរិសុទ្ធស្សេវ មច្ឆមំសស្ស បរិភោគោ ភក្កវតា អនុញ្ញាតោ។ តថា ហិ វុត្ថំ - ‘តីហិ ខោ អហំ, ជីវក, ហនេហិ មំសំ បរិភោគន្តិ វធាមី’ តិ អាទិ (ម. និ. ២.៥២)។ វិនយេបិ (ចារា. ៤០៩; ចូឡវ. ៣៤៣) វុត្ថំ - “តិកោដិបរិសុទ្ធី, ទេវទត្ថ, មច្ឆមំសំ មយា អនុញ្ញាត” តិ។ តិកោដិបរិសុទ្ធា ភុញ្ញន្តានំ សត្តេសុ អនុទ្ធា ទិច្ចលា។ “សត្តានុទ្ទយំ ទស្សេតិ” តិ សង្ខេបតោ វុត្ថមត្តំ វិវរន្តោ “សចេ ហិ” តិ អាទិមាហា។

បឋមេន ការណេនាតិ ទេសនាវសេនបិ បយោកវសេនបិ បឋមេន បរុបយាតហេតុនា។ កឡិកោ សោ ចាលោ។ គលេន បវេជេន្តេនាតិ យោត្តគលេន ករណេន អសយ្ហមាទេន។ ពហុបុញ្ញមេវ ហោតិ អាសាទនាបេក្ខាយ អភាវតោ, ហិតជ្ឈាសយត្តា វាតិ អធិប្បាយោ។ ឯសាហំ, កន្តេតិ អាទិ កស្មា វុត្ថំ, សរណាគមនវសេនេវ គហិតសរណេនាតិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “អយ” តិ អាទិ។ ឱកាហន្តោតិ អាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ បរិយោសានា សុត្តំ អនុស្សវន្តោ អត្ថំ ឧបដារន្តោ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

ជីវកសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៦. ឧចាលិសុត្តវណ្ណនា

៥៦. ចារាវំ ចារុបតិ តិ ចារាវិកោ, ឥទំ តស្ស កុលសមុទាគតំ នាមំ, សោ បន មហាទូនោ មហាកោគោ នគរេ សេដ្ឋីជ្ជានេ បិតោ។ តេនាហ “ទុស្សចារាវិកសេដ្ឋីនោ” តិ។ ធិយត្តា ធិយតមត្តា។ សោ កិវ បមាណតោ

ឧបវត្ថុយតោ ធិយឱវតនំ អតិក្កម្ម បីតោ។ ឯវំលទូនាមោតិ “ធិយតបស្សី” តិ
លទ្ធសមញ្ញោ។ ពាហិរាយតនេតិ តិត្តិយសមយេ បិណ្ឌាចារោតិ វេហារោ
នត្ថិ, តស្មា សាសនេវេហារេន “បិណ្ឌាចារប្បជីក្កន្តោ” តិ វុត្តន្តិ អធិប្បាយោ។

ឧស្សេតិ តិ ឧសេតិ។ ឋបេតិ តិ អញ្ញមញ្ញសង្ករតោ វុត្តបេតិ។
កិរិយាយាតិ ករណេន។ បវត្តិយាតិ បវត្តនេន។ ឧណ្ហានិ បញ្ញបេតិ តិ ឯត្ត
កស្មា ភកវតា អាទិតោវ តថា ន បុច្ឆិតន្តិ? យស្មា សា តស្មី អត្ថេ សភាវនិវុត្តិ ន
ហោតិ, សាសនេ លោកេ សមយន្តវេសុ ច តាទិសោ សមុទាចារោ នត្ថិ, កេវលំ
បន តស្សេវ និគណ្ឌាស្សយំ កោដ្ឋាលកសទិសោ សមុទាចារោតិ ឥមមត្តំ
ឧស្សេតុំ “កម្មានិ បញ្ញបេតិ” ឥច្ឆេវាហ។ អធិត្តកន្តិ ចិត្តវហិតំ, ចិត្តេន
អសមុដ្ឋាបិតន្តិ អត្ថោ។ កថំ បន តទុកយស្ស ចិត្តេន វិនា សម្ពវេតិ ចោទនំ
សន្ធាយ តត្ថ និធស្សនមាហា “យថា កិរា” តិអាទិ។ បដិវត្តានន្តិ អត្ថតោ
ភិក្ខុនំ។ បដិវិស្សានន្តិ វិសេសនបទវសេន សទ្ធតោបិ ភិក្ខុនំ។ វចនំ
បតិជ្ឈបេតុកាមោតិ ធិយតបស្សីនោ យថាវុត្តវចនំ បតិជ្ឈបេតុកាមោ។
តស្មីញ្ចិ បតិជ្ឈាបិតេ តេនប្បសង្កេន អាគតោ, ឧចារិ គហបតិ តស្មី បធនេ
ធម្មំ ធិស្វា សាសនេ អភិប្បសិធិស្សតិ។

កថា ឯវ ឧបវ វាទារោបនស្ស វុត្តការតោ កថាវុត្ត។ កថាយំ បតិជ្ឈបេសីតិ
កថាវុត្តស្មី, តទត្ថេ វា បតិជ្ឈបេសិ។ យថា តំ វាទារោបនកយេន ន អវជានាតិ,
ឯវំ តស្សំ កថាយំ, តស្មី វា អត្ថេ ធិយតបស្សី យាវតតិយំ វាទេ បតិជ្ឈបេសិ។
វាទន្តិ ឆោសំ។

៥៧. ឥទានិ បេតនាសម្បយុត្តធម្មម្បិ គហេត្វា កាយកម្មានិវសេន
សង្កហេត្វា ឧស្សេតុំ “អបិចា” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ តិវិធំ កាយទុច្ឆរិតំ កាយកម្មំ
នាមាតិអាទិ “កម្មស្ស កិរិយាយា” តិ ចាឡិយំ អកុសលកម្មស្ស អធិគតត្តា

វុត្តំ, បុព្វេ បន អដ្ឋកាមាវចរកុសលចេតនាតិអាទិ សាវដ្ឋំ អនវដ្ឋញ្ច
សាមញ្ញតោ ឯកជ្ឈំ កត្វា ទស្សតំ។ កស្មា បនេត្ត ចេតនា ន គហិតាតិ អាហ
“ឥមស្មី សុត្តេ កម្មំ ធុរ”ន្តិ។ កាយកម្មាទិភេទំ កម្មមេវ ធុរំ ជេដ្ឋកំ បុព្វដ្ឋមំ, ន
ចេតនាមត្តមេវ។ ឯវមាគតេបីតិ កម្មានីតិ ឯវំ នាមេន អាគតេបី ចេតនា ធុរំ,
តត្ថ ចេតនំ ជេដ្ឋកំ បុព្វដ្ឋមំ កត្វា វុត្តន្តិ អធិប្បាយោ។ កថំ បន តត្ថ កម្មន្តិ វា
កម្មានីតិ វា អាគតេ តេសំ ចេតនាយ ធុរភារោតិ អាហ “យត្ថ កត្ថចិ... បេ....
លភតិ”តិ។ តត្ថ យត្ថ កត្ថចិ យស្មី កិស្មិញ្ច ធារេ។ សា វុត្តាវាតិ សា ចេតនា
វុត្តាវ, យា កាយសម្ពាទិបរិយាយេន (យស្ស កស្សចិ កម្មស្ស កាយធារាទិសុ
បវត្តាបនចេតនា) សម្មយុត្តធម្មាបិ តទគ្គេន លោកិយាបិ លោកុត្តរាបិ
កម្មមេវ, អភិជ្ឈាទយោ បន ចេតនាបក្ខិកាតិ ទដ្ឋព្ភំ។

មហាន្តន្តិ កដុកដលំ។ ន កិលមតិ សប្បាដិហារិយត្តា បដិញ្ញាយ។ ឥនានិ
តេសំ សប្បាដិហារិយតំ ទស្សេតុំ “តថា ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។ យទិ អកុសលំ បត្វា
កាយកម្មំ វចិកម្មំ មហាន្តន្តិ វទន្តោ ន កិលមតិ, អថ កស្មា ភគវា ឥធ
អកុសលំ មនោកម្មំ មហាសាវដ្ឋំ កថេសីតិ អាហ “ឥមស្មី បន ហំនេ”តិអាទិ។
យាវតតិយំ បតិជ្ឈាបនមត្តេន គតមគ្គំ បដិបជ្ឈន្តោ។ តេនាហ “កិញ្ចំ អត្ថនិប្បត្តិ
អបស្សន្តោបិ”តិ។

៥៨. និវាសដ្ឋានភូតោ ពាលកោ ឯតិស្សា អត្ថិតិ ពាលកិនី។
សត្តបដិញ្ញាតតាយ និគណ្ណានំ មហាតិ សម្មាវិតត្តា មហានិគល្លោ។

៦០. អារដ្ឋេតិ បុរិមាការតោ និវត្តេតិ អត្ថនោ វសេ វត្តេតិ ឯតាយាតិ
អារដ្ឋនី, មាយា។ តេនាហ “អារដ្ឋេត្វា គហលាមាយ”ន្តិ។ សត្តបដិញ្ញានំ
ពុទ្ធនស្សនេ ចិត្តមេវ ន ឧប្បជ្ឈតិ, អយមេត្ត ធម្មតា។ សចេ បន សោ តំ បដិញ្ញំ
អប្បហាយ ពុទ្ធានំ សម្មធីការំ ឧបគច្ឆេយ្យ, សត្តជា មុទ្ធា ជលេយ្យ, តស្មា

ភគវា “មា អយំ ពាលោ វិនស្សី” តិអាទិត្យោ យថា សម្មាសម្ពុទ្ធិការំ ន លភតិ, តថា
ករោតិ។ ស្វាយមត្តោ ចាចិកបុត្តសមាគមេន ធីបេតញ្ញោ។
ធស្សនសម្មត្តិនិយាមមាហា “តថាគតំ ហិ” តិអាទិ។ អាគមា នុ ខោ ឥធម តុម្ហាកំ
សន្តិកំ។

៦០. វជីសច្ចេ បតិជ្ជហិត្វាតិ យថាបដិញ្ញាតាយ បដិញ្ញាយ ឋត្វា។

៦២. សីតោនកេ អមតា ចាលោ ចានកាលេ បន មវន្តិ, តេបិ តេន
សីតោនកបរិភោគេន មារិតា ហោន្តិ, តស្មា តបស្សីនា នាម សញ្ញេន សព្វំ
សីតោនកំ ន បរិភូញ្ចិតព្ពន្ធិ តេសំ លទ្ធិ។ ចាកតិកំ វា ឧទកំ សត្តោតិ
បុរាតនានំ និគណ្ណានំ លទ្ធិ។ តេនាហា “សត្តសញ្ញាយ សីតោនកំ
បដិក្ខបន្តិ” តិ។ តេសំ តំ អបុរាតននិគណ្ណានំ វាទេន វិរុជ្ឈតិ។ តេ ហិ
បជីវីអាទិនវ បទត្តតោ អញ្ញមេវ ជីវិតំ បដិជានន្តិ។ ចិត្តេន សីតោនកំ
ចាតុកាមោ បរិភូញ្ចិតុកាមោ ហោតិ រោគេ ឋត្វាបិ សត្តានំ ចិត្តស្ស តថា ន
វិតតតា។ តេនាហា - “តេនស្ស មនោនណ្ណោ តត្ថេវ ភិជ្ជតិ” តិ។ តេនាតិ
សីតោនកំ ចាតុំ បរិភូញ្ចិតុញ្ច ឥច្ឆនេន។ អស្សាតិ យថាវុត្តស្ស និគណ្ណស្ស។
តត្ថេវាតិ តថាចិត្តប្បាទនេ ឯវ។ ភិជ្ជតិ សំវរស្ស វិកោបិតត្តា។ តថាភូតោ សោ
និគណ្ណោ សីតោនកំ ចេ លកេយ្យ, កតិបយំ កាលំ ជីវេយ្យ, អលាភេន បន
បរិសុស្សមាណកណ្ណោ ជ្ជតាលុដ្ឋិវាអាទិកោ សព្វសោ បរិទាហាភិក្ខុតោ
មរេយ្យ។ តេនាហា - “សីតោនកំ អលភមា នោ កាលំ ករេយ្យ” តិ។ កស្មា?
យស្មា សីតោនកំ បិវាយ សន្តិស្សិតចិត្តស្ស មរណំ ហោតិ, តស្មា វុត្តំ
“មនោនណ្ណោ បន ភិន្នោបិ បុតិម្បិ អាកឡតិ” តិ។ យស្មា បន តថាភូតចិត្តស្ស
និគណ្ណស្ស មនោសត្តេសុ នាម ទេវេសុ ឧបបត្តិ ហោតិ តិ តិយានំ លទ្ធិ, តស្មា
វុត្តំ “មនោនណ្ណោ បន ភិន្នោបិ បដិសន្ធិម្បិ អាកឡតិ” តិ។ ឥតិ ឯវ “ឥធាស្ស

និគណ្ឌា"តិអាទិអាការេន។ នន្តិ ឧចាលី គហបតី។ មហាឆ្មោតិ វេនាបេសិ
“មនោបដិពេទ្ធោ កាលង្គរោតិ”តិ វេនឆ្មោតិ អធិប្បាយោ។

ឧចាសកស្សាតិ ឧចាលីស្ស គហបតីស្ស។ មុច្ឆាវសេនាតិអាទិនា
អន្ធយតោ ព្យតិវេកតោ ច មនោឧណ្ហាស្ស មហន្តតំ វិភាវេតិ។
ចិត្តសន្តតិប្បវត្តិមត្តនេវាតិ វិនា កាយឧណ្ហាន វេទឧណ្ហាន ច កេវលំ
ចិត្តសន្តតិប្បវត្តិមត្តន។ ភិដ្ឋិតាបិ ឯត្ថ បិ-សន្តេន អភិដ្ឋិតាបិ។
អនិយ្យានិកាតិ អប្បដិហីរា, អយុត្តាតិ អត្ថោ។ សល្លក្ខេសិ ឧចាសកោតិ
វិភត្តិ វិបរិណាមេត្វា យោជនា។ បញ្ចបដិភានាជិតិ ព្យាតុំ ឥច្ឆិតេ អត្ថ
ឧប្បជ្ឈនកបដិភានាជិ។

“មនោបដិពេទ្ធោ កាលំ ករោតិ”តិ វេនន្តេន អត្ថតោ មនោឧណ្ហាស្ស
តទុត្តរភាវោ បដិញ្ញតោ ហោតិ អាហ “ឥនាជិ មនោឧណ្ហា មហាឆ្មោតិ ឥទំ
វេន”ន្តិ។ តថា ចេវ វុត្តំ - “មនោឧណ្ហាវ ពលវា មហាឆ្មោតិ វេនាបេសិ”តិ។

២៣. ចាណាតិចាតាធិតោ យមនំ យាមោ, ចតុត្ថិដោ យាមោ ចតុយាមោ,
ចតុយាមសម្ព័ន្ធតេន សំវេន សំវុតោ ចាតុយាមសំវេនសំវុតោ។ អដ្ឋកថាយំ បន
យាម-សន្តោ កោដ្ឋាសបរិយាយោតិ “ឥមិនា ចតុកោដ្ឋាសេនា”តិ វុត្តំ។
បិយជាតិកំ រូចាធិអារម្មណំ រាគវសេន ពាលេហិ ភាវនីយត្តា “ភាវិត”ន្តិ
វុច្ឆតិ អាហ “ភាវិតន្តិ បញ្ច កាមគុណា”តិ។

យោ សត្តំ ចាបំ អាសវញ្ច វាវេតីតិ សត្តវារី, តស្ស នវសុ បទត្ថេសុ សត្តមោ
បទត្ថោ, តេន សត្តវារិនា ចាបំ វារិត្វា បិតោតិ សត្តវារីវារិតោ។ តេនាហ
“សព្វេន ចាបវារណេន វារិតចាចោ”តិ។ តតោ ឯវ សត្តស្ស វារិតត្ថស្ស
អាសវស្ស ធុននតោ សត្តវារីធុតោ។ វារិតត្ថស្ស និវារណាវសេន សត្តវារិនោ

ដុដា ដុសិតោតិ សព្វវិវិដុដា។ សង្ឃាតន្តិ សហសា ហនំ, អសញ្ញោតនិកវជន្តិ
អត្ថោ។ កតវស្មី កោដ្ឋាសេតិ តិសុ ធន្តោកោដ្ឋាសេសុ កតវកោដ្ឋាសេ។

២៤. ខលិយតិ សមាធិយតីតិ ខលំ, រាសីតិ អាហា - “ឯកំ មំសខលន្តិ ឯកំ
មំសរាសិ”ន្តិ។ វិជ្ជាធរវត្តិយា វត្តិមា។ សា បន វត្តិ យស្មា អានុការសម្បជ្ជស្សវ
វត្តិ, ន យស្ស កស្សចិ។ តស្មា អាហា “អានុការសម្បជ្ជោ”តិ។
វិជ្ជានុការវសេនេវ អានុការសម្បជ្ជោ។ ចិត្ត វសីការប្បត្តោ អានុការាយ ឯវ
វិជ្ជាយ បគុណភារាវាចាធនេវ។ ឯតេន វសីការំ លោកិយសមញ្ញាវសេន ភគវា
ឧបាលី គហបតី បញ្ញាបេតុកាមោ ឯវមាហា។ លោកិកា ហិ
“ការវនាមយវត្តិយា វត្តិមា ចេតោវសីការប្បត្តោ បរុបយាតំ ករោតី”តិ
មញ្ញន្តិ។ តថា ហិ តេ វសយោ បរេសំ សំវណ្ណន្តិ, វសីនំ អានុការំ កិត្តន្តិ។ យំ
បនេត្ត វត្តត្ថំ, តំ បរេតោ អាគមិស្សតីតិ។

២៥. អរញ្ញមេវ ហុត្វាតិ សព្វសោ អរញ្ញមេវ ហុត្វា។ អរញ្ញភាវេន អរញ្ញំ
ជាតំ, ន នាមមត្តេន។ វសីនំ អត្តាយាតិ វសីនំ អាសាធនត្ថាយ។

គោធាវីតីរតោ នាតិទូរេ។ ឧស្សយមាណោតិ “ន មំ ឯស ជនោ បរិវារេតី”តិ
ឧស្សយំ ករោត្តោ។ កិលិដ្ឋោ វតាតិ បង្គំធន្តវជសិវតាធិហិ កិលិដ្ឋសិរោ។
អនញ្ញាតមណ្ឌិតោតិ អនញ្ញាតក្ខិកោ សព្វេន, សព្វំ អមណ្ឌិតោ ច។ តស្មី
កាលេ “កាលស្សេវ អក្ខីនំ អញ្ញនំ មជ្ឈល”ន្តិ មនុស្សានំ លទ្ធិ, តស្មា អនញ្ញនំ
វិសុំ គហិតំ។

រាជា តស្ស វចនំ គហេត្វាតិ “វេទេសុ ព្យាធិសំ អាគតំ ភរិស្សតីតិ ឯវំ,
ភន្តេ”តិ រាជា តស្ស បុរោហិតស្ស វចនំ គហេត្វា។ ឧសុមជាតហធម្មោតិ
ឧត្តត្ថហធម្មោ។ នាសិកានំ អប្បហោន្តេ មុខេន អស្សសន្តោ។

វិជិតជយេហិ អាគន្ធា នក្ខត្តយុត្តំ អាគមេន្តេហិ និសីទិតព្ពដ្ឋានំ
ជយខន្ធហារដ្ឋានំ។ ឧទករុដ្ឋិចាតនាទិ តស្មី ចាបកម្មេ អសមផ្គិក្ខតានម្បិ
សមនុញ្ញតាយ អន្តោករណាត្ថំ កតំ។ កតកណ្ណារុដ្ឋិតិ អាគរណាវស្សំ។
មហាជនោ សមនុញ្ញោ ជាតោតិ យោជនា។ មាតុចោសករាមោតិ មាតរិ
សម្មាបជិបន្នោ រាមោ នាម ឯកោ បុរិសោ។ អសមផ្គិក្ខតានន្តិ អសមនុញ្ញានំ។

អវកិរិយាតិ អសុស្សសតំ បដិច្ច។ ផុលិផ្កានីតិ អគ្គិកណ្ណានិ។ បតន្តិ
កាយេតិ កាយេ ឥតោ ចិតោ និបតន្តិ។ ឯតេ កិរ និរយំ វិវិក្ខា មហាជនស្ស
ទស្សន្តិ។

យថាជាសុកដ្ឋានន្តិ មយំ កញ្ចិបិ នេសំ ឧទ្ទិស្ស ន គន្ធាម, យត្ថ បន
វសន្តស្ស បព្ពជិតស្ស ជាសុ ហោតិ, តំ យថាជាសុកដ្ឋានំ គន្ធាមាតិ
អធិប្បាយោ។ សង្ឃាតិ សំហតា។ គណាតិ តំតំសេណិភាវេន គណិតព្ពតាយ
គណា។ គណិត្វតាតិ ឯកជ្ឈាសយា ហុត្វា រាសិត្វតា។ អធិន្នាទានន្តិអាទិសុបិ
និរយេ បច្ឆិត្វា មនុស្សលោកំ អាគតស្ស វិចាការសេសេនាតិ អានេត្វា
យោជេតព្ពំ។

បគ្គណ្ឌិស្សាមីតិ សម្ភារំ ឧប្បាទេស្សាមិ។ នេសំ កត្តព្ពន្ធិ ចិន្តេសីតិ
យោជនា។ កី ចិន្តេសី? អាហាតំ ឧប្បាទេត្វា អនត្តករណ្ណាចាយំ។ តេនាហ “សោ
ធម្មកថាបរិយោសានេ” តិអាទិ។ នាគពលបិច្ឆិល្លាទីនន្តិ
នាគពលសាសបអង្គោលតេលកណិការនិយ្យាសាទីនំ ចិត្តល្លានំ។
វិហោឋយីសុ និរយាទិកថាហិ យដ្ឋេន្តា។ ធម្មារាម្មណេតិ ចក្ខាទីនំ ធន្នំ ធារានំ
អារម្មណាភូតេ រូចាទិវិសយេ។

នវ វុដ្ឋិយោតិ ឧទកវុដ្ឋិ សុមនបុប្ផវុដ្ឋិ មាសកវុដ្ឋិ កហាបណវុដ្ឋិ
អាគរណវុដ្ឋិ អារុធុវុដ្ឋិ អង្គារវុដ្ឋិ ចាសាណវុដ្ឋិ វាលីការវុដ្ឋិតិ ឥមា នវ វុដ្ឋិយោ។
អវញ្ចយីតិ សក្ការំ ករោន្តោវិយ ហុត្វា អសក្ការំ ករោន្តោ អនត្ថបរណេន
វញ្ចយី។ អទ្ធិសកេតិ អនបរាជេ។

“ទិដ្ឋមម្ពលីកា ព្រាហ្មណកញ្ញា”តិ ជាតកដ្ឋកថាទីសុ (ជា. អដ្ឋ.
៤.១៥.មាតង្គជាតកវណ្ណានា) អាគតំ, ឥធ បន “សេដ្ឋីដីតា”តិ។ វារេយ្យត្ថាយាតិ
អាវាហត្ថាយ, អស្សាតិ បេសិតបុគ្គលស្ស។ តាទិសេន នីបកុលសំវត្ថនិយេន
កម្មនាលទ្វោកាសេន ចណ្ណាលយោនិយំ និព្វត្តោ។

ចម្មគេហោតិ ចម្មេន នាទិតេ គេហោ។ មាតង្គោត្រូវស្ស នាមំ អហោសិ
ជាតិសមុទាគតំ។ តន្តិ យណ្ឌំ។ វាទេន្តោ តាលនេន សទ្ធិំ ករោន្តោ។ មហាបថំ
បដិបទ្ធិ ទិដ្ឋមម្ពលីកាយ គេហាទ្វារសមីបេន។

តស្ស វេយ្យាវច្ឆករា ចេវ ឧបជ្ជាកមនុស្សា បដិពទ្វា ច សុរាសោណ្ណាទយោ
ជាណុកប្បរាទិហិ សុកោដ្ឋិតំ កោដ្ឋិតភាវេន មុច្ចំ អាបន្នត្ថា មតោតិ សញ្ញាយ
ធម្មេសុំ។

អថ ពោធិសត្តោ អាយុអវសេសស្ស អត្ថិតាយ មន្ទមន្ទ វាតេ វាយន្តេ ចិវេន
សញ្ញំ បដិលភតិ។ តេនាហ “មហាបុរិសោ”តិអាទិ។ គេហាដ្ឋនោតិ គេហាស្ស
មហាទ្វារតោ ពហិវិវដ្តនោ។ បតិតោតិ ចាតំ កត្វា ឥច្ឆិតត្ថនិប្បត្តិ អន្តរំ
កត្វា អនុប្បវេសេន និបន្នោ។ ទិដ្ឋមម្ពលីកាយាតិ ទិដ្ឋមម្ពលីកាការណេន។

យសន្តិវិករំ កិត្តិសទ្ធព្វា។ ចន្ទន្តិ ចន្ទមណ្ឌលំ, ចន្ទិមាទន្តិ អត្តោ។
ឧទ្ទិដ្ឋគេហោតិ បរេហិ បរិភុត្តគេហោ។ មណ្ឌាបេតិ នគរមជ្ឈេ មហាមណ្ឌាបេ។

ទីរមណីមូលន្តិ ទីរមូលំ, ចានេសុ ពន្ធមណីមូលញ្ច។ យាវតា វាចុគ្គតា
បរិយត្តិតិ យត្តកោ មនុស្សវចីធារតោ ឧគ្គតោ និក្ខន្តោ បវត្តោ, យំកិញ្ចិ
វចីមយន្តិ អត្តោ។ អាកាសន្ត្រណេតិ វិវដន្ត្រណេ។

ទុម្ពវាសីតិ ធូមោ ធូសរោ, អនញ្ចិតាមណ្ឌិតោតិ អធិប្បាយោ។ ឌុតល្អកោតិ
និហ័នជ្ឈាសយោ, អប្បានុកាវោតិ អត្តោ។ បដិមុញ្ច កណ្ណោតិ យាវ គលវាជកា
ចារុបិត្វា។ កោ វេ តុវន្តិ អវេ កោ នាម តុំ។

បកតន្តិ បដិយត្តំ នាធិប្បការតោ អភិសន្ធិតំ។ ឌុតិជ្ជបិណ្ឌន្តិ អន្តរយំ
ឧបកម្ម ឋត្វាលទ្ធព្ពបិណ្ឌំ, ភិក្ខាហារវន្តិ អត្តោ។ លកតន្តិ លច្ឆតុ។ សចាកោតិ
មហាសត្តោ ជាតិវសេន យថាភូតំ អត្តានំ អារិករោតិ។

អត្ថត្ថិតំ សទ្ធិហតោតិ សម្បរាយិ កស្ស អត្ថស្ស អត្ថិការំ សទ្ធិហន្តស្ស។
អបេហិតិ អបកច្ឆ។ ឯត្តោតិ ឥមស្មា ឋានា។ ជម្មាតិ លាមក។

អនុបខេត្តតិ អជន្ត្រេ ឧទកសម្បន្នេ ខេត្តេ ជលវិសេសំ បច្ឆាសីសន្តា។
ឯតាយ សទ្ធាយ ទទាហិ ទានន្តិ និន្នំ ជលញ្ច បូរេន្តោ មេឃោវិយ គុណាវន្តេ
និគ្គុណោ ច ទានំ ទេហិ, ឯវំ ទេន្តោ ច អប្បេវ អារាធយេ ទក្ខិណោយ្យេតិ។
ទក្ខិណោយ្យេតិ សីលាទិគុណាសមន្នាគតេ។

តានីតិ តេ ព្រាហ្មណា។ វេណុបទវេនាតិ វេឡុវិលីវេន។

គីរី នខេន ខណសីតិ បព្ពតំ អត្ថនោ នខេន ខណន្តោវិយ អហោសិ។
អយោតិ កាលលោហំ។ បទហសីតិ អភិកវសិ, អត្ថនោ សរីរេន អភិកវន្តោ
វិយ អហោសិ។

អាវេទិតន្ត ចលិតំ វិបរិវត្តត្វា ឋិតំ។ បិដ្ឋិតោតិ បិដ្ឋិបស្សេន។ ពាហុ
បសារេតិ អកម្មនេយ្យន្តិ អកម្មក្ខមំ ពាហុទ្ធយំ ជទ្ធិំ សុក្ខទណ្ហាកំ វិយ កេវលំ
បសារេតិ, ន សមិញ្ញេតិ, សេតានិ អក្ខិនិ បរិវត្តនេន កណ្ហាមណ្ហាលស្ស
អធិស្សនតោ។

ជីវិតន្ត ជីវនំ។

វេហាយសន្តិ អាគាសេ។ បថទុនោតិ បថភូតទុនោ វិយ។

សញ្ញម្បំ ន ករោតីតិ “ឥមេ កុលប្បសុតា”តិ សញ្ញាមត្តម្បំ ន ករោតី។
ទន្តកដ្ឋកុច្ឆិដ្ឋកន្តិ ខាទិតទន្តកដ្ឋត្តា វុត្តំ។ ឯតស្សេវ ឧបរិ បតិស្សតិ
អប្បទុដ្ឋបទោសភាវតោ, មហាសត្តស្ស តទា ឧក្កំសគតខេត្តភាវតោ។
ឥទ្ធិវិសយោ នាម អចិន្តេយ្យោ, តស្មា កចំ ស្វរិយស្ស ឧត្តន្តំ នាទាសីតិ ន
ចិន្តេតព្ពំ។ អរុណុត្ថំ ន បញ្ញាយតីតិ តស្មី បទេសេ អរុណាបភា ន បញ្ញាយតិ,
អន្ធការោ ឯវ ហោតិ។

យក្ខារុដ្ឋោ នុ ខោ អយំ កាលវិបរិយាយោ។ មហាបញ្ញន្តិ មហាដ្ឋានំ បញ្ញានំ
អធិដ្ឋានភូតំ។ ជនបទស្ស មុខំ បស្សថាតិ ឥមស្ស ជនបទវាសិនោ ជនស្ស
ឧបទ្ធកេន មត្តភូតំ មុខំ បស្សថ។

ឯតស្ស កថា ឯតស្សេវ ឧបរិ បតិស្សតីតិ យាហិ តេន
ចារមិតាបរិការណសមិទ្ធាហិ នាទាសមាបត្តិវិហារបរិបូរិតាហិ
សីលទិដ្ឋិសម្បទាហិ សុសង្ខតសន្តានេ មហាករុណាធិវាសេ មហាសត្ត
អរិយូបវាទកម្មអភិសបសង្ខាតា ជរុសវាចា បរត្តិតា, សា អភិសបិ តស្ស
ខេត្តវិសេសភាវតោ តស្ស ច អជ្ឈាសយជរុសតាយ ទិដ្ឋធម្មវេទនិយកម្មំ
ហុត្វា សចេ សោ មហាសត្តំ ន ឧមាបេតិ, សត្តមេ ទិវសេ វិបច្ឆនសភាវំ ជាតំ,

ឧមាបិតេ បន មហាសត្តោ បយោគសម្បត្តិ បដិពាហិតត្តា អវិចាកធម្មតំ
អាបជ្ជតិ អហោសិកម្មការតោ។ អយញ្ញំ អរិយុបវាទចាបស្ស
ទិដ្ឋធម្មវេទនិយស្ស ធម្មតា, តេន វុត្តំ ‘ឯតស្ស កថា ឯតស្ស’ ឧបរិ
បតិស្សតិ’ តិអាទិ។ មហាសត្តោ បន តំ តស្ស ឧបរិ បតិ តុំ ន អធាសិ, ឧចាយេន
មោចេសិ។ តេន វុត្តំ ចរិយាបិដកេ (ចរិយា. ២.៦៤) -

“យំ សោ តទា មំ អភិសបិ, កុបិតោ ទុដ្ឋមានសោ;
តស្សេវ មត្តកេ និបតិ, យោគេន តំ បមោចយិ” ត្ថិ។

យញ្ញំ តត្ថ សត្តមេ ទិវសេ ពោធិសត្តេន ស្វរិយុគ្គមនិវារណំ កតំ,
អយមេត្ត យោគោតិ អធិប្បតោ។ យោគេន ហិ ឧត្តន្ន្យា សរាជិកា បរិសា
នករវាសិនោ នេកមា ចេវ ជានបទា ច ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ តាបសំ អានេត្វា
ឧមាបេសុំ។ សោ ច ពោធិសត្តស្ស គុណោ ជាជិត្វា តស្មី ចិត្តំ បសាទេសិ។ យំ
បនស្ស មត្តកេ មត្តិកាបិណ្ឌាស្ស វេបនំ, តស្ស ច សត្តទា ជាលនំ កតំ, តំ
មនុស្សានំ ចិត្តានុវត្តណាត្ថំ។ អញ្ញោថា ហិ - “ឥមេ បព្ពជិតា សមាធា ចិត្តស្ស
វសេ វត្ថុន្តិ, ន បន ចិត្តំ អត្តនោ វសេ វត្តាបេន្តិ” តិ មហាសត្តម្យំ តេន សទិសំ
កត្វា គណ្ហោយ្យំ, តទស្ស តេសំ ធីយវត្ថំ អហិតាយ ទុក្ខាយាតិ។ តេនាហ
“អថស្ស” តិអាទិ។

លោហក្ខដវស្សន្តិ អយគុឡវស្សំ។ តទា ហិ វតនមត្តានិ
ទិយឡវតនមត្តានិបិ តិទិណំសានិ អយគុឡមណ្ឌលានិ ឥតោ ចិតោ ច
និបតត្តា មនុស្សានំ សរីរានិ ខណ្ឌាខណ្ឌាកានិ អកំសុ។ កលលវស្សន្តិ
តនុកកទ្ទមបដលកទ្ទមំ។ ឧបហន្ទាតិ អាយាដេត្វា។ តទេវ មជ្ឈារញ្ញំ។

២៧. អនុវិច្ឆការន្តិ អនុវិច្ឆករណំ។ ការណេហិ ជីហិ អនិយ្យានិកសាសនេ
បិតានំ អត្តនោ សាវកត្ថំ ឧបគតេ បគ្គហនិគ្គហានិ ទស្សេតុំ “កស្មា”តិអាទិ
វុត្ថំ។

២៨. អនុបុព្វំ កថន្តិ (ធី. និ. ដ៏. ២.៧៥-៧៦; អ. និ. ដ៏. ៣.៨.១២) អនុបុព្វិយា
អនុបុព្វំ កថេតព្ពកថំ, កា បន សា? ធានាទិកថា។ ធានកថា តាវ
បច្ឆរជនេសុបិ បវត្តិយា សព្ពសាធារណត្ថា សុករត្ថា សីលេ បតិជ្ជានស្ស
ឧបាយការតោ ច អាទិតោវ កថិតា។ បរិច្ចាគសីលោ ហិ បុគ្គលោ
បរិគ្គហវត្ថុសុ និស្សន្និការតោ សុខេនេវ សីលានិ សមាទិយតិ, តត្ថ ច
សុប្បតិដ្ឋិតោ ហោតិ។ សីលេន ធាយកបដិគ្គហណាវិសុទ្ធិតោ បរាទុគ្គហំ វត្វា
បរិប្បាទិវត្តិវចនតោ, កិរិយធម្មំ វត្វា អកិរិយធម្មវចនតោ,
ភោគយសសម្បត្តិហេតុំ វត្វា ភវសម្បត្តិហេតុវចនតោ ច ធានកថានន្តរំ
សីលកថា កថិតា។ តញ្ច សីលំ វដ្ឋនិស្សិតំ, អយំ ភវសម្បត្តិ តស្ស ជលន្តិ
ទស្សនត្ថំ, ឥមេហិ ច ធានសីលមយេហិ បណីតចរិយភេទភិទ្ទេហិ
បុញ្ញកិរិយវត្ថុហិ ឯតា ចាតុមហារាជិកាធិសុ បណីតតរាទិភេទភិទ្ទា
អបរិមេយ្យា ភោគភវសម្បត្តិយោទិ ទស្សនត្ថំ តទនន្តរំ សគ្គកថា។ ស្វាយំ
សក្កោ រាគាធិហិ ឧបក្កិលិដ្ឋោ សព្ពធា អនុបក្កិលិដ្ឋោ អរិយមក្កោតិ ទស្សនត្ថំ
សគ្គានន្តរំ មក្កោ, មគ្គញ្ច កថេន្តេន តទទិកម្មចាយសន្តស្សនត្ថំ
សគ្គបរិយាបន្នាបិ បគេវ ឥតវេ សព្ពេបិ កាមា នាម ពហ្វាធិនវា អនិច្ចា អនុវា
វិបរិណាមធម្មាតិ កាមានំ អាទិនវោ។ ហីនា គម្មា ចោដុដ្ឋនិកា អនិរិយា
អនត្ថសញ្ញិតាតិ តេសំ ឱកាវេ លាមកកាវោ, សព្ពេបិ ភវា កិលេសានំ
វត្ថុភូតាតិ តត្ថ សំកិលេសោ។ សព្ពសោ កិលេសវិប្បមុត្ថំ និព្វានន្តិ នេត្តម្មេ
អាទិសំសោ ច កថេតព្ពោតិ អយមត្ថោ មគ្គន្តិតិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្តេន ទស្សិតោតិ
វេទិតព្ពំ។

សុខានំ និទានន្តិ ទិដ្ឋធម្មិកានំ សម្បរាយិកានំ និព្វានសញ្ញាតានព្វាតិ
សព្ពេសម្បិ សុខានំ ការណំ។ យញ្ញិ កិញ្ញិ លោកេ ភោគសុខំ នាម, តំ សត្តំ
នាននិទានន្តិ ចាកដោ អយមត្ថោ។ យំ បន
ឈានវិបស្សនាមគ្គដលនិព្វានបដិសំយុត្តំ សុខំ, តស្សបិ នានំ
ឧបនិស្សយបច្ឆយោ ហោតិយេវ។ សម្បត្តិនំ មូលន្តិ យា ឥមា លោកេ
បទេសវដ្ឋសិរិស្សរិយសត្តវតនសមុជ្ឈលចក្កវត្តិសម្បទាតិ វេរបកេនា
មាណុសិកា សម្បត្តិយោ, យា ច ចាតុមហារាជាទិគតា ទិព្វា សម្បត្តិយោ, យា វា
បនព្វាបិ សម្បត្តិយោ, តាសំ សញ្ញាសំ ឥទំ មូលការណំ។ ភោគានន្តិ
ភុព្វាតព្វជ្ជន “ភោគោ”ន្តិ លទ្ធនាមាណំ មនាបិយរូចាទីនំ, តន្តិស្សយានំ វា
ឧបភោគសុខានំ, បតិជ្ជា និច្ចលាធិជ្ជានតាយ។ វិសមគតស្សាតិ
ព្យសនប្បត្តស្ស។ តាណាន្តិ រក្ខា តតោ បរិចាលនតោ។ លេណាន្តិ ព្យសនេហិ
បរិចាតិយមានស្ស ឡើយនបទេសោ។ គតីតិ គន្ធព្វជ្ជានំ។ បរាយណាន្តិ
បដិសរណំ។ អវស្សយោតិ វិនិបតិភំ អនេន្តោ និស្សយោ។ អារម្មណាន្តិ
ឡិលុញ្ញារម្មណំ។

រតនមយសីហាសនសទិសន្តិ

សព្វវតនមយសត្ត្ថមហាសីហាសនសទិសំ, មហាគ្សំ ហុត្វា សព្ពសោ
វិនិបតិភំ អប្បនានតោ។ មហាបថវិសទិសំ គតគតជ្ជានេ បតិជ្ជាសម្ពរតោ។
យថា ទុព្វលស្ស បុរិសស្ស អាលម្ពនវដ្ត ឧត្តិជ្ជតោ តិជ្ជតោ ច ឧបត្ថម្ភា, វេរំ នានំ
សត្តានំ សម្បត្តិកវេ ឧបបត្តិយា បីតិយា ច បច្ឆយោ ហោតីតិ អាហ
“អាលម្ពនវដ្តន អាលម្ពនវដ្តសទិស”ន្តិ។ ទុក្ខនិត្តរណវដ្តនាតិ
ទុក្ខតិទុក្ខនិត្តរណវដ្តន។ សមស្សាសនវដ្តនាតិ
លោកមជ្ឈិយាទិបដិសត្ថបទ្កវតោ សម្មនេវ អស្សាសនវដ្តន។
ភយបរិត្តាណវដ្តនាតិ ទាលិទ្ធិយភយតោ បរិចាលនវដ្តន។ មជ្ឈេមលាទិហីតិ

មធ្យោបាយនៃសេសសន្យាមិច្ឆាទិដ្ឋិចិកិច្ឆាទិ ចិត្តមលេហិ។ អនុបលិក្ខន្ធជ្នាតិ
អនុបក្កិលិដ្ឋតាយ។ តេសន្តិ មធ្យោបលាទីនំ។ ឯតេសំ ឯវ ទុរាសនដ្ឋេន។
អសន្តាសនដ្ឋេនាតិ អសន្តាសហេតុការេន។ យោ ហិ ឆាយកោ ឆានបតិ, សោ
សម្មតិបិ ន កុតោចិ សន្តសតិ, បគេវ អាយតី។ ពលវន្តដ្ឋេនាតិ
មហាពលវតាយ។ ឆាយកោ ហិ ឆានបតិ សម្មតិ បក្ខពលេន ពលវា ហោតិ,
អាយតី បន កាយពលាទីហិ។ អភិមជ្ឈលសម្មតដ្ឋេនាតិ “វុឡិការណា”ន្តិ
អភិសម្មតការេន។ វិបត្តិតោ សម្មត្តិយា នយនំ ខេមន្តក្ខមិសម្មាបនំ។

ឥធានិ មហាពោធិចរិយការេនបិ ឆានគុណំ ធស្សេតុំ ឆានំ នាមេតន្តិអាទិ
វុត្តំ។ តត្ថ អត្តានំ និយ្យាទន្តេនាតិ ឯតេន ឆានដលំ សម្មនេវ បស្សន្តា
មហាបុរិសា អត្តនោ ជីវិតម្បិ បរិច្ឆជន្តិ, តស្មា កោ នាម វិញ្ញាជាតិកោ ពាហិវេ
វត្ថុម្ហិ សន្តិ ករេយ្យតិ ឱវាទំ ទេតិ។ ឥធានិ យា លោកិយា លោកុត្តរា ច
ឧក្កសកតា សម្មត្តិយោ, តា សព្វា ឆានតោយេវ បវត្តន្តិទិ ធស្សេន្តោ
“ឆានត្ថិ”តិអាទិមាហា។ តត្ថ សក្កមារព្រហ្មសម្មត្តិយោ អត្តហិតាយ ឯវ,
ចក្កវត្ថុសម្មត្តិ បន អត្តហិតាយ ច បរហិតាយ ចាតិ ធស្សេតុំ សា តាសំ
បរតោ វុត្តា។ ឯតា លោកិយា, ឥមា បន លោកុត្តរាទិ ធស្សេតុំ
“សាវកចារមីញ្ញាណា”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តាសុបិ ឧក្កជ្ជក្កជ្ជតវុត្តជ្ជតមមេវ ធស្សេតុំ
កមេន ញ្ញាណាត្ថយំ វុត្តំ។ តេសំ បន ឆានស្ស បច្ចយការោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។
ឯតេនេវ តស្ស ព្រហ្មសម្មត្តិយាបិ បច្ចយការោ ទីបិតោតិ វេទិតព្ពោ។

ឆានព្វា នាម ហិតជ្ឈាសយេន, បូជារសេន វា អត្តនោ សន្តកស្ស បរេសំ
បរិច្ឆជនំ, តស្មា ឆាយកោ បុរិសបុគ្គលោ បរេសំ សន្តកំ ហរិស្សតីតិ
អដ្ឋានមេតន្តិ អាហា - “ឆានំ ធនន្តោ សីលំ សមាទាតុំ សក្កោតី”តិ។
សីលាលង្ការសទិសោ អលង្ការោ នត្ថិ សោភារីសេសាវហត្ថា សីលស្ស។

សីលបុប្ផសទិសំ បុប្ផំ នត្ថិតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ សីលគន្ធសទិសោ គន្ធា
នត្ថិតិ ឯត្ថ “ចន្ទនំ តគរំ វាបី” តិអាទិកា (ធម៌. ប. ៥៥; មិ. ប. ៤.១.១) គាថា - “គន្ធា
សីលំ ចិរទិត្តតានំ, កាយា ចុតោ គន្ធាតិ មាលុតេនា” តិអាទិកា (ជា. ២.១៧.៥៥)
ជាតកគាថាយោ ច អាហរិទ្ធា វត្តញ្ញា, សីលញ្ញា សត្តានំ អាករណាញោ
អលង្ការោ ច គន្ធវិលេបនញ្ញា ធស្សនីយភាវាវហញ្ញា។ តេនាហ “សីលាលង្ការេន
ហី” តិអាទិ។

អយំ សក្កោលព្ពត្តិតិ ឥទំ មជ្ឈិមេហិ ធន្ទាធិហិ សមាធានសីលំ
សន្ធាយាហ។ តេនាហ សក្កោ ទេវរាជា -

“ហីនេន ព្រហ្មចរិយេន, ខត្តិយេ ឧបបជ្ឈតិ;
មជ្ឈិមេន ច ទេវត្តំ, ឧត្តមេន វិសុជ្ឈតិ” តិ។ (ជា. ១.៨.៧៥; ២.២២.៤២៩; ធិ.
និ. ដី. ២.៧៥-៧៦);

ឥដ្ឋោតិ សុខោ។ កក្កោតិ កមនីយោ។ មនាចោតិ មនវឌ្ឍនកោ។ តំ បន
តស្ស ឥដ្ឋាធិការំ ធស្សេតុំ “និច្ចមេត្ត កិឡា” តិអាទិ វុត្តំ។

នោសោតិ អនិច្ចតាធិនា អប្បស្សនាធិនា ច ទូសិតភារោ, យតោ តេ វិញ្ញនំ
ចិត្តំ នារាជេន្តិ។ អថ វា អាធិនំ វាតិ បវត្តេតិ អាធិនវោ, បរមកបណាតា។ តថា
ច កាមា យថាភូតំ បច្ចវេក្ខន្ធានំ បច្ចបតិជ្ឈន្តិ។ លាមកភារោតិ អសេដ្ឋេហិ
សេវិតញ្ញោ, សេដ្ឋេហិ ន សេវិតញ្ញោ និហីនភារោ។ សំកិលីស្សនន្តិ វិពាធកតា
ឧបតាបតា ច។

នេក្ខម្មេ អាធិសំសន្តិ ឯត្ថ យត្តកា កាមេសុ អាធិនវា, តប្បដិបក្ខតោ
តត្តកា នេក្ខម្មេ អាធិសំសា។ អបិច - “នេក្ខម្មំ នាមេតំ អសម្ពាធំ អសំកិលីដ្ឋំ
និក្ខន្តំ កាមេហិ, និក្ខន្តំ កាមសញ្ញាយ, និក្ខន្តំ កាមវិតក្កេហិ, និក្ខន្តំ

កាមបរិឡាហេហិ, និក្ខន្ធិ ព្យាចាទសញ្ញាយា"តិអាទិនា (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៦; ធិ. និ. ដី. ២.៧៥-៧៦) នយេន នេក្ខេម្ម អាទិសំសេ បកាសេសិ, បព្ពដ្ឋាយ ឈានាទីសុ ច គុណោវិកាវេសិ វណ្ណាសិ។ កល្បចិត្តន្តិ ហេដ្ឋា បវត្តិតទេសនាយ អស្សុទ្ធិយាទីនំ ចិត្តនោសានំវិគតត្តា ឧបរិទេសនាយ ភាជនការ្យបគមនេន កម្មក្ខមចិត្តំ។ អដ្ឋកថាយំ បន យស្មា អស្សុទ្ធិយាទយោ ចិត្តស្ស រោគភូតា, តទាតេវិគតា, តស្មា អាហា "អរោគចិត្ត"ន្តិ។ ទិដ្ឋិមាណាទិកិលេសវិគមេន មុទុចិត្តំ។ កាមច្ចដ្ឋាទិវិគមេន វិនិវរណចិត្តំ។ សម្មាបដិបត្តិយំ ឧឡារបីតិចាមោជ្ឈយោគេន ឧទគ្គចិត្តំ។ តត្ថ សទ្ធាសម្បត្តិយា បសន្នចិត្តំ។ យទាភគវា អញ្ញាសីតិ សម្ពន្ធា។ អថ វា កល្បចិត្តន្តិ កាមច្ចដ្ឋាវិគមេន អរោគចិត្តំ។ មុទុចិត្តន្តិ ព្យាចាទិវិគមេន មេត្តាវសេន អកមិនចិត្តំ។ វិនិវរណចិត្តន្តិ ឧទ្ធចកុក្កច្ឆវិគមេន វិក្ខេបស្ស វិគតត្តា តេន អបិហិតចិត្តំ។ ឧទគ្គចិត្តន្តិ មិនមិទ្ធវិគមេន សម្បគ្គហិតវសេន អលីនចិត្តំ។ បសន្នចិត្តន្តិ វិចិក្ខាវិគមេន សម្មាបដិបត្តិយំ អធិមុត្តចិត្តន្តិ ឯវមេត្ត សេសបទានំ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

សេយ្យថាបីតិអាទិនា ឧបមាវសេន ឧចាលិស្ស សំកិលេសប្បហានំ អរិយមគ្គនិច្ឆាទនព្វា ទស្សេតិ។ អបគតកាឡកន្តិវិគតកាឡកំ។ សម្មទេវាតិ សុដ្ឋុ ឯវ។ រជនន្តិ និលបីតាទិវដ្ឋជាតំ។ បដិគ្គណ្ហោយ្យាតិ គណ្ហោយ្យ បកស្សរំ ភវេយ្យ។ តស្មីយេវ អាសនេតិ តិស្សំ ឯវ និសដ្ឋាយំ។ ឯតេនស្ស លហុវិបស្សកតា តិក្ខបញ្ញតា សុខបដិបទាទិប្បាទិញ្ញតា ច ទស្សិតា ហោតិ។ វិរជន្តិ អចាយគមនីយរាគរជាទីនំវិគមេន វិរជំ។ អនវសេសទិដ្ឋិវិចិក្ខាមលាបគមេន វីតមលំ។ តិណ្ណំ មគ្គានន្តិ ហេដ្ឋិមានំ តិណ្ណំ មគ្គានំ។ តស្ស ឧប្បត្តិអាការទស្សនន្តិ កស្មា វុត្ត? ននុ មគ្គញ្ញាណំ

អសង្ខតធម្មាវម្ពណាត្តិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “តំ ហី” តិអាទិ។ តត្ថ បដិវិជ្ជន្តន្តិ
អសម្មោហបដិវេជវសេន បដិវិជ្ជន្តំ។ តេនាហ “កិច្ចវសេនា” តិ។

តត្រិទំ ឧបមាសំសន្តំ - វត្ថុវិយ ចិត្តំ, វត្ថុស្ស អាគន្ធកមលេហិ
កិលិដ្ឋកាវោវិយ ចិត្តស្ស រាគាទិមលេហិ សំកិលិដ្ឋកាវោ, ដោវនសិលាវិយ
អនុបុត្តិកថា, ឧទកំវិយ សន្ធា, ឧទកេ តេមេត្វា ឧសគោមយធាវិកាភវេហិ
កាឡកបទេសេ សម្មទ្ធិត្វា វត្ថុស្ស ដោវនបយោកោវិយ សន្ធាសិលេហន
តេមេត្វា សតិសមាធិបញ្ញាហិ ទោសេ សិបិលេ កត្វា សុតាទិវិជីនា ចិត្តស្ស
សោធនេ វិវិយារម្ពោ។ តេន បយោគេន វត្ថុ កាឡកាបគមោវិយ វិវិយារម្ពេន
កិលេសវិក្ខម្ពនំ, វដ្តជាតំវិយ អរិយមគ្គោ, តេន សុទ្ធស្ស វត្ថុស្ស
បកស្សរកាវោវិយ វិក្ខម្ពិតកិលេសស្ស ចិត្តស្ស មគ្គេន បរិយោទបនន្តិ។

ទិដ្ឋធម្មោតិ វត្វា ទស្សនំ នាម ញាណទស្សនតោ អញ្ញាម្បិ អត្ថីតិ
តន្តិវត្ថនត្ថំ “បត្តធម្មោ” តិ វុត្ថំ។ បត្តិ ច ញាណសម្បត្តិតោ អញ្ញាបិ វិជ្ជតីតិ
តតោវិសេសនត្ថំ “វិទិតធម្មោ” តិ វុត្ថំ។ សា បនេសាវិទិតធម្មតា ធម្មេសុ
ឯកទេសនាបិ ហោតីតិ និប្បទេសតោវិទិតការំ ទស្សេតុ
“បរិយោកាឡធម្មោ” តិ វុត្ថំ។ តេនស្ស សន្ធាភិសម្ពោដំយេវ ទីបេតិ។
មគ្គញាណញ្ញំ ឯកភិសមយវសេន បរិញ្ញាទិកិច្ចំ សាធន្តំ និប្បទេសេន
ចតុសច្ចធម្មំ សមន្តតោ ឌីកាហន្តំ នាម ហោតិ។ តេនាហ - “ទិដ្ឋោ
អរិយសច្ចធម្មោ ឯតេនាទិ ទិដ្ឋធម្មោ” តិ។ តិណ្ហាវិចិកិច្ឆាតិ
សប្បដិភយ កន្តារសទិសា សោឡសវត្ថុកា អដ្ឋវត្ថុកា ច តិណ្ហាវិចិកិច្ឆា
តិណ្ហាវិចិកិច្ឆា។ វិភតកចំកថោតិ បវត្តិអាទិសុ “ឯវំ នុ ខោ, កី នុ ខោ” តិ ឯវំ
បវត្តិកាវិភតា សមុច្ឆន្នា កចំកថា។ សារដ្ឋករានំ ចាបធម្មានំ បហីនត្តា
តប្បដិបក្ខេសុ សីលាទិគុណេសុ សុប្បតិដ្ឋិតត្តា វេសារដ្ឋំវិសារទការំ

វៀយ្យត្តិយំ បត្តោ។ អត្តនា ឯវ បច្ចក្ខតោ ទិដ្ឋត្តា ន តស្ស បរោ បច្ចេតត្តោ
អត្តិតិ អបរាប្បច្ចយោ។

៧១. បណ្ឌិតោតិ បញ្ញាវា។

៧២. តេន ហិ សម្មាតិ នោវារិកេន សទ្ធិ សល្លបតិយេវ, “ឯត្ថោ”តិ តេន
វុត្តវចនំ សុត្វាបិ តស្ស អត្ថំ អសល្លក្ខេន្តោ។ កស្មា? បរិទេវតាយ។ តេនាហ
“ពលវសោកេន អភិក្ខតោ”តិ។

៧៣. តេនេវាតិ យេន ឧត្តរាសង្កេន អាសនំ សម្មជ្ជតិ, តេនេវ ឧទេវ
បរិក្ខិបន្តោ “មាហំ សត្តារំ មម សរីរេន ដុសិ”ន្តិ អន្តរំ ករោន្តោ ឧត្តរាសង្កេន តំ
ឧទេវ បរិក្ខិបន្តោ បរិគ្គហេត្វា។ “ឧត្តបញ្ញត្ត”ន្តិ អាទិសុ (ធី. និ. ១.១៧១) វិយ ឧត្ត-
សង្កោ ឯត្ថ ពាលបរិយាយោតិ អាហ “ជន្នេសិ ជាតោ”តិ។ ឧបជ្ជាកស្ស
អញ្ញាថាភាវេនាតិ បុព្វេ អត្តនោ ឧបជ្ជាកស្ស ឥនានិ អនុបជ្ជាកភាវេន។

៧៤. អវិញ្ញាណកំ ទារុសាខាទិមយំ។ ពហលពហលំ បីតាវលេបនំ
រដ្ឋជាតន្តិ អតិវិយ ពហលំ បីតវណ្ណាមញ្ញិជ្ជអាទិអវលេបនរជនំ។ យដ្ឋេត្វា
ឧប្បាទិតច្ឆរិ, យា រដ្ឋំ បិវតិ។ និល្លោមតន្តិ បុនប្បនំ អនុលិម្បនេន។
ខណ្ឌាខណ្ឌាតន្តិ ខណ្ឌាខណ្ឌាតភារំ។ រដ្ឋក្ខមោ រជនិយោ។ តេនាហ “រាគមត្តំ
ជនេតិ”តិ។ អនុយោគន្តិ ចោទនំ។ វីមំសន្តិវិចារណំ។ ធុសេ កោដ្ឋេត្វា
តណ្ហាលបរិយេសនំវិយ កេនលិយំ សារបរិយេសនំវិយ ច និកណ្ហាវាទេ
សារវីមំសនំ។ តតោ ឯវ ច តំ វីមំសន្តោ វិត្តកោ តុច្ឆកោវ ហោតីតិ។ សព្ពម្បិ
ពុទ្ធវចនំ ចតុសច្ឆរិទិមុត្តំ នត្តិ, តញ្ចវីមំសិយមាទំវិញ្ញនំ បីតិសោមនស្សមេវ
ជនេតិ, អតប្បកញ្ច អសេចនាភាវេនាតិ អាហ “ចតុសច្ឆកថា ហិ”តិ អាទិ។
យថា យថាតិ យទិ ខន្ធមុខេន យទិ ធាតាយតនាទិសុ អញ្ញាតមុខេន ពុទ្ធវចនំ

ឡើយស្បែក, តថា តថា គម្ពីរញ្ញាណនំយេវ គោតវភាវតោ គម្ពីរមេវ
ហោតិ។ យោ ចេត្ត បណ្ឌិតោ និបុណ្ណា កតបរប្បវាទោ បណ្ឌិតាយ
សព្វថាមេន ចោទនំ អារម្ភតិ តស្ស ចោទនា កេសគ្គមត្តម្យិ ចាលេតុំ ន
សក្កោតិ។ បុន សុចរិម្បិ កាលំ វិចារេន្តេសុបិ វិមទ្ធកូមតោ, ឯវំ តថាគតវាទោ
ស្វាឡាតភាវតោតិ អាហា “អនុយោគកូមាវិមជ្ឈនកូមា ចា”តិ។

៧៦. វិសយបរិញ្ញាណោន ធម្មាតិ បដិបក្ខេ សោធនីតិ ដីរោ, ស្វាយមស្ស
ដីរកាវោ សព្វសោ សម្មាហវិទ្ធិសនតាយាតិ អាហា - “យា បញ្ញា...បេ.... តេន
សមន្នាគតស្ស”តិ។ បភិន្នឱលស្សតិ សមុច្ឆិន្នសព្វចេតោឱលស្ស,
កិលេសមច្ចុមារវិជយេនេវ អភិសម្ពាទន្ធមារា ជិតាវ ហោន្តិតិ តេសំ ទ្វិន្នំ ឥធ
អគ្គហណំ។ ព្យាយ-សន្តោ ទុក្ខបរិយាយោតិ អាហា “និទ្ធកូស្ស”តិ។ តត្ថ
សទ្ធាធិសេសនិព្វានប្បត្តិយា កិលេសេន និទ្ធកូតា,
អនុចាធិសេសនិព្វានប្បត្តិយា វិចាកទុក្ខេន និទ្ធកូតា។
រជ្ជនទុស្សនមុយ្ហនាធិវសេនវិវិធំ ព្យាសនតោវីសំ, វីសមេវ វេសំ, រាគាធិតិ អាហា
- “វេសន្តរស្សតិ រាគាធិវីសំ វិវាទាវិវាទា វិវាទស្ស”តិ។

តុសិតស្សតិ ករុណាយនវសេន តុសិយា ឥតស្ស សំវត្ថស្ស។ ឯវំ សតិ
“មុទិតស្ស”តិ ឥទំ បុនរុត្តមេវ ហោតិ។ មនុជស្សតិ បឋមាយ ជាតិយា ភគវា
មនុស្សជាតិយោ ហុត្វា វុត្តានំ វក្ខមាណាញា វសេន សនេវកំ អភិកវិត្វា វិតោ
អច្ឆរិយោ ភគវាតិ ធស្សេតិ។ សនេវកំ លោកំ សំសារតោ និព្វានសុខំ នវតិ
នេតិ ចាបេតីតិ នរោ, នាយកោតិ អត្ថោ, តស្ស នរស្ស, តេនាហា “បុនរុត្ត”តិ។
“មនុជស្ស”តិ វត្វា “នរស្ស”តិ បុនរុត្តំ បទំ។ អត្ថវសេន អញ្ញាថា វុច្ចមាទេ
ឯកេកតាថាយ ធនគុណា នប្បហោន្តិ, ន បូរេន្តិតិ អត្ថោ។

វិនេតីតិ វិនយោ, វិនយោ ឯវ វេនេយិកោតិ អាហា “សត្តានំ
វិនាយកស្ស”តិ។ វិញ្ញនំ រុច្ចិ រាតិ, ឡើវេតីតិ វា រុច្ចិរោ, ស្វាយមស្ស រុច្ចិរកាវោ
កុសលតាយាតិ អាហា “សុចិធម្មស្ស”តិ។ បកាសកស្សតិ ញាណាលោកេន
បកស្សរការករស្ស។ និស្សជ្ជស្សតិ អដ្ឋសុបិ បរិសាសុ, សនេវេ វា សព្ពស្មី
លោកេ អគ្គណ្ណាបនបរិច្ឆាគេន និស្សជស្ស។ គម្ពីរគុណស្សតិ បរេសំ
ញាណេន អប្បតិដ្ឋកាវា គម្ពីរគុណស្ស។ តេនាហា ភគវា - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ,
អញ្ញោវ ធម្មា គម្ពីរា”តិអាទិ (ធិ. និ. ១.២៨)។ អរិយាយ វា តុណ្ហិកាវេន
មោនប្បត្តស្ស។ ធម្មេ បិតស្សតិ ធម្មកាយេ សុប្បតិដ្ឋិតស្ស។ សំរុតត្តស្សតិ
អរក្ខិយកាយសមាទារាទិតាយ សំរុតសភាវស្ស។

អាគុំ ន ករោតីតិអាទិហិ ចត្វហិ ការណេហិ, បន្តសេនាសនស្សតិ
វិវិត្តសេនាសនស្ស។ បដិមន្តនបញ្ញាយាតិ សព្ពបរប្បវាទានំ
វិបវាវត្តមន្តនបញ្ញាយ។ មោនំ រុច្ចតិ ញាណំ សព្ពតោ កិលេសានំ និដុននតោ។

ឥសិសត្តមស្សតិ សព្ពឥសីសុ ជេដ្ឋស្ស សាធុតមស្ស។ សេដ្ឋប្បត្តស្សតិ
សេដ្ឋំ ឧត្តមំ សម្មាសម្ពោធិ បត្តស្ស។ អក្ខរាទីនីតិ អក្ខរបទព្យញ្ញនាការ-
និរុត្តិនិរុទ្ទេស-សំកាសនបកាសនវិវរណា-វិភជនុត្តានីករណានីតិ
ព្យញ្ញនត្ថបទានិ។ សមោធានេត្វាវិនេយ្យជ្ឈាសយានុរូបំ បកាសនតោ
កថនតោ បទកស្ស។ បុរិ-សន្នោ “បុព្វេ”តិ ឥមិនា សមាទត្ថាតិ អាហា -
“បុរិន្ទនស្សតិ សព្ពបឋមំ ធម្មទាននាយកស្ស”តិ។ ភគវា អសយ្ហំ សហិតុំ
សមត្ថាតិ អាហា “សមត្តស្ស”តិ។ តេនាហា - “តថាគតំ ពុទ្ធមសយ្ហសាហិន”ន្តិ
(ឥតិវុ. ៣៨)។ តេ បត្តស្សតិ តេ គុណោ អនវសេសតោ បត្តស្ស។ វិត្តាវេត្វា
សំកិលេសវេទានធម្មំ ព្យាករោតីតិ ព្យាករណោ, ព្យាករណោ ឯវ
វេយ្យាករណោ។ តន្តិបទន្តិ តន្តិ អាហេបេត្វា ឋបិតំ បទំ។

តណ្ហាពន្លឺនេះ សព្វេន វា ក៏លេសពន្លឺនេះ អពន្ធស្ប។ មហាបញ្ញាយាតិ
មហានុភាវាយ បញ្ញាយ, មហាវិសយាយ វា បញ្ញាយ។ សព្វា ហិ ភគវតោ
បញ្ញា មហានុភាវា, យថាសកំវិសយេ មហាវិសយា ច ឯកាធិវសេន
អនវសេសតោ មហាវិសយា នាម សព្វញ្ញតាវ។ អានុភាវទស្សនដ្ឋនាតិ
អច្ឆរិយាចិន្តេយ្យបរិមេយ្យស្ស អត្ថនោ អានុភាវស្ស លោកស្ស ទស្សនដ្ឋន។
យក្ខស្សាតិ វា លោកេន បូជនីយស្ស។ អយំ ឧទាសកោ ឧដ្ឋត្ថរាវិយ
ឧទាសិកា សេឧបជិសម្ពិទាប្បត្តោតិ អាហា “សោតាបត្តិមគ្គនេវ បជិសម្ពិទា
អាគតា”តិ។ កិលេសប្បហានវណ្ណំ កថេន្តោតិ កិលេសប្បហានំ វិសយំ និមិត្តំ
កត្វា វណ្ណំ កថេន្តោ។

៧៧. សម្មវណ្ណាតាតិ សន្និច្ចតា, គន្ធិតាតិ អត្ថោ។ ឥមេ សត្តាតិ យំ យនេវ
បរិព្ពមន្តា សត្តា។ អត្ថនោវ ចិន្តយន្តិទិ អរីតតណ្ហាតាយ សកំយេវ បយោជនំ
ចិន្តន្តិ។ តថា ហិ មតេ ញាតកេ អនុសោចន្តាបិ តេហិ សាធនតព្ពស្ស អត្ថនោ
បយោជនស្សេវ វសេន អនុសោចន្តិ។ ឧណ្ណំ អហោសីតិ ពលវតា ចិត្តស្ស
សន្តាបេន សន្តត្ថំ អព្ពន្ធរំ ហនយជ្ជានំ ខនិវដ្តារសន្តាបិទំ វិយ ឧណ្ណំ អហោសិ។
តេនាហា “លោហិតំ វិលីយិត្តា”តិ។ បត្តមត្តន្តិ ឯកបត្តបូរមត្តំ។
អភិសមយសាធិកាយ ចតុសច្ចទេសនាយ សង្ខេបេនេវ ទេសិតត្តា អាហា -
‘ឧក្សដិតញ្ញបុគ្គលស្ស វសេន ធម្មទេសនា បរិនិដ្ឋិតា’តិ។

ឧទាលិសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៧. កុក្កវតិកសុត្តវណ្ណនា

៧៨. កោលិយេស្វតិ ពហុវចនវសេនាយំ ចាឡិ អាគតា។ ឯវំនាមកេ
ជនបទេតិ អត្ថវចនំ កស្មា វុត្តន្តិ អាហា “សោ ហិ”តិអាធិ។ ន និយមិតោតិ

“អសុកម្ហី នាមវិហារេ” តិ ន និយមេត្វា វុត្តោ។ សេនាសនេយេវាតិ
អាវាសេយេវ, ន វុត្តមូលាទិកេ។ វេសកិរិយា យាសគ្គហណាទិណ
សមាទាតព្ពជ្ជន គោវតំ, តស្មី និយុត្តោ គោវតិកោ។ តេនាហ
“សមាទិន្ទគោវតោ” តិ។ យំ សន្ធាយាហុ វេទវេទិនោ - “គច្ឆំ ភក្ខេតិ, តិដ្ឋំ
មុត្តេតិ, ឧបាហា ឧទកំ ធូបេតិ, តិណានិ និព្ពតិ” តិអាទិ។ អយំ អបេលោតិ
អបេលកបព្ពជ្ជាវសេន អបេលោ, បុរិមោ បន គោវតិកោ កុក្កុវតិកោតិ ឯត្ថ
វុត្តនយានុសារេន អត្ថោ វត្តព្រោ។ បលិកុណ្ឌិត្វាតិ ឧភោ ហត្ថ ឧភោ ចាទេ ច
សមិញ្ញិត្វា។ “ឧក្កដិកោ ហុត្វា” តិបិ វេទន្តិ។ គមនំ និប្បជ្ជនំ គតីតិ អាហា - “កា
គតីតិ កា និប្បត្តិ” តិ។ និប្បត្តិបរិយោសានា ហិវិចាកធម្មប្បវត្តិ។
កតូបចិតកម្មវសេន អភិសម្បវេតិ ឯត្ថាតិ អភិសម្បរាយោ, បរលោកោ។
តត្ថស្ស ច និប្បត្តិ បុច្ឆតិ អាហា - “អភិសម្បរាយម្ហិ កត្ថ និព្ពតិ” តិ។
កុក្កុវតសមាទានន្តិ កុក្កុវភាវសមាទានំ, “អដ្ឋ បដ្ឋាយ អហំ កុក្កុវោ” តិ
កុក្កុវភាវាទិដ្ឋានំ។

៧៩. បរិបុណ្ណន្តិ យត្ថកា កុក្កុវិកាវា, តេហិ បរិបុណ្ណំ។ តេនាហ
“អនូន” តិ។ អញ្ញោកិណ្ណន្តិ តេហិ អវោមិស្សំ។ កុក្កុវាចារន្តិ កុក្កុវានំ
គមនាការោតិអាទិអាចារេន កុក្កុវភាវាទិដ្ឋានចិត្តមាហា។ តថា តថា
អាកប្បេតព្ពតោ អាកប្បោ, បវត្តិអាការោ។ សោ បនេត្ថ គមនាទិកោតិ អាហា
“កុក្កុវានំ គមនាការោ” តិអាទិ។ អាចារេនាតិ កុក្កុវសីលាចារេន។
វតសមាទានេនាតិ កុក្កុវតាទិដ្ឋានេន។ កុក្កុវចរិយាទិយេវ ធុក្កុវតបចរណំ។
តេន គតិវិបរិយោសាការេន បវត្តាលទ្ធិ។ អស្ស កុក្កុវតិកស្ស អញ្ញា គតិ
នត្ថិតិ ឥតរគតិ បដិក្ខិបតិ, ឥតរាសំ បន សម្ពវោ ឯវ នត្ថិតិ។ និប្បជ្ជមានន្តិ
វតសីលាទីនំ សំគោបនវសេន សិដ្ឋមានំ។ យថា សកម្មកធាតុសទ្ធា
អត្ថវិសេសវសេន អកម្មកា ហោន្តិ “វិពុទ្ធា បុរិសោ វិពុទ្ធា កមលសណ្ឋោ” តិ,

ឯវំ អត្ថវិសេសវសេន អកម្មកាបិ សកម្មកា ហោន្តិតិ ទស្សន្តោ “ន បរិទេវាមិ
ន អនុត្តនាមី” តិ អាទិមាហ។ អនុត្តនសន្ធា ច សកម្មកវសេន បយុដ្ឋតិ
“បុរាណានិ អនុត្តន” តិ អាទិសុ។ អយញ្ចេត្ត បយោគោតិ ឥមិនា គាថាយញ្ច
អនុត្តននរោទនំ អធិប្បតន្តិ ទស្សតិ។

៨០. វុត្តនយេនេវាតិ ឥមិនា គោវតន្តិ គោវតសមាទានំ។ គោសីលន្តិ
គវាចារំ។ គោចិត្តន្តិ “អដ្ឋ បជ្ជាយ គោហិ កាតព្វំ កវិស្សមី” តិ ឧប្បន្នចិត្តន្តិ
ឥមមត្តំ អតិទិសតិ។ គ្វាកប្ប បន វត្ថុពុំ អវសិដ្ឋំ “កុក្ករាកប្ប
វុត្តសទិសមេវា” តិ ឥមិនាវ អតិទិដ្ឋំ វិសិដ្ឋញ្ច យថា បន តត្ថាតិ អាទិនា
វុត្តមេវ។ យំ បនេត្ត វត្ថុពុំ, តំ កុក្ករវតាទិសុ វុត្តនយមេវ។

៨១. ឯកច្ចកម្មកិរិយាវសេនាតិ ឯកច្ចស្ស អកុសលកម្មស្ស
កុសលកម្មស្ស ករណាប្បសន្នេន។ ឥមេសន្តិ គោវតិ កកុក្ករវតិ កានំ។
កិរិយាតិ គោវតការវនាទិវសេន បវត្តា កិរិយា។ ចាកជា ភវិស្សតិ តិ “ឥមស្មី
កម្មចតុក្កេ ឥទំ នាម កម្មំ ភជតី” តិ ចាកជា ភវិស្សតិ។

កាឡកន្តិ (អ. និ. ដី. ២.៤.២៣២) មលីនំ, ចិត្តស្ស អបភស្សរភាវករណាន្តិ
អត្ថោ។ តំ បនេត្ត កម្មបថសម្បត្តមេវ អធិប្បតន្តិ អាហ
“ទសអកុសលកម្មបថ” តិ។ កណ្ណាន្តិ កណ្ណាភិជាតិ ហេតុតោ វា កណ្ណំ។
តេនាហ “កណ្ណាវិចាក” តិ។ អចាយុបបត្តិ មនុស្សសុ ច ទោភគ្គិយំ
កណ្ណាវិចាកោ, យថា តមភារោ វុត្តោ, ឯកត្តនិទ្ទេសេន បន “អចាយេ
និព្ពត្តនតោ” តិ វុត្តំ, និព្ពត្តាបនតោតិ អត្ថោ។ សុក្កាន្តិ ឌីនាតំ, ចិត្តស្ស
បភស្សរភាវករណាន្តិ អត្ថោ, សុក្កាភិជាតិ ហេតុតោ វា សុក្កំ។ តេនាហ
“សុក្កាវិចាក” តិ។ សត្តបបត្តិ មនុស្សលោកេ សោភគ្គិយញ្ច សុក្កាវិចាកោ,
យថា ច ជោតិភារោ វុត្តោ, ឯកត្តនិទ្ទេសេន បន “សត្តេ និព្ពត្តនតោ” តិ វុត្តំ,

និព្វត្តាបនតោតិ អត្ថោ, វោមិស្សកកម្មន្តិ កាលេន កណ្ណំ, កាលេន សុក្កន្តិ ឯវំ
មិស្សកវសេន កតកម្មំ។ “សុខទុក្ខវិចារក”ន្តិ វត្វា សុខទុក្ខានំ បវត្តិអាការំ
នស្សេតុំ “មិស្សកកម្មញ្ញី”តិអាទិ វុត្តំ។ កម្មស្ស កណ្ណាសុក្កសមញ្ញា
កណ្ណាសុក្កាភិជាតិហេតុតាយាតិ, អបច្ចយតាមិតាយ តទុកយវិនិមុត្តស្ស
កម្មក្ខយករកម្មស្ស ឥធ សុក្កបរិយាយោបិ ន ឥន្ទ្រតោតិ អាហា -
“ឧកយ...បេ.... អសុក្កន្តិវុត្ត”ន្តិ។ តត្ថ ឧកយវិចារកស្សាតិ យថាធិគតស្ស
វិចារកស្ស។ សម្បត្តិកវបរិយាបន្នោ ហិវិចារកោ ឥធ “សុក្កវិចារកោ”តិ
អធិប្បតោ, ន អច្ចន្តបរិសុទ្ធោ។

សទុក្ខន្តិ អត្ថនា ឧប្បាទេតព្ពេន ទុក្ខេន សទុក្ខំ, ទុក្ខសំវត្ថនិកន្តិ អត្ថោ។
“ឥមស្មី សុត្ត បេតនា ជុវំ, ឧបាលិសុត្ត (ម. និ. ២.៥៦) កម្ម”ន្តិ ហេដ្ឋា វុត្តម្បិ អត្ថ
ឥធ សាធយតិ វិជាននត្ថំ។ អភិសន្ធិវត្វាតិ អាយុហិវត្វា។ តំ បន
បច្ចយសមវាយសិទ្ធិតោ សំកឡនំ បិណ្ឌានំ វិយ ហោតីតិ អាហា - “សន្តឡិវត្វា,
បិណ្ឌំ កត្វាតិ អត្ថោ”តិ, សទុក្ខំ លោកន្តិ អចាយលោកមាហា។ វិចារកជស្សាតិ
ជស្សសីសេន តត្ថ វិចារកបវត្តមាហា។ ភូតកម្មតោតិ និព្វត្តកម្មតោ អត្ថនា
កត្វបចិតកម្មតោ។ យថាភូតន្តិ យាទិសំ។ កម្មសភាគវសេនាតិ
កម្មសរិក្ខកវសេន។ ឧបបត្តិ ហោតីតិ អបទាទិភេទា ឧបបត្តិ។ កម្មេន វិយ
វុត្តាតិ យំ ករោតិ, តេន ឧបបជ្ជតីតិ ឯកកម្មេនេវ ជាយមាណវិយ វុត្តា
អបទាទិភេទា។ ឧបបត្តិ ប នាម វិចារកេន ហោតិ វិចារក សម្បវន្តេ ឯកំសេន
តេ ឧបបត្តិវិសេសា សម្បវន្តិ។ យទិ ឯវំ កស្មា “តេន ឧបបជ្ជតី”តិ
ឧបបត្តិកម្មហេតុកា វុត្តាតិ អាហា “យស្មា បនា”តិអាទិ។ យេន កម្មវិចារកេន
និព្វត្តាតិ យេន កម្មវិចារកេន វិបច្ចមាណេន អយំ សត្តោ និព្វត្តាតិ វុច្ចតិ។
តំកម្មវិចារកជស្សាតិ តស្ស តស្ស កម្មស្ស វិចារកភូតា ជស្សា។ កម្មេន ទាតព្ពំ
ទាយំ តត្ថិចារកំ អាទិយន្តិតិ កម្មទាយាទា, ជស្សា។ កម្មស្ស ទាយជ្ជតា

កម្មជលស្ស ឆាយដ្ឋំ, តស្មា វុត្ថំ “កម្មឆាយដ្ឋា”តិ។ តេនាហ “កម្មមេវ នេសំ
ឆាយដ្ឋំ សន្តក”ន្តិ។

តិស្សោ ច ហេដ្ឋិមជ្ឈានចេតនាតិ វេទនំ អព្យាពជ្ឈវេទនំ
វេទិយនឯកន្តសុខុប្បត្តិយា ហេតុការៈសាធនំ។ យទិ ឯវំ យថាវុត្ថា
ឈានចេតនា តាវ ហោតុ ឯកន្តសុខុប្បត្តិហេតុការៈតោ។ កាមាវចរា កិដ្ឋិតិ
កាមាវចរា បន កុសលចេតនា តំសភាវាភាវតោ កិដ្ឋិ កេន បកាវេន
អព្យាពជ្ឈមនោសដ្ឋារោ នាម ជាតោតិ ចោទេតិ, ឥតរោ បន ន សញ្ញា
កាមាវចរកុសលចេតនា តថា គហិតា, អថ ខោ ឯកត្វា
ឈានចេតនាទុក្ខលាតិ នស្សេន្តោ “កសិណាសដ្ឋនកាលេ
កសិណាសេវនកាលេ លព្ពត្តិ”តិ អាហា។ តត្ថ កសិណាសេវនចេតនា
គហេតញ្ញា, សា ឧបចារជ្ឈានស្ស សាធិកា។ តេន កាមាវចរចេតនា
បឋមជ្ឈានចេតនាយ យដិតាតិ កសិណាសដ្ឋនចេតនាបិ កទាបិ តាទិសា
ហោតីតិ គហិតា។ បរិកម្មាធិវសេន ហិ បវត្តា ភាវនាមយា
កាមាវចរកុសលចេតនា បឋមជ្ឈានស្ស អាសន្នតាយ វុត្ថា។
ចតុត្ថជ្ឈានចេតនា តតិយជ្ឈានចេតនាយ យដិតាតិ វេទនំ
ឯកត្ថកាយឯកត្ថសញ្ញាសត្តាវាសវតាយ តំសវិក្ខុកា ឧបេក្ខាបិ ព្យាទិសេសុ
ហានេសុ សុខសវិក្ខុតា, ឯវំ សន្តសភាវតា ព្យាណាសហិតតា ច។ កេចិ បន
ចតុត្ថជ្ឈានចេតនាទុក្ខលាតិ និទស្សេន្តោ កសិណាសដ្ឋនកាលេ
កសិណាជ្ឈានកាលេ កសិណាសេវនកាលេ លព្ពត្តិ តតិយជ្ឈានចេតនាយ
អាសន្នយដិតតា វុត្ថាតិ វេទន្តិ, តំ តេសំ មតិមត្តំ, វុត្ថនយេនេវ តាសំ យដិតតា
វេទិតញ្ញា។ ឧភយមិស្សកវសេនាតិ ឧភយេសំ កុសលាកុសលសដ្ឋារានំ
សុខទុក្ខានញ្ញា មិស្សកការវសេន។ វេមាទិកបេតានន្តិ វេទនំ ពាហុល្លតោ វុត្ថំ,
ឥតវេសម្បិវិទិចាតិកានំ កាលេន ទុក្ខំ ហោតិយេវ។

តស៊ូ បហាឆាយាតិ តស៊ូ យថាវុត្តស្ស កម្មស្ស
អនុប្បត្តិធម្មតាចានាយ។ យា ចេតនាតិ យា អបចយ គាមិនិចេតនា។ កម្មំ
បត្វាតិ សុខកម្មន្តិ វុច្ចមានេ មគ្គចេតនាយ អញ្ញោ បណ្ណាតរោ ធម្មោ នាម នត្តិ
អច្ឆន្ទចារិសុទ្ធិការតោ។ អកណ្ណា អសុក្កាតិ អាគតាតិ ឯត្ថ
សុក្កការបដិក្ខេបការណំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។ តេនាហ “ឥទំ បន កម្មចតុក្កំ
បត្វា”តិអាទិ។

៨២. អនិយ្យានិកបក្ខេតិ អចេឡ កបព្ពដ្ឋាយ កុក្ករតេ ច។ យោគេតិ
ញាយធម្មបដិបត្តិយន្តិ អត្ថោ។ យោនេនាតិ យោ តិត្តិយបរិវាសោ តេន
ភគវតា បញ្ញត្តោ។ យំ តិត្តិយបរិវាសំ សមាទិយិត្វាតិ អយមេត្ថ យោជនា។
យំសិត្វា សុវណ្ណំ វិយ និយំសោប្បលេ។ កោដ្ឋេត្វា ហត្ថេន វិយ កុលាលភាជនំ។

រូបកដ្ឋាតិ វិវិត្តោ ឯកីក្ខតោ។ បេសិតត្ថោតិ និព្វានំ បតិ បេសិតត្ថោ។
កាមំ តទនុត្តរំ ព្រហ្មចរិយបរិយោសានំ...បេ.... វិហាសីតិ ឥមិនាវ
អរហត្តនិក្ខុជេន ទេសនា និដ្ឋាបិតា ហោតិ, អាយស្មតោ បន សេនិយស្ស
បដិបត្តិកិត្តនបរមេតំ ឧដុកំ អាបន្នអរហត្តការីធិបនំ, យទិទំ “អញ្ញតរោ ខោ
បនា”តិអាទិវចនន្តិ អាហ “អរហត្តនិក្ខុជេនេវ”តិ។ អរហត្តាធិគមោយេវ
តស្ស តេសំ អព្ពន្ធតា។ សេសំ សព្វំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

កុក្ករតិ កសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៨. អភយរាជកុមារសុត្តវណ្ណនា

៨៣. ជាតិយា អសមាឆោ និហ្មនាចរិយោ បរទត្ថបជីវិកាយ មាតុយា
កុច្ឆិយំ ជាតោ ចានសិកបុត្តោ។ និជ្ជាវសេន វទតិ ឯតេនាតិ វាទោ អគុណោតិ
អាហ - “វាទំ អាហេបេហិតិ ទោសំ អាហេបេហិតិ”តិ។ និព្ពត្តវសេន និរយំ អរហតិ,

និរយសំវត្ថុនិរយេន វា កម្មន ជិរយេ និយុត្តោ នេយិកោ។ អាចាយិកោតិ
ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។ អវិច្ឆិទ្ធ ឧប្បជ្ឈិត្វា តត្ថ អាយុកប្បសញ្ញតំ អន្តរកប្ប
តិជ្ជតីតិ កប្បជ្ជោ។ និរយូបបត្តិបរិហារណាវសេន តិកិច្ចតុំ សក្កុណោយ្យាតិ
តេកិច្ចោ, ន តេកិច្ចោ អតេកិច្ចោ។ ទ្វេ អន្តោមោចេត្វាតិ ជុសំ វា អប្បិយំ វា
កប្បយ្យាតិ ទ្វេ កោដ្ឋាសេ មុត្តាត្វា តេ អនាមសិត្វា បុច្ឆិតំ អត្ថំ តតោ ពហិ
ករោន្តោ ឧត្តិលតិ នាម។ តំ បន ឯវំ កាតុំ ន សក្កោតីតិ អាហា - “ឧត្តិលតុំ ពហិ
នីហរិតុំ ន សក្កិតី” តិ។ ឯវមេវាយំ បុច្ឆា ន គហេតត្តា, អយមេត្ត ទោសោតិ តំ
អបុច្ឆំ ករោន្តោ អបនយន្តោ ឧត្តិលតិ នាម, តថា បន អសក្កោន្តោ
បតិជ្ជាបេន្តោ ន ឧត្តិលតិ នាម, ភគវា បន តមត្ថំ ឧកាសម្បិ អករោន្តោ
ឧភយថាបិ អសក្កិតិ វេទិតត្តោ។ កតំ? ភគវា ហិ “ន ទ្វេត្ថ រាជកុមារ
ឯកំសេនា” តិ វេទន្តោ និគណ្ឌាស្ស អធិប្បាយំ វិបរិវត្តតិ, ឧភោ អន្តោមោចេត្វា
បញ្ញាវិស្សន្នេសិ, ឯវំ តាវ ឧត្តិលតុំ អសក្កិ។ “ន តត្រ រាជកុមារ ឯកំសេនា” តិ
វេទន្តោ ឯវ ច “នាយំ បុច្ឆា ឯវំ អវិភាគេន បុច្ឆិតត្តា, វិភជិត្វា បន បុច្ឆិតត្តា” តិ
បុច្ឆាយ ទោសំ ធិបេន្តោ តំ ហារេន្តោ ឧត្តិលតុម្បិ សក្កិតីតិ។

ឧដ្ឋាតុំ ន សក្កិស្សតិ ចិត្តស្ស អញ្ញថា បវត្តិយា។ អភយោ ទ្វេ មគ្គ
កតបរិចយោ នេកោ និបុណ្ណា វាទសីលោ ច ហុត្វា វិចរតិ។ តេនាហា - “សោ
វាទជ្ឈាសយតាយ តស្ស វេទនំ សម្បជិច្ឆន្តោ ‘ឯវំ, ភន្តេ’ តិ អាហា” តិ។

៨៥. ឯវុបន្តិ យា បរេសំ អប្បិយា អមនាថា ធុរុត្តវាថា, ឯវុចា វាថា, ន បន
ជុសុវាថា។ ជុសុវាថាយ ហិ សេតុយាតោ តថាគតានំ។ ចេតនាជុសុវតាយ
ហិ ជុសុវាថា ឥច្ឆិតា, ន បរេសំ អប្បិយតាមត្តេន។ នដ្ឋា និគណ្ឌា
ឧត្តិលិកាទិសម្ពុតស្ស បញ្ញាស្ស ឯកវេទនេន វិទ្ធិសិតត្តា។

៨៦. ទានកស្ស អង្កេតនិស័ទនស្ស ការណ៍ ទស្សន៍ “លេសវាទិនោ” តិអាទិ
វុត្តំ។ តត លេសវាទិនោតិ ឆលវាទិនោ, វាទមត្តេ វា អបរិបុណ្ណតាយ
លេសមត្តេនេវ វាទសីលា។ ឱសជសង្កាមោតិ អនេកវារំ បរវាទមទ្ទនវសេន
ឱតិណ្ណវាទសង្កាមោ។ វិជ្ជិត្វាតិ នខេនវិជ្ជិត្វា។ ឥមមេវាតិ យាយំ ទានកោ
អត្តនោ វាទកត្តបរិហារណាត្ថំ ឥមីនា អង្កេតនិស័ទាបិទោ, ឥមមេវ អស្ស ទានកំ
ឧបមំ និស្សយំ កត្វា វាទំ ភិទ្ទិស្សមិ។ “អស្ស វាទំ អប្បជិតតាយ ឧបមាយ
កញ្ចិស្សមិ” តិ ចិន្តេត្វា។

អបនេយ្យំ អស្ស អហន្តិ អស្ស ទានកស្ស មុខតោ អហំ តំ អបនេយ្យំ។
អភូតត្ថោវ អភូតំ ឧត្តរឋនលោបេនាតិ អាហា “អភូតន្តិ អភូតត្ថ” ន្តិ។ អតច្ឆន្តិ
តស្សេវ វេវចនន្តិ អាហា “អតច្ឆន្តិ ន តច្ឆ” ន្តិ។ អភូតន្តិ វា អសន្តំ អវិជ្ជមាណំ។
អតច្ឆន្តិ អតថាការំ។ អនត្ថសំហិតន្តិ ទិដ្ឋជម្មិកេន, សម្បរាយិកេន វា អនត្ថេន
សំហិតំ, អនត្ថេ វា សំហិតំ, ន អត្ថោតិ វា អនត្ថោ, អត្ថស្ស បដិបក្ខោ សភាវោ,
តេន សំហិតន្តិ អនត្ថសំហិតំ, បិសុណាវាចំ សម្មប្បលាបញ្ចាតិ អត្ថោ។ ឯវមេត្ត
ចតុត្ថិជស្សបិ វចីទុច្ឆរិតស្ស កហិតតា ទដ្ឋញ្ចា។

ទុប្បយុត្តោតិ ទុប្បជីបន្នោ។ ន តំ តថាគតោ ភាសតិ
អភូតតាទិនោសទុដ្ឋត្វា។ តម្បិ តថាគតោ ន ភាសតិ ភូតត្ថេបិ
អនត្ថសំហិតតាទិនោសទុដ្ឋត្វា។

ហំនំ ការណ៍ ឯតិស្ស អត្ថិតិ ហំនិយា ក-ការស្ស យ-ការំ កត្វា, ន
ហំនិយាតិ អដ្ឋានិយា, និក្ការណា អយុត្តិយុត្តា, សា ឯវ កថាតិ
អដ្ឋានិយកថា។ អត្ថបច្ចក្ខកថំ កថេមាតិ អត្ថនា ឯវ បច្ចក្ខំ កត្វា
បវត្ថិយមាណំ ឆលកថំ កថេម។

តាមកមហាល្លោក “ឥម មំ វព្វោតុកាមា, អហមេវ ធានី ឥម វព្វោស្សមី” តិ ចិន្តត្វា “ឯវំ ភវិស្សតី” តិ អាទិមាហ។ “ន មយំ ធាសា” តិ បិ វត្ថុ ធាសក្ខីសុ បុព្វេ តថាកតិកាយ កតត្តា។

តតិយំ តតិយមេវា តិ ធ្វិសុបិ បក្ខេសុ តតិយំ តតិយមេវ វាចំ។
ភាសិតព្ពកាលំ អនតិក្កមិត្វា តិ យស្ស យទាយថា ភាសិតព្ពំ, តស្ស តទា តថេវ ច ភាសនតោ ភាសិតព្ពំ ការណំ ភាសិតព្ពកាលព្វា អនតិក្កមិត្វា ភាសតិ។

៨៧. ហនុប្បត្តិកញ្ញាលោនាតិ ហនេ ឯវ ឧប្បជ្ឈនកញ្ញាលោន។ តស្មី តស្មី ការណេ តស្ស តំ តំ អវត្ថាយ ឧប្បជ្ឈនកញ្ញាលោន, ធម្មានំ យថាសភាវតោ អវតុជ្ឈនសភាវោតិ ធម្មសភាវោ។ ធម្មេ សភាវធម្មេ អនវសេសេ វា យាថាវតោ ឧបធាវេតីតិ ធម្មធាតុ, សព្វញ្ញតា។ តេនាហ “សព្វញ្ញតញ្ញាលោស្សេតំ អធិវចន” តិ។ សុប្បដិវិទូនិ សព្វំ ព្រាយ្យធម្មំ សុដ្ឋ បដិវិជ្ឈនវសេន, សុដ្ឋ បដិវិទូនិ អត្តោ។ តេនាហ “ហត្ថគតំ ភគវតោ” តិ។ នេយ្យបុគ្គលវសេន បរិនិដ្ឋិតាតិ កថាបរិភាគេន អយមេវ ទេសនា ចត្តាវិ អរិយសច្ចានិ ធស្សន្តោ អវហត្ថំ បច្ចក្ខាសីតិ។

អភយរាជកុមារសុត្តវណ្ណោនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៩. ពហុវេទនិយសុត្តវណ្ណោនា

៨៨. បញ្ចកង្កោតិ វឡុកិកិច្ចសាធនេ វាសិអាទិបញ្ចកំ អង្គំ សំធនំ ឯតស្មីន្តិ បញ្ចកង្កោ។ ចម្កាទិវត្ថុនំ ចបនជ្ជន ចបតិ។ បណ្ឌិតឧទាយិត្តេរោ, ន កាឡុទាយិ ថេរោ។

៨៩. បរិយាយតិ អត្ថនោ ដល់ វត្ថុតីតិ បរិយាយោ, ការណាំ។
 វេទនាសន្និស្សិតោ ច កាយិកេចតសិកភាវោ ការណាំ។ តេនាហា -
 “កាយិកេចតសិកវសេន ទ្វេ វេទិតញ្ចា”តិ។ តត្ថ បសាទកាយសន្និស្សិតា
 កាយិកា, ចេតោសន្និស្សិតា ចេតសិកា។ សុខាធិវសេន តិស្សោតិ ឯត្ថ
 សុខនុក្ខនុបេក្ខនាធិ សុខាធិវេទនាយ ការណាំ។ តាធិ ហិ បវត្ថិនិមិត្តាធិ
 កត្វា តត្ថ សុខាធិសន្និប្បវត្តិ, ឥមិនា នយេន សេសេសុបិ យថាវហំ ការណាំ
 និទ្ធាវេត្វា វត្ថុពុំ។ ឧបវិចារវសេនាតិ អារម្មណំ ឧបេច្ច សវិសេសបវត្ថិវសេន។
 យស្មិញ្ចិ អារម្មណោ សោមនស្សវេទនា បវត្ថតិ, អារម្មណតាយ តំ ឧបកត្វា
 ឥតវវេទនាហិ វិសិដ្ឋតាយ សវិសេសំ តត្ថ បវត្ថិ។ តេនាហា
 “សោមនស្សដ្ឋានិយំ រូបំ ឧបវិចារតិ”តិ។ ឯស នយោ សេសវេទនាសុ
 គេហស្សិតាធិតិ គេហនិស្សិតាធិ។

៩០. បរិយាយេនាតិ “ឥនមេត្ត ទុក្ខស្មិន្តិ វេទាមី”តិ វុត្តជ្ជានំ សន្ធាយ វេទតិ។
 តំ ទស្សន្តោតិ កាមព្យោត្ត សុត្ថេ - “ទ្វេចានន្ទ, វេទនា វុត្តា”តិ ទ្វេ អាទី កត្វា
 វេទនា ទស្សិតា, ឯកាបិ បន ទស្សិតា ឯវាតិ ទស្សន្តោ។ ឧបត្ថម្ភតុន្តិ ឯកាបិ
 វេទនា វុត្តា មយា បរិយាយេន, ឯវំ សតិ ទ្វេបិ វត្ថុញ្ចាតិ ឯវំ តស្ស វាធំ
 ឧបត្ថម្ភតុ។ កថំ បន ឯកា វេទនា វុត្តាតិ? យំ កិញ្ចិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា
 អទុក្ខមសុខំ វា, ឥនមេត្ត ទុក្ខស្មិន្តិ វេទាមីតិ។ យំ បនេត្ត វត្ថុពុំ, តំ
 ឥតិវុត្តកវណ្ណាធាយំ (ឥតិវុ. អដ្ឋ. ៥២ អាទយោ) បរមត្ថធិបនិយំ វុត្តនយេន
 វេទិតពុំ។

កថំ បនេត្ត រូចាវចរចតុត្ថេ អរូបេសុ សញ្ញាវេទយិតនិរោធ�េ សុខំ ឧទ្ទតន្តិ
 អាហា “ឯត្ថ ចា”តិអាទិ។ សន្តជ្ជនាតិ បដិបក្ខធម្មានំ រូបសន្តភាវេន។
 បណ្ឌិតជ្ជនាតិ ភាវនាវិសេសវិសិដ្ឋន អតប្បកភាវេនេវ សេដ្ឋភាវេន ច,

បច្ចុប្បន្នវិសេសសេន បដានភារី នីតន្ត្រីបិ បណ្ឌិត។ វេទយិតសុខំ នាម វេទនាភូតំ
សុខន្តិ កត្វា។ អវេទយិតសុខំ នាម យាវតា និទុក្ខតា, តាវតា សុខន្តិ
វុច្ឆតីតិ។ អថ វា និរោធា សុដ្ឋ ខាទតិ ខនតិ កាយិកបេតសិកាពាជន្តិ វត្តព្ពតំ
អរហតិ សត្តាបាម្បិ តត្ថ ទុក្ខស្ស និរុដ្ឋនតោ។ តេនាហ “និទុក្ខការសង្ខារេន
សុខដ្ឋេនា” តិ។

៩១. យស្មី យស្មី ភវេ, ចិត្តប្បនេ, អវត្ថាយ វា និទុក្ខភារោ, ទុក្ខស្ស
បដិបក្ខតា អនុបលព្ពនេន ទុក្ខវិវត្តំ, តំ សុខស្មីយេវ បញ្ញាបេតិ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

ពហុវេទនីយសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

១០. អបណ្ណកសុត្តវណ្ណនា

៩៣. នាវាវិធាតិ នាវាវិធធីដ្ឋិកា សមណាព្រាហ្មណាតិ បព្ពដ្ឋាមត្តេន
សមណា, ជាតិមត្តេន ព្រាហ្មណា ច។ ទស្សនន្តិ ទិដ្ឋិ។ គហិតន្តិ អភិនិវិស្ស
គហិតំ។ ឥតិ តេ អត្តនោ ទស្សនំ គហេតុកាមា បុច្ឆន្តិ។ វិទា ទស្សនេន
លោកោ ន និយ្យាតីតិ វិមោក្ខការនាយ ឯកេន ទស្សនេន វិទា លោកោ
សំសារទុក្ខតោ ន និគច្ឆតិ។ ឯកទិដ្ឋិយម្បិ បតិដ្ឋាតុំ នាសក្ខីសុ
សទ្ធាការាភារតោ។ តថា ហិ តេ ឥមាយ ទេសនាយ សរណោសុ បតិដ្ឋហីសុ។
យស្មា អវិបរីតេ សទ្ធវ្យវត្ថុស្មី ឧប្បន្នសទ្ធា “អាការវតី” តិ អធិប្បតា, តស្មា
យោ លោកេ អវិបរីតធម្មទេសនា, អយមេវេសាតិ បវត្តា មគ្គសាធនកតាយ
សទ្ធាយ ការណាភារតោ តន្តិស្សយា សទ្ធា, សា អាការវតីតិ វុត្តា។ អវត្ថុស្មីញ្ចិ
សទ្ធា អយុត្តការណតាយ ន អាការវតី។ អាការវតីតិ ឯត្ថ វតី-សទ្ធា ន
កេវលំ អត្ថិតាមត្តធិបកោ, អថ ខោ អតិសយត្តធិបកោ ចាសំសត្តធិបកោ វា

ឧដ្ឋព្រោះតែន អាការវតីតិ សឡេយ្យវត្ថុវសេន អតិសយការណវតីតិ វា
ចាសំសការណវតីតិ វា អយមេត្ត អត្ថោ។ អបណ្ណាកោតិ ឯត្ថ យថា កញ្ចិ
អត្ថំ សាធម៌តុំ អារទ្ធស្ស បយោគោវិវេទោ, តត្ថ អការកោវិយ ហោតិ បុនបិ
អារភិតព្ពតាយ។ អវិវេទោ បន អត្ថស្ស សាធនតោ អបណ្ណាកោ, ឯវំ អយម្មិ
ធម្មោ អភិកវិត្វា បវត្តនតោ ឯកំសតោ “អបណ្ណាកោ”តិ វុត្ថោ។ តេនាហ
“អវិវេទោ អទ្ធទ្បតាមិ ឯកំសតាហិកោ”តិ។

៩៤. តត្ថបច្ចនិកក្ខតាតិ តស្ស មិច្ឆាទិដ្ឋិយា បច្ចនិកក្ខតា។

៩៥. នេសន្តិ កុសលានំ ធម្មានំ។ អកុសលតោ និក្ខន្តភាវេតិ
អសំកិលិដ្ឋភាវេ។ អានិសំសោតិ សុទ្ធវិចាកតា។ វិសុទ្ធិបក្ខោតិ វិសុទ្ធិភាវោ
បរិយោទាតតា។ អក្ខតធម្មស្ស ទិដ្ឋិការស្ស សញ្ញាបនា អាចិក្ខនា
អក្ខតធម្មសញ្ញាបនា។ សាវន្នេសុ បរមវន្នេ មិច្ឆាទស្សនេ បគ្គហណន្តិ កុតោ
សុសីល្យស្ស បគ្គហោតិ អាហា - “មិច្ឆាទស្សនំ គណ្ណាន្តស្សេវ សុសីល្យំ បហីនំ
ហោតី”តិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិអាទយោតិ ឯត្ថ មិច្ឆាសង្កប្បោ បរលោកាការចិដ្ឋា,
មិច្ឆាវាចា បរលោកាការវាទក្ខតោ មុសាវាទោ, អរិយានំ បច្ចនិកតាទយោ។
អបរាបរំ ឧប្បជ្ឈនវសេនាតិ បុនប្បនំ ចិត្តេ ឧប្បជ្ឈនវសេន។ ចាបកា អកុសលា
ធម្មាតិ បច្ចវេក្ខណសញ្ញាបនាទិកាលេ ឧប្បជ្ឈនកា តថាបវត្តា
អកុសលខន្ធា។

កលិគ្គហោតិ អនត្ថបរិគ្គហោ។ សោ បន យស្មា ទិដ្ឋេវ ធម្ម
អភិសម្បរាយញា បរាជយោ ហោតីតិ អាហា “បរាជយគ្គាហោ”តិ។
ទុស្សមត្តោតិ ឯត្ថ ទុ-សឡោ “សមាទិន្នោ”តិ ឯត្តាបិ អានេត្វា យោជេតព្ពោតិ
អាហា “ទុប្បរាមជ្ជោ”តិ។ យថា ទុប្បរាមជ្ជោ ហោតិ, ឯវំ សមាទិន្នោ ទុស្សមត្តោ
ទុសមាទិន្នោ វុត្ថោ។ សកវាទមេវ ជីវិត្វាតិ អត្តនោ នត្តិកវាទមេវ “ឥទមេវ

សង្ខំ មោឃមញ្ញ"ន្តិ (ម. និ. ២.១៨៧; ៣.២៧-២៨) អវជារន្តោ អញ្ញស្ស
ឱកាសអធានវសេន ជីវិត្វា។ តេនាហ "អធិមុច្ឆិត្វា"តិ។ "សម្ពុទ្ធោ"តិអាទិ
អធិមុច្ឆនាការទស្សនំ។ វិញ្ញាតីតិ វិវេចនី អបនេតិ។ តេនាហ "វដ្ឋេតី"តិ។

៩៦. កជគ្គហោតិ កតំ សព្ពសោ សិទ្ធិមេវ កត្វា គហណំ។ សោ បន
ជយលាភោ ហោតីតិ វុត្ថំ "ជយគ្គហោ"តិ។ សុគ្គហិតោតិ សុដ្ឋករណាវសេន
គហិតោ។ សុបរាមជ្ឈោតិ សុដ្ឋបរាបរំ អាសេវនវសេន អាមជ្ឈោ។ ឧគយេនបិ
តស្ស កម្មស្ស កត្វបចិត្តការំ ទស្សេតិ, សោត្តិការាវហត្ថញ្ច
សគ្គបបត្តិសំវត្ថនតោ ចាបសភាវបហានតោ ច។

៩៧. សហត្ថា ករោន្តស្សាតិ (ធិ. និ. ដ៏. ១.១៦៦; សំ. និ. ដ៏. ២.៣.២១១)
សហត្ថនេវ ករោន្តស្ស។ និស្សគ្គិយថាវរាទយោបិ ឥធសហត្ថករណេនេវ
សង្កហិតា។ បចនំ ធម្មានំ វិពាធនន្តិ អាហា "ទណ្ឌាន បីឡេន្តស្សា"តិ។ សោកំ
សយំ ករោន្តស្សាតិ បរស្ស សោកការណំ សយំ ករោន្តស្ស, សោកំ វា
ឧប្បាទេន្តស្ស។ បរេហិ អត្ថនោ វចនករេហិ។ សយម្បិ ជន្ទតោតិ បរស្ស
វិពាធនបយោគេន សយម្បិ ជន្ទតោ។ អតិចាតយតោតិ បទំ សុទ្ធកត្តុអត្ថ
ហេតុកត្តុអត្ថ ច វត្ថតីតិ អាហា "ហានន្តស្សបិ ហនាបេន្តស្សបិ"តិ។

យរស្ស ភិក្ខុ អន្តោ ពហិ ច សន្និទា ហុត្វា បិតា យរសន្និ។ កិញ្ចិបិ
អសេសេត្វា និវសេសមេវ លោចោតិ និល្លោចោ។ ឯកាការេ និយុត្តោ
វិលោចោ ឯកាការិកោ។ បរិតោ សព្ពសោ បន្ថេ ហាននំ បរិបន្តោ។ ចាបំ ន
ករិយតិ បុព្វេ អសតោ ឧប្បាទេតុំ អសក្កុណោយ្យត្តា, តស្មា នត្តិ ចាបំ។ យទិ
ឯវំ កថំ សត្តា ចាបំ បដិបដ្ឋន្តីតិ អាហា - "សត្តា បន ករោមាតិ ឯវំសញ្ញីនោ
ហោន្តី"តិ។ ឯវំ កិរស្ស ហោតិ "ឥមេសញ្ញិ សត្តានំ ហីសាទិកិរិយា ន អត្តានំ
ដុសតិ តស្ស និច្ចតាយ និព្វិការត្តា, សរីរំ បន អចេតនំ កជ្ជកលិដ្ឋរូបមំ, តស្មី

វិកោបិតេបិ ន កិត្តិ ចាប"ន្តិ។ ឧបនេមិនាតិ និសិតឧបនេមិនា។ គង្គាយ
ឧត្តិណាធិសា អប្បតិរូបនេសោ, ឧត្តរធិសា បតិរូបនេសោតិ អធិប្បាយេន
“ឧត្តិណាញោ”តិអាទិ វុត្តន្តិ “ឧត្តិណាតិវេ មនុស្សា កក្កុឡា”តិអាទិមាហា។

មហាយានគន្លឹ មហាវិជិតយញ្ញសធិសំ មហាយានកំ។ សីលសំយមេនាតិ
កាយិកវាចសិកសំវេនេ។ សច្ចវចនេនាតិ សច្ចវាចាយ។ តស្ស វិសុំ វេចនំ
លោកេ គរុតបុញ្ញសម្មតភាវតោ។ យថា ហិ ចាបធម្មេសុ មុសាវាទោ គរុ, ឯវំ
បុញ្ញធម្មេសុ សច្ចវាចា។ តេនាហា ភគវា - “ឯកំ ធម្មមតីតស្ស”តិអាទិ (ធម. ប.
១៧៦)។ វុត្តនយេនេវាតិ កណ្តាបក្ខេ វុត្តនយេន។ តត្ថ ហិ - “នត្ថិ ចាបំ, នត្ថិ
ចាបស្ស អាគមោ”តិ អាគតំ, ឥធម “អត្ថិ បុញ្ញំ, អត្ថិ បុញ្ញស្ស អាគមោ”តិ អាគតំ,
អយមេវ វិសេសោ។ សេសំ វុត្តសធិសមេវាតិ “តេសមេតំ ចាជិកង្គ”ន្តិ ឯវមាធិ
សន្ធាយ វេទតិ, តំ ហេជ្ជា បុរិមវាវសធិសំ។

១០០. ឧបនេនាតិ ហេតុបច្ចយបដិសេធវេចនេន។ សំកិលេសបច្ចយន្តិ
សំសារេ បរិត្តមនេន កិលិន្ទស្ស មលិនភាវស្ស ការណំ។ វុត្តវិបរិយាយេន
វិសុទ្ធិបច្ចយន្តិ សទ្ធត្ថោ វេទិតញោ។ ពលន្តិអាធិសុ សត្តានំ សំកិលេសាវហំ
វោធានាវហញា ឧស្សហសម្ពាតំ ពលំ វា, សូរវីរភាវសម្ពាតំ វីរិយំ វា, បុរិសេន
កត្តញោ បុរិសថាមោ វា, សោ ឯវ បរំ បរំ ហំនំ អក្កមនប្បត្តិយា បុរិសបរក្កមោ
វា នត្ថិ ន ឧបលព្ពតិ។

សត្វយោគតោ, រូចាធិសុ សត្តវិសត្តតាយ ច សត្តា។ ចាណានតោ
អស្សសបស្សសវសេន បវត្តិយា ចាណា។ តេ បន សោ ឯកិទ្រិយាធិវសេន
វិភជិត្វា វេទតីតិ អាហា “ឯកិទ្រិយោ”តិអាទិ។ អណ្ណាកោសាធិសុ ភវនតោ
ភូតាតិ វុច្ឆន្តិតិ អាហា “អណ្ណាកោស...បេ.... វេទន្តិ”តិ។ ជីវនតោ ចាណំ ជារេន្តោ
វិយ វឌ្ឍនតោ ជីវាតិ ឯវំ សត្តចាណាភូតជីវេសុ សទ្ធត្ថោ វេទិតញោ។ នត្ថិ

ឯតេសំ សំកិលេសវិសុទ្ធិសុ វសោតិ អវសា។ នត្ថិ នេសំ ពលំ វិរិយញ្ចាតិ
អពលា អវិរិយា។ និយតតាតិ អប្បន្នសុត្តារុតាភេទ្ធមណិវិយ
និយតបវត្តនតាយ គតិជាតិពន្ធបជហវសេន និយាមោ។ តត្ថ តត្ថ គមនន្តិ
ធន្នំ អភិជាតិនំ តាសុ តាសុ គតិសុ ឧបគមនំ សមវាយេន សមាគមោ។
សភាវោយេវាតិ យថា កណ្តាកស្ស តិក្ខតា, កតិជ្ជជលានំ បរិមណ្ឌលតា,
មិគបក្ខិនំ វិចិត្តាការតា, ឯវំ សត្តស្សបិ លោកស្ស ហេតុបច្ចយេន វិនា តថា
តថា បរិណាមោ, អយំ សភាវោយេវ អកិត្តិមោយេវ។ តេនាហ “យេន
ហី” តិអាទិ។

សកុណោ បានតីតិ សាកុណិកោ, តថា ស្វករិកោ។ លុទ្ធាតិ អញ្ញោបិ
យោ កោចិ មាគវិកោ នេសាទោ។ ចាបកម្មបសុតតាយ កណ្តាភិជាតិ នាម។
ភិក្ខុតិ សាកិយា ភិក្ខុ, មច្ឆមំសខាននតោ នីលាភិជាតីតិ វទន្តិ។ ញាយលទ្ធបិ
បច្ចយេ ភុញ្ញមាណ អាជីវកសមយស្ស វិលោមគាហិតាយ “បច្ចយេសុ
កណ្តាកេ បក្ខិបិទ្វា ខានន្តិ” តិ វទន្តិ។ ឯកេ បត្តជិតា, យេ សវិសេសំ
អត្តកិលមថានុយោគមនុយុត្តា។ តថា ហិ តេ កណ្តាកេ វត្តន្តាវិយ ហោន្តិតិ
កណ្តាកវុត្តិកាតិ វុត្តា។ ឋេត្វា ភុញ្ញនទានបដិក្ខេចាទិវតសមាយោគេន
បណ្ណាតរា។ អបេលកសាវកាតិ អាជីវកសាវកេ វទតិ។ តេ កិវ
អាជីវកលទ្ធិយា វិសុទ្ធិចិត្តតាយ និគល្លោហិបិ បណ្ណាតរា។ នន្ទានយោ ហិ
តថាវុចាយ បដិបត្តិយា បត្តញ្ញា, តស្មា នន្ទានយោ និគល្លោហិ
អាជីវកសាវកេហិ ច បណ្ណាតរាតិ វុត្តា “សុក្កាភិជាតិ” តិ។

អយមេតេសំ លទ្ធិតិ សាកុណិកាទិការូបគមនេន កណ្តាភិជាតិអាទិសុ
ទុក្ខំ សុខញ្ចា បដិសំវេទន្តា អនុក្កមេន មហាកប្បានំ ចុល្លាសីតិសហស្សានិ

ខេបេត្វា អាជីវកម្មរូបគមនេន បរមសុក្កាភិជាតិយំ ឋត្វា សំសារតោ
សុដ្ឋន្តីតិ អយំ តេសំ និយតិ អាជីវកានំ លទ្ធិ។

“នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិ វេទន្តោ នត្ថិកោ ធានស្ស ដលំ បដិក្ខិបតីតិ អាហា - “នត្ថិកទិន្និ
វិចាកំ បដិពាហិតិ”តិ។ តថា ចេវ ហេដ្ឋា សំវណ្ណាតំ “នត្ថិកទិន្និ ហិ
នត្ថិតមាហា”តិ។ អហេតុកទិន្និ ឧភយន្តិ កម្មំ វិចាកញ្ច ឧភយំ។ សោ ហិ
“អហេតុ អបច្ចយា សត្តា សំកិលស្សន្តិ វិសុដ្ឋន្តិ”តិ វេទន្តោ កម្មស្ស វិយ
វិចាកស្សបិ សំកិលសវិសុដ្ឋនំ បច្ចយត្តាភាវវេទនតោ តទុកយំ បដិពាហិតិ
នាម។ វិចាកោ បដិពាហិតោ ហោតិ អសតិ កម្មេ វិចាកាភាវតោ។ កម្មំ
បដិពាហិតំ ហោតិ អសតិ វិចាកេ កម្មស្ស និរត្តកភាវបត្តិតោ។ អត្ថតោតិ
សរូបេន។ ឧភយបដិពាហិតាតិ វិសុំ វិសុំ តំតំទិន្និតា វុត្តាបិ សព្វេ តេ
នត្ថិកាធម្មោ នត្ថិកទិន្និអាទិវសេន បច្ចេកំ តិវិធិទិន្និកា វេ
ឧភយបដិពាហិតត្តា។ “ឧភយបដិពាហិតា”តិ ហិ ហេតុវេទនំ។ អហេតុកវាទា
ចាតិអាទិ បដិញ្ញាវេទនំ។ យោ ហិ វិចាកបដិពាហិតេន នត្ថិកទិន្និកោ, សោ
អត្ថតោ កម្មបដិពាហិតេន អភិរិយទិន្និកោ, ឧភយបដិពាហិតេន
អហេតុកទិន្និកោ ច ហោតិ។ សេសទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។

សដ្ឋាយន្តីតិ តំ ទិន្និធិបកំ គន្ធី ឧត្តហេត្វា បឋន្តិ។ វិមំសន្តីតិ តស្ស អត្ថំ
វិចារេន្តិ។ តេសន្តិអាទិ វិមំសនាការទស្សនំ។ តស្មី អារម្មណេតិ
យថាបរិកប្បិតកម្មដលាភាវធិបកេ “នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិអាទិនយប្បវត្តាយ លទ្ធិយា
អារម្មណេ។ មិច្ឆាសតិ សន្តិដ្ឋតីតិ “នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិអាទិវសេន អនុស្សវេបលទ្ធិ អត្ថ
តទាការបរិវិតក្កនេហិ សវិត្តហេវិយ សរូបតោ ចិត្តស្ស បច្ចុបដ្ឋិតេ
ចិរកាលបរិចយេន “ឯវមេត”ន្តិ និដ្ឋានក្ខមភាវរូបគមនេន និដ្ឋានក្ខន្ធិយា
តថា គហិតេ បុនប្បុនំ តថេវ អាសេវន្តស្ស ពហុលំ ករោន្តស្ស មិច្ឆាវិតក្កេន

សមាធិយមាណា មិច្ឆាវាយាមុបត្តម្ហិតា អតំសភាវំ “តំសភាវំ”ន្តិ គណ្ណាន្តិ
មិច្ឆាសតីតិ លទ្ធភាមា តំលទ្ធិសហគតា តណ្ហា សន្តិជ្ជតិ។ ចិត្តំ ឯកគ្គំ
ហោតីតិ យថាវុត្តវិតក្កាធិបច្ចយលាភេន តស្មី អារម្មណេ អវដ្ឋិតតាយ
អនេកគ្គំ បហាយ ឯកគ្គំ អប្បីតំ វិយ ហោតិ។ មិច្ឆាសមាធិបិ ហិ
បច្ចយវិសេសេហិ លទ្ធភាវនាពលេហិ កនាចិ សមាធានបតិរូបកិច្ចករោ
ហោតិយេវ វាលវិជ្ឈនាធិសុ វិយាតិ ធន្តំ។ ជវនាធិ ជវន្តិ អនេកក្ខត្តំ
តេនាការេន បុព្វភាគិយេសុ ជវនវារេសុ បវត្តេសុ សព្វបច្ឆិមេ ជវនវារេ សត្ត
ជវនាធិ ជវន្តិ។ បឋមជវនេ បនសតេកិច្ចា ហោន្តិ, តថា ទុតិយាធិស្វតិ
ធម្មសភាវនស្សនមេតំ, ន បន តស្មី ខណោ តេសំ សតេកិច្ចភាវាចាធនំ កេនចិ
សក្កា កាតុំ។

តត្ថាតិ តេសុ តីសុ មិច្ឆាធនស្សនេសុ។ កោចិ ឯកំ ធនស្សនំ ឌីក្កមតីតិ យស្ស
ឯកស្មីយេវ អភិនិវេសោ អាសេវនា ច បវត្តា, សោ ឯកំយេវ ធនស្សនំ ឌីក្កមតិ។
យស្ស បន ទ្វីសុ, តីសុបិ វា អភិនិវេសនា បវត្តា, សោ ទ្វេ តីណិ ឌីក្កមតិ។ ឯតេន
យា បុព្វេ ឧភយបដិពាហនតាមុខេន វុត្តា អត្ថសិទ្ធា សព្វទិដ្ឋិកតា, សា
បុព្វភាគិយា។ យា បន មិច្ឆត្តនិយាមោក្កន្តិ ភូតា, សា យថាសកំ
បច្ចយសមុទាគមសិទ្ធិតោ ភិដ្ឋារម្មណានំ វិយ វិសេសាធិគមានំ អញ្ញមញ្ញំ
ឯកជ្ឈំ អនុប្បត្តិយា អសំកិល្លា ឯវាតិ ធនស្សតិ។ ឯកស្មី ឌីក្កន្តេបីតិអាទិនា
តិស្សន្ទម្យិ ទិដ្ឋនំ សមាធពលតំ សមាធដលតញ្ច ធនស្សតិ, តស្មា តិស្សោបិ
ចេតា ឯកស្ស ឧប្បន្នា អញ្ញមញ្ញំ អញ្ញោកិល្លា ឯវ, ឯកាយ វិចាកេ ទិន្នេ ឥតរា
អនុពលប្បធាយិកា ហោន្តិ។ វដ្ឋខាលុ ធាមាតិ ឥទំ វចនំ នេយ្យត្ថំ, ន ជីតត្ថន្តិ
តំ វិវិទ្យា ធនស្សតុំ កី បនេសាតិអាទិ វុត្តំ, អកុសលំ ធាមេតំ អពលំ ទុព្ពលំ, ន
កុសលំ វិយ មហាពលន្តិ អាហា - “ឯកស្មីយេវ អត្ថភាវេ និយតោ”តិ។ អញ្ញថា
សម្មត្តនិយាមោវិយ មិច្ឆត្តនិយាមោបិ អច្ចន្តិកោ សិយា។ យទិ ឯវំ

វដ្តខាណ្ឌកដោតនា កថន្តិ អាហា “អាសេវនវសេន បនា” តិអាទិ, តស្មា យថា
“សកី និមុគ្គោ និមុគ្គោ ហោតី” តិ (អ. និ. ៧.១៥) វុត្ថំ, វរំ វដ្តខាណ្ឌកដោតនា។
យាទិសេ ហិ បច្ចយេ បជិច្ច អយំ តំតំទស្សនំ ឡិក្កន្តោ បុន កនាចិ តប្បដិបក្ខេ
បច្ចយេ បជិច្ច តតោ សីសុត្តិបនមស្ស នហោតីតិ ន វត្ថុពុំ។ តេន វុត្ថំ
“យេកុយ្យនា” តិ។

តស្មា តិ យស្មា វរំ សំសារខាណ្ឌការវស្សបិ បច្ចយោ អកល្យាណជនោ,
តស្មា។ ភូតិកាមោតិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិ កបរមត្តានំ វសេន អត្តនោ
គុណេហិ វឡិកាមោ។ យំ បនេត្ត កេចិ វទន្តិ “យថា ចិរកាលការវនាយ
បរិចាក្ខបគមលទ្ធពលត្តា ឧបនិស្សយកុសលា អកុសលេ សព្ពសោ
សមុច្ឆិន្ទន្តិ, វរំ អកុសលធម្មា តតោចិ ចិរកាលការវនាសម្ភវតោ លទ្ធពលា
ហុត្វា កនាចិ កុសលធម្មេចិ សមុច្ឆិន្ទន្តិ។ វរំ កត្វា ទទ្ធមិច្ឆាភិនិវេសស្ស
មិច្ឆាទិដ្ឋិកស្ស វដ្តខាណ្ឌកការវដោតនាចិ សមត្ថិតា ហោតី” តិ យថា តំ
“វស្សភញ្ញានំ ទិដ្ឋី” តិ, តំ ន, មិច្ឆត្តនិយតធម្មានំ ចិរកាលការវនាមត្តេន ន
បដិបក្ខស្ស បដហនសមត្ថតា, អថ ខោ ធម្មតាសិទ្ធន
បច្ចយវិសេសាហិតសាមត្ថិយេន អត្តនោ បហាយ កសភាវេន
បហាយ កកាវោ ការវនាកុសលានំយេវ វុត្តោ, អកុសលានំយេវ ច
បហាតត្ថកាវោ “ទស្សនេន បហាតត្ថា” តិអាទិនា នយេន, អកុសលានំយេវ
ទុត្តលកាវោ “អពលានំ ពលីយន្តី” តិអាទិនា (សុ. និ. ៧៧៦; មហានិ. ៥) (យុត្តិនាថិ
នាមតោ វា អធិគមនិយោ អាលោកោ អាលោកការវតោ ពាហិរវលោការិយ
ន ចេត្ត បដិញ្ញត្ត ភាវេសតា សោតុនោ អាសំកិតតញ្ញាវិសេសវស្ស
សាធនតត្ថតោ សាមញ្ញស្ស ច សោតុភាវេន អធិប្បតត្តា វេទ-សទ្ធស្ស លោចា
ដីបេ សភាវេ សាធនេ យថា តំ សទ្ធយភាវស្ស នាថិ
វិសុទ្ធកអនុមាណិវិរោធសម្ភវតោ។ ន ហិ សក្កា អន្តរាលោកស្ស

ពាហិរាលោកស្សវិយ រូបកាយំ ឧបាទាយ រូបតា ចក្ខុវិញ្ញេយ្យត្តាធិកេ
បតិជ្ជាបេតុំ សក្កាតិ វុត្ថំ, ននុបិ អន្តរាលោកោ អវិគ្គហត្តា វេទនាវិយាតិ
សន្ទេវ ញាណាលោកស្ស អវិជ្ជន្ទកាវិយ វិធមនិយកាវេ សព្ពេសម្បិ
កុសលធម្មានំ កេនចិបិ អកុសលធម្មេន សមុច្ឆិន្ទនិយតា សិទ្ធាវ ហោតិ)។
វដ្ឋខាលុកចោទនាយ យំ វត្ថុតំ, តំ ហេជ្ជា វុត្ថមេវាតិ តិជ្ជតេសា
ពាលជនវិកត្តនា។

១០៣. ឈានចិត្តមយាតិ រូបាវចរជ្ឈានចិត្តេន និព្ពត្តា។ តថា ហិ តេសំ
វិសេសេន ឈានមនសា និព្ពត្តត្តា “មនោមយា” តិ វុត្តា, អវិសេសេន បន
អភិសម្ពាវមនសា សព្ពេបិ សត្តា មនោមយា ឯវ។ សញ្ញាមយាតិ ឯត្តាបិ ឯសេវ
នយោ។ តេនាហ “អរូបជ្ឈានសញ្ញាយា” តិ។ អយន្តិ
រូបិតាការបដិបជ្ជនកបុគ្គលោ។ អប្បដិលទ្ធជ្ឈានោតិ អនធិគតរូបជ្ឈានោ។
តស្សបីតិ តក្កិនោបិ។ រូបជ្ឈានេ កម្ពា នត្តិ អនុស្សវវសេន លទ្ធវិនិច្ឆយត្តា។

១០៤. សារកាយាតិ សរាគភាវាយ។ សន្តិកេតិ សមីបេ, ន ថាមគតា
ធិដ្ឋិនាតិទ្ធរត្តា សរាគា, ន សម្បយុត្តត្តា។ សា ហិ ន ថាមគតា វដ្ឋបរិយាបន្នេសុ
ធម្មេសុ វដ្ឋតីតិ វិញ្ញាយតីតិ អាហា - “រាគវសេន វដ្ឋេ វដ្ឋនស្ស” តិ។ សព្ពេបិ
សំយោជនា តណ្ហាវសេនេវ សម្ពវន្តិ អាហា - “តណ្ហាវសេន
សំយោជនត្ថាយា” តិ។ អាវុប្បេ បនស្ស កម្ពា នត្តិ អនុស្សវវសេន លទ្ធវិនិច្ឆយំ
សន្ទាយ វុត្ថំ។ កាមំ ទុក្ខតិទុក្ខានំ ឯកន្តសំវត្ថនេន នត្តិ កធិដ្ឋិអាធិនំ
អបណ្ណាកតា ចាកជា ឯវ, និប្បវិយាយេន បន អនវដ្ឋស្ស អត្ថស្ស
ឯកន្តសាធកំ អបណ្ណាកន្តិ កត្វា ចោទនា, សាវដ្ឋស្សបិ អត្ថស្ស សាធនេ
ឯកំសិកភាវំ គហេត្វា បរិហារោ។ តេនាហ “គហណាវសេនា” តិអាធិ។ តេន
វុឡីវសេន “នត្តិ ធិន្ទ” តិអាធិនិ អបណ្ណាកម្ពានិ ជាតានីតិ ទស្សេតិ។

១០៥. ហេដ្ឋា តយោ បុគ្គលាវ ហោន្តិតិ អត្តន្តោចា បរន្តោចាតិ ឥមស្មី ចតុក្កេ
ហេដ្ឋា តយោ បុគ្គលា ហោន្តិ។ យថាវុត្តា បញ្ចបិ បុគ្គលា ធុប្បជិបន្នាវ, តតោ
អត្តិកវាទានយោ បញ្ចបុគ្គលា សម្មាបជិបន្នតាយ ឥមស្មី ចតុក្កេ ឯកោ
ចតុត្ថបុគ្គលោវ ហោតិ។ ឯតមត្តំ ទស្សេតុន្តិ ឥធ ហេដ្ឋា វុត្តបុគ្គលបញ្ចកទ្ទយំ
ឥមស្មី ចតុក្កេ ឯវ សង្កហំ គច្ឆតិវិភាគេន ធុប្បជិបត្តិសុប្បជិបត្តិយោ
ទស្សេតុំ ភគវា ឥមំ ទេសនំ អារភីតិ។ យំ បនេត្ត អត្តតោ អវិភត្តំ, តំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

អបណ្ណាកសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

និដ្ឋិតា ច គហបតិវុត្តវណ្ណនា។

២. ភិក្ខុវគ្គោ

១. អម្ពលដ្ឋិកវហុលោវាទសុត្តវណ្ណនា

១០៧. អម្ពលដ្ឋិកាយន្តិ ឯតុ អម្ពលដ្ឋិកា វុច្ឆតិ សុជាតោ តរុណាម្ពវុត្តោ,
តស្ស បន អវិទូរេ កតោ ចាសាទោ ឥធ “អម្ពលដ្ឋិកា”តិ អធិប្បតោ។ តេនាហ
“វេជ្ជវនិហារស្ស”តិអាទិ។ បធានយរសន្ន្ទេបេតិ ភាវនាគហប្បកាវេ
យោគីនំ គេហេតិ អត្តោ។ តិទិណោវ ហោតិ, ន តស្ស តិទិណភាវោ កេនចិ
កាតញ្ចោ សភាវសិទ្ធត្តា។ ឯវមេវ អត្តនោវិមុត្តិបរិចាចនកម្មនា
តិក្ខុវិសទភាវប្បត្តិយា អយម្យិ អាយស្មា...បេ.... តត្ថវិហាសិ។
បកតិបញ្ញត្តមេវាតិ បកតិយា បញ្ញត្តំ ពុទ្ធានំ ឧបគមនតោ បុរេតរមេវ
ចារិត្តវសេន បញ្ញត្តំ។

១០៨. ឧទកំ អនេន ជ័យតិ, បរិយតិ វា ឯត្ថាតិ ឧទកាធានំ។ ឧទកដ្ឋានន្តិ ច
ឧទកកាជនំ។ “ឱវាទធានត្ថំ អាមន្តេសី”តិ វត្ថា តំ បនស្ស ឱវាទធានំ ន ឥវេវ,
អថ ខោ ពហុសុ ហំនេសុ ពហុក្ខត្ថំ បវត្តិតន្តិ តានិ តានិ សង្ខេបតោ ទស្សេត្វា
ឥធ សំវណ្ណានត្ថំ “ភគវតា ហិ”តិ អាទិ វុត្ថំ។

តត្ថ សព្ពពុទ្ធបិ អវិជហិតន្តិ ឥមិនា សព្ពេសំ ពុទ្ធានំ សាសនេ កុមារបញ្ញា
នាម ហោតីតិ ទស្សេតិ។ ឯកេកតោ បដ្ឋាយ យាវ ទសកា បវត្ថា ទស បុច្ឆា
ឯតស្សតិ ទសបុច្ឆំ, ឯកេកតោ បដ្ឋាយ យាវ ទសកា ឯកុត្តរវសេន បវត្ថំ
វិស្សជ្ជនត្ថាយ បញ្ចបណ្ណាសវិស្សជ្ជនំ សាមណេរបញ្ញន្តិ សម្ពុទ្ធា។ យំ បនេត្ថ
វត្ថុតំ, តំ បរមត្ថជោតិកាយំ ឧទ្ទកដ្ឋកថាយំ (ឧ. ចា. អដ្ឋ.
៤. កុមារបញ្ញវណ្ណាន) វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្វំ។ អនាទិនវទស្សិតាយ អភិណ្ឌំ
មុសា សមុទាចរណតោ “បិយមុសាវាទា”តិ វុត្ថំ,
ឧទការវសេសធម្មឧទកាធាននិកុដ្ឋនឧក្កដ្ឋនទស្សនសញ្ញិតា ចតស្សោ
ឧទកាធានូបមាយោ សព្ពស្ស យុទ្ធកម្មស្ស អករណាករណាវសេន ទស្សិតា ទ្វេ
ហត្ថិឧបមាយោ។

តត្ថ រាហុលសុត្ថន្តិ សុត្ថនិបាតេ អាគតំ រាហុលសុត្ថំ (សុ. និ. ៣៣៧
អាទយោ)។ អភិណ្ឌោវាទវសេន វុត្ថន្តិ ឥមិនា អន្តរន្តរា តំ សុត្ថំ កថេត្វា ភគវា
ថេវ ឱវាទតីតិ ទស្សេតិ។ ឥទព្វា បនាតិ ឥទំ យថាវុត្ថំ ភគវតោ តំតំកាលានុប្បំ
អត្តនោ ឱវាទធានំ សន្ធាយ។ ពីជន្តិ អណ្ណំ។ បស្សសិ នូតិ នុសន្នោ អនុជាននេ,
ននុ បស្សសីតិ អត្តោ។ សច្ចធម្មំ លង្ខិត្វា បិតស្ស កិញ្ចិបិ អកត្តព្វំ នាម ចាបំ
នត្ថិតិ អាហា - “សម្មជានមុសាវាទេ សំវរវហិតស្ស ឱបម្មទស្សនត្ថំ វុត្ថា”តិ។
តថា ហិ -

“ឯកំ ធម្មមតីតស្ស, មុសាវាទិស្ស ជន្តនោ;

វិតិណ្ណាបរលោកស្ស, នត្តិ ចាបមការិយ"ន្តិ។ (ធម. ប. ១៧៦);

ឧរុន្ទ្រវាតិ ឧរុន្ទ្រា ហុត្វា ឧស្សិតោ។ សោ បន ធមវសេន អភិរុយ្ហ វឌ្ឍិតោ
អាហោនយោគ្យា ច ហោតីតិ អាហា "អភិវឌ្ឍិតោ អាហោសម្មន្នោ"តិ។
អាគតាគតេតិ អត្តនោ យោគ្យបទេសំ អាគតាគតេ។ បដិសេនាយ
ជលកកោដ្ឋកម្មណ្ណាចាការាធយោតិ បដិសេនាយ អត្តនោ អារក្ខត្ថាយ
បរិចេ ជលកកោដ្ឋកេ ចេវ ឧទ្ធច្ឆន្ទាចាការាធិកេ ច។ ឯតំ បទេសន្តិ ឯតំ
បរសេនាបទេសំ។ ឯត្ថកេនាតិ ឱលោកនមត្ថេន។ តស្ស
ឱលោកនាការធស្សនេនេវ។ សតម្មិ សហស្សម្មិ សេនាជំកំ ទ្វេធា ភិដ្ឋតិ,
តិវចាតិកំ មទ្ធិតំ ហុត្វា បធាតា ហុត្វា ទ្វេធា ហុត្វា បលាយន្តិ។ កណ្ណោហិ
បហវិត្វាតិ បគេវ សរាជំ អាគមនសទ្ធិំ ឧបធាវេត្វា យថា វេកោ ន ហោតិ, ឯវំ
សមុដ្ឋាបេត្វា តេហិ បហវិត្វា ចាតនំ។ បដិហត្ថិបដិអស្សាតិអាធិនា បច្ចេកំ
បតិ-សន្នោ យោជេតញ្ចាតិ។ ធីយាសិលដ្ឋិយាតិ ធីយលតាយ អសិលដ្ឋិយា។

ករណាតិ កម្មករណា។ មញ្ញាតិ ហត្ថារោហោ។ អយមុត្តរន្តិ តាធិសេ
កាលេ គហិតមុត្តរំ។ ឱលោកេត្វាតិ ញ្ញាណចក្កនា ធិស្វា, អភិណ្ឌំ សម្មជញ្ញំ
ឧបជ្ឈបេត្វាតិ អត្ថោ។

១០៩. សសក្កន្តិ បស្សិតុំ យុត្តំ កត្វា ឧស្សហំ ជនេត្វា ន ករណីយំ, តាធិសំ
និយមតោ អកត្តព្វំ ហោតីតិ អាហា "ឯកំសេនេវ ន កាតព្វ"ន្តិ។
បដិសំហរេយ្យាសីតិ ករណតោ សង្កោចំ អាបន្នេយ្យាសិ។ យថាគូតោ អសន្តោ
និវត្តោ អករោន្តោ នាម ហោតីតិ អាហា "និវត្តេយ្យាសិ មា ករេយ្យាសី"តិ។
អនុបទេយ្យាសីតិ អនុពលប្បធាយំ ភវេយ្យាសិ។ តេនាហ
"ឧបត្ថម្ភេយ្យាសី"តិ។ តំ បន អនុពលប្បធានំ ឧបត្ថម្ភនំ បុនប្បនំ ករណមេវាតិ

អាហា “បុនប្បដំ ករយ្យាសី” តិ។ សិក្ខមាធាតិ តំយេវ អធិសីលសិក្ខំ
តន្តិស្សយញ្ច សិក្ខាទ្វយំ សិក្ខន្តោ សម្មាទេន្តោ។

១១១. កិត្តកេ បន ហ្វានេតិ កិត្តកេ ហ្វានេ បវត្តានិ។ អវិទូរេ វេ បវត្តានីតិ
ទស្សន្តោ “ឯកស្មី បុរេកត្តយេវ សោធនតញ្ញានី” តិ អាហា។ វេត្តា តានិ
សុសោធិតានិ ហោន្តិ សុបរិសុទ្ធានិ។ បរេសំ អប្បិយំ គរុំ ការយ្ហំ,
យថាវុត្តជ្ជានតោ បន អញ្ញំ វា កម្មជ្ជានមនសិការេនេវ កាយកម្មាទីនិ
បរិសោធិតានិ ហោន្តិ តិ ន គហិតំ។ បដិយំ វាតិ វត្ត វា-សទ្ធន អសមបេក្ខណោ
មោហាស្ស សង្គីហោ ទដ្ឋព្ភោ។

១១២. វុត្តនយេន កាយកម្មាទិបរិសោធនំ នាម ឥនេវ, ន ឥតោ ពហិទ្ធាតិ
អាហា “ពុទ្ធា...បេ.... សាវកា វា” តិ។ តេ ហិ អត្ថតោ សមណាព្រាហ្មណា វាតិ។
តស្មាតិ យស្មា សព្វពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកេហិ អារុទ្ធិមគ្គោ, រាហុល, មយា តុយ្ហំ
អាទិក្ខតោ, តស្មា។ តេន អនុសិក្ខន្តេន តយា វេ សិក្ខិតតព្ពន្ធិ ឱវាទំ អធាសិ។
សេសំ វុត្តនយត្ថា សុវិញ្ញយ្យមេវ។

អម្ពលជ្ជិករាហុលោវាទសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា

សមត្ថា។

២. មហារាហុលោវាទសុត្តវណ្ណនា

១១៣. ភិយាបថានុពន្ធនេនាតិ ភិយាបថគមនានុពន្ធនេន, ន
បដិបត្តិគមនានុពន្ធនេន។ អញ្ញមេវ ហិ ពុទ្ធានំ បដិបត្តិគមនំ អញ្ញំ សាវកានំ។
វិលាសិតគមនេនាតិ - “ទូរេ ចាទំ ន ឧទ្ធវតិ, ន អទ្ធាសន្នេ ចាទំ និក្ខិបតិ,
នាតិសីយំ គច្ឆតិ នាតិសណិក” តិ អាទិនា (សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៤.២៤៣; ឧទា. អដ្ឋ.

៧៦; សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៨៥) វុត្ថុន សភាវសីលេន ពុទ្ធានំ
ចាតុរិយគមនេន។ តទេវ ហិ សន្ទាយ “បទេ បទំ និក្ខិបន្តោ” តិ វុត្ថំ។
បទានុបទិកោតិ វាហុលត្ថេរស្សបិ លក្ខណាចារិប្បិយា តាទិសមេវ គមនន្តិ
យត្ថកំ បទេសំ អន្តរំ អទត្វា ភគវតោ បិដ្ឋិតោ គន្ធុំ អារទ្ធោ, សព្ពត្ថ តមេវ
គមនបទានុបទំ គន្ធិតិ បទានុបទិកោ។

វណ្ណនាភូមិ ចាយំ តត្ថ ភគវន្តំ ថេរញ្ច អនេករូចាហិ ឧបមាហិ វណ្ណនោ
“តត្ថ ភគវា” តិ អាទិមាហា។ និក្ខន្ធកដោតកោ វិយ វិហេចិត្តាតិ បទំ អានេត្វា
យោជនា។ ឯវំ តំ កេសវសីហោ វិយាតិ អាទិសុបិ អានេត្វា យោជេតព្ពំ។
តារករាជា នាម ចន្ទោ។ ទ្វិន្ទ ចន្ទមណ្ឌលានន្តិ អាទិ បរិកប្បវចនំ,
ពុទ្ធវេណិកសន្តកំ វិយ ពុទ្ធានំ អាកប្បសោកា អហោសិ, អហោ
សិវសម្បត្តិ តិ យោជនា។

អាទិយមាណាតិ គណ្ណន្តិ។ “បច្ឆា ជានិស្សមា” តិ ន អដ្ឋបេក្ខិតញ្ចោ។ ឥទំ ន
កត្តព្ពន្ធិ វុត្ថុតិ ឥទំ ចាលាអតិចាតនំ ន កត្តព្ពន្ធិ វុត្ថុ ឥទំ ទណ្ឌាន វា លេខុនា
វា វិហោវេនំ ន កត្តព្ពំ, ឥទំ ចាលាណា ទណ្ឌាកទានញ្ច អន្តមសោ កុដ្ឋិវា
ឡិលោកនមត្ថម្បិ ន កត្តព្ពមេវាតិ នយសតេនបិ នយសហស្សេនបិ បដិវិជ្ឈតិ,
តថា ឥធ តាវ សម្មជ្ជនំ កត្តព្ពន្ធិ វុត្ថុបិ តត្ថ បរិភណ្ឌាករណំ
វិហារផ្កុណសម្មជ្ជនំ កចវរេនឌ្ឋនំ វាលិកាសមកិរណន្តិ ឯវមាទិនា នយសតេន
នយសហស្សេន បដិវិជ្ឈតិ។ តេនាហា - “ឥទំ កត្តព្ពន្ធិ វុត្ថុបិ ឯសេវ នយោ” តិ។
បរិភាសន្តិ តជ្ជនំ។ លភាមីតិ បច្ឆាសីសតិ។

សព្ពមេតន្តិ សព្ពំ ឯតំ មយំ លព្ពមាទំ សិក្ខាកាមតំ។ អភិញ្ញាយាតិ
ជានិក្ខា។ សហាយោតិ វជ្ជចាលត្ថេវ សន្ទាយាហា។ សោ ហិ ភគវតោ
សន្ទាបព្ពជិតកាវេ ឯតទគ្គេ បបិតោ។ ធម្មារក្ខោតិ សត្ថុ

សទ្ធម្មវត្តនាទុបាលកោ ធម្មភណ្ឌាភារិកោ។ បេត្តិយោតិ ចូឡបិតា។ សព្វំ មេ
ជិនសាសនន្តិ សព្វម្បី ពុទ្ធសាសនំ មយ្ហមេវ។

ធន្តរាគំ ព្រាត្រាតិ ធន្តរាគំ មម ចិត្តេ ឧប្បន្នំ ព្រាត្រា។ អញ្ញាតវស្មី រុក្ខមូលេតិ
វិហារបរិយន្តេ អញ្ញាតវស្មី រុក្ខមូលដ្ឋានេ អនុច្ឆរិកេ។

តនាតិ អគ្គសារកេហិ បសាទាបនកាលេ។ អញ្ញកម្មដ្ឋានានិ
ចន្តមនសីយាបថេបិ បិដ្ឋិបសារណាកាលេបិ សមិជ្ឈន្តិ, ន ឯវមិទន្តិ អាហា -
“ឥទមស្ស ឯតិស្ស ទិសដ្ឋាយ កម្មដ្ឋានំ អនុច្ឆរិក”ន្តិ។ អាណាចានស្សតិន្តិ
អាណាចានស្សតិកម្មដ្ឋានំ។

សមសីសី ហោតីតិ សចេ សមសីសី ហុត្វា ន បរិនិព្វាយតិ។ បច្ចេកពោធិ
សន្និករោតិ នោ ចេ បច្ចេកពោធិ សន្និករោតិ។ ទិប្បាភិញ្ញោតិ ទិប្បំ លហំយេវ
បត្តព្វធម្មភិញ្ញោ។

បរិបុណ្ណាតិ សោឡសសុ អាការេសុ កស្សចិបិ អតាបនេន សព្វសោ
បុណ្ណា។ សុភារិភាតិ សមថភាវនាយ វិបស្សនាភាវនាយ ច
អនុបុព្វសម្មាទនេន សុភារិភា។ គណនាវិធានាទុបុព្វិយា អាសេវិតត្តា អនុបុព្វំ
បរិចិតា។

ឱមាណំ វាតិ អវជាននំ ឧញ្ញាតន្តិ ឯវីរិធំ មាណំ វា។ អតិមាណំ វាតិ “កី ឥមេហិ,
មមេវ អានុភាវេន ជីវិស្សមិ”តិ ឯវំ អតិមាណំ វា កុតោ ជនេស្សតីតិ។

១១៤. វិសង្ខរត្វាតិ វិសំយុត្តេ កត្វា, យថា សង្កាតារេន គហណំ ន គច្ឆតិ,
ឯវំ វិនិគុញ្ញត្វាតិ អត្តោ។ មហាភូតានិ តាវ វិត្តារេតុ, សម្មសន្ធិបគត្តា,
អសម្មសន្ធិបកំ អាកាសធាតុំ អថ កស្មាវិត្តារេសីតិ អាហា

“ឧបាទានបទស្សនត្ថ”ន្តិ។ អាចោធាតុ សុខុមរូបំ។ ឥតរាសុ ឌីឡាវិកសុខុមតាបិ
លព្ពតីតិ អាហា “ឧបាទានបទស្សនត្ថ”ន្តិ។ ហេដ្ឋា ចត្តាវិ មហាភូតានេវ
កថិតានិ, ន ឧបាទានបន្តិ តស្ស បនេត្ថ លក្ខណាហារនយេន
អាកាសទស្សនេន ទស្សិតតា វេទិតញ្ញា។ តេនាហា “ឥមិនា មុខេន តំ
ទស្សេតុ”ន្តិ។ ន កេវលំ ឧបាទានបគ្គហណទស្សនត្ថមេវ អាកាសធាតុ
វិត្តាវិតា, អថ ខោ បរិគ្គហសុខតាយបីតិ ទស្សេន្តោ “អបិចា”តិអាទិមាហា។
តត្ថ បរិច្ឆិទ្ធិតព្ពស្ស រូបស្ស និវេសេសបរិយាទានត្ថំ “អជ្ឈត្តិកេនា”តិ
វិសេសនមាហា។ អាកាសេនាតិ អាកាសធាតុយា គហិតាយ។ បរិច្ឆិទ្ធិបន្តិ
តាយ បរិច្ឆិទ្ធិតកលាបគតម្បិ ចាកជំហោតិ វិភូតំ ហុត្វា ឧបជ្ជាតិ។

ឥនានិ វុត្តមេវត្ថំ សុខគ្គហណត្ថំ គាថាយ ទស្សេតិ។ តស្សាតិ
ឧបាទាយរូបស្ស។ ឯវំ អារិការត្ថន្តិ ឯវំ បរិច្ឆិទ្ធិតាយ អាកាសស្ស វេសេន
វិភូតការត្ថំ។ តន្តិ អាកាសធាតុ។

១១៨. អាកាសការំ គតន្តិ ចត្វាមហាភូតេហិ អសម្ពដ្ឋានំ តេសំ
បរិច្ឆេទកកាវេន អាកាសន្តិ គហេតព្ពតំ គតំ, អាកាសមេវ វា អាកាសគតំ
យថា “ទិដ្ឋិតតំ (ធរ. ស. ៣៨១; មហានិ. ១២), អត្ថដ្ឋត”ន្តិ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១៣០)
ច។ អាទិន្នន្តិ ឥមន្តិ តណ្ហាទិដ្ឋិហិ អាទិន្នំ។ តេនាហា “គហិតំ បរាមជ្ឈ”ន្តិ។ អញ្ញត្ថ
កម្មជំ “ឧបាទិន្ន”ន្តិ វុច្ឆតិ, ន តថា ឥនាតិ អាហា “សរីរជ្ជកន្តិ អត្ថោ”តិ។
បថីវិធាតុអាទីសុ វុត្តនយេនេវាតិ មហាហត្ថិបទោបមេ (ម. និ. ១.៣០០
អាទយោ) វុត្តនយទស្សនំ សន្ធាយ វេទតិ។

១១៩. តាទិការោ នាម និដ្ឋិតកិច្ចស្ស ហោតិ, អយញ្ញាវិបស្សនំ អនុយុញ្ញាតិ,
អថ កិមត្ថំ តាទិការតា វុត្តាតិ? បថីវិសមតាទិលក្ខណាចិក្ខណាហិ
វិបស្សនាយ សុខប្បវត្តិអត្ថំ។ តេនាហា “ឥដ្ឋានិដ្ឋេស្ស”តិអាទិ។ គហេត្វាតិ

កុសលប្បវត្តិយា ឱកាសនាឯវសេន បរិគ្គហេត្វា។ ន បតិដ្ឋិតោតិ ន និស្សិតោ
នលត្ថោ។

១២០. ព្រហ្មវិហារភាវនា អសុភភាវនា អាណាចានស្សតិភាវនា ច ឧបចារំ
វា អប្បនំ វា ចាបេន្តោវិបស្សនាយ ចាទកភាវាយ អនិច្ចាទិសញ្ញាយ
វិបស្សនាភាវេន ឧស្សក្កិត្វា មគ្គបដិចាជិយា អរហត្តាទិគមាយ ហោតីតិ
“មេត្តាទិភាវនាយ បន ហោតី”តិ វុត្តំ។ យត្ថ កត្ថចិ សត្តេសុ សម្ព័រេសុ ច
បដិហញ្ញនកិលេសោតិ អាហាតភាវមេវ វេទតិ ញ្ញាយភាវតោ អញ្ញេសម្មិ។
អស្មិមាធាតិ រូចាទិកេ បច្ឆេកំ ឯកជ្ឈំ គហេត្វា “អយមហាមស្មី”តិ ឯវំ
បវត្តមាធា។

១២១. ឥទំ កម្មជ្ជានន្តិ ឯត្ថ គណនាទិវសេន អាសេវិយមាធា
អស្សាសបស្សសា យោគកម្មស្ស បតិជ្ជានតាយ កម្មជ្ជានំ។ តត្ថ បន
តថាបវត្តោ មនសិកាពោ ភាវនា។ ឯត្ថ ច តស្សេវ ថេរស្ស ភគវតា ពហូនំ
កម្មជ្ជានានំ ទេសិតត្តា ចរិតំ អនាទិយិត្វា កម្មជ្ជានានិ សព្វេសំ បុគ្គលានំ
សប្បាយានីតិ អយមត្ថោ សិទ្ធោ, អតិសប្បាយវសេន បន កម្មជ្ជានេសុ
វិភាគកថា កថិតាតិ វេទិតញ្ញា។

មហាវហុលោវាទសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៣. ចូឡមាលុក្យសុត្តវណ្ណនា

១២២. ឯវំ បបិតានីតិ “សស្សតោ លោកោ”តិ អាទិនយប្បវត្តានិ ទិដ្ឋិតតានិ
អនិយ្យានិកតាយ ន ព្យាកាតព្ពានិ ន កថេតព្ពានិ, ឯវំ បបនីយបក្ខេ បបិតានិ
ថេវ និយ្យានិកសាសនេ នឌ្ឍនីយតាយ បដិក្ខិត្តានិ ច, អបិចេត្ត អត្ថតោ
បដិក្ខេថោ ឯវំ ព្យាកាតព្ពតោ។ យថា ឯកោ កម្មកិលេសវសេន ឥត្តត្ថំ

អាគតោ, តថា អបរោមិ អបរោមីតិ សត្តោ តថាគតោ វុច្ចតីតិ អាហ -
 “តថាគតោតិ សត្តោ”តិ។ តំ អព្យាករណំ មយ្ហំ ន វុច្ចតីតិ យទិ សស្សតោ
 លោកោ, សស្សតោ លោកោតិ, អសស្សតោ លោកោ, អសស្សតោ លោកោតិ
 ជាធាមាតិ ព្យាកាតព្ពមេវ, យំ បន ឧភយថា អព្យាករណំ, តំ មេ ចិត្តំ ន
 អាវាធនិ អជាធនបោតុកត្តា អព្យាករណស្ស។ តេនាហ - “អជាធនតោ ខោ
 បន អបស្សតោ ឯតទេវ ឧដុកំ, យទិទំ ន ជាធាមិ ន បស្សមី”តិ។
 សស្សតោតិ អាទីសុ សស្សតោតិ សព្ពកាលិកោ, និទ្ទា ធុរោ
 អវិបរិណាមធម្មោតិ អត្ថោ។ សោ ហិ ទិដ្ឋិតតិកេហិ លោកីយន្តិ ឯត្ថ
 បុញ្ញចាបតព្វិចាកា, សយំ វា តព្វិចាកាករាទិការេន អវិយុត្តេហិ
 លោកីយតីតិ លោកោតិ អធិប្បតោ។ ឯតេន ចត្តារោមិ សស្សតវាទា
 ទស្សិតា ហោន្តិ។ អសស្សតោតិ ន សស្សតោ, អនិទ្ទា អទុរោ ភេទនធម្មោតិ
 អត្ថោ, អសស្សតោតិ ច សស្សតការវបដិក្ខេបេន ឧច្ឆេទោ ទីបិតោតិ សត្តបិ
 ឧច្ឆេទវាទា ទស្សិតា ហោន្តិ។ អន្តវាតិ បរិវដុមោ បរិច្ឆន្ទបរិមាណោ,
 អសព្ពគតោតិ អត្ថោ។ តេន “សរីរបរិមាណោ, អន្តជ្ជបរិមាណោ,
 យវបរិមាណោ បរមាណុបរិមាណោ អត្ថោ”តិ (ឧទា. អដ្ឋ. ៥៤; ទី. និ. ដី. ១.៧៦-
 ៧៧) វរមាទិវាទា ទស្សិតា ហោន្តិ។

តថាគតោ បរំ មរណាតិ តថាគតោ ជីវោ អត្ថោ មរណតោ ឥមស្ស
 កាយស្ស ភេទតោ បរំ ឧទ្ធុ ហោតិ អត្ថិ សំវិជ្ជតីតិ អត្ថោ។ ឯតេន
 សស្សតការមុខេន សោឡុស សញ្ញវាទា, អដ្ឋ អសញ្ញវាទា, អដ្ឋ ច
 នេវសញ្ញាសញ្ញវាទា ទស្សិតា ហោន្តិ។ ន ហោតីតិ នត្ថិ ន ឧបលព្ពតិ។ ឯតេន
 ឧច្ឆេទវាទោ ទស្សិតោ ហោតិ។ អបិច ហោតិ ច ន ច ហោតីតិ អត្ថិ នត្ថិ ចាតិ។
 ឯតេន ឯកច្ឆសស្សតវាទោ ទស្សិតោ។ នេវ ហោតិ ន ន ហោតីតិ បន ឥមិទា
 អមរាវិក្ខេបវាទោ ទស្សិតោតិ វេទិតព្ពំ។ ភគវតោ បន អនិយ្យានិកត្តា

អនត្តសំហិតានិ ឥមាទិ ទស្សនាជីតិ តានិ ន ព្យាកតានិ, តំ អព្យាករណំ
សន្ធាយាហ អយំ ខេរោ “តំ មេ ន រុច្ចតិ” តិ។ សិក្ខុំ បដិក្ខិបិត្វា
យថាសមាទិន្នសិក្ខុំ បហាយ។

១២៥. ភូ នេវ យាចកោតិ អហំ ភន្តេ ភកវតិ ព្រហ្មចរិយំ
ចរិស្សមីតិអាទិនា។ ន យាចិតកោតិ ភូ មាលុក្យបុត្ត មយំ ព្រហ្មចរិយំ
ចរាតិអាទិនា។

១២៦. បរសេនាយ បិរេន បុរិសេន។ ពហលលេបនេនាតិ
ពហលរិលេបនេន។ មហាសុបិយាទិ សញ្ញា មុទុហិទកោ វេណុរិសេសោ
សន្តោ។ មរុវាតិ មកចិ។ ជីវបណ្ណិនោតិ ជីវបណ្ណិយា, យស្សា និទ្ធនមត្ត
បណ្ណោ ជីវំ បគ្បរតិ។ គច្ឆន្តិ គច្ឆតោ ជាតំ សយំជាតគុម្ពតោ គហិតន្តិ
អធិប្បាយោ។ សិទិលហនុ នាម ទត្តា កណ្ណោ បតដ្ឋោ។ ឯតាយ ទិដ្ឋិយា សតិ ន
ហោតីតិ “សស្សតោ លោកោ” តិ ឯតាយ ទិដ្ឋិយា សតិ មគ្គព្រហ្មចរិយវាសោ ន
ហោតិ, តំ បហាយ ឯវ បត្តព្ភតោ។

១២៧. អត្ថេវ ជាតីតិអាទិនា ឯតា ទិដ្ឋិយោ បច្ឆេកម្មិ សំសារបរិព្រូហនា
កជសិវឡនា និព្វានវិពន្ធនាតិ ទស្សេតិ។

១២៨. តស្មាតិហាតិ ឥទំ អជ្ជានេ ឧទ្ធពំ, ថានេយេវ បន “វុត្តបដិបក្ខនយេន
វេទិតព្ព” ន្តិ ឥមស្ស បរតោ កត្វា សំវណ្ណោតព្ពំ។ អត្តនោ ជលេន អរណីយតោ
អនុគន្ធព្ពតោ ការណាម្មិ “អត្តោ” តិ វុច្ចតីតិ អាហ “ការណានិស្សិត” ន្តិ។
តេនាហ “ព្រហ្មចរិយស្ស អាទិមត្តម្មី” តិ។ បុព្វបទដ្ឋានន្តិ បឋមារម្មោ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ចូឡមាលុក្យសុត្តរវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

២. មហាមាលុក្យសុត្តន្តបិដក

១២៩. ឡើយ ភិក្ខុវិហារ កាមធាតុ, តត្ថ បរត្ថិយា សំវត្ថនតោ ឡើយ ភិក្ខុវិហារ
ឡើយ ឡើយ, ហេតុមមគ្គវដ្តតាយ ឡើយ ឡើយ ហេតុមមគ្គវដ្តតាយ ភិក្ខុវិហារ
ឡើយ ឡើយ ក-ការស្ស យ-ការ កត្វា។ តេនាហ
“ហេតុមមគ្គវដ្តតាយ” ភិក្ខុវិហារ កម្មនា ហិ វដ្តន ច ធុត្ថំ សំយោជន្តិ
សំយោជន្តិ, ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ សំយោជន្តិ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ
វដ្តធុត្ថំ។ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ ឡើយ
អនុសេតិ អរិយមគ្គន អសមុទ្ធិនតាយ ការណាលាភេ សតិ ឧប្បជ្ជតិ,
អប្បហ័នភាវេន អនុសេតិ។ អនុសយមាណោ សំយោជនំ នាម ហោតិ ភិ
អនុសយត្ថំ ជីវិតា បរត្ថមាណោ ចាបធម្មោ យថាវុត្តនត្ថន សំយោជនំ នាម
ហោតិ។ ឯតេន យទិ បន អនុសយតោ សំយោជនំ បរត្ថំ, តថាបិ យេ តេ
កាមរាគាទយោ “អនុសយា” ភិ វដ្តន្តិ, តេយេវ ពន្ធនេជ្ជន សំយោជន្តិ
ធម្មតិ។

ឯ សន្តេប្តិ យទេវ ឡើយ ឡើយ សំយោជនំ ភក្កតា បុច្ឆតំ, តទេវ ថេវេនបិ
វិស្សជ្ជតំ, តថាបិ អយំ លទ្ធិ សន្តេប្តិយា។ តត្ថ ទោសារោបនាតិ ធម្មតុ
“តស្ស វាទេ” ភិក្ខុវិហារ វដ្តន្តិ។ សមុទាចារក្ខណោយេវា បរត្ថិក្ខណោ ឯវ។ ន ហិ
សព្វេ វត្ថមាណោ កិលេសា សំយោជនត្ថំ ជីវិតិ អធិប្បាយោ។ តេនាតិ តេន
ការណោ, តថា លទ្ធិកត្តាតិ អត្តោ។ ចិន្តេសិ “ធម្មំ ទេសេស្សមី” ភិ យោជនា។
អត្តនោ ធម្មតាយេវា អជ្ឈត្តាសយេនេវ។ វិសំវាទិតាតិ សត្តុ ចិត្តស្ស
អនាមាធនេន វិវេចិតា។ ឯវមកាសិ ឯវ ធម្មំ ទេសាបេសិ។

១៣០. សក្កាយទិដ្ឋិបរិយុដ្ឋិតេនាតិ បរិយុដ្ឋានសមត្ថសក្កាយទិដ្ឋិកេន។
តថាភូតញ្ច ចិត្តំ តាយ ទិដ្ឋិយាវិកម្មតំ អជ្ឈត្តជញ្ច នាម ហោតិ ភិ អាហ

“គហិតេន អភិក្ខុតេនា” តិ។ ធិដ្ឋិនិស្សរណំ នាម ទស្សនមគ្គោ តេន
សមុច្ឆិនិតព្ពតោ, សោ បន និព្ពានំ អាគម្ម តំ សមុច្ឆិនិតិ, តស្មា វុត្តំ
“ធិដ្ឋិនិស្សរណំ និព្ពាន” តិ។ អវិនោទិតា អនិហជាតិ បទទ្ធយេនបិ
សមុច្ឆេទវសេន អប្បហ័នត្តំយេវ វេទិតិ។ អញ្ញំ សំយោជនំ អញ្ញោ អនុសយោតិ
វេទន្តិ, សហការោ នាម អញ្ញេន ហោតិ។ ន ហិ តទេវ តេន សហាតិ វុច្ឆតីតិ
តេសំ អធិប្បាយោ។ អញ្ញោនាតិ អត្ថតោ អញ្ញេន។ អវត្តាមត្ថតោ យធិបិ
អវយវីនិមុត្តោ សមុទាយោ នត្តិ, អវយវោ បន សមុទាយោ ន ហោតីតិ សោ
សមុទាយតោ អញ្ញោ ឯវាតិ សក្កា វត្ថុន្តិ យថាវុត្ថស្ស បរិហារស្ស
អប្បាដិហ័រកតំ អាសន្តិកា បក្ខន្ធវំ អាសន្តិកំ “អថាបិ សិយា” តិអាទិនា។
បក្ខន្ធរហិ បរិហារា ហោន្តិតិ យថាវុត្ថញ្ញាយេនបិ អញ្ញោ បុរិសោ អថាបិ
សិយា, អយំ បនេត្ថ អញ្ញោ នោសោតិ អាហា “យធិ តទេវ” តិអាទិ។ អថាបិ
សិយា តុច្ចំ យធិ បរិវិតក្កោ ឡធិសោ យធិ តទេវ សំយោជនន្តិអាទិ។ ឥមមត្តំ
សន្ធាយាតិ បរមត្ថតោ សោ ឯវ កិលេសោ សំយោជនមនុសយោ ច,
ពន្ធនត្ថអប្បហ័នត្តានំ បន អត្ថេវ ភេទោតិ ឥមមត្តំ សន្ធាយ។

១៣២. តចច្ឆេទោវិយ សមាបត្តិ កិលេសានំ សមាបត្តិវិក្ខម្ពនស្ស
សារច្ឆេទស្ស អនុសយស្ស ទូរភាវតោ។ ដេត្តច្ឆេទោវិយ វិបស្សនា តស្ស
អាសន្នភាវតោ។ ឯវុចា បុគ្គលាតិ អភាវិតសន្ធាធិពលតាយ
ទុព្ពលនាមកាយា បុគ្គលា, យេសំ សក្កាយនិរោធាយ... បេ... នាធិមុច្ឆតិ។ ឯវំ
ទដ្ឋព្ពាតិ យថា សោ ទុព្ពលកោ បុរិសោ, ឯវំ ទដ្ឋព្ពោ សោ បុរិសោ គដ្ឋាចារិវិយ
សក្កាយចារិ គន្ធុ អសមត្ថតា។ វុត្តវិបរិយាយេន សុក្កបក្ខស្ស អត្ថោ
វេទិតព្ពោ។

១៣៣. ឧបដិវេកេនាតិ ឥមិនា ឧបដិវេកាតិ ករណេ និស្សក្កនន្តិ
នស្សេតិ, ឧបដិវេកាតិ វា ហេតុម្ហិ និស្សក្កវចនស្ស ឧបដិវេកេនាតិ ហេតុម្ហិ
ករណវចនេន បញ្ចកាមគុណវិវេកា កថិតោ។ កាមគុណាបិ ហិ ឧបដិយតិ
ឯត្ថ ទុក្ខន្តិ ឧបដិតិ វុច្ចន្តិតិ។ ជិនមិទ្ធបច្ចយា កាយវិជម្ពតាធិភេទំ
កាយាលសិយំ។ តត្ថាតិ អន្តោសមាបត្តិយំ សមាបត្តិអព្ពន្ធវេ ជាតំ។ តំ បន
សមាបត្តិបរិយាបន្នម្បិ អបរិយាបន្នម្បិ តទុក្ខយំ នស្សេតុ
“អន្តោសមាបត្តិកូណាយេវ” តិអាទិ វុត្ថំ។ វូចាធម្មោ ធម្មេតិ វូបវេននាធិកេ
បញ្ចក្ខន្ធជម្មេ។ ន និច្ចតោតិ ឥមិនា និច្ចបដិក្ខេបតោ តេសំ អនិច្ចតមាហា។
តតោ ឯវ ឧទយវយន្តតោវិបរិណាមតោ តាវកាលិកតោ ច តេ អនិច្ចាតិ
ដោតិ តំ ហោតិ។ យញ្ញំ និច្ចំ ន ហោតិ, តំ ឧទយព្ពយបរិច្ឆន្នំ ជរាយ មរណោ
ចាតិ ទ្វេធាវិបរិណាតំ ឥត្តរខណមេវ ច ហោតិ។ ន សុខតោតិ ឥមិនា
សុខបដិក្ខេបតោ តេសំ ទុក្ខតមាហា, អតោ ឯវ អភិណ្ណំ បដិបីឡនតោ
ទុក្ខវត្ថុតោ ច តេ ទុក្ខាតិ ដោតិ តំ ហោតិ។ ឧទយព្ពយវន្តតាយ ហិ តេ អភិណ្ណំ
បដិបីឡនតោ និរន្តរទុក្ខតាយ ទុក្ខស្សេវ ច អធិដ្ឋានភូតាតិ។
បច្ចយយាបនីយតាយ រោគមូលតាយ ច រោគតោ។ ទុក្ខតាសូលយោគិតាយ
កិលេសាសុចិបក្សរណតោ ឧប្បាទជរាភន្តេហិ ឧទុមាតបក្កភិជ្ជនតោ ច
គណ្ណតោ។ បីឡាជននតោ អន្តោតុទនតោ ទុន្និហរណតោ ច អវទ្ធិអាវហតោ
អយវត្ថុតោ ច អសេរីភាវតោ អាពាធបទដ្ឋានតាយ ច អាពាធតោ។
អវសវត្ថុនតោ អវិជយ្យតាយ បរតោ។ ព្យាធិជរាមរណេហិ បលុដ្ឋនីយតាយ
បលោកតោ។ សាមីនិវាសីការកវេទកអធិដ្ឋាយកវិវហតោ សុញ្ញតោ។
អត្ថបដិក្ខេបជ្ជេន អនត្ថតោ, វូចាធិធម្មាបិ ន ឯត្ថ អត្ថា ហោន្តិ អនត្ថា, ឯវ
អយម្បិ ន អត្ថា ហោតិ តិ អនត្ថា។ តេន អព្យាចារតោ និវហតោ តុច្ចតោ

អនត្តាតិ ធិបិតំ ហោតិ។ លក្ខណត្ថយមេវ អវពោធិតំ ឯកាទសហិ បទេហិ
វិភជិត្វា គហិតន្តិ ទស្សេតុំ “តត្ថា”តិអាទិ វុត្ថំ។

អន្តោសមាបត្តិយន្តិ សមាបត្តិនំ សហជាតតាយ សមាបត្តិនំ អព្ពន្ធរេ។
ចិត្តំ បដិសំហារតីតិ តប្បដិពទ្ធជន្ធរាគាទិឧបក្កិលេសវិក្ខម្ពនេន វិបស្សនាចិត្តំ
បដិសំហារតិ។ តេនាហ “មោចតី”តិ។ សវនវសេនាតិ
“សព្ពសង្ខារសមថោ”តិអាទិនា សវនវសេនេ។ ដុតិវសេនាតិ តថេវ
ថោមនាវសេន គុណតោ សំកិត្តនវសេនេ។ បរិយត្តិវសេនាតិ តស្ស ធម្មស្ស
បរិយាបុណនវសេនេ។ បញ្ញត្តិវសេនាតិ តទត្ថស្ស បញ្ញាបនវសេនេ។
អារម្មណករណវសេនេវ ឧបសំហារតិ មគ្គចិត្តំ។ ឯតំ សន្តន្តិអាទិ បន
អវជារណានីវត្តិតត្ថទស្សនំ។ យថាវិបស្សនា “ឯតំ សន្តំ ឯតំ
បណ្ឌិត”ន្តិអាទិនា អសង្ខតាយ ធាតុយា ចិត្តំ ឧបសំហារតិ, ឯវំ មគ្គោ និព្វានំ
សន្និកិរិយាភិសមយវសេន អភិសមេន្តោ តត្ថ លព្ពមាទេ សព្វេវិសេសេ
អសម្មោហតោ បដិវិជានន្តោ តត្ថ ចិត្តំ ឧបសំហារតិ។ តេនាហ “ឥមិនា បន
អាការេនា”តិអាទិ។ សោ តត្ថ វិគោតិ សោ អទន្ធិវិបស្សនោ យោគី តត្ថ តាយ
អនិច្ចាទិលក្ខណត្ថយារម្មណាយ វិបស្សនាយ វិគោ។ សព្ពសោតិ តស្ស
មគ្គស្ស អធិគមាយ និព្វត្តិតសមថវិបស្សនាសុ។ អសក្កោន្តោ អនាគាមី
ហោតីតិ ហេដ្ឋិមមគ្គវហាសុ ឯវ សមថវិបស្សនាសុ ធជន្ធរាគំ បហាយ
អគ្គមគ្គវហាសុ តាសុ និកន្តី បរិយាទាតុំ អសក្កោន្តោ អនាគាមិតាយមេវ
សណ្ឋាតិ។

សមតិក្កន្ធត្ថាតិ សមថវសេន វិបស្សនាវសេន ចាតិ សព្ពថាបិ រូបស្ស
អតិក្កន្ធត្ថា។ តេនាហ “អយញ្ញី”តិអាទិ។ អនេនាតិ យោគិនា។ តំ អតិក្កម្មាតិ
ឥទំ យោ វា បឋមំ បញ្ចវេការកវបរិយាបន្នេ ធម្មេ សម្មទេវ សម្មសិទ្ធា តេ

វិវត្តន៍តា តតា អរូបសមាបត្តិ សមាបត្តិ អរូបធម្ម សម្មសតិ, តំ សន្ទាយ
វុត្តំ។ តេនាហ “ឥនាទិ អរូបំ សម្មសតិ” តិ។

សមថវសេន គច្ឆតោតិ សមថប្បធានំ បុព្វភាគបដិបទំ អនុបុញ្ញន្តស្ស។
ចិត្តកក្កតា ធុរំ ហោតិ តស្ស វិបស្សនាភាវនាយ តថា បុព្វេ បវត្តត្តា
វុដ្ឋានកាមិនិវិបស្សនា សមាធិប្បធានា ហោតិ, មគ្គេបិ ចិត្តកក្កតា ធុរំ ហោតិ,
សមាធិន្ទ្រិយំ បុព្វជ្ជមំ ពលវំ ហោតិ។ សោ ចេតោវិមុត្តោ នាមាតិ សោ អរិយោ
ចេតោវិមុត្តោ នាម ហោតិ។ វិបស្សនាវសេន គច្ឆតោតិ “សមថវសេន
គច្ឆតោ” តិ ឯត្ថ វុត្តនយានុសារេន អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ អយញ្ច បុគ្គលវិភាកោ
សុត្តន្តនយេន ឥនាទិហិតោ បរិយាយោ នាម, អភិធម្មនយេន បរតោ
កីជាតិវិសុត្តវណ្ណនាយំ ទស្សយិស្សម។ អយំ សភាវធម្មាយេវាតិ
បុព្វភាគបដិបទា សមថប្បធានា ចេ សមាធិ ធុរំ, វិបស្សនាបធានា ចេ បញ្ញា
ធុរន្តិ អយំ ធម្មសភាវោយេវ, ឯត្ថ កិញ្ចិ ន អាសន្តីតព្វំ។

ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តំ ឥន្ទ្រិយវេមត្តតា។ តេនាហ “ឥន្ទ្រិយនានត្ថំ វនាមី” តិ។
ឥន្ទ្រិយនានត្តតា ការណ៍ន្តិ ឥទំ ទស្សតិ - អនិច្ចាទិវសេន វិបស្សនាភិទិវសោ
រិយ សមថវសេន វិបស្សនាវសេន ច យំ បុព្វភាគកមនំ, តំ អប្បមាណំ តំ
វុដ្ឋានកាមិនិវិបស្សនំ, យស្ស សមាធិ ធុរំ បុព្វជ្ជមំ ពលវំ ហោតិ, សោ អរិយោ
ចេតោវិមុត្តិ នាម ហោតិ។ យស្ស បញ្ញា ធុរំ បុព្វជ្ជមំ ពលវំ ហោតិ សោ អរិយោ
បញ្ញាវិមុត្តោ នាម ហោតិ។ ឥនាទិ តមត្ថំ ពុទ្ធិវិសិដ្ឋេន និទស្សនេន ទស្សន្តោ
“ទ្វេ អគ្គសាវកា” តិ អាទិមាហ, តំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

មហាមាលុក្យសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៥. ភទ្ទាលីសុត្តវណ្ណនា

១៣៤. អសិយតីតិ អសនំ, ភុញ្ញនំ ភោជនំ, អសនស្ស ភោជនំ
អសនភោជនំ, អាហារបរិភោគោ, ឯកស្មី កាលេ អសនភោជនំ
ឯកាសនភោជនំ។ សោ បន កាលោ សត្តតុទ្ធានំ សត្តបច្ចេកតុទ្ធានំ
អាចិណ្ឌាសមាចិណ្ឌាវសេន បុត្តល្លោ ឯវ ឥធាធិប្បតោតិ អាហា “ឯកស្មី
បុរេភត្ត អសនភោជន”ន្តិ។ វិប្បជិសារកុក្កុទ្ធន្តិ “អយុត្តំ វត មយា កតំ, យោ
អត្តនោ សរីរបកតី អជានន្តោ ឯកាសនភោជនំ ភុញ្ញ, យេន មេ ឥទំ សរីរំ
កិសំ ជាតំ ព្រហ្មចរិយានុគ្គហោ នាហោសី”តិ ឯវិប្បជិសារកុក្កុទ្ធន្តិ ភវេយ្យ។
ឯតំ សន្ទាយ សត្តា អាហា, ន ភទ្ទាលីមេវ តាធិសំ កិរិយំ អនុជានន្តោ។
ឥតរថាតិ យទិ ឯកំយេវ ភត្តំ ទិដា កត្វា តតោ ឯកស្ស ភាគស្ស ភុញ្ញនំ
ឯកទេសភុញ្ញនំ អធិប្បតំ។ កោ សក្កោតីតិ កោ ឯវំ យាបេតុំ សក្កោតិ។
អតីតជាតិបរិចយោបិ នាម ឥមេសំ សត្តានំយេវ អនុពន្ធតីតិ អាហា
“អតីតេ”តិអាទិ។ វិវរុទ្ធស្សេវាតិ អនាទរេ សាមិវចនំ។ តំ មទ្ធិត្វាតិ “អយំ សិក្ខា
សព្ពេសម្បិ តុទ្ធានំ សាសនេ អាចិណ្ឌំ, អយញ្ចា ភិក្ខុ ឥមំ សិក្ខតេវា”តិ វត្វា តំ
ភទ្ទាលី តស្ស វា អនុស្សហាបវេទនំ អភិភវិត្វា។ ភិក្ខាចារគមនត្ថំ ន
វិតក្កមាឡកំ អគមាសិ, វិហារចារិកំ ចរន្តោ តស្ស វសនជ្ជានំ ភគវា គប្បតិ។

១៣៥. ទូសយន្តិ គរហន្តិ ឯតេនាតិ ទោសោ, អបរាជោ, សោ ឯវ
កុច្ឆិតភាវេន ទោសកោ។ គរហាយ បវត្តិជ្ជានតោ ឌីកាសោ។ តេនាហា - “ឯតំ
ឌីកាសំ ឯតំ អបរាជ”ន្តិ។ ទុក្ករតរន្តិ បតិការវសេន អតិសយេន ទុក្ករំ។
អបរាជោ ហិ ន ខមាបេន្តំ យថាបច្ចយំ វិត្តារិតោ ហុត្វា ទុប្បតិកាពេ ហោតិ។
តេនាហា “វស្សញ្ចី”តិអាទិ។

អលគ្គិត្វាតិ ឥមម្បិ នាម អបជីតំ អកាសីតិ ឯវំ អវិនេត្វា, តំ តំ តស្ស
ហិតបដិបត្តិ និវរណំ កត្វាតិ អត្តោ។ ញាយបដិបត្តិ អតិច្ច ឯតិ បវត្តតីតិ

អដ្ឋយោ, អបរាជោ, បុរិសេន មទ្ធិត្វា បវត្តិតោ អបរាជោ អត្ថតោ បុរិសំ អតិច្ឆ
អភិភវិត្វា បវត្តោ នាម ហោតិ។ តេនាហ “អដ្ឋយោ មំ, ភន្តេ, អដ្ឋគមា” តិ។
អវសេសបច្ឆយានំ សមាគមេ ឯតិ ជលំ ឯតស្មា ឧប្បជ្ជតិ បវត្តតិ ចាតិ
សមយោ, ហេតុ យថា “សមុទាយោ” តិ អាហ “ឯកំ ការណា” តិ។ យំ បនេត្ត
ភទ្ទាលិត្តេស្ស អបរិបូរការិតាយ ភិក្ខុអាជីនំ ជាននំ, តម្បី ការណំ កត្វា
“អហំ ខោ, ភន្តេ, ន ឧស្សហាមី” តិអាទិនា វត្តព្ពន្ធិ ទស្សេតិ។

១៣៦. ឯកចិត្តក្ខណ៍កាតិ បឋមមគ្គចិត្តក្ខណោ ឯកចិត្តក្ខណ៍កា។ ឯវំ
អាណាបេតុំ ន យុត្តន្តិ សង្កមត្ថាយ អាណាបេតុំ ន យុត្តំ បយោជនាភាវតោ។
អនាចិណ្ឌោញោតំ ពុទ្ធានំ, យទិនំ បទសា អក្កមនំ។ តថា ហិ -

“អក្កមិត្វាន មំ ពុទ្ធា, សហ សិស្សេហិ គច្ឆតុ;
មា នំ កលលំ អក្កមិត្ត, ហិតាយ មេ ភវិស្សតី” តិ។ (ពុ. វិ. ២.៥៣);

សុមេធបណ្ឌិតេន បច្ឆាសីសិតំ ន កតំ។ យថាហ -

“ធិបត្តិរោ លោកវិទូ, អាហុតីនំ បដិគ្គហោ;
ឧស្សីសកេ មំ វត្វាន, ឥទំ វចនមព្រី” តិ។ (ពុ. វិ. ២.៦០);

ភគវតា អាណត្តេ សតិ តេសម្បី ឯវំ កាតុំ ន យុត្តន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
ឯតេសំ បដិពាហិតុំ យុត្តន្តិ ឥទំ អជ្ឈានបរិកប្បនវសេនេវ វុត្តំ។ ន ហិ ពុទ្ធានំ
កាតុំ អារទ្ធី នាម កិច្ចំ កេហិចិ បដិពាហិតុំ យុត្តំ នាម អត្ថិ បដិពាហិតុំយេវ
អករណតោ។ សម្មត្តនិយាមស្ស អនោក្កន្តត្វា វុត្តំ “ពាហិរកោ” តិ។

១៣៧. ន កម្មជ្ជានំ អល្លិយតីតិ ចិត្តំ កម្មជ្ជានំ ន ឱតរតិ។

១៤០. បុណ្យប្បដិសន្ធិ ឧបាសមាសនាទិការណ៍ បុណ្យប្បដិសន្ធិ។
សម្មាវត្ថុម្ហី នវត្ថុតិ តស្ស តស្ស អាបត្តិយា វុជ្ជានត្ថំ ភគវតា
បញ្ញត្តសម្មាវត្ថុម្ហី នវត្ថុតិ។ អនុលោមវត្ថុ នវត្ថុតិ យេន យេន វត្ថុន សង្ឃោ
អនុលោមិកោ ហោតិ, តស្មី តស្មី អនុលោមវត្ថុ នវត្ថុតិ វិលោមមេវ គណ្ហាតិ,
បដិលោមេន ហោតិ។ និត្តារណាវត្ថុម្ហី យេន វត្ថុន សង្ឃោ អនុលោមិកោ
ហោតិ, សាបត្តិកភាវតោ និត្តិណ្ណោ ហោតិ, តម្ហី និត្តារណាវត្ថុស្មី នវត្ថុតិ។
តេនាហ “អាបត្តិ” តិអាទិ។ ទុព្ពចករណោតិ ទុព្ពចស្ស ភិក្ខុនោ ករណោ។

១៤១. យាបេតិ វត្ថុតិ, សាសនេ តិដ្ឋតិ អត្តោ។ អភិញ្ញាបត្តាតិ
“អសុកោ អសុកោ ច យេវេ សីលវា កល្យាណធម្មោ ពហុស្សតោ” តិអាទិនា
អភិញ្ញាតភាវំ បត្តា អធិគតអភិញ្ញាតា។

១៤២. សត្តេសុ ហាយមាណេស្វតិ កិលេសពហុលតាយ
បដិបដ្ឋនកសត្តេសុ បរិហាយន្តេសុ បដិបថេសុ ជាយមាណេសុ។ អន្តរាយតិ
នាម តទាធារតាយ។ ទិដ្ឋជម្ពិកា បរូបវាទាទយោ។ សម្បរាយិកា
អចាយទុក្ខវិសេសា។ អាសវន្តិ តេន តេន បច្ឆយេន បវត្ថន្តិ អាសវា។ នេសន្តិ
បរូបវាទាទិអាសវានំ។ តេតិ វីតិក្កមធម្មា។

អកាលំ ទស្សេត្វាតិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា អកាលំ ទស្សេត្វា។ ឧប្បត្តិន្តិ
អាសវជ្ជានិយានំ ធម្មានមុប្បត្តិ។ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា កាលំ, តាវ
សេនាសនាទិ បហោន្តិ, តេន អាវាសមច្ឆរិយាទិហេតុនា សាសនេ ឯកច្ឆ
អាសវជ្ជានិយា ធម្មា ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឥមិនា នយេនាតិ ឥមិនា បន ហេតុនា
បទសោធម្មសិក្ខាបទានំ សង្គហោ ទដ្ឋព្វោ។

យសន្តិ កិត្តិសង្គំ បរិវារញ្ច។ សាគតត្រូវស្ស ឆាគធមនកិត្តិយសាធិវសេន
សុរាចានសង្ខារតា អាសវដ្ឋានិយោ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈិ។

រសេន រសំ សំសន្តត្វាតិ ឧចាទិន្នកជស្សរសេន អនុចាទិន្នកជស្សរសំ
សំសន្តត្វា។

១៤៦. ន ខោ, ភន្ទាលី, ឯសេវ ហេតុ, អថ ខោ អញ្ញម្បិ អត្ថិតិ ធស្សេន្តោ
ភគវា “អបិចា”តិអាធិមាហ។ តេន ធម្មស្ស សក្កច្ចសវនេ ថេរំ និយោជេតិ។

១៤៧. វិសេវនាធារន្តិ អនន្តកិរិយំ។ បរិនិព្វាយតីតិ រូបសម្មតិ។ តត្ថ
អនន្តកិរិយំ បហាយ ធន្តោ ហោតិ។ យុគស្សាតិ រថធុរស្ស។

អនុក្កមេតិ អនុរូបបរិគមេ។ តនវត្ថានុរូបំ ចាទានំ ឧក្ខិបនេ និក្ខិបនេ ច។
តេនាហ “ចត្តារោ ចាទេ”តិអាធិ។ រដ្ឋពន្ធនិធានេនាតិ ចាទតោ ភូមិយា
មោចនិធានេន។ ឯវំ ករណាត្ថន្តិ យថា អស្សេនិសិន្នស្សេវ ភូមី គហេតុំ សក្កា,
ឯវំ ចត្តារោ ចាទេ តថា កត្វា អត្ថនោ និច្ចលការករណាត្ថំ។ មណ្ឌាលេតិ
មណ្ឌាលធាវិកាយំ។ បថវីកមនេតិ បថវី ដុដ្ឋមត្តេន គមនេ។ តេនាហ
“អគ្គគ្គុរេហី”តិ។ ឡិក្កន្តករណាស្មិន្តិ ឡិក្កន្តត្វា បរសេនាសម្មទ្គន
ឡិក្កន្តករណេ។ ឯកស្មី ហ្វានេតិ ចត្វសុ ចាទេសុ យត្ថ កត្ថចិ ឯកស្មី ហ្វានេ
គមនំ ចោទេន្តិតិ អត្តោ, សោ បនេត្ថ សីយតរោ អធិប្បតោ។ ទវត្ថេតិ
មរិយាធាកោបនេហិ ឆានប្បយោជនេ, បរសេនាយ
បវត្តមហានាធបហរណេហិ អត្តោ។ តេនាហ “យុទ្ធកាលស្មី”ន្តិអាធិ។

រញ្ញា ជានិតព្ពគុណេតិ យថា រាជា អស្សស្ស គុណេ ជានាតិ, ឯវំ តេន
ជានិតព្ពគុណាការណំ ការេតិ។ អស្សរាជវសេតិ ទុស្សហំ ទុក្ខំ បត្វាបិ យថា

អយំ រាជវំសានុរូបកិរិយំ ន ជហិស្សតិ, ឯវំ សិក្ខាបនេ។ សិក្ខាបនមេវ ហិ
សន្ធាយ សព្ពត្ថ “ការណំ ការេតី”តិ វុត្ថំ តស្ស ករណាការាបនបរិយាយត្តា។

យថា ឧត្តមជវោ ហោតីតិ ជវទស្សនដ្ឋានេ យថា ហាយោ ឧត្តមជវំ ន
ហាបេសិ, ឯវំ សិក្ខាបេតិ។ ឧត្តមហាយភាវេ, យថា ឧត្តមហាយោ ហោតីតិ
កម្មករណាកាលេ អត្ថនោ ឧត្តមសភាវំ អនិគុហិត្វា អវដ្ឋេត្វា យថា អត្ថសិទ្ធិ
ហោតិ, ឯវំ បរមជវេន សិក្ខាបេតិ។ យថា កិរិយាវិទា ទត្ថម្បិវិទា កិរិយំ ន
ភវតិ, ឯវំ ទដ្ឋព្ពន្ធិ ទស្សេតុំ “តត្ថ បកតិយា”តិ អាទិ វុត្ថំ។

តត្រាតិ តស្មី បកតិយា ឧត្តមហាយស្សេវ ឧត្តមហាយការណារហត្តា
ឧត្តមជវបដិបជ្ជនេ។ មាសខាទកយោជកានន្តិ មាសំ ខាទិត្វា យថា តថា
វិគុណាខលុដ្ឋកានំ។ វលញ្ញកទណ្ឌាន្តិ វញ្ញា គហេតព្ពសុវណ្ណាទណ្ឌំ។
ធាតុបត្តទ្វោតិ អត្ថនាវ សមុប្បាទិតធាតុយា ឧបត្ថម្ភិតោ ហុត្វា។

ឧត្តមេ សាខល្យេតិ បរមសទិលភាវេ សទិលវាចាយ ឯវ ទមេតព្ពតាយ។
តេនាហ “មុទុវាចាយ ហិ”តិ អាទិ។

អរហត្តជលសម្មាទិដ្ឋិយាតិ ជលសមាបត្តិកាលេ បវត្តសម្មាញ្ញាណំ។
សម្មាញ្ញាណំ បុព្វេ វុត្តសម្មាទិដ្ឋិយេវាតិ បន ឥទំ ជលសម្មាទិដ្ឋិការសាមញ្ញេន
វុត្ថំ។ កេចិ បន “បច្ឆវេក្ខណាញ្ញាណ”ន្តិ វទន្តិ, តំ ន យុដ្ឋតិ “អសេក្ខេនា”តិ
វិសេសិតត្តា។ តម្បិ អសេក្ខញ្ញាណន្តិ ចេ? ឯវម្បិ និប្បរិយាយ សេក្ខគ្គហាលោ
បរិយាយសេក្ខគ្គហាលំ ន យុត្តមេវ, កិច្ចកេទេន វា វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯកា ឯវ ហិ
សា បញ្ញា និព្វានស្ស បច្ឆក្ខកិរិយាយ សម្មាទស្សនកិច្ចំ ឧទាទាយ
“សម្មាទិដ្ឋិ”តិ វុត្តា, សម្មាជាននកិច្ចំ ឧទាទាយ “សម្មាញ្ញាណ”ន្តិ។
អញ្ញាតាវិជ្ជ្រិយវសេន វា សម្មាទិដ្ឋិ, បញ្ញាជ្ជ្រិយវសេន សម្មាញ្ញាណន្តិ ឯវមេត្ត

អត្តោ ធន្ទញ្ចោ។ មគ្គជលាវហាយ ទេសនាយ សង្ខេបតោ អាគតត្តា វុត្តំ
“ឧគ្គដិតញ្ញបុគ្គលស្ស វសេនា”តិ។

ភទ្ទាលីសុត្តន្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៦. លដ្ឋកិកោបមសុត្តន្តវណ្ណនា

១៤៨. មហាឧទាយិត្តោភេតិ កាឡុទាយិលាឡុទាយិត្តោវហិ អញ្ញោ
មហាទេហតាយ មហាឧទាយិតិ សាសនេ បញ្ញាតោ ថេរោ។ អបហរិ
អបហរិតិ អបហរិស្សតីតិ អបហត្តា។ តេកាលិកោ ហិ អយំ សន្នោ។
ឧបហត្តាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ អបហារកោតិ អបនេតា។ ឧបហារកោតិ
ឧបនេតា។

១៤៩. យន្តិ ភុម្មត្ថេ បច្ចត្តវចនំ, តេន ច អនន្តរនិទ្ទិដ្ឋសមយោ បច្ឆាមជ្ឈាតិ
អាហា “យស្មី សមយេ”តិ។ នភកវន្តំ បដិច្ចាតិ នភកវន្តំ អារម្មណំ កត្វា។

កម្មនិប្បន្នត្ថន្តិ អត្តនា អាយាចិយមានកម្មសិទ្ធិអត្តំ។ ភវតីតិ ភូ, ន ភូតិ
អភូ, ភយវសេន បន សា ឥត្ថី “អភុ”ន្តិ អាហា។ អាតុ មាត្វតិ ឯត្ថ យថា -

“អង្គា អង្គា សម្ពវសិ, ហនយា អធិជាយសេ;

អត្តា ឯវ បុត្ត នាមាសិ, ស ជីវ សរទោសត”ន្តិ។ -

អាធិសុ បុត្តោ “អត្តា”តិ វុច្ចតិ កុលវសេន សន្តានេ បវត្តនតោ។ ឯវំ បិតាបិ
“បុត្តស្ស អត្តា”តិ វុច្ចតិ។ យស្មា “ភិក្ខុស្ស អត្តា មាតា”តិ វត្ថុកាមា
ភយវសេន “អាតុ មាត្វ”តិ អាហា។ តេនាហា “អាត្វតិ បិតា”តិអាធិ។

១៥០. ឯវមេវន្តិ ឥទំ គវហត្ថដោតននិចាតបទន្តិ វុត្ថំ “គវហន្តោ អាហា”តិ។
តថា ហិ នំ វាចកសន្ថេនេវ ធនេស្សន្តោ “ឥនេកច្ឆេ មោយបុរិសា”តិ អាហា។
អាហំស្វតិ តេសំ តថា វចនស្ស អវិច្ឆេទេន បវត្តិទីបទន្តិ អាហា “វទន្តិ”តិ។ កី
បនិមស្ស អប្បមត្តកស្សាតិ បហាតព្ភវុត្ថំ អវមញ្ញមាណេហិ វុត្ថំ។ តេនាហា “កី
បនា”តិ។ ហេតុម្ហិ ដោតេតព្ភេ ចេតំ សាមិវចនំ យថា “អនុស្សវស្ស ហេតុ,
អន្លេនស្ស ហេតុ”តិ។ តេនាហា “អប្បមត្តកស្ស ហេតុ”តិ។ ននុ អបស្សន្តេន
វិយ អសុណាន្តេន វិយ ភវិតព្ភន្តិ? សត្តារា នាម អប្បមត្តកេសុ នោសេសុ
អបស្សន្តេន វិយ ច អសុណាន្តេន វិយ ច ភវិតព្ភន្តិ តេសំ អធិប្បាយេន វិវរណំ។
តេសុ ចាតិ សិក្ខាកាមេសុ ច។ អប្បច្ចយំ ឧបជ្ជាបេន្តិ អាណេត្វា សម្ពុទ្ធិតព្ភន្តិ
ធនេស្សតិ។ តេសន្តិ យេ “មោយបុរិសា”តិ វុត្ថា បុគ្គលា, តេសំ។ គលេ ពទ្ធំ
មហាកជ្ជន្តិ គលេ ឱលម្ពេត្វា ពទ្ធំ វុត្តនណ្ឌាមាហា។ បូតិលតាយាតិ
គលោចិយា។ ចារាជិកវត្ថុវិយ ធុប្បជបំ ហោតិ តិ ធនុកប្បហានវសេន តំ
បជហិតុំ ន សក្កោតិ។

១៥១. អនុស្សក្កាតិ តស្ស បហាតព្ភស្ស បហានេ ឧស្សក្កវហិតា។
អបច្ឆាសីសនបក្ខេតិ តាយ បរទត្តវុត្ថិតាយ កស្សចិ បច្ចយស្ស កុតោចិ
អបច្ឆាសីសកបក្ខេ បិតា ហុត្វា សុប្បជបំ ហោតិ, ន តស្ស បហានេ ភាវិយំ
អត្ថិ។

១៥២. ទលំខ្មោ ធុគ្គតោ។ អស្សកោតិ អសាបតេយ្យា។ គេហយដ្ឋិយោតិ
គេហនននស្ស អាធារា, តា ឧដុកំ តិវិយំ វេបេតព្ភនណ្ឌា។ សមន្តតោ
ភិក្ខិចាទេសុ វេបេតព្ភនណ្ឌា មណ្ឌលា។ កាកាតិទាយិន្តិ ឥតោ ចិតោ
កាកេហិ អតិចាតវសេន ឧទ្ទេតព្ភំ។ តេនាហា “យត្ថ កិញ្ចិទេវា”តិអាទិ។
ស្វរកាកាតិ កាកានំ ឧទ្ទេបនាការមាហា។ នបរម្យបន្តិ ហីនរូបំ។

វិលីវមញ្ញកោតិ តាលវេត្តកាដិហិ វីតមញ្ញកោ។ សា បនស្ស សន្តានានំ
និទ្ទកិទ្ទតាយ ឡុត្តវិលុត្តតា, តថា សតិ សាវិសម្បទា ហោតីតិ អាហ
“ឡុណតា”តិអាទិ។ សោ បុគ្គលោ លូខកោដី ហោតីតិ អាហ “ធម្មំ នាម
កុទ្ទសកោ”តិ។ សមកាលំ វិចិត្តតាយ សមវាបកំ, យថាឧតុ វិចិត្តតីដំ។
ជាយិកាតិ កុដ្ឋិតា ភរិយា, សត្តត្ថ គរហាយំ ក-សន្តោ។ សោ វតាហំ
បព្ពដេយ្យន្តិ សោហំ កេសមស្សំ ឡិហាវេត្វា បព្ពដេយ្យំ, យោហំ បុរិសោ នាម
អស្សំ វតាតិ បព្ពជ្ជាវសេន អត្តនោ បុរិសំ ពោធិយ្យ។ តំសភាវេ វិចិត្តស្ស
ពោធា ន តុ ធុត្តរា, សា ខដោបិកា។ សា កុម្មី។ មេណ្ឌាកសេដ្ឋិនោ
អឡុតេឡុសានិ កោដ្ឋាភារសតានិវិយ។

១៥៣. សុវណ្ណានិក្ខេបសតានន្តិ អនេកេសំ សុវណ្ណានិក្ខេបសតានំ។ ចយោតិ
សន្តានេហិ និចយោ អវិចិ និច្ចប្បពន្ធនិចយោ។ តេនាហ “សន្តានតោ
កតសន្និចយោ”តិ។

១៥៤. ហេដ្ឋា កិញ្ចាបិ អប្បដហនកា បឋមំ ទស្សិតា, បដហនកា បធានា,
តេសញ្ញា វសេនេត្ថ បុគ្គលេចតុក្កំ ទស្សិតំ។ តេ តញ្ញោវ បដហន្តីតិ បដហនកា
បឋមំ គហិតា។ រាសិវសេនាតិ “ឥធុទាយិ ឯកេន្ទា បុគ្គលោ”តិអាទិនា ចតុក្កេ
អាគតវិភាគំ អនាមសិត្វា “តេ តេ”តិ បចុវវសេន វុត្តំ។ តេនាហ “ន ចាជិយេក្កំ
វិភត្តា”តិ។ អវិភាគេន គហិតវត្ថុសុ វិភាគតោ គហាណំ លោកសិទ្ធិមេតន្តិ
ទស្សេតុំ “យថា នាមា”តិអាទិ វុត្តំ។ បដហនកបុគ្គលាតិ “តេ តញ្ញោវ
បដហន្តី”តិ ឯវំ បដហនកបុគ្គលា ឯវ។

ឧបធិអនុដាវនកាតិ ឧបធិសុ អនុអនុដាវនកា ឧបធិយោ អារព្ព
បវត្តនកា។ វិភក្កាយេវាតិ កាមសង្កប្បាធិវិភក្កាយេវ។ ឥន្ទ្រិយនានត្ថតាតិ
វិមុត្តិបរិចាចកានំ ឥន្ទ្រិយានំ បរោបរិយត្តំ។ តស្ស ហិ វសេនេវ តេ ចត្តារោ

បុគ្គលា ជាតា។ អគ្គមគ្គត្ថាយ វិបស្សនំ ឧស្សុក្កាបេត្វា យាវ ន តំ មគ្គន
សមុគ្សតេន្តិ, តាវ នប្បជហន្តិ នាម។ ឥតិ ហេដ្ឋិមា តយោបិ អរិយា
អប្បហ័នស្ស កិលេសស្ស វសេន “នប្បជហន្តិ” តិ វុត្តា, បកេវ បុព្វជ្ជនា។
វុត្តនយេន បនវិបស្សនំ មគ្គន យដេន្តា តេ ចត្តារោ ជនា អគ្គមគ្គកូលោ
បជហន្តិ នាម។ តេ វេ តត្ថ សីយការិនោ ឱប្បំ បជហន្តិ នាម, តេនាហ
“តត្ថា” តិ អាទិ។

សំវេកំ កត្វា អក្ខី អក្កន្តបុរិសោ វិយ។ មគ្គនាតិ អនុក្កមាគតេន
អគ្គមគ្គន។ មហាហត្ថិបទោបមេតិ មហាហត្ថិបទោបមសុត្តេ (ម. និ. ១.៣០០
អាទយោ)។ តត្ថ ហិ “តស្ស ធាតាវម្ពណមេវ ចិត្តំ បក្ខន្ធិតិ បសីទតិ សន្តិជ្ជតិ
អធិមុច្ឆតិ” តិ (ម. និ. ១.៣០២) ឯត្ថ អតិកិក្ខនាតិកិក្ខ-នាតិមន្តអតិមន្ត-
បុគ្គលវសេន អដ្ឋកថាយំ (ម. និ. អដ្ឋ. ២.៣០២) តយោ វាវា ឧទ្ធជា, តត្ថ
មជ្ឈិមវសេនេវ បញ្ញោ កថិតោ។ ឥន្ទ្រិយភាវនេតិ ឥន្ទ្រិយភាវនាសុត្តេ, តត្ថាបិ
មជ្ឈិមនយេនេវ បញ្ញោ កថិតោ។ តេនាហ “ឥមេសូ” តិ អាទិ។

តន្តិ “ឧបដិ” តិ វុត្តំ ខន្ធបញ្ចកំ។ ទុក្ខស្ស មូលន្តិ សព្វស្សបិ វដ្តទុក្ខស្ស
ការណំ។ និគ្គហណោតិ និរុទាទានោ។ តេនាហ “និគ្គល្លោ” តិ។

១៥៥. យេ បជហន្តិ តិ “តេ តញ្ជោវ បជហន្តិ” តិ វេ វុត្តបុគ្គលា។ តេ ឥមេ
នាម ឯត្ថកេ កិលេសេ បជហន្តិ តិ យេ តេ បុព្វជ្ជនា លាភិនោ ច បញ្ច
កាមគុណា ឯត្ថកេ តំតំឈានាធិវត្ថុកេ ច តំតំមគ្គវដ្ឋតាយ បរិច្ឆិទ្ធត្វា
ឯត្ថកេ កិលេសេ បជហន្តិ។ យេ នប្បជហន្តិ តិ ឯត្ថ វុត្តនយានុសារេន អត្តោ
វេទិតញ្ជោ។ អសុចិសុខំ កាយាសុចិសន្តិស្សិតត្វា។ អនិយេហិតិ អបរិសុទ្ធមិ។
បដិលាភតោ ភាយិតព្ពំ កិលេសទុក្ខគតិកត្វា។ វិចាកតោ ភាយិតព្ពំ
អចាយទុក្ខគតិកត្វា។ គណតោបិ កិលេសតោបិ វិវិត្តសុខន្តិ

គណៈសន្តិសុខកម្ពុជា គឺជាសមាជិកនៃ គណៈសន្តិសុខកម្ពុជា ប្រតិភូសុខុម
រាជាធិបតេយ្យសមត្ថភាព រាជាធិបតេយ្យសមាជិក សុខុម។ ន ភាយិតត្ថំ សម្បត្តិ
អាយតិញ្ច ឯកន្តបិតភាវតោ។

១៥៦. ឥញ្ញាតស្និទ្ធិ បច្ចេត្ត ភុម្មវចនន្តិ អាហា “ឥញ្ញាត”ន្តិអាទិ។ ឥញ្ញាតិ តេជានិ
ឥញ្ញាតំ, តស្ស តស្ស ឈានស្ស ខោភកំ ឱឡារិកំ ឈានន្តិ។ បតុត្តជ្ឈានំ
អនិញ្ញាតំ សន្និសិទ្ធាភាវតោ។ តថា ហិ វុត្ថំ “បិតេ អាណេញ្ចប្បត្ត”តិ (ធិ. និ.
១.២៤៤-២៤៥; ម. និ. ១.៣៨៤-៣៨៦; ចារ. ១២-១៣)។

អលំ-សន្តោ យុត្តត្ថោបិ ហោតិ - “អលមេវ និព្វិន្ទិតុំ, អលំ វិមុច្ចិតុ”ន្តិអាទិសុ
(ធិ. និ. ២.២៧២; សំ. និ. ២.១២៤, ១២៨, ១៣៤, ១៤៣), តស្មា អនលំ អនុសន្តិ
កាតុំ អយុត្តន្តិ អត្ថោ។ តេជានិ “អកត្តព្វអាលយន្តិ វនាមី”តិ។ សន្និដ្ឋានន្តិ
សម្មាបដិបត្តិយំ អលំ ឯត្តាវតាតិ ឧស្សហបដិប្បស្សម្ពនវសេន សន្និដ្ឋានំ ន
កាតត្តន្តិ យោជនា។ ឧទ្ទម្ហាគិយសញ្ញាតំ អណ្ណំ វា ឱវម្ហាគិយសញ្ញាតំ ជូលំ វា,
រូបរាគោតិ ឯវរូបំ អណ្ណំ វា កាមាសវោ បដិយន្តិ ឯវរូបំ ជូលំ វា, មុនុនា
បវត្តិអាការិវិសេសេន អប្បសាវន្តិ, កម្មពន្ធនេជ្ជន វា អប្បសាវន្តិ,
តត្ថិបរិយាយតោ មហាសាវន្តិ វេទិតត្ថំ។ នាតិកិក្ខបញ្ញាស្ស វសេន ទេសនាយ
បវត្តត្តា “នេយ្យបុគ្គលស្ស វសេនា”តិ វុត្ថំ។ សព្វសោ ហិ
បរិយាទិន្ននិក្ខន្ធកស្ស អរិយបុគ្គលស្ស វសេន សញ្ញាវេទយិតនិរោធស្ស
អាគតត្តា “អរហត្តនិក្ខុដេនេវ និដ្ឋាបិតា”តិ វុត្ថំ។ យំ បនេត្ត អត្ថតោ ន វិភត្តំ,
តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

លដុកិកោបមសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៧. បាតុមសុត្តវណ្ណនា

១៥៧. យថាឧបនិស្សយេនាតិ យោ យោ ឧបនិស្សយោ យថាឧបនិស្សយោ,
តេន យថាឧបនិស្សយេន សម្មាបយោគេន។ បតិជ្ជហិស្សន្តិ សាសនេ បតិជ្ជំ
បដិលភិស្សន្តិ។ វសនជ្ជានាតិ វស្សគ្គាទិវសេន វសនជ្ជានាតិ។
សណ្ឋាបយមាណាតិ សុវិភត្តភារេន បេបេន្តា។

អវិនិញ្ចេកសន្តិវិនិកុញ្ញត្វា កហេតុំ អសក្កុណោយ្យសន្តិ។ វចីយោសោបិ
ហិ ពហូហិ ឯកជ្ជំ បវត្តិតោ ហ៊ានតោ ច ទូរតរោ កេវលំ មហានិគ្សោសោ ឯវ
ហុត្វា សោតបថមាគច្ឆតិ។ មច្ឆវិលោបេតិ មច្ឆវិលុម្បិត្វា វិយ គហាណោ,
មច្ឆានំ វា នយនេ។

១៥៨. វស្សគ្គត្ថេតិ និច្ឆយត្ថេ, ឥទំ តាវ អម្ពេហិ វុច្ចមានវចនំ
ឯកន្តសោតព្ពំ, បច្ឆា តុម្ពេហិ កាតព្ពំ ករោថាតិ អធិប្បាយោ។ វចនបរិហារោតិ
តេហិ សក្យរាជ្ជហិ វុត្តវចនស្ស បរិហារោ។ លេសកប្បន្តិ កប្បិយលេសំ។
ធុរវហាតិ ធុរវាហិនោ, ធារយ្ហាតិ អត្ថោ។ ចាទមូលន្តិ ឧបចារំ វទតិ។
វិភជ្ជិស្សតីតិ ហាយិស្សតិ។ បដិប្បវតោតិ ន ភគវតោ សម្មាសម្ពុទ្ធវា, សក្យរាជ្ជនំ
បុរតោបិ វិប្បវតោវ ហោតិ។

១៥៩. អភិនន្តត្ថេ អភិមុខោ ហុត្វា បមោទតុ។ អភិវទត្ថេ អភិរូបវសេន
វទតុ។ បសាទញ្ញាជត្តន្តិ អប្បសាទស្ស វិបរិណាមោ ហីនាយាវត្តនសម្ពាតំ
បរិវត្តនំ, តេនាហា “វិព្ពមន្តានំ។ វិបរិណាមញ្ញាជត្ត”ន្តិ។ ការណ្ឌបចារេន
សស្សេសុ ពីជបរិយាយោតិ អាហា “ពីជានំ តរុណានន្តិ តរុណាសស្សាន”ន្តិ។
តរុណាភារេនេវ តស្ស ភារិនោ ជលស្ស អភារេន វិបរិណាមោ។

១៦០. កត្តព្ភស្ស សរសេនេវ ករណំ ចិត្តុច្ចិយំ, ន តថា បរស្ស
ឧស្សាននេនាតិ អាហា - “បក្កោសិយមាណានំ គមនំ នាម ន ជាសុក”ន្តិ។ មយម្បិ

ភគវារិយ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារនេវ វិហរិស្សមាតិ ទីបេតិ បកតិយា
វិវេកជ្ឈាសយភាវតោវិរទ្ធោ អាគតស្ស ភាវស្ស អវហនតោយេវ។ តេនាហ
“អត្ថនោ ភាវភាវំ ន អញ្ញាសី”តិ។

១៦១. កស្មា អារក្ខិតិ? សប្បាយតោ។ បញ្ចសតា ហិ ភិក្ខុ អភិនវា, តស្មា
តេសំ ឌីវាទទានត្ថំ ភគវា ឥមំ ទេសនំ អារក្ខិតិ។

១៦២. កោធុចាយាសស្សាតិ ឯត្ថ កុដ្ឋនដ្ឋន កោធា, ស្ទេវ ចិត្តស្ស
កាយស្ស ច អតិប្បមទ្ទនមថនុប្បាទនេហិ ទន្ធាំ អាយាសដ្ឋន ឧចាយាសោ។
អនេកវារំ បវត្តិត្វា អត្ថនា សមវេតំ សត្តំ អដ្ឋោត្តវិត្វា សីសំ ឧក្ខិបិតុំ អទត្វា
អនយព្យសនាចានេន កោធុចាយាសស្ស ឧមិសទិសតា ទដ្ឋញ្ញា។ តេនាហ
“កោធុចាយាសេ”តិអាទិ។

១៦៣. ឌីទិកតេត្ថន ខាទិតោតិ ឌីទិកភាវេន អមិសគេជេន មិច្ឆាជីវេន
ជីវិតាកកប្បនេន នាសិតសីលាទិគុណតាយ ខាទិតធម្មសរីរោ។

១៦៤. បញ្ចកាមគុណារដ្ឋេ និមុដ្ឋិត្វាតិ ឯត្ថ កាមរាគាភិក្ខុតេ សត្តេ ឥតោ
ច ឯត្តោ, ឯត្តោ ច ឥតោតិ ឯវំ មនាបិយរូចាទិវិសយសម្ព័ន្ធតេ អារដ្ឋេ អត្តានំ
សំសារេត្វា យថា តតោ ពហិក្ខុតេ នេក្ខម្មេ ចិត្តម្យិ ន ឧប្បាទេតិ, ឯវំ អារដ្ឋេត្វា
ព្យសនាចានេន កាមគុណានំ អារដ្ឋេសទិសតា ទដ្ឋញ្ញា។ តេនាហ “យថា
ហិ”តិអាទិ។

១៦៥. រាគានុទ្ធិសិតេនាតិ រាគេន អនុទ្ធិសិតេន។ ចណ្ឌាមច្ឆំ អាគម្មាតិ
សុសុកាទិចណ្ឌាមច្ឆំ អាគម្ម។ មាតុកាមំ អាគម្មាតិ មាតុកាមោ ហិ
យោនិសោមនសិការវហិតំ អដិវប្បិសំ ឥត្តិកុត្តក្ខតេហិ អត្ថនោ
ហារភាវិលាសេហិ អភិកុយ្យ គហេត្វា ជីវជាតិយម្យិ អត្ថនោ រូចាទិហិ

បលោកនវសេន អនវសេសំ អត្តនោ ឧបការធម្មេ សីលាធិកេ សម្មាទេតុំ
អសមត្ថំ ករោន្តោ អនយព្យសនំ ចាបេតិ។ តេនាហ - “មាតុកាមំ អាគម្ម
ឧប្បន្នកាមរាគោវិព្ពមតី” តិ។

ភយំ នាម យត្ថ ភាយិតព្ពវត្ថុ, តត្ថ ឌីតវន្តស្បូវ ហោតិ, ន អនោតវន្តស្បូវ,
តំ ឌីតវត្ថា ភយំ វិនោទេត្វា តត្ថ កិច្ចំ សាធនតព្ពំ, ឥតវថា ចត្ថសិទ្ធិ ន ហោតីតិ
ឥមមត្ថំ ឧបមោបមិតព្ពស្បូវបវសេន ទស្សេតុំ “យថា” តិអាធិ វុត្ថំ។ តត្ថ ឧទកំ
និស្សាយ អាធិសំសោ បិចាសវិនយនំ សវីរសុទ្ធិ បរិឡាហូបសមោ
កាយឧតុគ្គាហាបនន្តិ វេរមាធិ។ សាសនំ និស្សាយ អាធិសំសោ បន សង្ខេបតោ
វដ្តធុក្ខបសមោ, វិត្តារតោ បន សីលានិសំសាធិវសេន អនេកវិជោ, សោ
វិសុទ្ធិមគ្គ (វិសុទ្ធិ. ១.៩) វុត្ថនយេន វេទិតព្ពោ។ វុត្ថប្បកាហ អាធិសំសោ ហោតិ
តានិកយានិ អភិកុយ្យ បវត្ថស្សាតិ អធិប្បាយោ។ ឥមាធិ អភាយិត្វាតិ ឥមាធិ
កោធូចាយាសាធិកយានិ អភិកុយ្យ បវត្ថិត្វា អភាយិត្វា។
កោធូចាយាសាធិយោ ហិ ភាយតិ ឯតស្មាតិ ភយន្តិ វុត្តា។ ថេរោតិ
មហាធម្មវត្ថុតត្ថោ។ កាមំ បហាធាភិសមយកាលោ វេ
សន្តិកិរិយាភិសមយោ, សម្មាធិដ្ឋិយា បន សំកិលេសវោធានធម្មេសុ កិច្ចំ
អសំកិណ្ណំ កត្វា ទស្សេតុំ សមាធកាលិកម្មិ អសមាធកាលិកំ វិយ វុត្ថំ
“តណ្ហាសោតំ ជិន្និត្វា ជិញ្ញានចារំ ទដ្ឋំ ន សក្កោតី” តិ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

ចាតុមសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៨. នឡកថានសុត្តវណ្ណនា

១៦៦. យត្ថ ពោធិសត្តបមុខោ វាណេ នឡកេន ចានីយំ បិរិ, សា
ចោក្ខវណ្ណំ, តស្សមន្តោ ភូមិប្បទេសោ, តត្ថ និវិជ្ជកាមោ ច “នឡកថាន” ឆ្កេវ

បញ្ញាយិត្ត, ឥត បទ គាមា អធិប្បតោតិ អាហា “នឡកថានេតិ ឯវំនាមកេ
គាមេ” តិ។ ឥនានិ តមត្ថំ អាគមនតោ បដ្ឋាយ ធស្សេតុំ “បុព្ពេ កិរា” តិ អារទ្ធា។
បញ្ញាវាតិ ឥតិកត្តព្ពតាយ បញ្ញាយ បញ្ញាវា។

ដូលធីយពហុលភាវេន មហាតីហិ ធាបិកាហិ សមន្នាគតត្ថា
មហាធាបិកោ។ “ឧទករក្ខសោ អហ” ត្ថិ វត្ថា វានរានំ កញ្ចំ អមុញ្ចាត្វា “សព្ពេ
តុម្ពេ មម ហត្ថគតា” តិ ធស្សេន្តោ “តុម្ពេ បទ សព្ពេ ខាទិស្សមី” តិ អាហា។
ធម៌... បេ... បិវិស្វតិ ពោធិសត្តេន គហិតនឡោ អនវសេសោ អព្ពន្ធរ សព្ពសន្និទំ
និព្ពាជេន ឯកច្ឆិទ្ធា អហោសិ។ នេវ មំ ត្វំ វធិស្សសី តិ ឧទករក្ខស ត្វំ
វធិតុកាមាបិ មម បុរិសថាមេន ន វធិស្សសី។

ឯវំ បទ វត្ថា មហាសត្តោ “អយំ ចាចោ ឯត្ថ ចានីយំ បិវន្តេ អញ្ញេបិ សត្តេ
មា ពាធហិត្តា” តិ ករុណាយមា នោ “ឯត្ថ ជាយន្តា នឡា សព្ពេ អបព្ពពន្ធា
ឯកច្ឆិទ្ធាវ ហោន្ត” តិ អធិដ្ឋាយ គតោ។ តេនាហា “តតោ បដ្ឋាយា” តិ អាទិ។

១៦៧. អនុរុទ្ធប្បមុខា ភិក្ខុ ភគវតា “កច្ឆិ តុម្ពេ អនុរុទ្ធា” តិ បុច្ឆិតាតិ បេរោ
“តគ្គ មយំ, ភន្តេ” តិ អាហា។

សចេ បព្ពជតិ, ជីវិតំ លភិស្សតិ, នោ អញ្ញាថាតិ រញ្ញា បព្ពជ្ជាយ អភិនិតាតិ
រាជាភិនិតា។ ចោរាភិនិតាតិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។ ចោរានំ មូលំ ជិន្នន្តោ
“កណ្តាកសោធនំ ករិស្សមី” តិ។ អាជីវិកាយាតិ អាជីវេន ជីវិតុត្ថិយា។ ឥមេសុ
បទ អនុរុទ្ធត្ថេរាទីសុ។

វិវេកន្តិ បុព្ពកាលិ កកិរិយប្បធានំ “អព្យាបដ្ឋំ ឧបេត” ត្ថិ អាទីសុ វិយាតិ
អាហា - “វិវិទ្ធា” តិ, វិវិទ្ធិត្វា វិវិត្តោ ហុត្វា វិនា ហុត្វាតិ អត្តោ។ បព្ពជិតកិច្ចន្តិ
បព្ពជិតស្ស សារុប្បកិច្ចំ។ សមណកិច្ចន្តិ សមណភាវករណកិច្ចំ។ យទគ្គេន

ហ៊ី បព្វជិតកិច្ចំ កាតុំ ន សក្កោតិ តទគ្គន សមណការករម្បិ កិច្ចំ កាតុំ ន
សក្កោតិ។ តេនាហ “សោយេវ” តិអាទិ។

១៦៨. អប្បជិសន្ធិកេ តាវ ព្យាករោន្តោ បវត្តិសុ ហំនំ អតីតោតិ កត្វា
ឧបបត្តិសុ ព្យាករោតិ នាម តត្ថ បជិសន្ធិយា អការកិត្តនតោ។
មហាន្តតុដ្ឋិនោតិ វិបុលបមោទា។

១៦៩. ឥមស្សាតិ “អស្សា” តិ បទស្ស អត្ថវចនំ។ ឥមស្ស បិតស្ស
អាយស្មតោ សាមំ ទិដ្ឋោ វា ហោតិ អនុស្សវសុតោ វាតិ យោជនា។
សមាធិបក្ខិកា ធម្មា ធម្មាតិ អធិប្បតា, សមាធិ បន ឯវីវិហារីតិ ឯត្ថ
វិហារសន្នេន គហិតោ។ ឯវីវិមុត្តាតិ ឯត្ថ បន វិមុត្តិសន្នេន ជលវិមុត្តិ គហិតា។
ចរតោបីតិ សមថីបស្សនាចារេន ចរតោបី វិហារន្តស្សបិ។
ឧចាសកឧចាសិកាហំនេសុ លព្ពមានម្បិ អរហត្ថំ អប្បកការតោ ចាឡិយំ
អនុទូដន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

នឡ កថានសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៩. គោលិយានិសុត្តវណ្ណនា

១៧៣. បទសមាចារោតិ តំតំបច្ចយភេទទស្សនាយ វិគតត្តា បកាវេហិ
នលិទ្ធសមាចារោ សិចិលសមាចារោតិ អត្តោ។ យស្មា បន តាទិសោ សមាចារោ
ជិរោ ទន្លោ នាម ន ហោតិ, តស្មា វុត្តំ “ទុព្ពលសមាចារោ” តិ។
“សាខសមាចារោ” តិ វា ចាហោ, តត្ថ តត្ថ លក្ខនដ្ឋន សាខាសទិសសីលោតិ
អត្តោ។ តេនាហ “ឡិទ្ធិវិកាចារោ” តិ។ បច្ចយេសុ សាបេក្ខោតិ បច្ចយេសុ
សាបេក្ខតាយ ឯវ ហិស្ស ឡិទ្ធិវិកាចារតា វេទិតព្ពា។ គរុនា កិស្មិញ្ចិ វុត្ត
ការវវសេន បតិស្សវនំ បតិស្សោ, បតិស្សវចនក្ខតំ តំសភាគព្វា យំ កិញ្ចិ

ការវង្វេង អត្តសញ្ញាណ សហ បតិស្សនាតិ សប្បតិស្សន, សប្បតិស្សវេន
ឱវាទសម្បជ្ជនេន។ បតិស្សីយតីតិ វា បតិស្សន, គរុកាតត្តោ, តេន សហ
បតិស្សនាតិ សត្តំ បុព្វេវិយ។ តេនាហ “សដេដ្ឋកេនា” តិ។ សេរីវិហារោ នាម
អត្តប្បធានវាសោ។ តេនាហ “និរុត្តសវិហារេនា” តិ។

អនុបខដ្ឋាតិ អនុបកឡិក្ខា។ គរុដ្ឋានិយានំ អន្តរំ អនាបុច្ឆា អនុបវិសិក្ខាតិ
ឥមមត្តំ ទស្សេតុំ “តត្ថ យោ” តិអាទិ វុត្តំ។

អភិសមាចារិកន្តិ អភិសមាចារេ ភវំ។ កី បន តន្តិ អាហ
“វត្ថុបដិបត្តិមត្តម្មី” តិ។ នាតិកាលស្សេវ សង្ឃស្ស បុរតោ បវិសិតត្ថំ, ន បច្ឆា
បដិក្កមិតត្ថន្តិ អធិប្បាយេន អតិកាលេ ច កាមប្បវេសោ អតិទិវា បដិក្កមនព្វា
និវាវតំ, តំ ទស្សេតុំ “ន អតិចាតោ” តិអាទិ វុត្តំ។ ឧទ្ធច្ចបកតិកោតិ វិព្ពន្ធិចិត្តោ។
អវចាបល្យោនាតិ ទន្ធិវាតាបហតបល្លវសធិសេន លោលភាវេន។

បញ្ញាវតាតិ ឥមិនា ភិក្ខុសារុប្បសុ ឥតិកត្តត្ថេសុ ឧចាយបញ្ញា អធិប្បតា,
ន សុតមយបញ្ញា។ អភិធម្ម អភិវិនយេ យោគោតិ ឥមិនា
ការនាបញ្ញាឧត្តរិមនុស្សធម្ម យោគោ បកាសិតោ។ យោគោតិ ច បរិចយោ
ឧត្តរ្យាវសេន។

អារុប្បាតិ ឥមិនា ចតស្សោបិ អរូបសមាបត្តិយោ គហិតា, តា បន ចត្វហិ
រូបសមាបត្តិហិវិនា ន សម្បជ្ជន្តិ អាហា - “អារុប្បាតិ ឯត្តាវតា អដ្ឋបិ
សមាបត្តិយោ វុត្តា ហោន្តី” តិ។ កសិណោតិ ទសវិដេ កសិណោ។ ឯកំ
បរិកម្មកម្មជ្ជានន្តិ យំ កិញ្ចិ ឯកភាវនា បរិកម្មធិបនំ ខន្ធកម្មជ្ជានំ។ តេនាហ
“បគុណំ កត្វា” តិ។ កសិណាបរិកម្មំ បន តត្ថហណេនេវ គហិតំ ហោតិ,
លោកិយា ឧត្តរិមនុស្សធម្មា ហោជ្ជា គហិតាតិ អាហា “ឧត្តរិមនុស្សធម្មតិ

ឥមិនា សព្វេបិ លោកុត្តរធម្មេ ទស្សេតី"តិ។ នេយ្យបុគ្គលស្ស វសេនាតិ
ជានិព្វាវិត្តារេត្វា ញាតព្ពបុគ្គលស្ស វសេនាតិ។

គោលិយានិសុត្តវណ្ណោយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

១០. កំដាតិវិសុត្តវណ្ណោ

១៧៤. បញ្ច អានិសំសេតិ អប្បាពាធតាធិកេ បញ្ច គុណោ។ តត្ថ
អក្ខិរោគកុច្ឆិរោតាធិនំ អភារោ អប្បាពាធតា។ សរីរេ តេសំ កុប្បនទុក្ខស្ស
អភារោ អប្បាតង្គំ។ សរីរស្ស ឧដ្ឋានសុខតា លហុដ្ឋានំ។ ពលំ នាម កាយពលំ។
ជាសុវិហារោ ភីយាបថសុខតា។ អនុបក្ខន្ធានីតិ ទុច្ឆជនវសេន សត្តានំ
អនុបរិជ្ជានិ។ សញ្ញានិស្សថាតិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្នោ អាទិអត្ថោ, តស្មា ឥតិ ឯវំ
អានិសំសន្តិអត្ថោ។

១៧៥. អារាសេ និយុត្តាតិ អារាសិកា តស្ស អនតិវត្តនតោ។ តេនាហ
“និពទ្ធវាសិនោ”តិ, និយតវាសិនោតិ អត្ថោ។ តន្តិពន្ធាតិ និពន្ធុរុច្ឆតិ ព្យាបារោ,
តត្ថ ពន្ធវា បសុតា ឧស្សកាតិ តន្តិពន្ធា។ កបំ តេ តត្ថ និពន្ធាតិ អាហ “អកតំ
សេនាសន”ន្តិអាទិ។ ឧប្បជ្ឈនកេន កាលេន បត្តព្ពំ កាលិកំ សោ បន កាលោ
អនាគតោ ឯវ ហោតីតិ អាហ “អនាគតេ កាលេ បត្តព្ពំ”ន្តិ។

១៧៨. ឯត្ថកា វេទនា សេវិតញាតិ អដ្ឋារសបិ នេក្ខម្មនិស្សិតា វេទនា
សេវិតញា, គេហស្សិតា នសេវិត្តា។

១៨១. តំ កតំ សោឡសរិធស្សបិ កិច្ចស្ស និដ្ឋិតត្តា។ អនុលោមិកានីតិ
ឧតុសុខតាវេន អនុរូចានិ។ តេនាហ “កម្មជ្ជានសប្បាយានី”តិ។ សមានំ
កុរុមាណាតិ ឌីមត្តតំ អធិមត្តតញ្ច បហាយ សមកិច្ចតំ សម្បទេន្តា។

១៨២. តេ ទ្វេ ហោន្តិតិ តេ អាទិតោ វុត្តា ទ្វេ។

ឧកតោ (អ. និ. ដ៏. ៣.៧.១៤) ឧកយថា ឧភោហិ ភាគហិ វិមុត្តាតិ
ឧកតោភាគវិមុត្តា ឯកទេសសរូបេកសេសនយេន។ តថា ហិ វុត្តំ
អភិធម្មជ្ជកថាយំ (បុ. ប. អដ្ឋ. ២៤) “ធ្វើហិ ភាគហិ ទ្វេ វារេ វិមុត្តាតិ
ឧកតោភាគវិមុត្តា” តិ។ តត្ថ កេចិ តាវ ថេរា - “សមាបត្តិយា
វិក្ខម្ពនិមោក្ខន, មគ្គន សមុច្ឆេទនិមោក្ខន វិមុត្តាតិ ឧកតោភាគវិមុត្តា” តិ
វទន្តិ។ អញ្ញោ ថេរា - “អយំ ឧកតោភាគវិមុត្តា រូបតោ មុច្ឆិត្វា នាមំ និស្សយ
បិតោ បុន តតោ មុច្ឆនតោ នាមនិស្សិតកោ” តិ វត្វា តស្ស ច សាដកំ -

“អដ្ឋិ យថា វាតវេគេន ខិត្តា, (ឧបសិវាតិ ភគវា,)
អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សដ្ឋិ;
ឯវំ មុនិ នាមកាយា វិមុត្តា,
អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សដ្ឋិ” តិ។ (សុ. និ. ១០៨០; ចូឡនិ.
ឧបសិវមាណាវបុច្ឆា ១១; ឧបសិវមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ៤៣) -

ឥមំ សុត្តបទំ វត្វា “នាមកាយតោ ច រូបកាយតោ ច សុវិមុត្តត្តា
ឧកតោភាគវិមុត្តា” តិ វទន្តិ។ សុត្ត ហិ អាកិញ្ចញ្ញាយ តនលាភិនោ
ឧបសិវព្រាហ្មណស្ស ភគវតា នាមកាយា វិមុត្តាតិ ឧកតោភាគវិមុត្តាតិ
អក្ខតោតិ។ អបរេ បន “សមាបត្តិយា វិក្ខម្ពនិមោក្ខន ឯកវារំ វិមុត្តា,
មគ្គន សមុច្ឆេទនិមោក្ខន ឯកវារំ វិមុត្តាតិ ឯវំ ឧកតោភាគវិមុត្តា” តិ វទន្តិ។
ឯត្ថ បឋមវាទេ ធ្វើហិ ភាគហិ វិមុត្តាតិ ឧកតោភាគវិមុត្តា។ ទុតិយវាទេ
ឧកតោភាគតោ វិមុត្តាតិ ឧកតោភាគវិមុត្តា។ តតិយវាទេ បន ធ្វើហិ
ភាគហិ ទ្វេ វារេ វិមុត្តាតិ អយមេតេសំ វិសេសោ។ កិលេសេហិ វិមុត្តា

កិលេសាវាវិត្តម្តងសមុទ្ទេហិ កាយទូយតោវិមុត្តា អស្សតិ អយមត្ថោ
ធម្មញ្ញោ។ តេជាហ “ទ្វិហិ ភាគេហិ” តិអាធិ។

សោតិ ឧកតោភាគវិមុត្តោ។ កាមព្យោត្ត រូចាវចរចតុត្ថជ្ឈានម្បិ
អរូចាវចរជ្ឈានំវិយ ធុវដ្តិកំ អាធិញ្ញប្បត្តន្តិវុច្ចតិ។ តំ បន បទដ្ឋានំ កត្វា
អរហត្តំ បត្តោ ឧកតោភាគវិមុត្តោ នាម ន ហោតិ រូបកាយតោ អវិមុត្តត្តា។
តញ្ញា កិលេសកាយតោវិមុត្តំ, ន រូបកាយតោ, តស្មា តតោ វុដ្ឋាយ អរហត្តំ
បត្តោ ឧកតោភាគវិមុត្តោ ន ហោតីតិ អាហា - “ចតុន្នំ អរូប... បេ... បញ្ចវិដោ
ហោតី” តិ។ “រូបំ រូចានិ បស្សតី” តិអាធិកេ និរោធសមាបត្តិអន្តេ អដ្ឋវិមោក្ខ
វត្វា - “យតោ ច ខោ, អាធន្ត, ភិក្ខុ ឥមេ អដ្ឋវិមោក្ខ កាយេន ជុសិត្វាវិហរតិ,
បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខណា ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ, អាធន្ត, ភិក្ខុ
ឧកតោភាគវិមុត្តោ” តិ យទិបិ មហានិទានេ (ធិ. និ. ២.១២៩-១៣០) វុត្តំ, តំ បន
ឧកតោភាគវិមុត្តសេដ្ឋវសេន វុត្តន្តិ ឥធន សព្វឧកតោភាគវិមុត្តសង្កហណាត្ថំ
“បញ្ចវិដោ ហោតី” តិ វត្វា “ចាឡិ បនេត្ត... បេ... អភិធម្មេ អដ្ឋវិមោក្ខលាភិនោ
វសេន អាគតា” តិ អាហា។ ឥធាបិ ហិ កីជាគិរិសុត្តេ “ឥធន, ភិក្ខុវេ, ឯកោ
បុគ្គលោ... បេ... ឧកតោភាគវិមុត្តោ” តិ អរូបសមាបត្តិវសេន ចត្តារោ
ឧកតោភាគវិមុត្តា, សេដ្ឋោ ច វុត្តោ វុត្តលក្ខណ្ឌបបត្តិតោ។ យថាវុត្តេសុ ហិ
បញ្ចេសុ បុរិមា ចត្តារោ និរោធំ ន សមាបដ្ឋន្តីតិ បរិយាយេន ឧកតោភាគវិមុត្តា
នាម។ អដ្ឋសមាបត្តិលាភី អនាគាមី តំ សមាបដ្ឋិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ វិបស្សនំ
វឡេត្វា អរហត្តំ បត្តោតិ និប្បវិយាយេន ឧកតោភាគវិមុត្តសេដ្ឋោ នាម។

កតមោ ច បុគ្គលោតិអាធិសុ កតមោតិ បុច្ឆាវចនំ, បុគ្គលោតិ
អសាធារណតោ បុច្ឆិតព្ភវចនំ។ ឥធាតិ ឥមស្មី សាសនេ។ ឯកោតិ ឯកោ។
អដ្ឋវិមោក្ខ កាយេន ជុសិត្វាវិហរតីតិ អដ្ឋសមាបត្តិយោ

សហជាតនាមកាយេន បដិលភិត្យាវិហរតិ។ បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា
បរិក្ខណា ហោន្តិតិ វិបស្សនាបញ្ញាយ សម្ពារគតំ, មគ្គបញ្ញាយ ចត្តាវិ សច្ចានិ
បស្សិត្យា ចត្តារោបិ អាសវា បរិក្ខណា ហោន្តិតិ ឯវមត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។

បញ្ញាវិមុត្តាតិ វិសេសតោ បញ្ញាយ ឯវវិមុត្តោ, ន តស្ស បតិជ្ជានក្ខតេន
អជ្ឈិមោក្ខសម្ពាទេន សាតិសយេន សមាធិនាតិ បញ្ញាវិមុត្តោ។ យោ អរិយោ
អនធិគតអជ្ឈិមោក្ខេន សព្វសោ អាសវេហិវិមុត្តោ, តស្សេតំ អធិវចនំ។
អធិគតេបិ ហិរុបដ្ឋានិមោក្ខេន សោ សាតិសយសមាធិនិស្សិតោតិ ន តស្ស
វសេន ឧភតោភាគវិមុត្តោ ហោតីតិ វុត្តោវាយមត្តោ។ អរុបដ្ឋានេសុ បន
ឯកស្មិម្បិ សតិ ឧភតោភាគវិមុត្តោយេវ នាម ហោតិ។ តេន ហិ
អជ្ឈិមោក្ខកេនេសេន តំនាមនាសមត្ថេន អជ្ឈិមោក្ខលាភិត្យេវ វុច្ចតិ។
សមុទាយេ ហិ បវត្តោ វេហារោ អវយវេបិ ទិស្សតិ យថា “សត្តិសយោ”តិ។
ចាឡីតិ អភិធម្មចាឡិ។ ឯត្ថាតិ ឯតិស្សំ បញ្ញាវិមុត្តិកថាយំ។
អជ្ឈិមោក្ខបដិក្ខេបវសេនេវាតិ អវធារណេន ឥធាបិ បដិក្ខេបវសេនេវ
អាគតការំ ទស្សេតិ។ តេនាហ “កាយេន ផុសិត្យាវិហរតិ”តិ។

ដុដ្ឋន្តំ សច្ចិករោតិ តិ ដុដ្ឋានំ អន្តោ ដុដ្ឋន្តោ, ដុដ្ឋានំ អរុបដ្ឋានានំ អនន្តរោ
កាលោតិ អធិប្បាយោ។ អច្ឆន្តសំយោគេ ចេតំ ឧបយោគវចនំ,
ដុដ្ឋានន្តរកាលមេវ សច្ចិករោតិ សច្ចិកាតព្ពោចាយេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។
ការវនបុំសកំ វា ឯតំ “ឯកមន្តំ និសីទី”តិអាទីសុ (ចារា. ២) វិយ។ យោ ហិ
អរុបដ្ឋានេន រូបកាយតោ នាមកាយេ កេនេសតោ ច វិក្ខម្ពនិមោក្ខេន
វិមុត្តោ, តេន និរោធសម្ពាទេវិមោក្ខោ អាហោចិតោ បកាសិតោ វិយ ហោតិ,
ន បន កាយេន សច្ចិកតោ, និរោធំ បន អារម្មណំ កត្វា ឯកច្ឆេសុ អាសវេសុ
ខេបិតេសុ តេន សោ សច្ចិកតោ ហោតិ, តស្មា សោ សច្ចិកាតព្ពំ និរោធំ

យថាអាណាចិត្តំ នាមកាយេន សង្ខារោតីតិ “កាយសក្ខី”តិ វុច្ចតិ, ន តុ
“វិមុត្តោ”តិ ឯកច្ឆានំ អាសវានំ អបរិក្ខណាត្តោ។ តេនាហ - “ឈានធស្សំ បឋមំ
ផុសតិ, បច្ឆា និរោធំ និព្វានំ សង្ខារោតី”តិ។ អយំ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តិនំ
ឯកេកតោ វុដ្ឋាយ សម្ពុទ្ធវេ សម្មសិទ្ធា កាយសក្ខីភាវំ បត្តានំ ចតុន្នំ, និរោធា
វុដ្ឋាយ អគ្គមគ្គប្បត្តិអនាគាមិនោ ច វសេន ឧភតោភាគវិមុត្តោ វិយ បញ្ចវិជោ
នាម ហោតិ។ តេន វុត្ថំ អភិធម្មដីកាយំ “កាយសក្ខីម្ហិ ឯសេវ នយោ”តិ។

ទិដ្ឋន្តំ បត្តោតិ ទស្សនសម្ពាសនស្ស សោតាបត្តិមគ្គញ្ញាណស្ស អនន្តរំ
បត្តោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “ទិដ្ឋត្ថា បត្តោ”តិបិ ចាថោ។ ឯតេន
ចតុសច្ចទស្សនសម្ពាសាយ ទិដ្ឋិយា និរោធស្ស បត្តតំ ទិបេតិ។ តេនាហ “ទុក្ខា
សម្ពាទ, សុខោ និរោធាតិ ញាតំ ហោតី”តិ។ តត្ថ បញ្ញាយាតិ មគ្គបញ្ញាយ។
បឋមជលដ្ឋតោ យាវ អគ្គមគ្គដ្ឋា, តាវ ទិដ្ឋិប្បត្តោ។ តេនាហ “សោបិ
កាយសក្ខីវិយ ធម្មិជោ ហោតី”តិ។ យថា បន បញ្ញាវិមុត្តោ បញ្ញាវិជោ វុត្តោ,
ឯវំ អយម្យិ សុក្ខវិបស្សកោ, ចតុហិ រូបជ្ឈានេហិ វុដ្ឋាយ ទិដ្ឋិប្បត្តិភាវប្បត្តា
ចត្តារោ ចាតិ បញ្ញាវិជោ ហោតីតិ វេទិតញ្ញោ។ សទ្ធាវិមុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ ៩ទំ
ទុក្ខន្តិ ឯត្ថកំ ទុក្ខំ, ន ៩តោ ឧទ្ធី ទុក្ខន្តិ។ យថាភូតំ បដាធាតីតិ ឋបេត្វា តណ្ហា
ឧបាទានកូន្ធបញ្ចកំ ទុក្ខសច្ចន្តិ យថាវតោ បដាធាតិ។ យស្មា បន តណ្ហា ទុក្ខំ
ជនេតិ និព្វត្តតិ, តតោ តំ ទុក្ខំ សមុទេតិ, តស្មា នំ “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ
យថាភូតំ បដាធាតិ យស្មា បន ៩ទំ ទុក្ខំ សមុទយោ ច និព្វានំ បត្វា និរុដ្ឋតិ
អប្បវត្តី គច្ឆតិ, តស្មា “អយំ ទុក្ខនិរោធា”តិ យថាភូតំ បដាធាតិ។ អរិយោ បន
អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ តំ ទុក្ខនិរោធំ គច្ឆតិ, តេន “អយំ ទុក្ខនិរោធាតិមិបដិបទា”តិ
យថាភូតំ បដាធាតិ។ ឯត្តាវតា នានកូលោ សច្ចវត្ថានំ ទស្សិតំ។ ៩ទានិ តំ
ឯកកូលោ ទស្សេតុំ “តថាគតប្បវេទិតា”តិអាទិ វុត្ថំ, តស្សត្តោ អាគមិស្សតិ។

សទ្ទាយ វិមុត្តាតិ ឯតេន សព្ពថា អវិមុត្តស្សបិ សទ្ធាមត្តេន វិមុត្តភារោ
ធិបិតោ ហោតិ។ សទ្ធាវិមុត្តាតិ វា សទ្ទាយ អធិមុត្តាតិ អត្ថោ។
វុត្តនយេនេវាតិ “សោតាបត្តិជល”ន្តិអាទិនា វុត្តនយេន។ សទ្ធិបាណ្ឌស្សាតិ
“ឯកំសតោ អយំ បដិបទា កិលេសក្ខយំ អារហតិ សម្មាសម្ពុទ្ធន
ភាសិតត្ថា”តិ ឯវំ សទ្ធិបាណ្ឌស្ស។ យស្មា បនស្ស អនិច្ចានុបស្សនាធិបិ
និច្ចសញ្ញាបហានវសេន ភាវនាយ បុព្វេនាបរំ វិសេសំ បស្សតោ តត្ថ តត្ថ
បច្ចក្ខតាបិ អត្ថិ, តស្មា វុត្តំ “សទ្ធិបាណ្ឌស្ស វិយា”តិ។ សេសបទទ្ធយំ តស្សេវ
វេវចនំ។ ឯតុ ច បុព្វភាគមគ្គភាវនាតិ វេចនេន អាគមនីយបដិបទានានត្តេន
សទ្ធាវិមុត្តិទិដ្ឋិប្បត្តានំ បញ្ញាណត្ថំ ហោតីតិ ទស្សិតំ។ អភិធម្មដ្ឋកថាយម្បិ
(បុ. ប. អដ្ឋ. ២៨) “នេសំ កិលេសប្បហានេ នានត្ថំ នត្ថិ, បញ្ញាយ នានត្ថំ
អត្ថិយេវា”តិ វត្ថា - “អាគមនីយនានត្តេនេវ សទ្ធាវិមុត្តា ទិដ្ឋិប្បត្តំ ន
ចាបុណាតីតិ សន្និដ្ឋានំ កត”ន្តិ វុត្តំ។

បញ្ញាសម្ពាតំ ធម្មំ អធិមត្តតាយ បុព្វង្គំ ហុត្វា បរវត្តំ អនុស្សរតីតិ
ធម្មានុសារី។ តេនាហ “ធម្មា”តិអាទិ។ សទ្ធិ អនុស្សរតិ សទ្ធាបុព្វង្គំ មគ្គំ
ភារេតីតិ ឥមមត្តំ “ឯសេវ នយោ”តិ អតិទិសតិ។ បញ្ញំ វាហោតីតិ បញ្ញាវាហិ,
បញ្ញំ សាតិសយំ បរវត្តតីតិ អត្ថោ។ តេនាហ “បញ្ញាបុព្វង្គំ អរិយមគ្គំ
ភារេតី”តិ។ សទ្ធាវាហិន្តិ ឯតុ វុត្តនយេន អត្ថោ វេទិតញោ។
ឧភតោភាគវិមុត្តាទិកថាតិ ឧភតោភាគវិមុត្តាទីសុ អាគមនតោ បដ្ឋាយ
វុត្តព្ពកថា។ ឯតេសន្តិ យថាវុត្តានំ ឧភតោភាគវិមុត្តាទីនំ។ ឥធាតិ ឥមស្មី
កីជាគិរិសុត្តេ។ ននុ ច អដ្ឋសមាបត្តិលាភិវសេន ឧភតោភាគវិមុត្តា
កាយសក្ខីអាទយោ ច អភិធម្ម អាគតា, កថមិធម អរូបជ្ឈានលាភិវសេនេវ
ឧទ្ធឯតិ ចោទនំ សទ្ធាយាហ “យស្មា”តិអាទិ។

ដុសិត្វា បត្វា។ បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខណា ហោត្តិតិ ន អាសវា
បញ្ញាយ បស្ស័យន្តិ, ទស្សនការណា បញ្ញាយ បរិក្ខណា “ទិស្វា បញ្ញាយ
បរិក្ខណា”តិ វុត្តា។ ទស្សនាយត្ថបរិក្ខយត្តា ឯវ ហិ ទស្សនំ អាសវានំ ខយស្ស
បុរិមកិរិយា ហោតិ តិ។ តថាគតេន បវេទិតាតិ ពោធិមណ្ឌោ និសីទិត្វា
តថាគតេន បដិវិទ្ធាវិទិតា បច្ឆា បរេសំ ចាកដីកតា។ “ចតុសច្ចធម្មា”តិ វុត្តា
តទន្តោគធាត្វា សីលាទីនំ “ឥមស្មី ហនេ សីលំ កថិត”តិ វុត្តំ។ អត្ថេនាតិ
អវិប្បជិសារាទិបយោជនេន តស្មី តស្មី បីតិ អាទិកេន អត្ថេន។ ការណេនាតិ
សប្បុរិសុបនិស្សយាទិនា ការណេន តស្មី តស្មី សមាធិអាទិបទដ្ឋានតាយ
សីលាទិ ការណេ។ ចិណ្ឌាចរិតត្តាតិ សទ្ធាចិណ្ឌាភាវេន សម្ពោធាវហភាវេ។
តត្ថ តត្ថ វិចរិតាវិសេសេន ចរិតា, តេសុ តេន បញ្ញា សុដ្ឋ ចរាបិតាតិ អត្ថោ។
បតិដ្ឋិតា ហោតិ មគ្គេន អាគតត្តា។ មត្តាយ បរិត្តប្បមាណេន។ ឱលោកនំ
ខមន្តិ, បញ្ញាយ គហេតព្ពតំ ឧបេន្តិ។

តយោតិ កាយសក្ខិទិដ្ឋិប្បត្តសទ្ធាវិមុត្តា។ យថាបិ តោវ ចាឡិអត្ថោ, ន
តត្ថ កិញ្ចំ និទ្ធាវេត្វា វុត្តព្ពំ អត្ថិតិ សុត្តន្តបរិយាយេន អវុត្តំ វេទិតិ។ តស្ស
មគ្គស្សាតិ សោតាបត្តិមគ្គស្ស យំ កាតព្ពំ, តស្ស អធិគតត្តា។ ឧបរិ បន តិណ្ឌំ
មគ្គានំ អត្តាយ សេវមាណា អនុលោមសេនាសនំ, ភជមាណា កល្យាណាមិត្តេ,
សមម្ពាណយមាណា ឥន្ទ្រិយានិ អនុបុព្វេន ការណមគ្គប្បជិចាជិយា អរហន្តំ
ចាបុណិស្សន្តិ មគ្គស្ស អនេកចិត្តកូណិកតាយាតិ អយមេត្ត សុត្តបទេសេ
ចាឡិយា អត្ថោ។

ឥមមេវ ចាឡិ គហេត្វាតិ “កតមោ ច បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី”តិ មគ្គដ្ឋេ
បុគ្គលេ វុត្វា “ឥមស្ស ខោ អហំ, ភិក្ខុវេ”តិ អាទិនា តេសំ វសេន
អនុលោមសេនាសនសេវនាទីនំ វុត្តត្តា ឥមមេវ យថាវុត្តំ ចាឡិបទេសំ

គហេត្វា “លោកុត្តរធម្មោ ពហុចិត្តក្ខណ៍កោ” តិ វេទតិ។ សោ វត្ថុញ្ចោតិ សោ
វិតណ្ណាវាទី ឯវំ វត្ថុញ្ចោ។ យទិ មគ្គជ្ជបុគ្គលេ វត្វា
អនុលោមិកសេនាសនសេវនាទិ ចាឡិយំ វុត្តន្តិ មគ្គសមដ្ឋិនោ ឯវំ ហុត្វា តេ
តថា បដិបទ្ឋន្តិ, ឯវំ សន្តេ សេនាសនបដិសំយុត្តរចាទិវិបស្សនក្កហណាស្មី តវ
មតេន មគ្គសមដ្ឋិនោ ឯវំ អាបន្នេយ្យំ, ន ចេតំ ឯវំ ហោតិ, តស្មា សុត្តំ មេ លទ្ធន្តិ
យំ កិញ្ចិ មា កថេហិតិ វាវេតញ្ចោ។ តេនាហ “យទិ អញ្ញេន ចិត្តេនា” តិអាទិ។
តត្ថ ឯវំ សន្តេតិ នាធិចិត្តេនេវ សេនាសនបដិសេវនាទិកេ សតិ។ តត្ថ ចាឡិយំ
យទិ លោកុត្តរធម្មសមដ្ឋិនោ ឯវំ បញ្ចវិញ្ញាណាសមដ្ឋិកាលេបិ
លោកុត្តរសមដ្ឋិតំ សចេ សម្មជិច្ឆសិ, សត្តារា សទ្ធិ បដិវុជ្ឈសិ
សុត្តវិរោធនីបនតោ។ តេនាហ “សត្តារា ហិ” តិអាទិ។ ធម្មវិចារណា នាម តុប្បំ
អវិសយោ, តស្មា យាគុំ បិវាហិតិ ឧយ្យោជេតញ្ចោ។

១៨៣. អាទិកេនេវាតិ បឋមេនេវ។ អនុបុព្វសិក្ខាតិ អនុបុព្វេនេវ
បវត្តសិក្ខាយ។ តេនាហ “ករណេត្ថ បច្ចត្តវចន” ន្តិ។ សទ្ធា ជាតា ឯតស្សាតិ
សទ្ធាជាតោ, អក្យាហិតាតិបក្ខេបេន ជាត-សទ្ធស្ស បច្ឆាវចនំ។ ឯវំមេតន្តិ
អធិមុច្ឆនំ ឱកប្បនិយសទ្ធា។ សន្តិកេ និសីទតិ ឧបជ្ជានវសេន។ សាធុកំ កត្វា
ធារេតីតិ យថាសុតំ ធម្មំ វាចុក្កតករណាវសេន តំ បគុណំ កត្វា សារវសេន
ធារេតិ។ ឆន្ទោ ជាយតីតិ ធម្មេសុ និជ្ឈានក្ខមេសុ ឥមេ ធម្មេ ភាវនាបញ្ញាយ
បច្ចក្ខតោ ឧស្សមីតិ កត្តកម្មតាកុសលច្ឆន្ទោ ជាយតិ។ ឧស្សហតីតិ ឆន្ទោ
ឧប្បទមត្ថ អដ្ឋត្វា តតោ ភាវនាម្ហវសេន ឧស្សហតិ។ តុលយតីតិ
សម្មសនវសេន សម្ពារេ។ តីរណាវិបស្សនាយ តុលយន្តោតិ តីរណាបរិញ្ញាយ
ជានិត្វា ឧបរិ បហានបរិញ្ញាយ វសេន បរិតុលយន្តោ បដិជានន្តោ។ មគ្គបដានំ
បទហតីតិ មគ្គលក្ខណំ បដានិកំ មគ្គំ បទហតិ។ បេសិតចិត្តោតិ និព្វានំ បតិ
បេសិតចិត្តោ។ នាមកាយេនាតិ មគ្គប្បជិចាជិយា

តំបន់មគ្គុទ្ទេសក៍យុត្តនាមកាយេន។ ន បន កិត្តិ អាហារិតិ ធូរតាយ សមាណំ ន កិត្តិ វចនំ ភគវា អាហ តេ ធន្ទតវំ និគ្គណ្ហិតុំ។

១៨៤. បណោន វោហារេន ព្យាករណំ បណាវិយា, បណាវិយា អភារេន ឱបណាវិយា, ន ឧបេតីតិ ន យុដ្ឋតិ។ តន្តិ ឥទំ ឥធ អធិប្បតំ បណោ បណាវិយំ ធស្សេតុំ។ តយិទំ សព្វំ ភគវា “មយំ ខោ, អារុសោ, សាយព្រោវ ភុញ្ញាមា” តិ អស្សជីបុនព្ពសុកេហិ វុត្តំ សិក្ខាយ អវត្តនការីធិបនវចនំ សន្ធាយ វទតិ។

ឧត្តិបិត្វាតិ សីសេន គហេត្វារិយ សមាធាយ។ អនុជម្មោតិ អនុរុចោ សភារោ, សាវកភាវស្ស អនុច្ឆិកា បដិបត្តិ។ រោហនីយន្តិ វិរុដ្ឋិការំ។ សិនិយ្ហតិ ឯត្ថ, ឯតេន វាតិ សិនេហោ, ការណំ។ តំ ឯត្ថ អត្ថិតិ សិនេហាវន្តំ, ចាទកន្តិ អត្តោ។ តថា ឯកំ អង្គន្តិ តថា វីរបក្ខភារេ ឯកមង្គំ។ បធានំ អនុយុញ្ញន្តស្ស ហិ តថេ បលុដ្ឋមាធនេ តំនិមិត្តំ អវោសានំ អនាបជ្ជនកស្សេវ វីរិយស្ស ឯកំ អង្គំ ឯកំ ការណំ។ ឯវំ សេសេសុ វត្តព្វំ។ តេនាហ - “អរហត្តំ អប្បត្វា ន វុដ្ឋហិស្សាមីតិ ឯវំ បដិបត្តតិ” តិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ក៏ជាគិរិសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

និដ្ឋិតា ច ភិក្ខុវគ្គវណ្ណនា។

៣. បរិព្ពាជកវគ្គោ

១. តេវិជ្ជវច្ឆសុត្តវណ្ណនា

១៨៥. តត្ថាតិ ឯកបុណ្ណារីកសញ្ញតេ បរិព្ពាជកាវាមេ។ អនាគតបុព្ពោ លោកិយសមុទាហារវសេន “ចិរស្សំ ខោ, ភន្តេ” តិ អាទិនា វុច្ឆតិ, អយំ បនេត្ត

អាគតបុព្វតំ ឧបាទាយ តថា វុត្តោ។ ភគវា ហិ កេសញ្ចិវិមុត្តិជននត្ថំ, កេសញ្ចិ
សង្ក្ខិយបរិចាកត្ថំ, កេសញ្ចិវិសេសាធិគមត្ថំ កធាចិ តិត្តិយារាមំ ឧបគច្ឆតិ។
អនុញ្ញាយ ឋត្វាតិ អនុជានិតព្ពេ ឋត្វា។ អនុជានិតព្ពំ សិយា អនញ្ញាតស្ស
ព្រោយ្យស្ស អភាវតោ។ យាវតកញ្ចិ ព្រោយ្យំ, តាវតកំ ភគវតោ ញ្ញាណំ,
យាវតកញ្ចា ភគវតោ ញ្ញាណំ តាវតកំ ព្រោយ្យំ។ តេនេវាហ - “ន តស្ស
អធិដ្ឋមិធនតិ កិញ្ចិ, អថោ អវិញ្ញាតមជានិតព្ពំ” ត្ថិអាធិ (មហានិ. ១៥៦; ចូឡនិ.
ឆោតកមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ៣២; បដិ. ម. ១.១២១)។ **សព្ពញ្ញាតញ្ញាណោ ន ហិ**
ភគវា អារដ្ឋេត្វា បជាធាតិ។ វុត្តញ្ញោតំ “អារដ្ឋនបដិពទ្ធី ពុទ្ធស្ស ភគវតោ
ញ្ញាណ” ត្ថិ (មិ. ប. ៤.១.២)។ យធិ ឯវំ “ចរំ សមាហិតោ នាគោ, តិដ្ឋំ នាគោ
សមាហិតោ” តិ (អ. និ. ៦.៤៣) ឥទំ សុត្តបទំ កថត្ថិ? វិក្ខេបាការធិបនបទមេតំ,
ន អនាវដ្ឋនេនបិ ញ្ញាណានំ បវត្តិបរិធិបនំ។ យំ បនេត្ត វត្តព្ពំ, តំ ហេជ្ជា
វិត្តារតោ វុត្តមេវ។

១៨៦. **យាវទេវាតិ ឥទំ យថារុចិ បវត្តិ វិយ អបរាបរុប្បត្តិបិ ឥច្ឆិតញ្ញាតិ**
តទភាវំ ទស្សេន្តោ អាហា - “សកី ឪណានំ អាសវានំ បុន ខេបេតញ្ញាភាវា” តិ។
បច្ចុប្បន្នជាននគុណាត្ថិ ឥទំ ធិព្ពេចក្ខញ្ញាណស្ស បរិភណ្ឌាញ្ញាណំ
អនាគតំសញ្ញាណំ អនាធិយិត្វា វុត្តំ, តស្ស បន វសេន
អនាគតំសញ្ញាណគុណំ ទស្សេតីតិ វត្តព្ពំ សិយា។

គិហិបរិក្ខារេស្វតិ វត្តាភរណាធិជនធម្មាធិគិហិបរិក្ខារេសុ។ គិហិលិដ្ឋំ
បន អប្បមាណំ, តស្មា គិហិពន្ធនំ ធិដ្ឋិត្វា ធុក្ខស្សន្តករា ហោត្ថិយេវ។ សតិ បន
ធុក្ខស្សន្តកិរិយាយ គិហិលិដ្ឋេ តេ ន តិដ្ឋន្តិយេវាតិ ទស្សេន្តោ
“យេបី” តិអាធិមាហា។ សុត្វាបេត្វា សមុច្ឆិត្វា។ អរហត្ថំ បត្តធិវសេយេវ
បព្ពជនំ វា បរិនិព្វានំ វាតិ អយំ នយោ ន សព្ពសាធារណោតិ អាហា “ភូមទេវតា

បន តិជ្ជត្តិ"តិ។ តត្ថ ការណាវចនំ "និលីយនោកាសស្ស អត្តិតាយា"តិ។
អរញ្ញបព្ពតាទិបរិវេកដ្ឋានំ និលីយនោកាសោ។ សេសកាមភវេតិ
កាមលោកេ។ លឡិតជនស្សតិ អាករណាលង្គារនច្ចគីតាទិវសេន
វិលាសយុត្តជនស្ស។

សោមីតិ "សោ អញ្ញត្រ ឯកេនា"តិ វុត្តោ សោមី។ ករតោ ន ករិយតិ
ចាបន្តិ ឯវំ ន កិរិយំ បដិពាហតិ។ យទិ អត្តានំយេវ គហេត្វា កថេតិ, អថ
កស្មា មហាសត្តោ តទា អាជីវកបព្ពដ្ឋំ ឧបគដ្ឋិតិ អាហា "តទា កិរា"តិអាទិ។
តស្សបីតិ ន កេវលំ អញ្ញេសំ ឯវំ ចាសណ្ណានំ, តស្សបី។ វិរិយំ ន ហាបេសីតិ
តថោទិគុច្ឆវាទំ សមាទិយិត្វា បិតោវិរាគត្តាយ តំ សមាទិណ្ណាវត្តំ ន បរិច្ចជិ,
សត្តសាសនំ ន ធម្មេសិ។ តេនាហា - "កិរិយវាទី ហុត្វា សគ្គេ និព្ពត្តតិ"តិ។

តេវិជ្ជវច្ឆសុត្តវណ្ណោនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

២. អត្ថវច្ឆសុត្តវណ្ណោនា

១៨៧. លោកស្ស សស្សតតាបវត្តិបដិក្ខេបវសេន បវត្តោ វាទោ
ឧច្ឆេទវាទោ ឯវំ ហោតីតិ សស្សតត្តាហាភាវេ ឧច្ឆេទត្តាហាភាវតោ បុន
បរិព្ពាជកេន "អសស្សតោ លោកោ"តិ វទន្តេន ឧច្ឆេទត្តាហោ បុច្ឆិតោ,
ភគវតាបិ សោ ឯវំ បដិក្ខិត្តោតិ អាហា "ទុតិយេ នាហំ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិកោ"តិ។
អន្តានន្តិកាទិវសេនាតិ ឯត្ថ អន្តានន្តិកត្តហលោន អន្តវា លោកោ អនន្តវា
លោកោតិ ឥមំ វាទទ្វយមាហា។ អាទិ-សទ្ធទេន "តំ ជីវំ តំ សរិរ"ន្តិអាទិវាទចតុក្កំ
សង្កណ្ណាតិ, ឥតរំ បន ទ្វយំ សរុបេនេវ គហិតន្តិ។ បដិក្ខេទោ វេទិតញ្ញោតិ
"តតិយេ នាហំ អន្តវាទិដ្ឋិកោ, ចតុត្ថេ នាហំ អនន្តវាទិដ្ឋិកោ"តិ ឯវំមាទិនា
បដិក្ខេទោ វេទិតញ្ញោ។ "ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា"តិ អយម្មិ

សស្សតវាទោ, សោ ច ខោ អបរន្តកប្បិកវសេន, “សស្សតោ លោកោ”តិ បន
បុព្ពន្តកប្បិកវសេនាតិ អយមេតេសំវិសេសោ។ “ន ហោតិ តថាគតោ បរំ
មរណា”តិ អយម្មិ ឧច្ឆេទវាទោ, សោ ច ខោ សត្តវសេន, “អសស្សតោ
លោកោ”តិ បន សត្តសង្ខារវសេនាតិ វទន្តិ។

១៨៩. សប្បតិកយំ ឧប្បជ្ឈនតោ សហ ទុក្ខេនាតិ សទុក្ខំ។ តេនាហ
“កិលេសទុក្ខេនា”តិអាទិ។ តេសំយេវាតិ កិលេសទុក្ខវិចាកទុក្ខានំយេវ។
សឧបយាតកន្តិ សពាធំ។ សឧចាយាសន្តិ សបរិស្សមំ សឧបតាបំ សប័ជ្ឈំ។
សបរិឡាហន្តិ សទរមំ។

កិញ្ចិ ទិដ្ឋិតតន្តិ ឥមា តាវ អដ្ឋ ទិដ្ឋិយោ មា ហោន្ត, អត្ថិ បន, កោ កោតម,
យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋិតតំ គហិតំ។ ន ហិ តាយ ទិដ្ឋិយាវិនា កញ្ចិ សមយំ បរត្ថតុ
យុដ្ឋតីតិ អធិប្បាយេន បុច្ឆតិ។ អបរិទ្ធន្តិ សមុច្ឆេទប្បហានវសេន ធម្មតំ។
បញ្ញាយ ទិដ្ឋន្តិ វិបស្សនាបញ្ញាសហិតាយ មគ្គបញ្ញាយ ភគវតា បដិវិទ្ធិ។ យត្ថ
ឧប្បជ្ឈន្តិ, តំ សត្តំ មថេន្តិ សម្មទ្គន្តិ មជ្ជិតាតិ អាហ “មជ្ជិតានន្តិ តេសំយេវ
វេវចន”ន្តិ។ កញ្ចិ ធម្មន្តិ រូបធម្មំ អរូបធម្មំ វា។ អនុចាទិយិត្វាតិ អគ្គហេត្វា។

១៩០. ន ឧបេតីតិ សង្ខំ ន គច្ឆតីតិ អត្តោតិ អាហ “ន យុដ្ឋតី”តិ។
អនុជានិតព្ពំ សិយា អនុចាទាវិមុត្តស្ស កញ្ចិបិ ឧប្បត្តិយា អភាវតោ។ “ឯវំ
វិមុត្តចិត្តោ ន ឧបបជ្ឈតី”តិ កាមព្ពោតំ សភាវបវេទនំ បរិនិព្វានំ, ឯកេ បន
ឧច្ឆេទវាទិនោ “មយម្មិ ‘សត្តោ អាយតី ន ឧបបជ្ឈតី’តិ វទាម, សមណោ
កោតមោបិ តថា វទតី”តិ ឧច្ឆេទភាវេយេវ បតិជ្ឈហិស្សន្តិ, តស្មា ភគវា “ន
ឧបបជ្ឈតីតិ ខោ វច្ឆ ន ឧបេតី”តិ អាហ។ “ឧបបជ្ឈតី”តិ បន វុត្ថេ សស្សតមេវ
គណ្ហោយ្យាតិ យោជនា។ សេសទ្ធកាយេបិ ឯសេវ នយោ។ អប្បតិដ្ឋោតិ
ឧច្ឆេទវាទាទិវសេន បតិដ្ឋាវហិតោ។ អនាលម្ពោតិ តេសំយេវ វាទានំ

ឱលម្ហាវម្ពណស្ស អភាវេន អនាលម្ហោ។ សុខបវេសនដ្ឋានន្តិ តេសញ្ញោវ វាទានំ
សុខបវេសនោកាសំ មាលភត្ថតិ។ អនុញ្ញាយ វត្ថាតិ “ន
ឧបបជ្ជតិ” តិអាទិនា អនុជានិតញ្ញាយ បដិញ្ញាយ ហ៊ានហេតុ។ អនុញ្ញាម្បីតិ
អនុជានិតញ្ញាម្បី ធុតិយបញ្ញំ បដិក្ខិបិ។ បរិយត្តោ បន ធម្មោ អត្ថតោ
បច្ចយាការោ ឯវាតិ អាហា “ធម្មោតិ បច្ចយាការធម្មោ” តិ។ អញ្ញត្ថ
បយោគនាតិ ឥមម្ហា និយ្យានិកសាសនា អញ្ញស្មី មិច្ឆាសមយេ
បវត្ថប្បយោគន, អនិយ្យានិកំ វិវិដំ មិច្ឆាបដិបត្តិ បដិបជ្ជន្តោតិ អត្ថោ។
“អញ្ញវាទិយកេនា” តិបិ ចាហោ, បច្ចយាការតោ អញ្ញាការធិបកអាចរិយវាទំ
បគ្គយ្ហ តិជ្ជន្តោតិ អត្ថោ។

១៩១. អប្បច្ចយោតិ អនុចាទានោ, និវន្តោតិ អត្ថោ។

១៩២. យេន រូបេនាតិ យេន ភូតុចាទាទិកេនេន រូបធម្មេន។ តំ រូបំ
តប្បដិតទ្ធសំយោជនប្បហានេន ឱណាសវ-តថាគតស្ស បហ៊ានំ
អនុប្បត្តិធម្មតំ អាបន្នំ។ តេន វុត្តំ ចាឡិយំ “អនុប្បាទធម្ម” តិអាទិ។ អញ្ញោសំ
ជាននាយ អភាវគុណតាយ គុណគម្ពីរោ។ “ឯត្ថកា គុណា” តិ បមាណំ
គណ្ហាតុំ ន សក្កលោយ្យោ។ “ឡ្លិទិសា ឯតស្ស គុណា” តិ បរិយោគាហិតុំ
អសក្កលោយ្យតាយ ធុប្បរិយោគាឡោតិ។ ធុដ្ឋានោតិ អគាធតាយ គម្ពីរោ
“ឯត្ថកានិ ឧទកក្ខ្យ កសតានី” តិអាទិនា បមេតុំ ន សក្កាតិ អប្បមេយ្យោ,
តតោ ឯវ ធុដ្ឋានោ។ ឯវមេវាត្ថិ យថា មហាសមុទ្ធោ គម្ពីរោ អប្បមេយ្យោ
ធុដ្ឋានោ, ឯវមេវ ឱណាសវោបិ គុណាវសេន, តស្មា អយំ រូបាទី គហេត្វា
រូបីតិអាទិវេហារោ ភវេយ្យ, បរិនិព្វតស្ស បន តទកាវា តថា បញ្ញាបេតុំ ន
សក្កា, តតោ តំ អារត្ត ឧបបជ្ជតិ តិអាទិ ន យុទ្ធម្មេយ្យ។ យថា បន វិជ្ជមាណោ ឯវ

ជាតវេនោ ព្យត្ថេន បុរិសេន នីយមាណោ បុរត្តិមាទិទិសំ គតោតិ វុច្ចយ្យ, ន
និព្ពតោ, ឯវំ ខីណាសវោបីតិ ទស្សន្តោ “ឯវមេវា” តិអាទិមាហ។

អនិច្ចតាតិ ឯត្ថ អនិច្ចតាកហណំ អសារនិទស្សនំ។ តេន យថា សោ
សាលវុក្ខោ សាខាបលាសាទិអសារាបគមេន សុទ្ធោ សារេ បតិដ្ឋិតោ, ឯវមយំ
ធម្មវិនយោ សាសវសម្ពាតអសារវិគមេន លោកុត្តរធម្មសារេ បតិដ្ឋិតោតិ
ទស្សនតិ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

អគ្គិវច្ឆសុត្តវណ្ណោនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៣. មហាវច្ឆសុត្តវណ្ណោនា

១៩៣. សហ កថា ឯតស្ស អត្ថីតិ សហកថី, “មយំ បុច្ឆាវសេន តុម្ហេ
វិស្សជ្ជនវសេនា” តិ ឯវំ សហបវត្តកថោតិ អត្តោ។ ឯតស្សេវ កថិតានិ, តត្ថ
បឋមេវិជ្ជាត្ថយំ ទេសិតំ, ទុតិយេ អគ្គិនា ទស្សិតន្តិ តេវិជ្ជវច្ឆសុត្ថំ
អគ្គិវច្ឆសុត្ថន្តិ នាមំ វិសេសេត្វា វុត្ថំ។ សីយំ លទ្ធិំ នវិស្សជ្ជន្តិ, យស្មា សម្ពាវាទំ
និយតោយំ វិនាសោ អនញ្ញាសមុប្បាទោ, ហេតុសមុប្បន្នាបិ ន ចិរេន និជ្ឈានំ
ឧមន្តិ, ន លហំ។ តេនាហ “វិសាតេល ... បេ.... សុដ្ឋន្តី” តិ។ បច្ឆិមគមនំ
ញាណស្ស បរិចាកំ គតត្តា។ យដ្ឋី អាលម្ពិត្វា ឧទកំ តវិតុំ ឌីតវន្តោ បុរិសោ
“យដ្ឋី ឌីតវិត្វា ឧទកេ បតមាណោ” តិ វុត្តោ។ កម្មបថវសេន វិត្តារទេសនន្តិ
សំខិត្តទេសនំ ឧបាទាយ វុត្ថំ។ តេនាហ “មូលវសេន ចេត្តា” តិអាទិ។
វិត្តារសទិសាតិ កម្មបថវសេន ៩ធន ទេសិតទេសនាវ មូលវសេន ទេសិតទេសនំ
ឧបាទាយ វិត្តារសទិសា។ វិត្តារទេសនា នាម នត្ថីតិ ន កេវលំ អយមេវ, អថ
ខោ សញ្ញាបិ ពុទ្ធានំ និប្បវិយាយេន ឧដុកេន និវរសេសតោ វិត្តារទេសនា នាម
នត្ថិ ទេសនាញាណស្ស មហាវិសយតាយ ករណាសម្បត្តិយា ច តជ្ជាយ

មហានុភាវត្តា សព្វញ្ញតញ្ញាណស្ស។ សព្វញ្ញតញ្ញាណសមន្តីតាយ ហិ
អវសេសបដិសម្ពិទានុភាវិតាយ
អបរិមិតកាលសម្ពតញ្ញាណសម្ភារសមុទានតាយ កនាទិបិ
បរិក្ខយានរហាយ អនញ្ញសាធារណាយ បដិកានបដិសម្ពិទាយ
បហូតជីវ្ហាទិតទន្ធបរូបកាយសម្មត្តិសម្មនាយ វិត្តារិយមាណ ភគវតោ
នេសនា កថំ បរិមិតា បរិច្ឆិន្នា ភវេយ្យ, មហាការុណិកតាយ បន ភគវា
វេនេយ្យជ្ឈាសយានុរូបំ តត្ថ តត្ថ បរិមិតំ បរិច្ឆិន្នំ កត្វា និដ្ឋបេតិ។ អយព្វ
អត្តោ មហាសីហនាទសុត្តេន (ម. និ. ១.១៤៦ អាទយោ) ទីបេតញ្ចោ។ សព្វំ
សំទិត្តមេវ អត្តជ្ឈាសយវសេន អកថេត្វា ពោធនេយ្យបុគ្គលជ្ឈាសយវសេន
នេសនាយ និដ្ឋាបិតត្តា។ ន ចេត្ថ ធម្មសាសនវិរោធា បរិយាយំ អនិស្សាយ
យថាធម្មំ ធម្មានំ ពោធិតត្តា សព្វលហុត្តា ចាតិ។

១៩៤. សត្ត ធម្មា កាមាវចរា សម្មត្តសមាទានវិរតីនំ ឥនាធិប្បេតត្តា។

អនិយមេត្វាតិ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ, សាវកោ” តិ វា និយមំ វិសេសេន អកត្វា។
អត្តានមេវ... បេ.... វេទិតព្ពំ, តថា ហិ បរិញ្ញាជកោ “តិដ្ឋតុ ភវំ គោតមោ” តិ
អាហា។

១៩៥. សត្តាវ អរហា ហោតិ បដិបត្តិយា ចារិប្បវិការតោ។ តស្មី ព្យាកតេតិ
តស្មី “ឯកភិក្ខុបិ សាវកោ” តិអាទិនា សុដ្ឋ បញ្ចោ កថិតេ។

១៩៦. សម្មាទកោតិ បដិបត្តិសម្មាទកោ។

១៩៧. សេខាយ វិជ្ជាយាតិ សេខលក្ខណាប្បត្តាយ មគ្គបញ្ញាយ សាតិសយំ
កត្វា ករណាវសេន វុត្តា, ជលបញ្ញា បន តាយ បត្តព្ពត្តា កម្មការេន វុត្តា។
តេនាហា “ហេដ្ឋិមជលត្ថយំ បត្តព្ព” ត្ថិ។ ឥមំ បនេត្ថ អវិបរីតមត្តំ ចាឡិតោ ឯវ

វិញ្ញាយមានំ អប្បជីវិជ្ឈនតោ វិតណ្ណាវាទី “យាវតកំ សេខេន បត្តព្ពំ, អនុប្បត្តំ តំ មយា” តិ វចនលេសំ គហេត្វា “អរហត្តមគ្គោបិ អនេន បត្តោយេវា” តិ វទតិ។ ឯវន្តិ ឥទានិ វុច្ចមានាយ កាថាយ។

កិលេសានិ បហាយ បញ្ចតិ បញ្ចោរម្ពាគិយសំយោជនសម្ពាតេ សំកិលេសេ បហាយ បដហិត្វា, បហានហេតុ វា។ បរិបុណ្ណាសេខោតិ សព្វសោ វុឡិតសេខធម្មោ។ អបរិហានធម្មាតិ អបរិហានសភាវោ។ ន ហិ យស្ស ជាតិគតេហិ សីលាធិធម្មេហិ បរិហានិ អត្ថិ, សមាធិម្ហិ បរិបូរការិ តាយ ចេតោវសិប្បត្តោ។ តេនាហ “សមាហិតិវន្តិយោ” តិ។ អបរិហានធម្មត្តាវ បិតត្តោ។

អនាគាមិនា ហិ អសេខភាវាវហា ធម្មា បរិបូរេតព្ពា, ន សេខភាវាវហាតិ សោ ឯកន្តបរិបុណ្ណា សេខោ វុត្តោ។ ឯតំ ន ពុទ្ធវចនន្តិ “មគ្គោ ពហុចិត្តក្ខណ៍កោ” តិ ឯតំ វចនំ ន ពុទ្ធវចនំ អនន្តរេកន្តិវិចាកនានតោ, ពហុក្ខត្តំ បវត្តនេ បយោជនាការតោ ច លោកុត្តរកុសលស្ស, “សមាធិមានន្តិកញ្ញាមាហុ (ខុ. ចា. ៦.៥; សុ. និ. ២២៨), ន ចារំ ទិគុណំ យន្តិ” តិ (សុ. និ. ៧១៩) ឯវមាទីនិ សុត្តបទានិ ឯតស្សត្ថសាធកានិ។ ឱរម្ពាគិយសំយោជនប្បហានេន សេក្ខធម្មបរិបូរិការស្ស វុត្តតាយ អត្តោ តវ វចនេន វិវុឡិតីតិ។ អស្ស អាយស្មតោ វុច្ចស្ស។

១៩៨. អភិញ្ញាវា ការណានិ យញ្ញា តំ តត្រ តត្រ សក្ខិកត្តតាសម្ពាតំ ឥទ្ធិវិធមបច្ចនុកវនាទិ, តស្ស អភិញ្ញា ការណំ។ អថ ឥទ្ធិវិធមបច្ចនុកវនាទិ អភិញ្ញា, ឯវំ សតិ អភិញ្ញាចាទកជ្ឈានំ ការណំ។ អវសានេ ធម្មាភិញ្ញាយ បន អរហត្តំ។ ឯត្ថ ច យស្មា បឋមសុត្តេ អាសវក្ខយោ អធិប្បតោ, អាសវា វិណា ឯវ, ន បុន ខេបេតព្ពា, តស្មា តត្ថ “យាវទេវា” តិ ន វុត្តំ។ ឥធម ជលសមាបត្តិ

អធិប្បតា, សា ច បុណ្យនំ សមាបដ្ឋិយតិ, តស្មា “យាវនេវា” តិ វុត្តំ។ តតោ ឯវ
ហិ “អរហន្តំ វា ការណ” តិ វុត្តំ។ តញ្ញិ “កុទាស្ស នាមាហំ តទាយតនំ
ឧបសម្បជ្ជវិហរិស្សមិ, យទិយា ឯតវហិ ឧបសម្បជ្ជវិហរន្តិ” តិ (ម. និ. ១.៤៦៥;
៣.៣០៧) អនុត្តរេសុ វិមោក្ខេសុ បិហំ ឧបជ្ឈបេត្វា អភិញ្ញា និព្ពេត្តន្តស្ស
ការណំ, តយិទំ សព្ពសាធារណំ ន ហោតីតិ សាធារណវសេន នំ ទស្សន្តោ
“អរហត្តស្ស វិបស្សនា វា” តិ អាហា។

២០០. បរិច្ឆេទនាម វិប្បកតព្រហ្មចរិយវាសត្តា។ បរិចិណ្ឌោ ហោតិ
សាវកេន នាម សត្ត ធម្មេ កត្តញ្ញា បរិចរិយា សម្មនេវ និដ្ឋាបិតត្តា។ តេនាហ
“ឥតិ... បេ... ថេរោ ឯវមាហា” តិ។ តេសំ គុណានន្តិ តេសំ អសេក្ខគុណានំ។
សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

មហាវច្ឆសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៤. ធីយនខសុត្តវណ្ណនា

២០១. ខននំ ខតំ, សូករស្ស ខតំ ឯត្ថ អត្ថីតិ សូករខតា, សូករស្ស វា ឥមស្មី
ពុទ្ធប្បាទេ បឋមំ ខតំ ឧបាទាយ សូករខតា, តាយ។ ឯវនាមកេតិ ឯវំ
ឥត្ថិលីដ្ឋវសេន លទ្ធនាមកេ។ បំសុដោតេតិ ដោតបំសុកេ។ ឌីតវិត្វា
អភិរុហិតព្ពន្ធិ បកតិក្ខមិតោ អនេកេហិ សោចានជលកេហិ ឌីតវិត្វា បុន
លេណាទ្វារំ កតិបយេហិ អភិរុហិតព្ពំ។

បិតកោវាតិ មាតុលស្ស បិតត្តា តត្ថ សគារវសបតិស្សវសេន បិតកោវ។
កិញ្ញាបិ សព្ព-សន្តោ អវិសេសតោ អនវសេសបរិយាយកោ,
វត្ថុអធិប្បាយានុរោដិ បន សទ្ធប្បយោគោតិ តមត្ថំ សន្ធាយ បរិញ្ញាជកោ “សព្ពំ
មេ នក្ខមតី” តិ អាហា។ យា លោកេ មនុស្សឧបបត្តិយោតិអាទិកា ឧបបត្តិយោ,

តា អនត្ថសមុទាគតា តត្ថ តត្ថេវ សត្តានំ ឧប្បជ្ឈនតោ, តស្មា សមយវាទីហិ
វុច្ចមានា សញ្ញា អាយតី ឧប្បជ្ឈនឧបបត្តិ នហោតិ។ ជលពុត្តុឡ ការិយ ហិ ឥមេ
សត្តា តត្ថ តត្ថ សមយេ ឧប្បជ្ឈិត្វា ភិជ្ឈន្តិ, តេសំ តត្ថ បដិសន្ធិ នត្ថិតិ អស្ស
អធិប្បាយោ។ តេនាហ “បដិសន្ធិយោ” តិអាទិ។ អស្ស អធិប្បាយំ មុញ្ញិត្វា តិ
យេនាធិប្បាយេន បរិព្ពាជកោ “សត្តំ មេ នក្ខមតី” តិ អាហ, តំ តស្ស អធិប្បាយំ
ជានន្តោបិ អជានន្តោរិយ ហុត្វា តស្ស អក្ខរេ តាវ ទោសំ ទស្សន្តោ តិ
បទេសសត្តំ សន្ធាយ តេន វុត្ថំ, សត្តសត្តវិសយំ កត្វា តត្ថ ទោសំ កណ្ណន្តោ។
យថា លោកេ កេនចិ “សត្តំ វុត្ថំ, តំ មុសា” តិ វុត្ថេ តស្ស វចនស្ស
សត្តន្តោគធន្តា មុសាការោ អាបន្នេយ្យ, ឯវំ ឥមស្សបិ “សត្តំ មេ នក្ខមតី” តិ
វទតោ តថា បវត្តា ទិដ្ឋិបិ នក្ខមតីតិ អត្ថតោ អាបន្នមេវ ហោតិ។ តេនាហ
ភគវា - “ឯសាបិ តេ ទិដ្ឋិ នក្ខមតី” តិ។ យថា បន កេនចិ “សត្តំ វុត្ថំ មុសា” តិ
វុត្ថេ អធិប្បាយានុរោទិនី សទ្ធិប្បវត្តិ, តស្ស វចនំ មុញ្ញិត្វា តទញ្ញេសមេវ
មុសាការោ ញាយាគតោ, ឯវមិធាបិ “សត្តំ មេ នក្ខមតី” តិ វចនតោ យស្សា
ទិដ្ឋិយា វសេន “សត្តំ មេ នក្ខមតី” តិ តេន វុត្ថំ, តំ ទិដ្ឋិ មុញ្ញិត្វា តទញ្ញមេវ
យថាធិប្បតំ សត្តំ នក្ខមតីតិ អយមត្ថោ ញាយាគតោ, ភគវា បន វាទីវរោ
សុខុមាយ អាណិយា ជ្ជលំ អាណី និហារន្តោរិយ ឧចាយេន តស្ស ទិដ្ឋិគតំ
និហារិតុំ តស្ស អធិប្បាយេន អវត្វា សន្តវសេន តាវ លព្ពមាទំ ទោសំ ទស្សន្តោ
“យាបិ ទោតេ” តិអាទិមាហ។ តេន វុត្ថំ - “អស្ស អធិប្បាយំ មុញ្ញិត្វា អក្ខរេ តាវ
ទោសំ ទស្សន្តោ” តិ។

បរិព្ពាជកោ បន យំ សន្ធាយ “សត្តំ មេ នក្ខមតី” តិ មយា វុត្ថំ, “អយំ សោ” តិ
យថាវុត្ថេនាសបរិហារណាត្ថំ តស្មី អត្ថេ វុច្ចមានេ ឯស ទោសោសញ្ញេន ហោតិ,
ឯវម្បិ សមណោ គោតមោ មម វាទេ ទោសមេវ អាហេបេយ្យាតិ អត្ថនោ
អជ្ឈាសយំ និគ្គហិត្វា យថាវុត្ថេនាសំ បរិហារិតុកាមោ “ឯសា

មេ"តិអាទិមាហ។ តត្ថ តម្បស្ស តាទិសមេវាតិ យំ "សត្តំ មេ នក្ខមតិ"តិ
គហិតំ វត្ថុ, តម្ប តាទិសមេវ កវេយ្យាតិ។ អយញ្ច សត្តន្តោគធនិដ្ឋិ មយ្ហម្បិ
ទិដ្ឋិវត្ថុ, តំ មេ ខមេយ្យវាតិ។ យស្មា បន "ឯសាបិ ទិដ្ឋិ តុយ្ហំ នក្ខមតិ"តិ យាបិ
ទិដ្ឋិវត្ថុ កវតា គោតមេន, សាបិ មយ្ហំ នក្ខមតិ, តស្មា សត្តំ មេ នក្ខមតេវាតិ
បរិព្ពាជកស្ស អធិប្បាយោ។ តេនាហ - "តំ បរិហារមីតិ សញ្ញាយ វទតិ"តិ។
តថា ច វត្ថុតិ "តស្មាបិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ មយ្ហំ នក្ខមតិ"តិ។ "ឯសា មេ ទិដ្ឋិ"តិ យា
បិតិភូតា ទិដ្ឋិ, តាយ "សត្តំ មេ នក្ខមតិ"តិ បនេត្ត សត្តគ្គហណោន គហិតត្តា
អាហា - "អត្ថតោ បនស្ស ឯសា ទិដ្ឋិ នមេ ខមតិ អាបជ្ជតិ"តិ។ អយំ ទោសោតិ
ទស្សន្តោ អាហា "យស្ស បនា"តិអាទិ។ ឯសាតិ ទិដ្ឋិ។ វុច្ឆិតន្តិ ទិដ្ឋិទស្សនេន
អភិនិវាសិត្វា រោចត្វា គហិតំ។ តេន ហិ ទិដ្ឋិអក្ខមេន អវុច្ឆិតេន ភវិតព្ពន្ធិ សតិ
ទិដ្ឋិយា អក្ខមភាវេ តតោ តាយ គហិតាយ ខមេយ្យ វុច្ឆេយ្យ យថា, ឯវំ
សត្តស្ស អក្ខមភាវេតិ អបរភាគេ សត្តំ ខមតិ វុច្ឆតិ អាបជ្ជតិ។ ន បនេស តំ
សម្បជិច្ឆតិ ឯស "សត្តំ មេ នក្ខមតិ"តិ ឯវំ វទន្តោ ឧច្ឆេទវាទី តំ វត្ថុនយេន
សត្តស្ស ខមនំ វុច្ឆនំ ន សម្បជិច្ឆតិ។ ញាយេន វត្ថុមត្តំ កថំ ន សម្បជិច្ឆតិ
អាហា "កេវលំ តស្សាបិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយា ឧច្ឆេទមេវ គណ្ណាតិ"តិ។ សព្វេសញ្ញា
ធម្មានំ អាយតី ឧប្បាទំ អវុច្ឆិត្វា តំ សន្ធាយ អយំ "សត្តំ មេ នក្ខមតិ"តិ វទតិ,
ឧច្ឆេទទិដ្ឋិកេសុ ច ឧច្ឆិទ្ទេសុ កុតោ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិសភាវោតិ។

តេនាតិ តេន ការណោន, យស្មា ឥនេកច្ឆេ សត្តា វ្យាទិសំ ទិដ្ឋិ បគ្គយ្ហ តិដ្ឋន្តិ,
តស្មាតិ វត្ថុំ ហោតិ។ បដហនកេន វា ចិត្តេន ឯកជ្ឈំ គហេត្វា បដហនកេហិ
អប្បដហនកេ និទ្ធាវេតុំ ភគវា "អតោ...បេ... ពហុតរា"តិ អវោចាតិ អាហា -
"បដហនកេសុ និស្សក្ក"ន្តិ យថា "បញ្ចសីលេហិ បការវនា បញ្ញាវន្តតរា"តិ។
"ពហុ"តិ វត្វា ន កេវលំ ពហុ, អថ ខោ អតិវិយ ពហុតិ ទស្សន្តោ "ពហុតរា"តិ
អាហា។ "ពហុ ហិ"តិ នយិទំ និស្សក្កវចនំ, អថ ខោ បច្ឆត្តវចនំ។ កថំ ហិ-សន្នោតិ

អាហា “ហ៊ា-កា-រោ និហាតមត្ត” ឆ្លើយ អនិស្សក្កវចនំ តាវ តស្ស បដហនកានំ
ពហុភាវតោ តេបិ បរតោ “ពហុតរា” តិ វុច្ចិយន្តិ។ មូលទស្សនន្តិ យេ តាទិសំ
ទស្សនំ បឋមំ ឧបាទិយន្តិ, តជ្ជាតិកមេវ បច្ឆា គហិតទស្សនំ។ វិជាតិយញ្ញំ
បឋមំ គហិតទស្សនំ អប្បហាយ វិជាតិយស្ស គហណំ ន សម្ពុតិ វិវុទ្ធស្ស
អភិនិវេសស្ស សហ អនវដ្ឋានតោ។ អវិវុទ្ធិ បន មូលទស្សនំ អវិស្សជ្ជិត្វា
វិសយាទិភេទភិន្នំ អបរទស្សនំ គហេតុំ លព្ពតិ។ តេនាហា “ឯត្ថ ចា” តិ អាទិ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ ឯកច្ឆសស្សតវាទោ សស្សតុច្ឆេទភិនិវេសានំ វសេន
យថា ក្កមំ សស្សតុច្ឆេទក្កាហនជាតិកោ, ឧច្ឆេទក្កាហន បន
សស្សតាភិនិវេសស្ស តំ គាហេន ច អសស្សតាភិនិវេសស្ស វិវុជ្ឈនតោ
ឧភយត្ថបិ “ឯកច្ឆសស្សតំ វា គហេតុំ ន សក្កា” តិ វុត្ថំ, តថា “សស្សតំ វា ឧច្ឆេទំ
វា ន សក្កា គហេតុ” ឆ្លើយ ច។ មូលសស្សតញ្ញំ បឋមំ គហិតំ។ អាយតនេសុបិ
យោជេតញ្ញំ បឋមំ ចក្ខាយតនំ សស្សតន្តិ គហេត្វា អបរភាគេ ន កេវលំ
ចក្ខាយតនមេវ សស្សតំ, សោតាយតនម្បិ សស្សតំ, ឃានាយតនាទិបិ
សស្សតន្តិ គណ្ណាតីតិ អាទិនា យោជេតញ្ញំ។ អាយតនេសុបិ តិ បិ-សន្តេន ធាតុនំ
ឥន្ទ្រិយានម្បិ គាហោ ទដ្ឋញ្ញោ។ ឥទំ សន្ធាយាតិ “មូលេ សស្សត” ឆ្លើយ អាទិនា
វុត្ថបឋមក្កាហស្ស សមាទជាតិយំ អបរក្កាហំ សន្ធាយ។

ទុតិយវារេ បឋមវារេ វុត្ថសទិសំ វុត្ថនយេនេវ វេទិតញ្ញំ។ តត្ថ អាទិនំ
ទិស្វាតិ “យទិ រូបំ សស្សតំ សិយា, នយិទំ អាពាធាយ សំវត្ថេយ្យ។ យស្មា ច ខោ
ឥទំ រូបំ អសស្សតំ, តស្មា អភិណ្ឌាបជិប័ឡនជ្ជេន ឧទយវយវន្តតាយ រូបំ អនិច្ចំ
សន្ធិតំ បជិច្ឆសមុប្បន្នំ, សស្សតាភិនិវេសោ មិច្ឆា” តិ អាទិនា តត្ថ សស្សតវាទេ
អាទិនំ ទោសំ ទិស្វា។ ឱឡារិកន្តិ តស្មា បជិប័ឡនជ្ជេន អយាថាវ ក្កាហតាយ

រូបំ ន សណ្តំ ឡឡិកមេវ។ វេទនាទីនម្បិ អនិច្ចាទិការទស្សនំ រូបវេទនាអាទីនំ
សមានយោគក្ខមត្តា។ វិស្សន្នេតីតិ បដហតិ។

តិស្សោលទ្ធិយោតិ សស្សតុច្ឆេទឯកច្ចសស្សតទិដ្ឋិយោ។ យស្មា
សស្សតទិដ្ឋិការវេទ្រ វេទ្រនស្ស អាសន្នា។ តថា ហិ តេ ឡីយន្តីតិ វុច្ឆន្តិ,
ភវាភវទិដ្ឋនំ វសេន ឥមេសំ សត្តានំ សំសារតោ សីសុក្ខិបនំ នត្ថីតិ ឯតាវ
តិស្សោវិសេសតោ គហេតញ្ច។

ឥធលោកំ បរលោកញ្ច អត្ថីតិ ជាតាតិ ឯត្តាវតា សស្សតទស្សនស្ស
អប្បសាវន្តតាការណាមាហា, វដ្តំ អស្សាទេតិ, អភិនន្តតិ ឥមិនា
ទន្ធិវិភកតាយ។ តេនាហ “តស្មា” តិអាទិ។ ឥធលោកំ បរលោកញ្ច អត្ថីតិ
ជាតាតិ ឥមិនា តាសុ តាសុ គតីសុ សត្តានំ សំសរណំ បដិក្ខិបតីតិ ទស្សេតិ,
សុកតទុក្ខដានំ កម្មានំ ផលំ អត្ថីតិ ជាតាតិ ឥមិនា កម្មផលំ។ កុសលំ ន
ករេតីតិ ឥមិនា កម្មំ, អកុសលំ ករេន្តោ ន ភាយតីតិ ឥមិនា បុញ្ញាបុញ្ញានិ
សភាវតោ ជាយន្តីតិ ទស្សេតិ។ វដ្តំ អស្សាទេតិ អភិនន្តតិ តន្តិន្តការតោ។ សីយំ
លទ្ធិ ជហិតុំ ន សក្កោតិ វដ្តបច្ឆេទស្ស អវុច្ឆនតោ។ ឧច្ឆេទវាទី ហិ តស្មី ភវេ
ឧច្ឆេទំ មញ្ញាតិ។ តតោ បរំ ឥធលោកំ បរលោកញ្ច អត្ថីតិ ជាតាតិ
សុកតទុក្ខដានំ ផលំ អត្ថីតិ ជាតាតិ កម្មផលវាទីការតោ។ យេតុយ្យេន ហិ
ឧច្ឆេទវាទី សភាវនិយតិយទិច្ឆាភិទិវេសេសុ អញ្ញាត្រាភិទិវេសោ ហោតិ។ សីយំ
ទស្សនំ បដហតិ វដ្តាភិវតិយា អភាវតោ។ ចារមិយោ បូរេតុំ សក្កោន្តោ
បច្ឆេកពុទ្ធា ហុត្វា, លោកវោហារមត្តេនេវ សោ សម្មាសម្ពុទ្ធា ហុត្វា
បរិនិព្វាយតីតិ យោជនា។ អសក្កោន្តោតិ ពុទ្ធា ហោតុំ អសក្កោន្តោ។
អភិនិហារំ កត្វា អគ្គសាវកាទិការស្ស អភិនិហារំ សម្មាទេត្វា។ សាវកោ
ហុត្វាតិ អគ្គសាវកោ មហាសាវកោ ហុត្វា, តត្ថាបិ តេវិជ្ជោ ធម្មភិញ្ញោ

បដិសម្ពិទ្ធាប្បត្តោ វា សុត្តរិបស្សកោ ឯវ វា ពុទ្ធសាវកោ ហុត្វា បរិនិព្វាយតិ។
សព្វមិទំ ឧច្ឆេទវាទិនោ កល្យាណមិត្តនិស្សយេន សម្មត្តនិយាមោក្ខមនេ
ទិប្បវិរាគតាទស្សនត្ថំ អាគតំ។ តេនាហ “តស្មា” តិអាទិ។

២០២. កញ្ញិយេនេវាតិ អារាជេន។ កញ្ញិយសទិសេន ឧច្ឆេទទស្សនេន។
បូរិតោតិ បរិបុណ្ណជ្ឈាសយោ។ សោតិ បរិព្ពាជកោ។ អប្បហាយាតិ អភិទ្ទិក្ខា។
វិគ្គហោតិ កលហោ ឥទមេវ សច្ចំ, មោយមញ្ញន្តិ អញ្ញមញ្ញំ វិរុទ្ធក្តាហោតិ
កត្វា។ វិវាទន្តិ វិរុទ្ធវាទំ។ វិហាតន្តិ វិរោធិហេតុកំ ចិត្តវិហាតំ។ វិហាសន្តិ
វិគ្គហវិវាទនិមិត្តំ កាយិកំ ចេតសិកញ្ចា កិលមថំ។ អាទិនំ ទិស្វាតិ ឯតាសំ
ទិដ្ឋនំ ឯវុចោ អាទិនេវ, អនិយ្យានិកភាវតាយ បន សម្មតិ អាយតិញ្ចា
មហាទិនេវាតិ ឯវំ អាទិនំ ទិស្វា។

២០៥. “ឯសោហាមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា” តិអាទិនា (ម. និ. ១.២៤១; សំ. និ. ៣.៨)
កាយំ អន្ទេតីតិ កាយន្ទយោ, សោយេវ, តស្ស វា សមូហោ កាយន្ទយតា,
កាយបដិពន្ធា កិលេសោ។ តេនាហ “កាយំ...មេ.... អត្តោ” តិ។

អសម្មិស្សការ្និ អសង្ករតោ វេត្តិតការំ។ តេន តាសំ យថាសកំ បច្ចយានំ
ឧប្បទ្ទិក្ខាវិគមំ ទស្សេតិ។ ឯវញ្ញំ តាសំ កធាចិបិ សង្ករោ នត្ថិ។ តេនាហ
“តត្រាយំ សង្ខេបត្ថោ” តិអាទិ។ សរូបំ អគ្គហេត្វា “អញ្ញា វេទនា” តិ អនិយមេន
វុត្តត្តា តមេវ វិគមំ ទស្សេត្តោ “អនុប្បន្នាវ ហោន្តិ អន្តរហិតា វា” តិ អាហ។
សរូបតោ និយមេត្វា វុច្ឆមានេ កាចិ អនុប្បន្នា វា ហោតិ, កាចិ អន្តរហិតា
វាតិ។ បុណ្ណាវិបុណ្ណការ្និ ទស្សនត្ថន្តិ ខណោ ខណោ ភិដ្ឋមានការ្និ ទស្សនត្ថំ។

នកេនចិ សំវេទតីតិ កេនចិ បុគ្គលេន សទ្ធិំ ទិដ្ឋិរាគវសេន សំកិលិដ្ឋចិត្តោ ន
វេទតិ។ តេនាហ “សស្សតំ គហេត្វា” តិអាទិ។ នវិវេទតីតិ វិរុទ្ធភាវេ ហុត្វា ន

វិវេទនា។ បរិវត្តត្វាតិ ឧប្បន្នំ គហេត្វា ឯកច្ឆសស្សតំ គហេត្វា ឯវំ វុត្តនយេន
តយោបិ វាទា បរិវត្តត្វា យោជេតញ្ច។ តេន វេហារតីតិ តេន លោកវេហារេន
លោកសមញ្ញំ អនតិទាវន្តោ សត្តោ បុរិសោ បុគ្គលោតិអាទិនា វេហារតិ, ន បន
តតោ ពាហិរកាវិយ អភិនិវេសតិ។ តេនាហា “អបរាមសន្តោ”តិ។ កញ្ចី ធម្មន្តិ
រូបាធិសុ ឯកំ ធម្មម្យំ។ បរាមាសគ្គាហេន អគ្គល្អាតោតិ “និច្ច”ន្តិអាទិនា, “ឯតំ
មមា”តិអាទិនា ច ធម្មសភារំ អតិក្កមិត្វា បរតោ អាមសិត្វា គហាលោន
អគ្គល្អាតោ។

កតាវីតិ កតកិច្ចោ។ សោ វទេយ្យាតិ ជីណាសវោ ភិក្ខុ
អហាជ្ឈាវមមជ្ឈាវេសុ សព្វសោ សមុច្ឆិន្ទេសុបិ អហំ វទាមីតិ វទេយ្យ។ តត
អហន្តិ និយកជ្ឈត្តសន្តានេ។ មមន្តិ តស្ស សន្តកក្ខតេ វត្ថុស្មី លោកនិរុទ្ធោ។
សមញ្ញន្តិ តត សុកុសលតាយ លោក សមញ្ញា កុសលោវិទិត្វា។
វេហារមត្តេនាតិ កេវលំ បច្ចេកពុទ្ធា ហុត្វា មហាពោធិទាវមិយោ បូរេតុ
អសក្កោន្តោ សាវកោ ហុត្វា ទេសវេហារមត្តេន ន អប្បហ័នតល្អោវិយ
អន្ធិបុប្ផនោ អភិនិវេសនវសេន។

២០៦. សស្សតាធិស្វតិ សស្សតាភិនិវេសាធិសុ។ តេសំ តេសំ ធម្មានន្តិ
និទ្ធារណោ សាមិវចនំ។ សស្សតំ អភិញ្ញាយាតិ សស្សតទិដ្ឋិ សមុទយតោ
អត្ថផ្គមតោ អស្សាទតោ និស្សរណតោ អភិវិសិដ្ឋាយ បញ្ញាយ បដិវិជ្ឈិត្វា។
បហានន្តិ អច្ឆន្តប្បហានំ សមុប្បន្នំ។ រូបស្ស បហានន្តិ រូបស្ស
តប្បដិពទ្ធសញ្ញោជនប្បហានេន បហានំ។ អនុប្បាទនិរោធន និរុទ្ធហិ
អាសវេហិ អគ្គហេត្វាវ ចិត្តំវិមុច្ចិ។ “អាសវេហិ ចិត្តំវិមុច្ចិ”តិ ឯតុ កិញ្ចិបិ
អគ្គហេត្វា អសេសេត្វា។ សោឡស បញ្ញាតិ មហាបញ្ញាទិកា សោឡស
បញ្ញា។ ចតុវគ្គសមន្នាគតោតិ បុណ្ណាឧបាសថទិវសតា, កេនចិ អនាមន្តិតមេវ

អនេកសតានំយេវ អនេកសហស្សានំ វា ភិក្ខុនំ សន្និបតិភតា, សព្វេសំ
ឯហិភិក្ខុភារេន ឧបសម្បន្នតា, ធម្មភិញ្ញតា ចាតិ។ តេនាហ “តត្រិមាធិ
អង្គានី” តិអាធិ។ យំ បនេត្ថ អត្ថតោ អវិភត្តំ, តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ធីយនឧសុត្តវណ្ណោយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៥. មាគណ្ឌិយសុត្តវណ្ណនា

២០៧. ទេ មាគណ្ឌិយាតិ ទេ មាគណ្ឌិយនាមកា។ ទេវគព្ពសទិសន្តិ ទេវានំ
វសនឡីវកសទិសំ។ ឯតំ វុត្តន្តិ “ការាទ្វាជគោត្តស្ស ព្រាហ្មណស្ស អគ្យាគារេ
តិណាសន្តារកេ” តិ ឯតំ វុត្តំ។ ន កេវលំ តំ ទិវសមេវាតិ យំ ទិវសំ មាគណ្ឌិយោ
បរិញ្ញាជកោ តិណាសន្តារកំ បញ្ញត្តំ, ន កេវលំ តំ ទិវសមេវ ភគវា យេនញ្ញតរោ
វនសណ្ឋោ, តេនុបសន្តមីតិ យោជនា។ កាម្មបចារេតិ កាមសមីបេ។ សញ្ញាណំ
កត្វាតិ សញ្ញាណំ កត្វាវិយ។ ន ហិ ភគវតោ តស្ស សញ្ញាណាករណោ
បយោជនំ អត្ថិ។

សមណសេយ្យានុរូបន្តិ សមណស្ស អនុច្ឆិកា សេយ្យា។ ចាសំសត្តោ ហិ
អយំ រូប-សន្នោ។ តេនាហ “ឥមំ តិណាសន្តារក” តិអាធិ។ អនាគិណ្ឌោតិ
វិលុឡិតោ អយដ្ឋិតោ។ ហត្ថចាទសីសេហិ តត្ថ តត្ថ បហាជេន ន ចលិតោ
អភិន្នោ, អចលិតត្តា ឯវ អភិន្នំ អត្ថរណំ។ បរិច្ឆិន្ទិត្វា បញ្ញត្តោវិយាតិ អយំ
នេកេន ចិត្តការេន ចិន្តិត្វា តុលីកាយ បរិច្ឆិន្ទលេខាយ បរិច្ឆិន្ទិត្វា លិខិតា
ចិត្តកតសេយ្យាវិយ។ ភូនំ វុច្ឆតិ វឡិវតំ, តំ ហន្តិតិ ភូនហុនោ។ តេនាហ
“ហតវឡិនោ” តិ។ តំ បនាយំ ចក្ខាធិសុ សំវរវិធានំ វឡិវហននំ មញ្ញតិ។ តេនាហ
“មរិយាធការកស្សា” តិ។ ព្រូហោតព្ពន្ធិ ឧឡារវិសយូបហារេន វឡេតព្ពំ
បីណោតព្ពំ។ តំ បន អនុភូតានុភវនេន ហោតិ តិ អាហ “អធិជ្ជំ ធឹតត្ថ” តិ។

អនុក្ខតំ បន អបណីតំ ហោតិ តិ វុត្ថំ “ធិដ្ឋសមតិក្កមិតត្ថ”ន្តិ។ សេសវាវេសុបិ
ឯសេវ នយោ។ បរមធិដ្ឋធម្មនិព្វានវាទី កិរេស បរិព្ពាជកោ, តស្មា ឯវំ ធម្ម
ទ្វារេសុ វុត្ថិ បញ្ញាបេតិ។ យស្មា យំ ធន្មម្បិ ចក្ខាធិនំ យថាសកំ វិសយគ្គហណំ
បដិក្ខិបន្តោ លោកស្ស អវុត្ថិ តំ វិនាសមេវ បញ្ញាបេតិ, តស្មា សោ សយម្បិ
វុត្ថិហតោ ហតវុត្ថិតោ។

សំកិលេសតោ អារកត្តា អរិយោ និយ្យានិកធម្មការតោ ញាយោ ធម្មោ។
វុត្ថិលេសស្សបិ អភាវតោ កុសលោ។ តេនាហ “បរិសុទ្ធ ការណធម្ម
អនវុត្ថិ”តិ។ ឧត្តតស្សាតិ ឧច្ចកុលីនតាទិនា ឧឡារស្ស។ មុខេ អារក្ខំ បេត្វាតិ
មុខេន សំយតោ ហុត្វា។ អម្ពជម្ពអាទិនិ គហេត្វាវិយ អប្បយមាណាតិ
អម្ពជម្ពអាទិនិ អញ្ញមញ្ញាវិសទិសានិ វិយ បូរណកថានយេន យំ កិត្តិ
អកថេត្វា។ តេនាហ “មយា កថិតនិយាមេនា”តិ។

២០៨. ជលសមាបត្តិយា វុត្ថិតោតិ ទិវាវិហារតោ វុត្ថិតោតិ អត្តោ។
ទិវាវិហារោបិ ហិ “បដិសល្លាដ”ន្តិ វុត្ថិតិ “រហោគតស្ស បដិសល្លិដស្ស ឯវំ
ចេតសោ បរិវិតក្កោ ឧទទាទី”តិអាទីសុ (ចារា. ១៨)។ ភគវា ហិ
ជលសមាបត្តិតោ វុត្ថិធានុត្តរកាលំ តេសំ កថាសល្លាបំ សុត្វា ទិវាវិហារតោ
វុត្ថិយ តត្ថ គតោ។ សំវេគោ នាម សហោត្ថប្បញ្ញាណំ, តំ និព្វិន្ទនវសេនបិ
ហោតិ, សំវេគនិស្សិតំ សន្ធាយាហ “បីតិសំវេគេន សំវិគ្គោ”តិ។ សោ បន យស្មា
បុរិមាវត្ថាយ ចលនំ ហោតិ ចិត្តស្ស, តស្មា អាហ “ចលិតោ កម្មិតោ”តិ។
តិទិណសោតេន បុរិសេនាតិ ភគវុត្ថំ សន្ធាយាហ។

២០៩. ធម្មទេសនំ អារកិ យថាវិនេយ្យទមនកុសលោ វសនដ្ឋានដ្ឋេនាតិ ឥទំ
អារមិតត្ថការស្ស ការលក្ខណវចនំ។ អារមតិ ឯត្ថាតិ អារាមោ, រូបំ អារាមោ
ឯតស្សាតិ រូចារាមំ, តតោ ឯវ តន្តិន្ទកាវេន រូបេ រតន្តិ រូបរតំ, តេន សម្មោ

ឧប្បត្តិយា រូបេន សមុទិតន្តិ រូបសមុទិតំ, តទេតំ តទភិហាតជវេនកិច្ចំ តត្ថ
អាហេបេត្វា វុត្តំ។ ទន្តន្តិអាទិសុបិ ឯសេវេ នយោ។ ទន្តំ ទមិតំ។ និព្វិសេវេនន្តិ
វិគតវិសុកាយិកំ។ គុត្តន្តិ សតិយា គុត្តំ។ រក្ខិតន្តិ តស្សេវេ វេវេចនំ។ សំវុតន្តិ
អបជិតំ បវេសនិវារណេន។ តេនាហា “បិហិត”ន្តិ។

២៣០. ឧប្បជ្ឈនបរិឡាហន្តិ ឧប្បជ្ឈនកិលេសបរិឡាហំ។ កី វេចនំ វត្ថុតំ
អស្សតិ រូចារម្ពណំ អនុកវិត្វា សមុទយាទិបហានំ បរិគ្គណ្ឌិត្វា បរិនិព្វិន្ទិត្វា
វិវដ្ឋិត្វា យោវិមុត្តោ, តត្ថ កី វុទ្ធិហាតបរិយាយោ អវស្សំ លភតិ នលភតិតិ
បុច្ឆតិ។ បរិព្ពាជកោ តាទិសេ សារពទ្ធវិមុត្តិកេ វុទ្ធិហតោតិ ន វេយ្យាតិ អាហា
“ន កិញ្ចិ, ភោ, គោតមា”តិ។

២៣១. តេតិ តយា, អយមេវេ វា ចាហោ។ វស្សំ វាសោ វស្សំ ឧត្តរបទលោបេន,
វស្សិតុំ អរហតីតិ វស្សិកោ, វស្សកាលេ និវាសានុច្ឆរិកោតិ អត្តោ។

នាតិឧទ្ធា ហោតិ នាតិនិចោតិ គិម្ហិកោវិយ ឧទ្ធា, ហេមន្តិកោវិយ និចោ
ន ហោតិ, អថ ខោ តទុកយវេមជ្ឈលក្ខណតាយ នាតិឧទ្ធា ហោតិ
នាតិនិចោ។ នាតិតទ្ធនីតិ ហេមន្តិកស្ស វិយ ន ឧទ្ធកានិ។ នាតិពហ្វនីតិ
គិម្ហិកស្ស វិយ ន អតិពហ្វនិ។ មិស្សកានេវាតិ ហេមន្តិកគិម្ហិកេសុ
វុត្ថលក្ខណេវាមិស្សកានិ។ ឧណ្ហាបវេសនត្ថាយាតិ និយ្ទហេសុ បុរេភត្តំ
បច្ឆាភត្តញ្ច បតិស្សិយោភាសវេសេន ឧណ្ហាស្ស អព្ពន្ធរបវេសនត្ថាយ។
ភិត្តិនិយ្ទហានិ និហវិយន្តិតិ ទក្ខណបស្សេ ភិត្តិសុ និយ្ទហានិ និហវិត្វា
កវិយន្តិ។ វិបុលជាលានីតិ បុប្ផលនិទ្ទានិ។ ឧទកយន្តានីតិ ឧទកវាហកយន្តានិ។

នីលុប្បលក្ខន្ធកេ កត្វាតិ វិកសិតេហិ នីលុប្បលេហិ ក្ខន្ធកេ នឡិនិកេ
កត្វា។ គន្ធកលលន្តិ គន្ធមិស្សកកក្ខន្ធមំ។ យមកភិត្តិតិ យុកឡភិត្តិ, តស្ស

អន្តរ នាឡិ, យតោ ឧទកំ អភិរុហតិ។ លោហនាឡិ លោហមយយន្តនាឡិ។
ជាលន្ត តម្កលោហមយំ ជាលំ។ ហេដ្ឋាយន្តំ បរិវត្តន្តិតិ ហេដ្ឋាកាកេ
ឧទកយន្តំ គមេន្តិ។ ឧទកជុសិតេ តេមេន្តិវិវណ្ណតា មាហាសីតិ នីលបដំ
និវាសេតិ។ ទិវាកាលេតិ ទិវសវេលាយ។ អជ្ឈត្តំ វុបសន្តចិត្តោវិហារមីតិ
ឯតេន អត្តនោ ជលសមាបត្តិវិហារោ ភគវតា ទស្សិតោតិ អាហា - “តាយ
រតិយា រមមាឆោតិ ឥទំ ចតុត្ថជ្ឈានិកជលសមាបត្តិវតី សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ។

២១២. មហា ច នេសំ បបញ្ចោតិ នេសំ រាជ្ជនំ មហាបបញ្ចោ រាជិទ្ធិវសេន
សត្តនា សម្មត្តិវិសយោ ច, អនុភវិតុំ ន លភន្តិតិ អធិប្បាយោ។ មន្តេ គវេសន្តា
វិចរន្តិ, ន កោគសុខំ។ គណនា នាម អន្តិកគណនា, នវិគណគណនា ន
បណគណនា។ អាវដ្ឋោតិ យថាធិគតេ ទិព្វេ កាមេ បហាយ កាមហេតុ
អាវដ្ឋោ និវត្តោ បរិវត្តិតោ ភវេយ្យ។ ឯវំ មាណសកា កាមាតិ យថា កោចិ
កុសគ្គេន ឧទកំ គហេត្វា មហាសមុទ្ទេ ឧទកំ មិនេយ្យ។ តត្ថ មហាសមុទ្ទេ
ឧទកមេវ មហន្តំវិបុលំ បណ្ឌិតញ្ច, ឯវំ ទិព្វានំ កាមានំ សមីបេ ឧបនិធាយ
មាណសកា កាមា អប្បមត្តកា ឡិវមត្តកា និហីនា, ទិព្វាវ កាមា មហន្តាវិបុលា
ឧឡារា បណ្ឌិតា។ សមធិគយ្ហាតិ សម្មា អធិគមនវសេន និគ្គយ្ហ ទិព្វម្បិ សុខំ
ហីនំ កត្វា តិជ្ជតិ។

២១៣. អាហេត្យហេតុកំ សុខំ អស្ស អត្ថិតិ សុខី, តំ បនស្ស
ហេតុវិគមតោវាតិ អាហា “បឋមំ ទុក្ខិតោ បច្ឆា សុខិតោ”តិ។ សេរី នាម
អត្តាជីនុវត្តិតិ អាហា “សេរី ឯកកោ ភវេយ្យ”តិ។ អត្តនោ វសោ សយំវសោ,
សោ ឯតស្ស អត្ថិតិ សយំវសី។ អដ្ឋារកបល្លំ វិយ កាមវត្ថុបរិឡាហហេតុតោ។
តច្ឆេត្វាតិ យដ្ឋេត្វា, កណ្ណយិត្វាតិ អត្តោ។

២៧៤. យេន កាយោ មធុរកជាតោ ហោតិ, តំ កិរ កុដ្ឋំ ធវីវិនាសេតិ, ចម្ពំ
និទ្ទជាតំវិយ ហោតិ។ តេនេវាហ “ឧបហតកាយប្បសាទោ”តិ។ បច្ចលត្តាតិ
បដិលភិ។ អវិជ្ជាភិក្ខុតតាយ វិរោធិបច្ចយសមាយោគេន បញ្ញាទ្រិយស្ស
ឧបហតត្តា។ អាយតី ទុក្ខដលតាយ ឯតរហិ ច កិលេសទុក្ខពហុលតាយ
កាមាណំ ទុក្ខសម្បស្សតា, តទុក្ខយសំយុត្តេសុ តេសុ ច តំ អសល្លក្ខិត្តា
ឯកន្តសុខាភិទិវេសោវិបរីតសញ្ញាយ, ន កេវលាយ សុខវេទនាយ សុខាតិ
បវត្តសញ្ញា។

២៧៥. តានីតិ កុដ្ឋសរីរេ វណ្ណមុខានិ។ អសុច្ឆន្ទីតិ អសុភានិ។ ទុក្ខន្ទានីតិ
វិស្សកន្ទានិ។ បូតីនីតិ កុណបក្ខតានិ។ ឥនានីតិ ឯតរហិ។ នខេហិ
វិប្បតច្ឆនអគ្គិបរិតាបនេហិ អតិទិប្បិជ្ឈនកាលេ ចាណាកា... បេ... បក្សវន្តិ,
តេន វេទនា តនុកា ហោតិ។ ឯវន្តិវុត្តនយេន វេទនាយ តនុកការតោ។

អាហេត្យភាវេ ធនលាភាទិលាភុប្បត្តិតោ, អសតិ ច អាហេត្យ លាភស្ស
និវត្តកការតោ, ទិដ្ឋធម្មិកាទិសព្ពសម្បត្តិនំ លាភស្ស និមិត្តការតោ ច
អាហេត្យបរមា លាភា។ និព្វានេ សុខុប្បត្តិតោ, អសតិ ច និព្វានាធិគមេ
តាទិសស្ស សុខស្ស អនុបលព្ពនតោ, សព្ពសម្ព័ត្តវិវិត្តតា ច សព្ពសោ ច
សំសារទុក្ខាការតោ, អធិគតេ ច តស្មី សកលវដ្តទុក្ខាការតោ ច និព្វានំ បរមំ
សុខំ។ បុព្វភាគមគ្គានន្តិ កាយានុបស្សនាទិភេទភិដ្ឋានំ អរិយមគ្គស្ស
បុព្វភាគិយានំ មគ្គានំ។ តេសញ្ច អមតតាមិតា នាម តន្តិន្ទតាវសេនេវ
សន្និកិរិយាវសេនាតិ អាហា “បុព្វភាគគមនេនេវ អមតតាមិន”ន្តិ។ អដ្ឋង្គិកោ
អរិយមគ្គោ ខេមោ សព្ពបរិស្សយសមុគ្គាតនេន អនុបទុតត្តា, តំសមដ្ឋីនំ
សព្ពសោ អនុបទុតត្តា តំសមដ្ឋីនំ សព្ពសោ អនុបទុវហេតុតោ ច។ លទ្ធិវសេន
គហិតាតិ សស្សតវាទាធិហិ កេវលំ តេសំ លទ្ធិវសេន តថា គហិតា។

ខេមអមតកាមិនន្តិ ឥមិនា ហិ “ខេមអមតកាមិន”ន្តិ វិភត្តិអលោបេន និទ្ទេសោ,
អត្ថោ បេន វិភត្តិលោបេន ទដ្ឋញ្ញាតិ ទស្សេតិ។

២១៦. អនោមជ្ជតីតិ អនុ អនុ ឌីមជ្ជតិ។ អបរាបរំ ហត្ថំ ហេដ្ឋា ឌីតារេន្តោ
មជ្ជតិ។

២១៧. ធរកន្តិ យនភាវេន វីតំ។ យនមជ្ជភាវេន សុន្ទរំ ហោតីតិ អាហា
“សម្មន្ន”ន្តិ។ សាធូហិ បរមប្ប័ច្ឆសន្តុដ្ឋហិ លាតោ គហិតោតិ សាហុឡិ។
សត្តារចោឡកំ និច្ចកាឡកំ។

២១៨. តត្ថ តត្ថ រុជនជ្ជេន វិពាធនជ្ជេន រោគោវ ភូតោ។
វិបស្សនាញាណោបិ សិខាប្បត្តេន អាហេត្យំ ឯកទេសេន បស្សេតិ, និព្វានញ្ច
វត្ថុបដិបក្ខតោតិ អាហា “វិបស្សនាញាណញ្ចោវ”តិ។

២១៩. អន្តរាតិ បឋមុប្បត្តិ ជរាមរណានំ វេមជ្ឈេ។ ឧបហតោតិ
បិត្តសេម្ពាទិទោសេហិ ទូសិតភាវេន កថិតោ។ បិត្តាទិទោសេ បេន
ភេសជ្ជសេវនាយ និវត្តេន្តោ ឧបហតំ បដិចាកតិកំ ករោន្តោ ចក្ខុនិ ឧប្បាទេតិ
នាម។ វិនដ្ឋានីតិ អនុប្បត្តិធម្មតំ អាបន្នានិ។

២២០. បុព្វេ វុត្តេ សាហុឡិយថីវេ។ វុដ្ឋេ អនុគតចិត្តនាតិ អនមតគ្គ
សំសារវុដ្ឋេ អនាទិនវទស្សិតាយ អនុកាមិចិត្តេន។

២២១. ធម្មស្សាតិ និព្វានស្ស។ អនុធម្មន្តិ អនុរូបំ និយ្យានធម្មំ។ តេនាហា
“អនុច្ឆិកំ បដិបទ”ន្តិ។ បញ្ចក្ខន្ធតិ បញ្ចាទានានក្ខន្ធទស្សេតិ។ “ធីយរត្តំ វត,
កោ”តិអាទិនា ចាឡិយំ វិវដ្តំ ទស្សិតំ។ តេនាហា “ឧទានានិរោធាតិ វិវដ្តំ
ទស្សេន្តោ”តិ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

មាគណ្ឌិយសុត្តន្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្ថា។

៦. សន្ទកសុត្តវណ្ណនា

២២៣. ទេវេន វស្សេន កតោ សោញោ ទេវកតសោញោ។ តេនាហ

“វស្សោ...បេ.... វហនោ”តិ។ គុហាតិ បំសុគុហា ចាសាណគុហា
មិស្សកគុហាតិ តិស្សោ គុហា។ តត្ថ បំសុគុហា ឧទកមុត្តជ្ជានេ អហោសិ
និន្ទជ្ជានំ បន ឧទកេន អជ្ឈោត្តតំ។ ឧមន្តំ កត្វាតិ ហេជ្ជា សុទុគ្គំ កត្វា។
អនមតគ្គិយំ បច្ឆវេក្ខិត្វាតិ “ន ខោ សោ សត្តាវាសោ សុលភវុចោ, យោ ឥមិនា
ជីយេន អនុនា អនាវុជ្ជបុញ្ញោ”តិអាទិនា (ម. និ. ១.១៦០) ឥទេញ តឡាកំ មយា
វុត្ថបុព្វំ ភវិស្សតិ, តម្បី ហំនំ សោ ច អត្តភារោ អបញ្ញត្តិកការំ គតោតិ ឯវំ
អនមតគ្គិយំ បច្ឆវេក្ខិត្វា តាទិសំ ហំនំ គន្ធី វដ្តតិ។ ឥមិនា នយេន
សមុទ្ទបព្ពតទស្សនាទិសុបិ បច្ឆវេក្ខណាវិចិ វេទិតញោ។

ឧត្ថំ នទមាធាយាតិ ឧត្ថំ កត្វា សទ្ធី ករោន្តិយា កាមស្សាទភវស្សាទាទិវត្ថុន្តិ
“អយញ្ច អយញ្ច កាមោ ឥដ្ឋោ កន្តោ មនាចោ, អសុកោ ភវោ ឥដ្ឋោ កន្តោ
មនាចោ, ឯវមយំ លោកោ បិយេហិ បិយតរោ”តិ ឯវំ
កាមស្សាទភវស្សាទលោកស្សាទាទិសដ្ឋាតំ វត្ថុ។ ទុគ្គតិកោ សំសារតោ ច
និយ្យាតិ ឯតេនាតិ និយ្យានំ, សគ្គមគ្គោ មោក្ខមគ្គោ ច, តំ និយ្យានំ អវហតិ,
និយ្យានេ វា និយុត្តាតិ និយ្យានិកា, និយ្យានំ វា ជលំ ឯតិស្សា អត្ថីតិ និយ្យានិកា,
វេទិត្វាតាទិសំកិលេសតោ និយ្យាតិ វា និយ្យានីយា, ព្យា-ការស្ស វស្សត្ថំ យ-
ការស្ស ច ក-ការំ កត្វា និយ្យានិកា, ចេតនាយ សទ្ធិ សម្ពប្បលាទា វេរមណី។
តប្បជិបក្ខតោ អនិយ្យានិកា, តស្សា ភារោ អនិយ្យានិកត្ថំ, តស្មា
អនិយ្យានិកត្តា។ តិវន្នានភូតាតិ តិរោករណភូតា។ គេហស្សិតកថាតិ
កាមបដិសំយុត្តកថា។ កម្មជ្ជានភារេតិ

អនិច្ចតាបដិសំយុត្តចតុស្កកម្មដ្ឋានភាវេ។ សហ អត្ថនាតិ សាត្តកំ,
ហិតបដិសំយុត្តន្តិ អត្ថោ។ វិសិខាតិ យរសន្តិវេសោ, វិសិខាគហណោន ច
តន្តិវាសិនោ គហិតា “តាមោ អាគតោ” តិ អាទីសុ (សារត្ថ. ដ.)

១. អាចរិយបរម្មរកថាវណ្ណានា) វិយ។ តេនេវាហ “សូរាសមត្ថា” តិ “សទ្ធា
បសន្នា” តិ ច។ កុម្មដ្ឋានប្បទេសេន កុម្មទាសិយោ វុត្តាតិ អាហ
“កុម្មទាសិកថាវា” តិ។

២២៨. វេហារោវិយ តេសំ តថា វេហារមត្តំ គហេត្វា វុត្តំ
“ព្រហ្មចរិយវាសេ” តិ។ អកតាតិ សមេន, វិសមេន វា កេនចិ ហេតុនា ន កតា
នវិហិតា។ កតវិជោ ករណាវិជេ នត្តិ ឯតេសន្តិ អកជិវិជោ។ បទទ្ធយេនបិ
លោកេ កេនចិ ហេតុបច្ចយេន នេសំ អនិព្ពត្តតំ ទស្សេតិ។ ឥទ្ធិយាបិ ន
និម្មិតាតិ កស្សចិ ឥទ្ធិមតោ ចេតោវសិប្បត្តស្ស ទេវស្ស, ឥស្សរាទិនោ វា
ឥទ្ធិយាបិ ន និម្មិតា។ អនិម្ហាតាតិ កស្សចិ អនិម្ហាបិតា។ រូបាទិជនកការវុត្តិ
រូបសទ្ធាទិនំ បច្ចយការំ, រូបាទយោបិ បថវិយាទិហិ អប្បជិតទុវុត្តិកាតិ តស្ស
អធិប្បាយោ។ យថា បព្ពតក្ខជាវិយ បិតាតិ ក្ខជដ្ឋា” តិ។ យមិទំ ពិជតោ
អង្ករាទិ ជាយតីតិ វុច្ចតិ, តំ វិជ្ជមានមេវ តតោ និក្ខមតិ នាវិជ្ជមានំ, អញ្ញថា
អញ្ញតោបិ អញ្ញស្ស ឧបលទ្ធិ សិយាតិ អធិប្បាយោ។ ឯវំ បិតាតិ ឯវំ និព្ពិកាវា
បិតា។ ឧភយេនបីតិ អត្ថទ្ធយេនបីតិ វេទន្តិ។ “ក្ខជដ្ឋា ឯសិកដ្ឋាយិដ្ឋិតា” តិ
បទទ្ធយេនបិ។ តេសំ សត្តន្នំ កាយានំ។ បិតត្តាតិ និព្ពិកាវាភាវេន បិតត្តា។ ន
ចលន្តិតិ វិការំ នាបដ្ឋន្តិ។ វិការាភាវតោ ហិ តេសំ សត្តន្នំ កាយានំ
ឯសិកដ្ឋាយិដ្ឋិតតា។ អនិញ្ញនញ្ញ អត្ថតោ បកតិយា អវដ្ឋានមេវាតិ ទស្សេតុំ
“នវិបរិណាមេន្តិ” តិ វុត្តំ។ តថា អវិបរិណាមធម្មត្ថា ឯវ តេ អញ្ញមញ្ញំ ន
ព្យាពាធន្តិ។ សតិ ហិ វិការំ អាចាទេតព្ពតាយ ព្យាពាធកតាបិ សិយា, តថា

អនុគ្គហេតព្ពតាយ អនុគ្គហកតាតិ តទការំ ទស្សេតុំ ចាឡិយំ
“នាល”ន្តិអាទិ វុត្ថំ។

បដិវី វេ កាយេកទេសត្តា បដិវីកាយោ។ ហន្តំ វា យាតេតុំ វា សមត្តោ
នាម នត្ថិ ជីវសត្តមាណំ កាយាណំ និច្ចតាយ និព្វិការការតោ, ឯតេនេវ
នេសមហន្តព្ពតា អយាតេតព្ពតា អត្ថតោ វុត្តាយេវាតិ ទដ្ឋញ្ច។ តថា ហិ វុត្ថំ
“សត្តន្ទត្រូវ កាយាណ”ន្តិអាទិ។ សោតុំ វា សាវេតុំ វា សមត្តោ នាម នត្ថិ បច្ចេកំ
នេសំ សវនេសុ អសមត្តត្តា តទេកទេសាទិសុបិ អសមត្តតំ ទីបេតិ។ យទិ
កោចិ ហន្តា នត្ថិ, កថំ សត្តប្បហារោតិ អាហ “យថា មុគ្គរាសិអាទិសូ”តិអាទិ។
កេវលំ សញ្ញាមត្តមេវ ហោតិ, ហននយាតនាទិ បន បរមត្ថតោ នត្ថេវ
កាយាណំ អវិកោបនីយការតោតិ អធិប្បាយោ។ កេវលំ តក្កមត្ថេន និវត្តកំ
ទិដ្ឋិទីបេតិ ឯតេន យស្មា តក្កិកា និវត្តសតាយ បរិកប្បនស្ស យំ កិញ្ចិ
អត្តនា បរិកប្បិតំ សារតោ មញ្ញមាណ តថេវ អភិនិវិស្ស តក្កទិដ្ឋិគ្គាហំ
គណ្ហាន្តិ, តស្មា ន តេសំ ទិដ្ឋិវត្ថុស្មី វិញ្ញាហិ វិចារណា កត្តញ្ញាតិ ទស្សេតិ។
កេចិ តិ សារសមាសាចរិយា។ បញ្ចិន្ទិយវសេនាតិ បញ្ចវិបិន្ទិយវសេន។ កម្មន្តិ
លទ្ធិ កម្មភាវេន សុចាកដត្តា។ អវដ្ឋកថាតារណាទិកា ធាសដ្ឋិ បដិបទា។
ឯកស្មី កប្បេតិ ឯកស្មី មហាកប្បេ។

បុរិសភូមិយោតិ បធានបុគ្គលេន និទ្ទេសោ, ឥត្ថិនម្យេតា ភូមិយោ ឥច្ឆន្តេវ។
ភិក្ខុ ច បន្ទកោតិអាទិ តេសំ ចាឡិយេវ។ តត្ថ បន្ទកោតិ ភិក្ខុយ
វិចារណាកោតិ វទន្តិ, តេសំ វា បដិបត្តិ បដិបន្ទកោ។ ជិនោតិ ជិណ្ឌោ, ជរាវសេន
និហានធាតុកោតិ វទន្តិ, អត្តនោ វា បដិបត្តិយា បដិបក្ខំ ជិនិត្វា ឋិតោ។ សោ
កិវ តថាភូតោ កស្សបិបិ ធម្មំ ន កថេតិ, តេនាហ “ន កិញ្ចិ អាហា”តិ។
អលាភិន្ត “សោ ន កុម្មិមុខា បដិគ្គណ្ហាតិ”តិអាទិនា (ធិ. និ. ១.៣៩៤) នយេន

វុត្តអលាភហេតុសមាយោគេន អលាភី។ តតោ ឯវ ជីយន្តាទុព្ពលបរេតតាយ
សយនបរាយណំ សមណំ បន្ទក្ខមីតិ វេទិតិ។

អាជីវុត្តិសតានីតិ សត្តានំ អាជីវក្ខតានិ ជីវិការុត្តិសតានិ។
បសុគ្គហណោន ឯឡ កជាតិ គហិតា, មិគគ្គហណោន
វុត្តវយាទិសព្ពមិគជាតិ។ ពហូ នេវាតិ
ចាតុមហារាជិកាទិត្រហ្មកាយិកាទិវសេន នេសំ អន្តរភេទវសេន ពហូ នេវា។
តត្ថ ចាតុមហារាជិកានំ ឯកេន្ទ្រា អន្តរភេទោ “មហាសមយសុត្តន” (ធី. និ.
២.៣៣០ អាទយោ) ធីបេតព្ពោ។ មាណុសាបិ អនន្តាតិ
ធីបទេសកុលវំសាជីវាទិវិភាគវសេន មាណុសាបិ អនន្តភេទា។ បិសាចា ឯវ
បេសាចា, តេ អបរេបេតាទយោ មហន្តា វេទិតព្ពោ។

ធនុន្តទហមន្តាភិកិណ្ឌោ កុឡីវមុចលិន្ទនាមេន វេទិតិ។ គណ្ឌិកាតិ
បព្ពគណ្ឌិកា។ បណ្ឌិតោបិ...បេ.... ឧទ្ធុ ន គច្ឆតិ, កស្មា? សត្តានំ
សំសរណាកាលស្ស និយតការតោ។

អបរិបក្កំ សំសរណានិមិត្តំ សីលាទិនា បរិចាចេតិ នាម សីយំយេវ
វិសុទ្ធិប្បត្តិយា។ បរិបក្កំ ផុស្ស ផុស្ស បត្វា បត្វា បរិបក្កភាវាចាទនេន ព្យន្តិ
ករោតិ នាម។ សុត្តគុឡេតិ សុត្តវន្តិយំ។ និព្ពេហិយមានមេវ បលេតីតិ ឧបមាយ
សត្តានំ សំសារោ អនុក្កមេន ឱយតេវ, ន តស្ស វេទិតិ ទស្សេតិ បរិច្ឆិន្ទបត្តា។

២២៩. និយតិវាទេ បក្ខិបន្តោតិ សព្ពញ្ញតំ បដិជានិត្វាបិ បទេសញ្ញតាយ
អសម្មាយមាណោ តត្ថ អត្ថនោ អញ្ញាណាភិវិយំ បរិហារីតុំ អសក្កោន្តោ ច
“ឯវមេសា និយតី”តិ និយតិវាទេ បក្ខិបន្តោ។

២៣០. ធម្មកថាយ អបស្សយភូតោ អនុស្សវោ ឯតស្ស អត្ថិតិ អនុស្សវី,
តេនេវស្ស អបស្សយវាទំ ធនេវតុំ “អនុស្សវនិស្សិតោ”តិ អាហា។ សវនំ
សច្ចតោតិ យំ កិញ្ចិ អនុស្សវំ, តំ សវនំ សច្ចន្តិ គហេត្វា បិតោ។
បិដកសម្មាសាទិ គន្ថសម្មាទនេន, តាទិសំ គន្ថំ បគុណំ វាចុគ្គតំ កត្វា តំ
និស្សាយ ធម្មំ កថេតិ។ តេនាហ “វគ្គបណ្ណាសកាយា”តិ អាទិ។

២៣២. មន្ទបញ្ញោតិ បរិត្តបញ្ញោ។ មោម្មហោតិ សម្មយ្ហកោ។ “ឯវន្តិបិ មេ
នោ”តិ អាទិនា វិវិដោ នាធម្មកាពោ ខេចោ វាចាយ បរវាទានំ ជីបនំ
វាចាវិក្ខេបោ, តំ វាចាវិក្ខេបំ, ន មរតិ ន បដិដ្ឋតិ យថាវុត្តោ វាទវិក្ខេបោ
ឯតាយាតិ អមរា, តត្ថ បវត្តា ទិដ្ឋិ អមរាវិក្ខេបោ, តំ អមរាវិក្ខេបំ។
អបរិយន្តវិក្ខេបន្តិ “ឯវម្បិ មេ នោ”តិ អាទិនា បុច្ឆិតស្ស អបរិយោសាបនវសេន
វិក្ខេបំ។ ឥតោ ចិតោ ច សន្ធាវតិ ឯកស្មី សភាវេ អនវដ្ឋានតោ។ គាហំ ន
ឧបគច្ឆតិ មិច្ឆាគាហតាយ ឧត្តរវិជានាយ បុរិមបក្ខំ វេបេត្វា គាហំ ន
ឧបគច្ឆតិ។ អមរាសទិសាយ អមរាយ វិក្ខេបោតិ អមរាវិក្ខេបោ។

ឥទំ កុសលន្តិ ឯតុ ឥតិ-សន្នោ បការត្ថោ, ឥមិនា បការេនាតិ អត្ថោ។
អមរាវិក្ខេបិកោ យថា កុសលេ, ឯវំ អញ្ញាស្មី យំ កិញ្ចិ កេនចិ បុច្ឆតំ អត្ថំ
អត្ថនោ អរុច្ឆនតាយ “ឯវន្តិបិ មេ នោ”តិ អាទិនា តត្ថ តត្ថ វិក្ខេបញ្ញោវ
អាបដ្ឋតិ, តស្មា “ឯវន្តិបិ មេ នោ”តិ អាទិ តត្ថ តត្ថ បុច្ឆិតាការបដិសេធនវសេន
វិក្ខេបនាការទស្សនំ។ ននុ ចេត្ត វិក្ខេបវាទិនោ វិក្ខេបបក្ខស្ស អនុជាននំ
វិក្ខេបបក្ខ អវដ្ឋានំ យុត្តន្តិ? ន, តត្ថាបិ តស្ស សម្មុទ្ធស្ស បដិក្ខេបវសេនេវ
វិក្ខេបវាទស្ស បវត្តនតោ។ តេន វុត្ថំ “នោ”តិ។ តថា ហិ សញ្ញាយោ ពេលជ្ជបុត្តោ
រញ្ញោ អជាតសត្តនា សន្តិដ្ឋកំ សាមញ្ញដលំ បុដ្ឋោ បរលោកត្តិកាទីនំ
បដិសេធនមុខេន វិក្ខេបំ ព្យាកាសិ។

ឯត្ថាបា - “ននុ ចាយំ សព្វោបិ អមរាវិក្ខេបិកោ កុសលាទយោ ធម្មេ
 បរលោកត្ថិកាទីនិ ច យថាភូតំ អនវពុជ្ឈមាណោ តត្ថ តត្ថ បញ្ចំ បុដ្ឋោ
 សមាណោ បុច្ឆាយ វិក្ខេបមត្តំ អាបជ្ជតិ, តស្ស កងំ ទិដ្ឋិតតកាវោ។ ន ហិ
 អវត្ថុកាមស្ស វិយ បុច្ឆិតមត្តំ អជានន្តស្ស វិក្ខេបករណាមត្តេន តស្ស
 ទិដ្ឋិតតិកតា យុត្តា”តិ? វុច្ចតេ - ន ហេវ ខោ បុច្ឆាយ វិក្ខេបករណាមត្តេន
 តស្ស ទិដ្ឋិតតិកតា, អថ ខោ មិច្ឆាភិនិវេសវសេន។ សស្សតាភិនិវេសេន
 មិច្ឆាភិនិវិជ្ជាយេវ ហិ បុគ្គលោ មនុស្សតាយ កុសលាទិធម្មេ
 បរលោកត្ថិកាទីនិ ច យាថាវតោ អប្បដិបជ្ឈមាណោ អត្តនា អវិញ្ញាតស្ស
 អត្តស្ស បរំ វិញ្ញាបេតុំ អសក្កុណោយ្យតាយ មុសាវាទកយេន ច វិក្ខេបំ
 អាបជ្ជតិ តិ។ អថ វា បុញ្ញចាចានំ តត្ថិចាកានញ្ច អនវពោធន អសទ្ធិហានេន ច
 តត្ថិសយាយ បុច្ឆាយ វិក្ខេបករណំយេវ សុន្ទរន្តិ ខន្តី វុច្ចី ឧប្បាទេត្វា
 អភិនិវិសន្តស្ស ឧប្បន្នាវិសុំយេវ សា ឯកា ទិដ្ឋិ សត្តភន្តទិដ្ឋិវិយាតិ ទដ្ឋញ្ច,
 ឥន្ទ្រិយពទ្ធតោ ច តតិយដ្ឋានកាវេ ទស្សិតោ។

២៣៤. សន្និធិការកំ កាមេតិ ឯត្ថ អនិច្ឆ័យពទ្ធានិ អធិប្បេតានីតិ
 តិលតណ្ហាលាទិគ្គហណំ, តស្ស លោកស្ស អប្បសាទបរិហារត្តំ កធានិ
 តណ្ហាលនាឡិអាទិសង្កហណាករណំ សឆ្វាយ វុត្តំ “តិលតណ្ហាលាទយោ
 បញ្ញាយន្តី”តិ។

២៣៥. អាជីវកា មតា នាមាតិ ឥមេ អាជីវកា សព្វសោ
 សម្មាបដិបត្តិវហិតា មិច្ឆា ឯវ ច បដិបជ្ឈមាណោ អធិសីលសង្ខាតស្ស
 សីលជីវិតស្ស អភាវេន មតា នាម។ បុត្តមតាតិ មតបុត្តា។ សមណោ គោតមេ
 ព្រហ្មចរិយវាសោ អត្ថីតិ សមណំ ឯវ គោតមំ បរិសុទ្ធា សុបរិបុណ្ណោ
 តក្ករស្ស សម្មា ទុក្ខក្ខយាវហោ ព្រហ្មចរិយវាសោ អត្ថី។ ឯតេនេត្ថ

ធម្មសុធម្មតាទិដ្ឋិបទេន ពុទ្ធសុពុទ្ធតញ្ច ទីបេតិ, អញ្ញត្ថ នត្ថិតិ ឥមិនា
ពាហិរកេសុ តស្ស អភារំ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

សន្តកសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៧. មហាសកុលុទាយសុត្តវណ្ណនា

២៣៧. អភិញ្ញាតាតិ ឯទិសោ ឯទិសោ ចាតិ អភិលក្ខណាវសេន ញាតា។
អប្បសទ្ធស្ស វិជិតោ, អប្បសទ្ធតាយ មន្តកាលីតាយ វិជិតោតិ ច
អប្បសទ្ធិវិជិតោតិ វុច្ចមានេ អញ្ញេន វិជិតភារោ ទីបិសោ ហោតិ, ភគវា បន
សយម្ពញ្ញាលោន សយមេវ វិជិតោ។ តស្មា ចាឡិយំ “អប្បសទ្ធិវិជិតោ”តិ ន
វុត្ថំ។ តេនាហ “ន ហិ ភគវា អញ្ញេន វិជិតោ”តិ។

២៣៨. ហិយ្យោទិវសំ ឧបាទាយ តតោ អាសន្នានិ កតិបយានិ ទិវសានិ
បុរិមានិ នាម ហោតិ, បុរិមានីតិ ច បុព្វកានិ, អតីតានីតិ អត្ថោ។ តតោ បរន្តិ
យថា វុត្ថអតីតទិវសតោ អនន្តំ បរំ បុរិមតរំ អតិសយេន បុរិមត្តា។ ឥតិ
ឥមេសុ ធូសុ បរត្ថិតោ យថាក្កមំ បុរិមបុរិមតរភារោ, ឯវំ សន្តេបិ យទេត្ថ
“បុរិមតរ”ន្តិ វុត្ថំ, តតោ បតុតិ យំ យំ ឡិវ, តំ តំ បរំ, យំ យំ បរំ, តំ តំ “បុរិមតរ”ន្តិ
វុត្ថំ ហោតិ។ កុត្វហលយុត្តា សាលា កុត្វហលសាលា យថា “អាជញ្ញារថា”តិ។
ឥមេ ធស្សនាទយោ។

អយថាភូតគុណោហីតិ អយថាភូតំ មិច្ឆាទីបិតអត្ថមត្តេនេវ
ឧគ្យាសិតគុណោហិ សមុគ្គតោ ឃោសិតោ។ តរន្តិ អតិក្កមន្តិ ឯតេនាតិ តិវុត្ថំ,
អត្ថមត្តោ។ ទិដ្ឋិតតិកមត្តោ បន អយថាភូតោបិ តេសំ តថាវិតរណំ
ឧបាទាយ តិវុត្តន្តិ វេហរិយតីតិ តំ ករោន្តា តិវុត្តករា។ ឱសរតីតិ បរិសតិ។

២៣៩. សហិតន្តិ បុព្វាបរាវុទ្ធាំ ន កិញ្ចិ ជាតន្តិ
បដិញ្ញាទោសហេតុទោសឧទាហរណទោសទុដ្ឋទោសតាយ ន កិញ្ចិ ជាតំ។
តេនាហ “អាហេបិតោ តេ វាទោ” តិ។ វុទ្ធន្តិ តេន បរិភាសន្តិ តិ វាទោ ទោសោ។
សភាវក្កោសេនាតិ សភាវតោ បវត្តកោដ្ឋាសេន។

២៤០. បីឡេយ្យាតិ មធុកណ្ណេន សហ ភាជនេ បីឡេត្វា ទទេយ្យ។
សព្វាប្បាចារិហិ សម្មយោដេត្វាតិ សហធម្មិកេហិ វិហេវនបយោគំ កត្វា,
តេនាហ “វិវាទំ កត្វា” តិ។

២៤១. ឥតវីតវេនាតិ បណ្ឌិតតោ ឥតវេន។ តេនាហ
“លាមកលាមកេនា” តិ។

២៤២. ភត្តកោសកេនាតិ កោសកកត្តេន, ខុទ្ទកសរាភត្តកេនាតិ
អត្តោ។ ពេលុវមត្តភត្តាហារាតិ ពិល្លបមាណភត្តកោជនា។ ឱដ្ឋវដ្តិយាតិ
មុខវដ្តិយា។ សព្វាការេនេវាតិ សព្វប្បការេនេវ។ អនប្បាហារោតិ ន វត្តព្ពោ
កទាចិ អប្បាហារោតិ កត្វា។ តត្ថ អតិវិយ អញ្ញេហិ អវិសយ្ហំ អប្បាហារតំ
ភគវតោ ទស្សតុ “បធានភូមិយ” ត្ថិអាទិ វុត្តំ។ មយាតិ និស្សក្កវចនំ។
វិសេសតរាតិ តេន ធម្មេន វិសេសវន្តតរា។

វតសមាទានវសេនេវ បំសុក្ខលំ ជារន្តិ តិ បំសុក្ខលិកាតិ អាហា -
“សមាទិន្ទបំសុក្ខលិកត្តា” តិ, សទ្ធត្ថោ បន “វិសុទ្ធិមគ្គ” (វិសុទ្ធិ. ១.២២)
វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។ បិណ្ឌាចាតិកា សបទានចារិទោតិអាទីសុបិ ឯសេវ
នយោ។ តត្ថ តត្ថ សត្តេន ជិន្និតត្តា សត្តល្វទានិ។ យំ យំ សប្បាយំ, តស្សេវ
គហណំ ឧច្ឆិនន្តិ អាហា “ឧច្ឆិនិត្វា... បេ... ជីវជ្ជានមេវ គហេត្វា” តិ។
អលាតុលោមសានីតិ អលាតុលោមាទិវិយ សុខុមតរាទិ ជីវវសុត្តស្វនិ ឯតេសំ

សន្តិភី អលាពុលោមសាធិ។ ចាតិតសាលាបំសុក្ខលន្តិ កឡើវេនេ សន្តិ
ធម្មិតសាលាមយំ បំសុក្ខលំ, យំ តុម្ហមត្តេ បុណ្យវេ ឌីធុនិក្ខា សត្តា គណ្ហិ។

“យថាបិ ភមរោ បុប្ផ”ន្តិអាទិនា (ធម. ប. ៤៩) វុត្តំ មគ្គករភិក្ខាចារវតំ
“បិណ្ឌិយាលោបភោជនំ និស្សាយ បព្ពដ្ឋា”តិ (មហាវ. ៧៣, ១២៨) វេចនតោ
ភិក្ខុនំ បកតិក្ខតំ វតន្តិ វុត្តំ “ឧញ្ញាសកេ វតេ វតា”តិ។ វត-សន្តោ ចេត្ត
បកតិវតសម្ពាតំ សកវតំ វេទតិ។ តេនាហ “ឧញ្ញាចរិយសម្ពាតេ ភិក្ខុនំ
បកតិវតេ”តិ។ ឧច្ឆនិចយវន្ទាវដ្ឋាយិនោតិ មហន្តុឧទ្ធកកេហានំ
ពហិវន្ទាវកោដ្ឋកដ្ឋាយិនោ។ កតាវមិស្សកំ ភត្តំ សំហរិត្វាតិ
កណាជកមិស្សកំ ភត្តំ សម្មិណ្ឌិត្វា។ ឧម្មារតោ បដ្ឋាយាតិ យុម្មារតោ
បដ្ឋាយ។

ចីវរាណុគ្គហត្ថន្តិ ចីវរាណុក្ខណាត្ថំ។ ឯត្ថ ច យស្មា ពុទ្ធា នាម សនេវកេ
លោកេ អនុត្តរំ បុញ្ញក្ខេត្តំ, សា ចស្ស បុញ្ញក្ខេត្តតា បរមុក្កសគតា, តស្មា
សត្តានំ តាធិសំ ឧបការំ អាចិក្ខិត្វា តេ ច អនុគ្គណ្ឌា គហបតិចីវរំ សាធិយន្តិ,
ចតុបច្ចយសន្តោសេ បន នេ បរមុក្កសគតា ឯវាតិ ធន្តំ។

២២២. សប្បច្ចយន្តិ សហេតុកំ សការណំ ហុត្វា ធម្មំ ទេសេតីតិ អយមេត្ត
អត្ថោ។ ចោធកោ បន អធិប្បាយំ អជានន្តោ “កី បនា”តិអាទិមាហ។ ឥតរោ
“នោ ន ទេសេតី”តិអាទិនា អធិប្បាយំ វិវតិ។ និទានន្តិ ចេត្ត ញាបកំ
ឧប្បត្តិការណំ អធិប្បេតំ, តញ្ច តស្ស តស្ស អនុប្បត្តិយុត្តស្ស អត្តស្ស
បដិបក្ខហរណតោ “សប្បាជិហារិយ”ន្តិ វុច្ឆតីតិ អាហ “បុរិមស្សេវេតំ
វេវេចន”ន្តិ។ រាគាធិនំ វា បដិហរណំ បដិហារិយំ, តទេវ ចាជិហារិយំ, សហ
ចាជិហារិយេនាតិ សប្បាជិហារិយំ។ រាគាធិបដិសេធវេសេនេវ ហិ សត្តា ធម្មំ
ទេសេតិ។

២៤៥. តស្ស តស្ស បញ្ញាស្សាតិ យំ យំ បញ្ញំ បរោ អភិសង្ករិក្ខា ភក្កវន្តំ
ឧបសង្កមិក្ខា បុច្ឆតិ, តស្ស តស្ស បញ្ញាស្ស។ ឧបរិ អាគមនវាទបដិវិស្សជ្ឈនេ
កតេ តតោ ឧបរិ អាគមនកំ វាទមគ្គំ។ វិសេសេត្វា វនន្តោតិ វត្ថុតិ, “កោ
តោតម, វត្ថុមរហតិ” តិ អត្ថនោ វាទភេទនត្ថំ អាហតំ ការណំ អត្ថនោ
មារណត្ថំ អាវុដំ និទស្សន្តោ វិយ វិសេសេត្វា វនន្តោ បហារកេន វេទនេន។
អន្តរន្តរេតិ មយា វុច្ឆមានកថាបពន្ធស្ស អន្តរន្តរេ។ ទទេយ្យ វនេយ្យ។ ឯវេបេសុ
ហ្មានេស្វតិ បរវាទិហិ សទ្ធិ វាទបដិវាទជ្ឈានេសុ។ តេ និគ្គហេតុំ មយា ទេសិតំ
សុត្តបទំ អានេត្វា មមយេវ អនុសាសនី ឱវាទំ បច្ឆាសីសន្តិ។

២៤៦. សម្មាទេមីតិ មនោរមំ សម្មាទេមិ។ បរិបូរេមីតិ អន្លាសយំ
បរិបូរេមិ។ អធិសីលេតិ អធិកេ ឧត្តមសីលេ។ សាវកសីលតោ ច
បច្ចេកពុទ្ធសីលតោ ច ពុទ្ធានំ សីលំ អធិកំ ឧក្កដ្ឋំ បរមុក្កសតោ
អនញ្ញាសាធារណភាវតោ។ តេនាហ “ពុទ្ធសីលំ នាម កថិត” ត្ថិ។
ហ្មានុប្បត្តិកបញ្ញាតិ តត្ថ តត្ថ ហ្មានសោ ឧប្បន្នបញ្ញា។ តេនាហ “តត្ថា” តិអាទិ។
អវសេសា បញ្ញាតិ ឥធម ចាឡិយំ អាគតា អនាគតា ច
យថាវុត្តញ្ញាណទ្វយវិនិមុត្តា បញ្ញា។

២៤៧. វិសេសាធិគមានន្តិ សតិបដ្ឋានាទីនំ អធិគន្ធព្វិវិសេសានំ។ អភិញ្ញា
នាម ធម អភិញ្ញា, តាសុ ឧក្កដ្ឋនិទ្ទេសេន ធម្មភិញ្ញារហតោវ អគ្គមគ្គបញ្ញា ឥធម
អភិញ្ញាតិ អធិប្បតា, តស្ស វេសានំ បរិយោសានំ ចារមី បរមុក្កសាតិ
អវកំសាតិ ច អគ្គដលំ វុច្ឆតិ តិ អាហ “អភិញ្ញា... បេ... អរហត្ថំ បត្តា” តិ។

ឧបាយបដានេតិ អរិយដលាធិគមនស្ស ឧបាយភូតេ បដានេ។
“អនុប្បន្នចាបកានុប្បន្នាទិអត្ថា” តិ គហិតា តថេវ ហោន្តិ, តំ អត្ថំ
សាដេន្តិយេវាតិ ឯតស្ស អត្ថស្ស ទីបកោ សម្មា-សន្នាតិ យថាអធិប្បតត្ថស្ស

អនុប្បន្នចាបកានុប្បន្ននាធិនោ ឧបាយក្ខតេ, បដានឧបាយក្ខតេតិ អត្ថោ។
សម្មា-សន្នស្ស វា យោនិសោ អត្ថធិបកតំ សន្ធាយ “យោនិសោ បដានេ” តិ វុត្ថំ។
ធន្នំ ជនេតីតិ កត្តកម្មតាកុសលធន្នំ ឧប្បន្នេតិ បវត្តេតិ វា។ វាយមតីតិ
បយោគបរក្កមំ ករោតិ។ វិវិយំ អារកតីតិ កាយិ កចេតសិកវិវិយំ ករោតិ។
ចិត្តំ ឧក្ខិបតីតិ តេនេវ សហជាតវិវិយេន កោសជ្ជបក្ខតោ ចិត្តំ ឧក្ខិបតិ។
បទហតីតិ សម្មប្បដានក្ខតំ វិវិយំ បវត្តេតិ។ បដិចាជិយា បនេតានិ ចត្តាវ
បទានិ អាសេវនាការនាពហុលីកម្មសាតច្ចកិរិយាហិ យោជេតញ្ចានិ។
“បទហតី” តិ វា ឥមិនា អាសេវនាធិហិ សន្និ សិខាបត្តំ ឧស្សោឡិវិវិយំ
យោជេតញ្ចំ។ វុឡិយា បរិបូរណត្ថន្តិ យាវតា ភាវនាចារិប្បិយា បរិបូរណត្ថំ។
យា បិទីតិ យា កុសលានំ ធម្មានំ បដិបក្ខិកមេន អវជ្ជិតិ។ សោ អសម្មោសោតិ
សោ អវិនាសោ។ យំ វេបុល្លន្តិ យោ សព្វសោ វិបុលភារោ មហន្តតា។
ភាវនាចារិប្បិទីតិ ភាវនាយ បរិបូរិតា។ អត្ថោតិបិ វេទិតញ្ចំ បុរិមបច្ឆិមបទានំ
សមាទត្តភាវតោ។

បុព្វភាគបដិបទា កថិតាតំ តិវិសេសាធិកមស្ស បដិបទាវិភាវនាយ
អារទ្ធត្តា។ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បន្ននេន អនត្តាវហតា នាម នត្ថិតិ វុត្ថំ -
“ឧប្បន្នមាណ” តិ វេចនំ ឧប្បន្នានំ វាសន្តរភាវេន គហិតត្តា។ តថា កុសលានំ
ធម្មានំ ឧប្បន្ននេនាតិ វុត្ថំ - អនុប្បន្នមាណតិ វេចនំ ឧប្បន្នានំ វាសន្តរភាវេន
គហិតត្តា។ និរុដ្ឋមាណតិ បដិបក្ខសមាយោគេន វិនស្សមាណ, ន
ខណនិរោធសេន និរុដ្ឋមាណ។

លោកាធយោ វេទិតញ្ចា, យេ អារទ្ធិបស្សកានំ ឧប្បន្ននាហា។ សកី
ឧប្បន្និត្វាតិ សភាវកជនមត្តមេតំ។ ឯកវារមេវ ហិ មគ្គោ ឧប្បន្និតិ។
និរុដ្ឋមាណតិ សរសេនេវ និរុដ្ឋមាណ។ ន ហិ តស្ស បដិបក្ខសមាយោគោ

នាម អត្ថិ។ ជលស្សាតិ អនន្តរកាលេវ ឧប្បជ្ឈនកជលស្ស។ បច្ចុយំ ទត្វាវ
និរុជ្ឈតីតិ ឥមិនា មគ្គោ សម្មាសម្ពាទិ អាយតិញ្ច ឯកន្តេនេវ អត្តាវហោតិ ទស្សេតិ។
បុរិមស្មិម្បីតិ “អនុប្បន្នា មេ កុសលា ធម្មា អនុប្បន្នមាណា អនត្តាយ
សំវត្ថុយ្យ”ន្តិ ឯតស្មី តតិយវារេបិ។ “សមថិបស្សនា គហោតញ្ច”តិ វុត្ថំ
អជ្ឈកថាយំ, តំ បន មគ្គស្ស អនុប្បន្នតាយ សញ្ញាវតោ, អនុប្បន្នមាណេ ច តស្មី
វជ្ជានត្ថសញ្ញាវតោតិ មគ្គស្សបិ សាធារណភាវតោ នយុត្តន្តិ បដិក្ខិបតិ។ យទិ
សមថិបស្សនានម្បិ អនុប្បន្តិ អនត្តាវហា, មគ្គស្ស អនុប្បន្តិយា វុត្ថព្វំ នត្ថិតិ។

មហន្តំ, ការវំហោតិ, តស្មា “សង្ឃការវេន យថាវុចិ វុទ្ធិតុំ នលភាមី”តិ
សង្ឃេន សហ ននិក្ខមិ។ ឯត្ថកំ ធាតុនំ និធានំ នាម អញ្ញាត្រ នត្ថិ,
មហាធាតុនិធានតោ ហិ នីហិវិទ្យា កតិបយា ធាតុយោ តត្ថ តត្ថ ចេតិយេ
ឧបនីតា, ឥធម បន រាមកាមច្ចបេ វិនដ្ឋេ នាគកវនំ បរិជ្ជា ទោណមត្តា ធាតុយោ
ឧបនីតា។ អតិមន្ទានិ នោតិ ននុ អតិវិយ មន្ទានិ។

សំវិទ្ធិត្វាតិ “កថញ្ចី នាម មាទិសោ ព្យៀទិសំ អនត្ថំ ចាបុណិស្សតី”តិ សំវេកំ
ជនេត្វា។ ព្យៀទិសំ នាម មាទិសំ អារព្ភ វុត្ថព្វន្តិ កី វទតីតិ តំ វចនំ អនាទិយន្តោ។

សន្តសមាបត្តិតោ អញ្ចំ សន្តម្ពនការណំ ពលវំ នត្ថិតិ តតោ បរិហិនោ
សម្មាបដិបត្តិយំ បតិជ្ជា កថំ ភវិស្សតីតិ អាហ “សន្តាយ...បេ.... ន
សក្កោតី”តិ។ ន ហិ មហារដ្ឋយា ជិន្នាយ សុត្តតន្ត្រី សន្តម្ពេតុំ សក្កោតីតិ។
សមថេ ទស្សេត្វា តេន សមាទគតិកា ឥមស្មី វិសយេ វិបស្សនាបីតិ ឥមិនា
អធិប្បាយេនាហ “ឯវំ ឧប្បន្នា សមថិបស្សនា...បេ.... សំវត្ថុន្តិ”តិ។

កាសាវន្តិ កាសាវវត្ថំ។ កច្ចំ បីឡេត្វា និវត្តន្តិ បច្ឆិមំ ឡិវដ្តិកំ បីឡេន្តោវិយ
ទន្ធិំ កត្វា និវត្តំ អន្តសំស្សតិ យោជនា។

វុត្តនយេនាតិ (អ. និ. ដ៏. ១.១.៣៩៤) “កាមា នាមេតេ អនិច្ចា ទុក្ខា
 វិបរិណាមធម្មា” តិ អាទិនា វុត្តកាមកិលេសកាមេសុ
 អាទិនវទស្សនបុព្វកនេក្ខម្មបដិបត្តិយា ធន្តរាគំ វិក្ខម្ពយតោ សមុច្ឆិន្ទន្តស្ស ច
 “អនុប្បន្នោ ច កាមាសវោ ន ឧប្បន្នតិ” តិ អាទិនា ហេដ្ឋា
 សញ្ញាសវសុត្តវណ្ណនាទីសុ (ម. និ. ១.១៥ អាទយោ; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១៥ អាទយោ)
 វុត្តនយេន។ អារម្មណាសំ អនុកវិច្ចា និរុទ្ធវិចាគោតិ តទារម្មណាមាហ។
 អនុកវិច្ចា កវិច្ចា ច វិគតំ ភូតវិគតំ។ អនុភូតភូតា ហិ ភូតតាសាមញ្ញេន ភូត-
 សន្នេន វុត្តា។ សាមញ្ញមេវ ហិ ឧបសគ្គេន វិសេសីយតីតិ។ អនុភូតសន្នេន ច
 កម្មវចនិច្ឆាយ អភាវតោ អនុកវកវាចកោ ធន្នញ្ញោ។ វិចាគោ អារម្មណ
 ឧប្បន្និច្ចា និរុទ្ធវា ភូតាវិគតោតិ វុត្តព្ពតំ អរហតិ, វិកប្បតាហវសេន រាគាទីហិ
 តត្ថិបក្ខេហិ ច អកុសលំ កុសលញ្ច កម្មំ អារម្មណាសំ អនុកវិច្ចា វិគតន្តិ
 វុត្តព្ពតំ អរហតិ។ យថាវុត្តោ បនវិចាគោ កេវលំ
 អារម្មណាសានុកវនវសេនេវ បវត្តតីតិ អនុកវិច្ចា វិគតត្តា និប្បវិយាយេនេវ
 វុត្តោ, តស្ស ច តថា វុត្តត្តា កម្មំ កវិច្ចា វិគតបវិយាយេន, យំ “ឧប្បន្នានំ
 អកុសលានំ ធម្មានំ បហាឆាយ, ឧប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឋិតិយា” តិ ឯត្ថ
 “ឧប្បន្ន” ត្ថិ គហេត្វា តំសទិសានំ បហានំ, វុទ្ធិ ច វុត្តា។ វិបច្ឆិតុំ
 ឌីកាសករណាវសេន ឧប្បតិទំ អតីតកម្មញ្ច តតោ ឧប្បន្និតុំ អារទ្វោ
 អនាគតោវិចាគោ ច “ឌីកាសកតុប្បន្នោ” តិ វុត្តោ។ យំ ឧប្បន្នសន្នេន វិនាបិ
 វិញ្ញាយមាទំ ឧប្បន្នំ សន្ធាយ “នាហំ, ភិក្ខុវេ, សញ្ញេតនិកាន” ត្ថិ អាទិ (អ. និ.
 ១០.២១៧, ២១៩) វុត្តំ។

តេស្វតិ វិបស្សនាយ ភូមិភូតេសុ ខន្ទេសុ។ អនុសយិតកិលេសាតិ
 អនុសយវសេន បវត្តា អប្បហិណា មគ្គេន បហាតញ្ញា កិលេសា អធិប្បេតា។
 តេនាហ “អតីតា... បេ... ន វុត្តញ្ញា” តិ។ តេសញ្ញា អម្ពរុក្ខោបមាយ វុត្តមាណាទិតា

ន វត្តព្រា មគ្គន បហាតព្ពានំ តាទិសស្ស វិភាគស្ស អនុប្បជ្ឈនតោ។
អប្បហិណាវ ហោន្តិតិ ឥមិនា អប្បហិណជ្ឈន អនុសយន្នេតិ ទស្សេតិ។ ឥទំ
ភូមិលទ្ធិប្បន្នំ នាមាទិ ឥទំ តេសុ ខន្ធសុ ឧប្បត្តិវហកិលេសជាតំ តាយ ឯវ
ឧប្បត្តិវហតាយ ភូមិលទ្ធិប្បន្នំ នាម, តេភូមកភូមិលទ្ធា នាម ហោតិទិ អន្តោ។
តាសុ តាសុ ភូមិស្វតិ មនុស្សនេវាទិអត្តភាវសន្និទេសុ ឧបាទានក្ខន្ធសុ។
តស្មី តស្មី សន្តានេ អនុប្បត្តិអនាថាទិតតាយ អសមុគ្គាទិតតា។ ឯត្ថ ច
លទ្ធិភូមិកំ ភូមិលទ្ធិប្បន្នំ វុត្តំ អគ្គិអាហិតោវិយ។

ឱកាសកតុប្បន្ន-សន្ថេបិ ច ឱកាសោ កតោ ឯតេនាទិ ឱកាសោ កតោ
ឯតស្សាទិ ច អត្តទ្វយេបិ កត-សន្ធិស្ស បរិនិចាតោ ទដ្ឋព្ពា។ អាហាតទីវរុក្ខោ
វិយ និមិត្តក្តាហាវសេន អធិគ្គហិតំ អារម្មណំ, អនាហាតទីវរុក្ខោវិយ
អវិក្ខម្ហិតតាយ អន្តោគដកិលេសំ អារម្មណំ។
និមិត្តក្តាហាកាវិក្ខម្ហិតកិលេសា វា បុគ្គលា អាហាតាណាហាតទីវរុក្ខសទិសា។
បុរិមនយេនេវាទិ អវិក្ខម្ហិតុប្បន្នេវិយ “ឥមស្មី នាម ហ្វានេ ទុប្បជ្ឈិស្សន្តិតិ ន
វត្តព្ពា។ កស្មា? អសមុគ្គាទិតតត្ថា”ទិ យោដេត្វាវិត្ថាវេតព្ពំ។

វុត្តំ បដិសម្ពិទាមគ្គេ។ តត្ថ ច មគ្គន បហិណកិលេសានមេវ តិទា នវត្តព្ពតំ
អថាកដំ សុថាកដំ កាតុំ អជាតជលរុក្ខោ ឧបមាភាវេន អាគតោ។
អតីតាទីនំ អប្បហិណតា ទស្សនត្ថម្បិ “ជាតជលរុក្ខន ទីបេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ
យថា អច្ឆិន្នេ រុក្ខេ និព្ពត្តាវហានិ ជលានិ ជិន្នេ អនុប្បជ្ឈមាណនិ ន កទាចិ
សសភាវានិ អហេសុំ ហោន្តិភវិស្សន្តិ ចាទិ តាទិ អតីតាទិភាវេន ន វត្តព្ពានិ,
ឯវំ មគ្គន បហិណកិលេសា ច ទដ្ឋព្ពា។ យថា ឆេនេ អសតិ ជលានិ ឧប្បជ្ឈិស្សន្តិ,
សតិ ច ទុប្បជ្ឈិស្សន្តិតិ ឆេនស្ស សាត្តកតា, ឯវំ មគ្គភាវនាយ ច សាត្តកតា
យោដេតព្ពា។

តេបី បដហតិយេវ កិលេសប្បហានេនេវ តេសម្ប
អនុប្បត្តិធម្មតាចានតោ។ អភិសន្ធាវិញ្ញាណស្សាតិ បដិសន្ធិវិញ្ញាណស្ស។
ឧបាទិន្នអនុបាទិន្នតោតិ ឧបាទិន្នខន្ធតោ ចេវ កិលេសតោ ច។ ឧបបត្តិវសេន
វុជ្ជានំ ទស្សេតុមាហា - “ភវវសេន បនា” តិអាទិ។ យេ សោតាបន្នស្ស សត្ត ភវា
អប្បហីនា, តតោ បញ្ចា បេត្វា ឥតវេ ទេ “សុគតិភវេកេនេសា” តិ អធិប្បតា។
សុគតិកាមភវតោតិ សុគតិភវេកេនេសត្វកាមភវតោ។ អរហត្តមគ្គោ
រូបារូបភវតោ វុជ្ជាតិ ឧទ្ធម្ភាគិយសំយោជនសមុគ្គាតភាវតោ។ យទិ
អរហត្តមគ្គោ ឯវ អរិយមគ្គោ សិយា, សោ ឯវ សព្វកិលេសេ បដហោយ្យ,
សព្វភវេហិមិ វុជ្ជហោយ្យ។ យស្មា បន ឱធិសោវ កិលេសា បហីយន្តិ, តស្មា
ហោជ្ជិមហោជ្ជិមមគ្គហិ បហីនាវសេសេ កិលេសេ សោ បដហតិ, ឥតិ ឥមំ
សាមត្តិយំ សន្ធាយ “សព្វភវេហិ វុជ្ជាតិយេវាតិបិ វទន្តិ” តិ វុត្ថំ។ តថា ហិ សោ
ឯវ “វជ្ជិបមោ” តិ វុត្តោ។

ហោតុ តាវ វុត្តនយេន អនុប្បន្នានំ អកុសលានំ អនុប្បាធាយ, ឧប្បន្នានំ
ឧប្បន្នសទិសានំ បហានាយ អនុប្បត្តិធម្មតាចានាយ មគ្គភាវនា, អថ
មគ្គកូលោ កមំ អនុប្បន្នានំ កុសលានំ ឧប្បាធាយ ឧប្បន្នានញ្ចា វិចិត្តិយា ភាវនា
ហោតិ ឯកចិត្តកូលិកត្តា តស្សាតិ ចោទេតិ, ឥតវេ “មគ្គប្បវត្តិយាយេវា” តិ
បរិហារមាហា។ មគ្គោ ហិ កាមព្យោកចិត្តកូលិកោ, តថាវចោ បនស្ស
បវត្តិវសេសោ, យំ អនុប្បន្នា កុសលា ធម្មា សាតិសយំ ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឧប្បន្នា ច
សវិសេសំ ចារិប្បវី ចាបុណ្ណិ។ តេនាហា “មគ្គោ ហិ” តិអាទិ។ កិញ្ចាបិ
អរិយមគ្គោ វត្តមានកូលោ អនុប្បន្នោ នាម ន ហោតិ, អនុប្បន្នបុព្វតំ
ឧបាធាយ ឧបចារវសេន តថា វុច្ឆតីតិ ទស្សេតុំ “អនាគតបុព្វំ ហិ” តិអាទិ វុត្ថំ។
អយមេវាតិ អយំ មគ្គស្ស យថាបច្ចយបវត្តិ ឯវ វិចិត្តិ នាមាតិ, មគ្គសមដ្ឋី
បុគ្គលោ មគ្គម្បិ ភាវេន្តោ ឯវ តស្ស វិចិត្តិយា ភាវេតីតិ វុត្ថំ វុត្តិ។

ឧបសម្ពមាណំ គច្ឆតីតិ វិក្ខម្ពនវសេន សមុប្បនវសេន កិលេសេ ឧបសមេន្តំ
វត្តតិ។ បុព្វភាគិន្ទ្រិយានិ ឯវ វា អធិប្បតានិ។ តេនេវាហ “កិលេសូបសមត្ថំ វា
គច្ឆតី”តិ។

២៤៨. អធិមុច្ឆនដ្ឋនាតិ (ធី. និ. ដ៏. ២.១២៩; អ. និ. ដ៏. ៣.៨.៦៦) អធិកំ
សវិសេសំ មុច្ឆនដ្ឋន, តេនាហ “សុដ្ឋ មុច្ឆនដ្ឋា”តិ។ ឯតេន សតិបិ សព្វស្សបិ
រូចាវចរជ្ឈានស្ស វិក្ខម្ពនវសេន បដិបក្ខតោ វិមុត្តកាវេ យេន ការនាវិសេសេន
តំ ឈានំ សាតិសយំ បដិបក្ខតោ វិមុច្ចិទ្វា បវត្តតិ, សោ ការនាវិសេសោ
ធីបិតោ។ ភវតិ ហិ សមាណជាតិយុត្តាបិ ការនាវិសេសេន
បវត្តិអាការវិសេសោ។ យថា តំ សទ្ធាវិមុត្តតោ ធិដ្ឋប្បត្តស្ស, តថា
បច្ឆនីកធម្មេហិ សុដ្ឋវិមុត្តតាយ ឯវ អនិគ្គហិតកាវេន និរាសន្តតាយ
អភិរតិវសេន សុដ្ឋ អធិមុច្ឆនដ្ឋនបិ វិមោក្ខោ។ តេនាហ “អារម្មណេ
ចា”តិអាទិ។ អយំ បនត្ថោតិ អយំ អធិមុច្ឆនត្ថោ បច្ឆិមវិមោក្ខេ និរោដេ នត្ថិ។
កេវលោ វិមុត្តតោ ឯវ តត្ថ លព្ពតិ, តំ សយមេវ បរតោ វត្តតិ។

រូបីតិ យេនាយំ សសន្តតិបរិយាបន្នេន រូបេន សមន្នាគតោ, តំ យស្ស
ឈានស្ស ហេតុកាវេន វិសិដ្ឋំ រូបំ ហោតិ។ យេន វិសិដ្ឋេន រូបេន “រូបី”តិ វុច្ចេយ្យ
រូបី-សទ្ធស្ស អតិសយត្ថធិបនតោ, តេនេវ សសន្តតិបរិយាបន្នរូបនិមិត្តំ
ឈានមិវ បរមត្ថតោ រូបីការសាធកន្ធិ ធន្តំ។ តេនាហ “អដ្ឋត្ថ”តិអាទិ។
រូបជ្ឈានំ រូបំ ឧត្តរេន លោបេន។ រូចានីតិ បនេត្ថ បុរិមេន លោចោ ធន្តព្ពោ។
តេន វុត្ថំ “នីលកសិណាធិនិ រូចានី”តិ។

អន្តោអប្បនាយំ សុភន្តិ អាកោកោ នត្ថិតិ ឥមិនា បុព្វាកោគវសេន អធិមុត្តិ
សិយាតិ ធស្សតិ។ ឯវ ព្រោត្ត តថាវត្តព្ពតាបត្តិចោធនា អនវកាសា ហោតិ។
យស្មា សុវិសុទ្ធសុ នីលាធិសុ វណ្ណកសិណេសុ តត្ថ កតាធិការាណំ

អភិវត្តិវិសេន សុដ្ឋ អធិបុត្តិ សិយា, តស្មា អដ្ឋកថាយំ តថា តតិយោវិមោក្ខា
សំវណ្ណិតោ។ យស្មា បនមេត្តាធិវិសេន បវត្តមាណា ភាវនា សត្ត
អប្បជីកូលតោ ធម្មាតិ, តេ សុភតោ អធិបុត្តិច្ឆាវ បវត្តតិ, តស្មា
បដិសម្ពិទ្ធាមគ្គេ (បដិ. ម. ១.២១២) ព្រហ្មវិហារភាវនា “សុភវិមោក្ខា” តិ វុត្តា,
តយំទំ ឧភយម្យ តេន តេន បរិយាយេន វុត្តត្តា នវិវុជ្ឈតីតិ ទដ្ឋព្ភំ។

សព្វសោតិ អនវិសេសតោ។ ន ហិ ចតុន្នំ អរូបក្ខន្ធនំ ឯកទេសោបិ តត
អវសិដ្ឋោតិ។ វិស្សជ្ជត្តាតិ យថាបរិច្ឆិទ្ធន្នេ កាលេ និរោធិតត្តា។ ឧត្តមោវិមោក្ខា
នាម អរិយេហោវ សមាបដ្ឋិតត្ថតោ, អរិយជលបរិយោសានត្តា ធិដ្ឋេវ ធម្មេ
និព្វានប្បត្តិភាវតោ ច។

២៤៩. អភិភវតីតិ អភិភុ (ធិ. និ. ដ៏. ២.១៧៣; អ. និ. ដ៏. ៣.៦.៦១-៦៥) បរិកម្មំ,
ញាណំ វា។ អភិភុ អាយតនំ ឯតស្ស្យតិ អភិភាយតនំ, ឈានំ។ អភិភវិតត្ថំ វា
អារម្មណសម្ពាទំ អាយតនំ ឯតស្ស្យតិ អភិភាយតនំ, ឈានំ។
អារម្មណាភិភវនតោ អភិភុ ច តំ អាយតនញ្ច យោគិនោ សុខវិសេសានំ
អធិដ្ឋានភាវតោ មនាយតនធម្មាយតនភាវតោ ចាតិបិ សសម្បយុត្តំ ឈានំ
អភិភាយតនំ។ តេនាហ “អភិភវនការណានី” តិអាទិ។ តានីតិ
អភិភាយតនសញ្ញិតានិ ឈានានិ។ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស អាភោគោ
បុព្វភាគភាវនាវិសេន ឈានក្ខណោ បវត្តំ អភិភវនាការំ គហេត្វា បវត្តោតិ
ទដ្ឋព្ភេ។ បរិកម្មវិសេន អដ្ឋត្ថំ រូបសញ្ញំ, ន អប្បនាវិសេន។ ន ហិ
បដិភាគនិមិត្តារម្មណា អប្បនា អដ្ឋត្ថវិសយា សម្ភវតិ។ តំ បន អដ្ឋត្ថ
បរិកម្មវិសេន លទ្ធិ កសិណានិមិត្តំ អសុវិសុទ្ធមេវ ហោតិ, ន ពហិទ្វា
បរិកម្មវិសេន លទ្ធិវិយ វិសុទ្ធិ។

បរិត្តានីតិ យថាលទ្ធានិ សុប្បសរាវមត្តានិ។ តេនាហ “អវឡិតានី” តិ។
បរិត្តវសេនេវាតិ វណ្ណាវសេន អាគោគេវិជ្ជមានេបិ បរិត្តវសេនេវ
ឥនមភិកាយតនំ វុត្តំ។ បរិត្តតា ហេតុ អភិកវនស្ស ការណំ។ វណ្ណាគោគេ
សតិបិ អសតិបិ អភិកាយតនការវនា នាម តិក្ខបញ្ញស្សេវ សម្ពវតិ, ន
ឥតវស្សតិ “ញាណុត្តរិកោ បុគ្គលោ” តិ។ អភិកវិត្វា សមាបជ្ជតិ ឯត្ត
អភិកវនំ សមាបជ្ជនព្វា ឧបចារជ្ឈានាធិគមសមនន្តរមេវ
អប្បនាឈានុប្បាទនន្តិ អាហ “សហ និមិត្តប្បាទេនេវេត្ត អប្បនំ ចាបេតី” តិ។
សហ និមិត្តប្បាទេនាតិ ច អប្បនាបរិវាសាការស្ស លក្ខណាវចនមេតំ។ យោ
“ឱប្បាភិញ្ញោ” តិ វុច្ចតិ, តតោបិ ញាណុត្តរស្សេវ អភិកាយតនការវនា។
ឯត្តាតិ ឯតស្មី និមិត្តេ។ អប្បនំ ចាបេតីតិ ការវនា អប្បនំ នេតិ។

ឯត្ត ច កេចិ “ឧប្បន្នេ ឧបចារជ្ឈានេ តំ អារព្វ យេ ហេដ្ឋិមន្តេន ទ្វេ តយោ
ជវនវាវា បវត្តន្តិ, តេ ឧបចារជ្ឈាន បក្ខិកា ឯវ, តទនន្តរព្វា ភវន្តបរិវាសេន
ឧបចារាសេវនាយ ច វិនា អប្បនា ហោតិ, សហ និមិត្តប្បាទេនេវ អប្បនំ
ចាបេតី” តិ វនន្តិ, តំ តេសំ មតិមត្តំ។ ន ហិ ចារិវាសិកបរិកម្មេន អប្បនាវារោ
ឥច្ឆិតោ, នាបិ មហគ្គតប្បមាណាជ្ឈានេសុ វិយ ឧបចារជ្ឈានេ ឯកន្តតោ
បច្ឆវេក្ខណា ឥច្ឆិតព្វា, តស្មា ឧបចារជ្ឈានាធិគមតោ បរិ
កតិបយភវន្តិច្ឆារសានេ អប្បនំ ចាបុណន្តោ “សហ និមិត្តប្បាទេនេវេត្ត
អប្បនំ ចាបេតី” តិ វុត្តោ។ “សហ និមិត្តប្បាទេនា” តិ ច អធិប្បាយិ កមិទំ វចនំ,
ន នីតត្ថំ, អធិប្បាយោ វុត្តនយេនេវ វេទិតញោ។

ន អន្តោសមាបត្តិយំ តទា តថាវុបស្ស អាគោគស្ស អសម្ពវតោ,
សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស អាគោគោ បុព្វភាគការវនាវសេន ឈានក្ខណោ បវត្ត
អភិកវនាការំ គហេត្វា បវត្តាតិ ទដ្ឋព្វំ។ អភិធម្មដ្ឋកថាយំ (ធរ. ស. អដ្ឋ. ២០៤)

បន “ឥមិនា បនស្ស បុព្វភាគោ កងិតោ” តិ វុត្តំ។ អន្តោសមាបត្តិយំ តថា
អាគោតាភារេ កស្មា “ឈានសញ្ញាយបី” តិ វុត្តន្តិ អាហា “អភិកវ...បេ....
អត្ថិ” តិ។

វឡិកប្បមាណាជិតិ វិបុលប្បមាណាជិតិ អត្ថោ, ន
ឯកផ្តុលទ្ធផ្តុលាទិវសេន វឡិកប្បមាណាជិតិ តថា វឡនស្សវេត្ថ អសម្ពវតោ។
តេនាហា “មហាផ្កានិ” តិ។

រូបេ សញ្ញា រូបសញ្ញា, សា អស្ស អត្ថិតិ រូបសញ្ញា, ន រូបសញ្ញា អរូបសញ្ញា។
សញ្ញាសីសេន ឈានំ វទតិ។ រូបសញ្ញាយ អនុប្បាទនមេវេត្ថ អលាភិតា។
ពហិទ្ធាវ ឧប្បន្ននិ ពហិទ្ធាវ ត្ថុស្មីយេវ ឧប្បន្នំ។ អភិធម្មេ បន “អជ្ឈត្ថំ អរូបសញ្ញា
ពហិទ្ធា រូចានិ បស្សតិ បរិត្តានិ សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានិ, អប្បមាណាជិ
សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានិ” តិ ឯវំ ចតុន្នំ អភិកាយតនានំ អាគតត្ថា អភិធម្មជ្ជកថាយំ
(ធន. ស. អជ្ឈ. ២០៤) “កស្មា បន យថា សុត្តន្តេ - ‘អជ្ឈត្ថំ រូបសញ្ញា ឯកោ ពហិទ្ធា
រូចានិ បស្សតិ បរិត្តានិ’ តិ អាទិ វុត្តំ, ឯវំ អវត្វា ឥធម ចតុសុបិ អភិកាយតនេសុ
អជ្ឈត្ថំ អរូបសញ្ញាតាវ វុត្តា” តិ ចោទនំ កត្វា “អជ្ឈត្ថរូចានំ
អនភិកវនីយតោ” តិ ការណំ វត្វា “តត្ថ វា ហិ ឥធម វា ពហិទ្ធារូចានេវ
អភិកវិតព្ពានិ, តស្មា តានិ និយមតោ វត្ថុព្ពានិ តត្រាបិ ឥធម វុត្តានិ។
‘អជ្ឈត្ថំ អរូបសញ្ញា’ តិ ឥទំ បន សត្តុ ទេសនាវិលាសមត្តមេវា” តិ វុត្តំ។

ឯត្ថ ច វណ្ណាភោគរហិតានិ សហិតានិ ច សព្ពានិ “បរិត្តានិ
សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានិ” តិ វុត្តានិ, តថា “អប្បមាណាជិតិ ទដ្ឋព្ពានិ។ អត្ថិ ហិ ឯសោ
បរិយាយោ “បរិត្តានិ អភិកុយ្យ តានិ ចេ កធាចិ វណ្ណាវសេន អាកុជិតានិ ហោត្តិ
សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានិ អភិកុយ្យ” តិ។ បរិយាយ កថា ហិ សុត្តន្តទេសនាតិ។
អភិធម្មេ បន និប្បវិយាយទេសនត្ថា វណ្ណាភោគរហិតានិ វិសុំ វុត្តានិ, តថា

សហិតានិ។ អត្ថិ ហិ ឧភយត្ថ អភិកវនបរិយាយោតិ “អដ្ឋត្ថំ
រូបសញ្ញំ” តិ អាទិនា បឋមទុតិយអភិកាយតនេសុ បឋមវិមោក្ខា,
តតិយចតុត្ថាភិកាយតនេសុ ទុតិយវិមោក្ខា, វណ្ណាភិកាយតនេសុ
តតិយវិមោក្ខា ច អភិកវនប្បវត្តិតោ សង្កហិតោ, អភិធម្មេ បន
និប្បរិយាយទេសនត្ថា វិមោក្ខាភិកាយតនានិ អសង្ករតោ ទស្សេតុំ វិមោក្ខ
វណ្ណត្វា អភិកាយតនានិ កថិតានិ, សព្ពានិ ច វិមោក្ខកិច្ចានិ ឈានានិ
វិមោក្ខទេសនាយំ វុត្ថានិ។ តទេតំ “អដ្ឋត្ថំ រូបសញ្ញំ” តិ អាគតស្ស
អភិកាយតនទ្វយស្ស អភិធម្មេ អភិកាយតនេសុ អវចនតោ “រូបំ រូចានិ
បស្សតី” តិ អាទិនព្វា សព្ពវិមោក្ខកិច្ចសាធារណវចនភាវតោ វុត្ថានំ កតន្តិ
វិញ្ញាយតិ។

“អដ្ឋត្ថរូចានំ អនភិកវនីយតោ” តិ ឥទំ អភិធម្មេ កត្តចិបិ “អដ្ឋត្ថំ រូចានិ
បស្សតី” តិ អវត្វា សព្ពត្ថ យំ វុត្ថំ “ពហិទ្ធារូចានិ បស្សតី” តិ, តស្ស
ការណាវចនំ។ តេន យំ អញ្ញហេតុកំ, តំ តេន ហេតុនា វុត្ថំ, យំ បន
ទេសនាវិលាសហេតុកំ អដ្ឋត្ថំ អរូបសញ្ញតាយ ឯវ អភិធម្មេ វចនំ, ន តស្ស
អញ្ញំ ការណំ មគ្គិតព្ពន្ធិ ទស្សេតិ។ អដ្ឋត្ថរូចានំ អនភិកវនីយតោ ច តេសំ
ពហិទ្ធារូចានំ វិយ អវិភូតត្ថា, ទេសនាវិលាសោ ច យថាវុត្ថវុត្ថានវសេន
វេទិតព្ពោ, វេនេយ្យជ្ឈាសយវសេន វិជ្ជមានបរិយាយ កថនភាវតោ។
“សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានី” តិ ឯតេនេវ សិទ្ធត្ថា នីលាទិអភិកាយតនានិ ន វុត្ថព្ពានី តិ
ចេ? ន, នីលាទិសុ កតាទិការានំ នីលាទិភាវស្សេវ អភិកវនការណត្ថា។ ន ហិ
តេសំ បរិសុទ្ធាបរិសុទ្ធវណ្ណានំ បរិវត្តតា តទប្បមាណតា វា អភិកវនការណំ,
អថ ខោ នីលាទិភារោ ឯវាតិ។ ឯតេសុ ច បរិវត្តាទិកសិណារូបេសុ យំ ចរិតស្ស
ឥមានិ អភិកាយតនានិ ឥជ្ឈន្តិ, តំ ទស្សេតុំ “ឥមេសុ បនា” តិ អាទិ វុត្ថំ។

សព្វសង្គ្រាហិកវសេនាតិ សកលនីលវណ្ណានីលនិទស្សននីលនិកាសានំ
សាធារណវសេន។ វណ្ណវសេនាតិ សភាវវណ្ណវសេន។ និទស្សនវសេនាតិ
បស្សិតព្ពតាវសេន។ ឱកាសវសេនាតិ សប្បកាសតាយ អវកាសនវសេន។
ឧមាបុប្ផន្តិ អតសិបុប្ផំ។ នីលមេវ ហោតិ វណ្ណសង្ករភាវតោ។ ពារាណាសិយំ
កវន្តិ ពារាណាសិយំ សមុដ្ឋិតំ។

តេ ធម្មេតិ តេ សតិបដ្ឋានាទិធម្មេ ចេវ អដ្ឋវិមោក្ខធម្មេ ច។
ចិណ្ឌាវសីភាវាយេវ តត្ថ អភិវិសិដ្ឋាយ បញ្ញាយ បរិយោសានុត្តរំ សតំ គតា
អភិញ្ញាវោសានចារមិប្បត្តា។

២៥០. សកលដ្ឋេនាតិ (ធិ. និ. ដ៏. ៣.៣៤៦; អ. និ. ដ៏. ៣.១០.២៥)

សកលភាវេន, អសុភនិមិត្តាធិសុវិយ ឯកទេសេ អដ្ឋត្វា អនវសេសតោ
គហេតព្ពដ្ឋេនាតិ អត្ថោ។ យថា ខេត្តំ សស្សានំ ឧប្បត្តិដ្ឋានំ វឌ្ឍិដ្ឋានញ្ច, ឯវមេវ
តំតំសម្បយុត្តធម្មានន្តិ អាហា “ខេត្តដ្ឋេនា”តិ។ បរិច្ឆិន្ទិត្វាតិ ឥទំ ឧទ្ធុំ អដោ
តិវិយន្តិ យោជេតព្ពំ។ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ឯវ ហិ សព្ពត្ថ កសិណំ វឌ្ឍេតព្ពំ។ តេន តេន
ការណេនាតិ ឧបរិអាធិសុ តេន តេន កសិណេន។ យថា កិន្តិ អាហា -
“អាលោកមិវ រូបទស្សនកាមោ”តិ, យថា ទិព្ពចក្ខុនា ឧទ្ធុំ ចេ រូបំ ទដ្ឋកាមោ,
ឧទ្ធុំ អាលោកំ បសាវេតិ, អដោ ចេ, អដោ, សមន្តតោ ចេ រូបំ ទដ្ឋកាមោ,
សមន្តតោ អាលោកំ បសាវេតិ, ឯវំ សព្ពកសិណាន្តិ អត្ថោ។ ឯកស្សាតិ
បថីវីកសិណាធិសុ ឯកេកស្ស។ អញ្ញាភាវានុបកមនត្ថន្តិ
អញ្ញាកសិណាភាវានុបកមនធិបនត្ថំ, អញ្ញាស្ស វា
កសិណាភាវានុបកមនធិបនត្ថំ។ ន ហិ អញ្ញេន បសាវិតកសិណំ តតោ
អញ្ញេន បសាវិតកសិណាភាវំ ឧបកច្ឆតិ, ឯវម្បិ នេសំ
អញ្ញាកសិណាសម្ពេទាភាវោ វេទិតញ្ចោ។ ន អញ្ញំ បថីវីអាធិ។ ន ហិ ឧទកេន

បិតជ្ជានេ សសម្ពារបថី អត្ថិ។ អញ្ញកសិណាសម្ពេទោតិ អាចាកសិណាទិនា
សង្ករោ។ សព្វត្ថាតិ សព្វេសុ សេសកសិណេសុ។ ឯកទេសេ អដ្ឋត្វា
អនវសេសជរណំ បមាណស្ស អគ្គហណោតោ អប្បមាណំ។ តេនេវ ហិ នេសំ
កសិណាសមញ្ញា។ តថា ហិ “តញ្ញី” តិអាទិមាហ។ តត្ថ ចេតសា ជរន្តោតិ
ភាវនាចិត្តេន អារម្មណំ ករោន្តោ។ ភាវនាចិត្តញ្ញី កសិណំ បរិត្តំ វា វិបុលំ វា
សកលមេវ មនសិ ករោតិ។

កសិណុក្ខាធិមាកាសេ បវត្តំ វិញ្ញាណំ ជរណាអប្បមាណាវសេន
“វិញ្ញាណកសិណា” ង្គំ វុត្តំ។ តថា ហិ តំ “វិញ្ញាណ” ង្គំ វុច្ឆតិ។ កសិណាវសេនាតិ
ឧក្ខាធិតកសិណាវសេន កសិណុក្ខាធិមាកាសេ ឧទ្ធអោតិវិយតា វេទិតញ្ញា។
យត្តកញ្ញី ហំនំ កសិណំ បសាវិតំ, តត្ថកំ អាកាសភាវនាវសេន អាកាសំ
ហោតីតិ។ ឯវំ យត្តកំ ហំនំ អាកាសំ ហុត្វា ឧបជ្ជិតំ, តត្ថកំ អាកាសមេវ ហុត្វា
វិញ្ញាណស្ស បវត្តនតោ អាគមនវសេន វិញ្ញាណកសិណេបិ
ឧទ្ធអោតិវិយតា វុត្តាតិ “កសិណុក្ខាធិមាកាសាវសេន តត្ថ បវត្តវិញ្ញាណោ
ឧទ្ធអោតិវិយតា វេទិតញ្ញា” តិ អាហ។

២៥២. វុត្តោយេវ វម្មិកសុត្តេ។ និស្សិតញ្ញា ធរត្ថនិស្សិតត្ថា
វិបស្សនាញ្ញាណស្ស។ បដិពទ្ធស្វា តេន វិនា អប្បវត្តនតោ កាយសញ្ញាតានំ
រូបធម្មានំ អារម្មណករណោតោ ច។ សុដ្ឋភាតិ ឱកាសតីតិ វា សុភោ។
កុវុទ្ធជាតិអាទិជាតិវិសេសោបិ មណិ អាករចារិសុទ្ធិមូលកោ ឯវាតិ អាហ
“សុបរិសុទ្ធអាករសមុជ្ជិតោ” តិ។ ទោសនីហរណាវសេន បរិកម្មនិប្បត្តីតិ អាហ
“សុដ្ឋកតបរិកម្មោ អបនិតចាសាណាសក្ខរោ” តិ។ ជោវនវេធនាធិប្បាតិ
ចត្វសុ ចាសាណេសុ ជោវនេន ចេវ កាឡិកាធិអបហរណត្ថាយ សុត្តេន

អាវុធនតាយ ចវិជ្ជនេន។ តាបសណ្ណាករណាជីនំ សង្គហោ អាទិ-សង្កេន។
វណ្ណសម្បត្តិន្តិ សុត្តស្ស វណ្ណសម្បត្តិ។

មណិវិយ ករណីកាយោ បច្ចវេក្ខិតត្ថតោ។ អាវុតសុត្តវិយ
វិបស្សនាញាណំ អនុបវិសិត្វា បិតត្តា។ ចក្កុមា បុរិសោវិយ វិបស្សនាលាភិ
ភិក្ខុ សម្មទេវ តស្ស ធស្សនតោ។ តទារម្មណានន្តិ រូបធម្មារម្មណានំ។
ជស្សបញ្ចមកចិត្តចេតសិកគ្គហណេន គហិតធម្មាបិ
វិបស្សនាចិត្តប្បាធិបរិយាបន្នា ឯវាតិ វេទិតត្ថំ។ ឯវញ្ញំ តេសំ
វិបស្សនាញាណាគតិកត្តា “អាវុតសុត្តវិយ វិបស្សនាញាណា”ន្តិ វចនំ
អវិរោធិតំ ហោតិ។

ញាណាស្សាតិ បច្ចវេក្ខណញាណាស្ស។ យទិ ឯវំ ញាណាស្ស វសេន វត្តត្ថំ,
ន បុគ្គលស្សាតិ អាហា “តស្ស បដា”តិអាទិ។ មគ្គស្ស អនន្តរំ, តស្មា
លោកិយាភិញ្ញានំ បរតោ ធម្មាភិញ្ញាយ បុរតោ វត្តត្ថំ វិបស្សនាញាណំ។ ឯវំ
សន្តេបីតិ យទិចាយំ ញាណានុបុត្តដ្ឋិតិ, ឯវំ សន្តេបិ ឯតស្ស អន្តរា វារោ នត្ថិតិ
បញ្ចសុ លោកិយាភិញ្ញាសុ កថិតាសុ អាគម្មេយ្យសុត្តាទីសុ (ម. និ. ១.៦៤
អាទយោ)វិយ ធម្មាភិញ្ញា កថេតត្ថាតិ ឯតស្ស អនភិញ្ញាលក្ខណាស្ស
វិបស្សនាញាណាស្ស តាសំ អន្តរា វារោ ន ហោតិ, តស្មា តត្ថ អវសរាភាវតោ
ឥធមេវ រូចាវចរចតុត្ថជ្ឈានន្តរមេវ ធស្សិតំ វិបស្សនាញាណំ។ យស្មា ចាតិ ច-
សន្តោ សមុច្ចយត្តោ។ តេន ន កេវលំ តទេវ, អថ ខោ ឥធម្មិ ការណំ
វិបស្សនាញាណាស្ស ឥធមេវ ធស្សនេតិ ឥមមត្តំ ទីបេតិ។ ទិព្វេន ចក្កុនា ភេរវរូបំ
បស្សតោតិ ឯត្ថ ឥទ្ធិវិធមញាណេន ភេរវំ រូបំ និម្មិនិត្វា ចក្កុនា បស្សតោតិ វត្តត្ថំ,
ឯវម្មិ អភិញ្ញាលាភិនោ អបរិញ្ញាណាវត្ថុកស្ស ភយសន្តាសោ ឧប្បជ្ជតិ

ឧត្តរាលីកវាសីមហានាគត្រូវស្ស្រវិយ។ ឥធាប័តិ ឥមស្មីវិបស្សនាញ្ញាណេបិ,
នសតិបដ្ឋានាធិសុ ឯវាតិ អធិប្បាយោ។

២៥៣. មនោមយិទ្ធិយំ ចិល្លាវសិតាយ អភិញ្ញា វោសានចារមិប្បត្តតា
វេទិតញ្ញាតិ យោជនា។ មនេន និព្ពត្តន្តិ អភិញ្ញាមនេន និព្ពត្តិតំ។ តំ
សទិសការ្យទស្សនត្ថមេវាតិ សណ្ឋានតោបិ វណ្ណតោបិ អវយវីវិសេសតោបិ
សទិសការ្យទស្សនត្ថមេវ។ សជាតិយំ ឋិតោ, ន នាគិទ្ធិយា អញ្ញាជាតិរូចោ។
សុបរិកម្មកតមត្តិកាធម្មោវិយ ឥទ្ធិវិជញ្ញាណំវិកុញ្ញនកិរិយាយ
និស្សយការ្យតោ។

២៥៤. អប្បកសិវេនេវាតិ អកិច្ឆេនេវ។

២៥៥. មន្តោ ឧត្តានសេយ្យកធារកោបិ “ធម្មារោ”តិ វុច្ចតីតិ តតោ
វិសេសនត្ថំ “យុវា”តិ វុត្ថំ។ យុវាបិ កោចិ អនិច្ឆនតោ អមណ្ឌានសីលោ ហោតីតិ
តតោវិសេសនត្ថំ “មណ្ឌានកជាតិកោ”តិ វុត្ថំ។ តេន វុត្ថំ “យុវាបី”តិ អាទិ។
កាឡតិលប្បមាណា ពិន្ទុវោ កាឡតិលកាណិ។ នាគិកម្មាសតិលប្បមាណា
ពិន្ទុវោ តិលកាណិ។ វុត្ថំ នាម បិយដ្ឋំ។ យោព្ពនបីឡ កាធម្មោ មុខទូសិបីឡ កា។
មុខតតោ ទោសោ មុខទោសោ, លក្ខណាវចនព្វោតំ មុខេ អនោសស្សបិ
ចាកជការ្យស្ស អធិប្បតត្តា។ យថា វា មុខេ ទោសោ, ឯវំ មុខេ អនោសោបិ
មុខទោសោ សរលោបេន, មុខទោសោ ច មុខទោសោ ច មុខទោសោតិ
ឯកសេសនយេនបេត្ត អត្តោ ធម្មញ្ញោ។ ឯវញ្ញោ បរេសំ សោឡសិវិធំ ចិត្តំ ចាកជំ
ហោតីតិ វចនំ សមត្ថិតំ ហោតិ។

២៥៦. បដិបទាវសេនាតិ យថាវហំ សមជីវិបស្សនាមគ្គបដិបទាវសេន។
អជ្ជសុ កោដ្ឋាសេស្វតិ សតិបដ្ឋានាធិសុ ពោធិបក្ខិយធម្មកោដ្ឋាសេសុ,

វិមោក្ខកោដ្ឋាសេសុ វាតិ ឥមេសុ អដ្ឋេសុ កោដ្ឋាសេសុ។ សេសេសូតិ
វុត្តារសេសេសុ អភិកាយតនកោដ្ឋាសាធិសុ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

មហាសកុលុទាយិសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៨. សមណបុណ្ញិកាបុត្តសុត្តវណ្ណនា

២៦០. ឧគ្គហិតុន្តិ សិក្ខិតុំ។ ឧគ្គាហិតុន្តិ សិក្ខាបេតុំ, ចាបតោ អត្តនា
យថាឧគ្គហិតមត្តំ តត្ថិការនត្ថាយ ឧច្ចារណាវសេន បរេសំ គាហិតុន្តិអត្តោ។
សមយន្តិ ធិដ្ឋិ។ សា ហិ សំយោជនការតោ សមេតិ សម្ពន្ធា ឯតិ បវត្តតិ,
ទន្ធក្កហណាការតោ វា សំយុត្តា អយន្តិ បវត្តន្តិ សត្តា យថាភិនិវេសំ
ឯតេនាតិ សមយោតិ វុច្ចតិ។ ធិដ្ឋិសំយោជនេន ហិ សត្តា អតិវិយ ពជ្ឈន្តិតិ។
សូរិយស្ស ឧគ្គមនតោ អត្តផ្កមា អយំ ឯត្តកោ កាលោ វត្តន្ធការិធមនតោ
ធិវា នាម, តស្ស បន មជ្ឈិមបហារសញ្ញតោ កាលោ
សមុជ្ឈលិតបកាតេជធមានកាវេន ធិវា នាម។ តេនាហ “ធិវសស្សបិ
ធិវាភូតេ”តិ។ បដិសំហារិក្ខាតិ និវត្តេត្វា។ ឯវំ ចិត្តស្ស បដិសំហារណំ នាម
គោចរក្ខេត្តេ បឋមន្តិ អាហ “ឈានវតិសេវនវសេន ឯកីការំ គតោ”តិ។ ឯតេន
កាយវិវេកបុព្វកំ ចិត្តវិវេកមាហា។ សីលាធិគុណាវិសេសយោគតោ មនសា
សម្ភារនីយា, តេ បន យស្មា អត្តនោ សីលាធិគុណាហិ វិញ្ញនំ មនាទា ហោន្តិ
(កិលេសអនិក្កហស្ស បញ្ចបសាទាយត្តត្តា,) តស្មា អាហ
“មនវឌ្ឍនកាន”ន្តិអាធិ។ តត្ថ ឧន្ទមតីតិ ឧទគ្គំ ហោតិ។ វឌ្ឍតីតិ សន្ធាវសេន
វឌ្ឍតិ។ តេនាហ ភគវា - “អនុស្សវណាម្បហំ, ភិក្ខុវេ, តេសំ ភិក្ខុនំ ពហូបការំ
វធាមី”តិ (ឥតិវុ. ១០៤; សំ. និ. ៥.១៨៤)។

២៦១. បញ្ញាបេមីតិ បដាននកាវេន ញាបេមី តថា វវត្តបេមី។ តេនាហា
“ឧស្សេមី បេមី”តិ។ បរិបុណ្ណាកុសលន្តិ សត្តសោ បុណ្ណាកុសលធម្មំ,
ឧត្តមកុសលន្តិ ឧត្តមការំ សេដ្ឋការំ បត្តកុសលធម្មំ។ អយោជ្ឈន្តិ វាធយុទ្ធន
អយោជនីយំ, វាធយុទ្ធិ ហោតុ, តេន បរាជយោ ន ហោតីតិ ឧស្សេតិ, តេនាហា
“វាធយុទ្ធនា”តិអាទិ។ សំវេប្បហានន្តិ បញ្ចសុ សំវេសុ យេន កេនចិ សំវេន
សំវេលក្ខណំ បហានំ។ បដិសេវនប្បហានំ វាតិ វា-សទ្ធន បរិវន្តនប្បហានាទី
សន្តិល្អាតិ។ សេសបទេសូតិ “ន ភាសតី”តិអាទីសុ បទេសុ។ ឯសេវ នយោតិ
តមីនា “អភាសនមត្តមេវ វេទតី”តិ ឯវមាទី អតិទិសតិ។

នាភិនន្តិ ឧសម្បជិដ្ឋិ។ សាសនេ តិណ្ណំ ទុច្ឆរិតានំ មិច្ឆាជីវស្ស វិវដ្ឋនំ
វណ្ណាយតិ, អយញ្ច ឯវំ កថេតិ, តស្មា សាសនស្ស អនុលោមំ វិយ វេទតិ, វេទន្តោ
ច សម្មាសម្ពុទ្ធ ធម្មេ ចស្ស អប្បសាទំ ន ឧស្សេតិ, តស្មា បសន្នការម្បិ វេទតីតិ
មញ្ញមាទោ តស្ស វាទំ ន បដិសេធនិ។

២៦២. យថា តស្ស វេទនំ, ឯវំ សន្តេតិ យថា តស្ស បរិញ្ញាជកស្ស វេទនំ, ឯវំ
សមណកាវេ សន្តេលព្ពមាទេ។ មយំ បន ឯវំ ន វនាមាតិ ឯតេន សមណកាវេ
នាម ឯវំ ន ហោតីតិ ឧស្សេតិ។ យោ ហិ ធម្មោ យាទិសោ, តថេវ តំ ពុទ្ធា ធិបេន្តិ។
វិសេសញ្ញាណំ ន ហោតីតិ កាយវិសេសវិសយញ្ញាណំ តស្ស តទា នត្ថិ,
យតោ បរកាយេ ឧបក្កមំ កវេយ្យាតិ ឧស្សេតិ, តស្ស បន តត្ថ
វិសេសញ្ញាណាម្បិ នត្តេវាតិ។ យស្មា កាយបដិពទ្ធិ កាយកម្មំ, តស្មា តំ
និវត្តេន្តោ អាហា “អញ្ញាត្រ ជន្មិតមត្តា”តិ។ កិលេសសហគតចិត្តេនេវាតិ
ទុក្ខសម្ពុស្សស្ស អសហននិមិត្តេន ទោមនស្សសហគតចិត្តេនេវ។
ទុតិយវារេមិ ឯសេវ នយោ។ ជិយន្តាបិចាសទុក្ខស្ស អសហននិមិត្តេន
ទោមនស្សនេវ។ វិក្ខុជិតមត្តាតិ ឯត្ថ វិរូបំ ក្ខុជិតំ វិក្ខុជិតំ

បុព្វេនិវាសសន្និស្សយំ ឧបយំ, តំ បនេត្ត
រោទនបាសនសមុជ្ឈាបកចិត្តសហគតន្តិ ទោសសហគតំ
លោកសហគតញាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ចិត្តន្តិ កុសលចិត្តំ។ អកុសលចិត្តំ បន
អតីតារម្មណំ បវត្តតីតិ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ សិរិទ្ធាតិ យាវ ន សតិសណ្ឋាបនា
ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តាវ សុបិនន្តេ អនុភូតំ វិយ ទុក្ខំ សិរិទ្ធា រោទន្តិ។ ហសន្តិ
ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ អយញ្ច នយោ យេ លទ្ធសុខារម្មណា ហុត្វា
គហិតបដិសន្ធិកា មាតុកុដ្ឋិតោបិ សុខេនេវ និក្ខមន្តិ, តេសំ វសេន វុត្តោតិ
ទដ្ឋព្ពំ។ ចាយន្តិយាតិ អត្តនោ ជនបទទេសរូបេន ចាយន្តិយា។ អយម្បីតិ
អាជីវោបិ មាតុ អញ្ញាវិហិតកាលេ ច លោកស្សាទវសេន
កិលេសសហគតចិត្តេនេវ ហោតិ។

២៦៣. សមដិគយ្ហាតិ សម្មា អដិគតភាវេន គហេត្វា អភិកវិទ្ធា
វិសេសេត្វា វិសិដ្ឋោ ហុត្វា។ ទីណាសវំ សន្ធាយាតិ ព្យតិវេកវសេន ទីណាសវំ
សន្ធាយ។ អយញ្ចេត្ត អត្តោ - ទីណាសវម្បិ សោតាបន្នកុសលំ បញ្ញាបេតិ
សេក្ខក្ខមិយំ វិតត្តា។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។

តីណិ បទានិ និស្សយាតិ ន កាយេន ចាបកំ កម្ពំ ករោតិ, ន ចាបកំ វាចំ
ភាសតិ, ន ចាបកំ អាជីវំ អាជីវតីតិ ឥមាទិ តីណិ បទានិ និស្សយ
កុសលសីលមូលកា ច អកុសលសីលមូលកា ចាតិ ទ្វេ បឋមចតុក្កា
បឋិតា។ ឯកំ បទំ និស្សយាតិ ន ចាបកំ សង្កប្បំ សង្កប្បេតីតិ ឥមំ ឯកបទំ
និស្សយ កុសលសង្កប្បមូលកា អកុសលសង្កប្បមូលកា ចាតិ ឥមេ ទ្វេ
បច្ឆិមចតុក្កា បឋិតា។

២៦៤. វិចិកិច្ចទ្ធនុសហគតចិត្តទ្វយម្បិ វដ្ឋតិ ពលវតា មោហេន
សមន្នាគតត្តា។ តថា ហិ តានិ “មោម្ហាចិត្តានី”តិ វុច្ឆន្តិ។

កុហ្មិន ក៏និមិត្ត។ កតរំហំ ចាបុណ្យតា ក៏ ការណ៍ អាគម្ម។ ឯត្ថេតតិ
ឯត្ថាតិ កាយវិចារនាសុចរិតភាវនាសាដីវនិប្បត្តិយំ។ សា បន
ហេដ្ឋិមកោដិយា សោតាបត្តិជលេន ទីបេតញ្ចាតិ អាហា “សោតាបត្តិជលេ
ភុម្ម”ន្តិ។ យស្មា អាជីវជ្ជមកំ អវសិដ្ឋញ្ច សីលំ ចាតិមោក្ខសំវរសីលស្ស ច
ចារិសុទ្ធិចាតិមោក្ខាធិគមេន សោតាបត្តិជលេប្បត្តិយា សិទ្ធា ហោតីតិ អាហា -
“ចាតិមោក្ខ...បេ... និរុដ្ឋតិ”តិ។ “សុខសីលោ ទុក្ខសីលោ”តិអាទិសុ វិយ
បកតិអត្ថសីលសទ្ធិ គហេត្វា វុត្តំ “អកុសលសីល”ន្តិអាទិ។

២៦៥. កាមាវចរកុសលចិត្តមេវ វុត្តំ សម្មត្ថសមាទានវិវតិបុព្វកស្ស
សីលស្ស អធិប្បតត្តា។ តេនាហា - “ឯតេន ហិ កុសលសីលំ សមុដ្ឋាតិ”តិ។

សីលវាតិ ឯត្ថ វា-សទ្ធា ចាសំសត្តោវ វេទិតញ្ចាតិ អាហា “សីលសម្មន្នោ
ហោតី”តិ។ យោ សីលមត្តេ បតិដ្ឋិតោ, ន សមាធិបញ្ញាសុ, សោ
សីលមយធម្មប្បវិតតាយ សីលមយោ។ តេនាហា “អលមេត្តាវតា”តិអាទិ។
យត្ថាតិ យស្សំ ចេតោវិមុត្តិយំ បញ្ញាវិមុត្តិយញ្ច។ តទុកយញ្ច យស្មា
អរហត្តជលេ សង្កហិតំ, តស្មា វុត្តំ “អរហត្តជលេ ភុម្ម”ន្តិ។ អសេសំ និរុដ្ឋតិ
សុខវិចារកភាវស្ស សព្វសោ បដិប្បស្សម្ពនតោ។

២៦៦. កាមបដិសំយុត្តា សញ្ញា កាមសញ្ញា។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។
ឥតរា ទ្វេតិ ព្យាចាធិវិហឹសាសញ្ញា។

អនាគាមិជលេបឋមជ្ឈានន្តិ អនាគាមិជលេសហគតំ បឋមជ្ឈានំ។ ឯត្ថាតិ
យថាវុត្តេ បឋមជ្ឈានេ។ ឯត្ថ ច ឧដ្ឋិវិបច្ឆនិកេន បដិបក្ខប្បហានំ សាតិសយន្តិ
បឋមជ្ឈានគ្គហណំ។ តេនាហា “អបរិសេសា និរុដ្ឋតិ”តិ។ នេក្ខម្មសញ្ញានំ

ការវាចាវិចិត្តសហគតតា តស្ស សីលស្ស សមុជ្ជានតា ច សម្បយុត្តនយេន
វេទិតញ្ច។

២៦៧.

កុសលសង្គ័ប្បនិរោធឰតិយ ជ្ឈានិកអរហត្តជលអកុសលសង្គ័ប្បនិរោធឰ-
បឋមជ្ឈានិកអនាគាមិជលគ្គហណោន សមណោ ទស្សតោ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

សមណមុណ្ឌិកាបុត្តសុត្តវណ្ណោនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៩. ប្បឡូកកុលុទាយិសុត្តវណ្ណោនា

២៧០. បញ្ចោតិ ញាតុំ ឥច្ឆិតោ អត្តោ, តទេវ ធម្មទេសនាយ និមិត្តការតោ
ការណំ។ ឧបជ្ជាត្ថតិ ញាណាស្ស តោចរការំ ឧបគច្ឆតុ។ យេន ការណោនាតិ
យេន តុយ្ហំ ឧបជ្ជិតេន ការណោន ធម្មទេសនា ឧបជ្ជហេយ្យ, តំ បន
បរិញ្ញាជកស្ស អជ្ឈាសយវសេន តថា វុត្តំ។ តេនាហ “ឯតេន ហិ...បេ....
ធិបេតី”តិ។ ឯកផ្ដណាជិតិ បិដានាភាវេន ឯកផ្ដណាសទិសានិ។ តេនាហ
“ចាកជានី”តិ។

ជានន្តោតិ អត្តនោ តថាការំ សយំ ជានន្តោ។ សក្កច្ចំ សុស្សសតីតិ
“តថាភូតំយេវ មំ តថា អវោចា”តិ សាធរំ សុស្សសតិ។ តស្មាតិ
ទិព្ពចក្ខុលាភិនោ អនាគតំសញ្ញាណលាភតោ។ ឯវមាហាតិ “យោ ខោ, ឧទាយិ,
ទិព្ពេន ចក្កនា”តិ អារភិត្វា “សោ វា មំ អបរន្តំ អារព្ព បញ្ចំ បុច្ឆេយ្យ”តិ ឯវំ
អវោច។

ឥតរង្គិ អវសិដ្ឋំ ឥមស្មី ថានេ វុត្តត្ថំ។ វុត្តនយមេវាតិ “យោ ហិ
លាភី” តិអាទិនា វុត្តនយមេវា។ អតីតេតិ បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណស្ស
វិសយភូតេ អត្ថេ។ អនាគតេតិ អនាគតំសញ្ញាណស្ស វិសយភូតេ អនាគតេ
អត្ថេ។

បំសុបទេសេ និព្ពត្តនតោ បំសុសមោកិណ្ណាសវីរតាយ បំសុបិសាចកំ។ ឯកំ
មូលំ គហេត្វាតិ ធីយសោ ហេដ្ឋិមន្តេន ចតុរដ្ឋុលំ, ឧបរិមន្តេន វិទត្តិកំ
វុត្តកច្ចលតាធិសុ យស្ស កស្សចិ ឯកំ មូលំ គហេត្វា អញ្ញជាតិកានំ
អធិស្សមានកាយោ ហោតិ។ អយំ កិរ នេសំ ជាតិសិទ្ធា ធម្មតា។ តត្រាតិ
តស្ស មូលវសេន អធិស្សមានកតាយ។ ន ធិស្សតិ ញ្ញាណេន ន បស្សតិ។

២៧២. ន ច អត្ថំ ធីបេយ្យាតិ អធិប្បតមត្ថំ សា វាចា សរូបតោ ន ច
ធីបេយ្យ, កេវលំ វាចាមត្តមេវាតិ អធិប្បាយោ។ បដិហារិតព្ពជ្ជេន បរសន្តានេ
នេតព្ពជ្ជេន បដិហារិយ-សទ្ធារេន វិញ្ញាតញ្ចោ ភាវត្ថោ, សោវ ចាដិហារកោ
និរុត្តិនយេន, នត្ថិ ឯតស្ស ចាដិហារកត្ថំ អប្បាដិហារកតំ, ត-សន្តេន បទំ វឌ្ឍេត្វា
តថា វុត្តំ, អនិយ្យានំ។ តេនាហ “និរត្តកំ សម្មជ្ជតិ” តិ។ សុភកិណ្ណានេវលោកេ
ខន្ធវិយ ដោតេតីតិ ឥមិនា - “ធិញ្ចោ រូបី មនោមយោ សព្ពដ្ឋបច្ចដ្ឋី
អហំនិទ្រិយោ អត្តា” តិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។

២៧៣. សឧបសគ្គបទស្ស អត្តោ ឧបសគ្គេន វិនាបិ វិញ្ញាយតីតិ អាហា
“វិទ្ខេតិ ឧត្តិទ្ខេ” តិ។ សា ចស្ស ឧត្តិទ្ខតា ឧបក្កិលេសវិគមេន សុចិកាវេន
ឧបជ្ជានន្តិ អាហា “មេយវិគមេន ទូរិភូតេ” តិ។ ឥន្ទនីលមណីវិយ ធិព្ពតិ
ដោតេតីតិ ទេវោ, អាកាសោ។ “អឌ្ឍរត្តសមយេ” តិ វុត្តព្ពេ ភុម្មត្ថេ
វិហិតវចនានំ អច្ចន្តសំយោគាភាវា ឧបយោគវចនំ វេទិតព្ពំ។ បុណ្ណាមាសិយញ្ញិ
គគនមជ្ឈិស្ស បុរតោ វា បច្ឆតោ វា អន្តេ បីតេ អឌ្ឍរត្តេ សមយោ ភិដ្ឋោ នាម

ហោតិ, មជ្ឈេ ឯវ បន បិតោ អភិជ្ជោ នាម។ តេនាហ “អភិជ្ជេ
អធិវត្ថុសមយេ” តិ។

យេ អនុភោត្តិ យេ ទេវា ចន្ទិមស្វរិយានំ អាភា អនុភោត្តិ វិនិកុញ្ញត្តិ
វិជ្ជញ្ញត្តិ ច តេហិ ទេវេហិ ពហូ ចេវ ពហុតរា ច ចន្ទិមស្វរិយានំ អាភា
អនុភោត្តោ។ តេនាហ - “អត្ថនោ សវីរោភាសេនេវ អាលោកំ ដវិត្វា
វិហរន្តិ” តិ។

២៧៤. បុត្តាមូឡោ បន ជាតោ “អយំ បរមោ វល្លោ” តិ គហិតបទស្ស
វិធមនេន។ អចេលកថាឡិ ត្ថិ “អចេលកោ ហោតិ
មុត្តាបារោ” តិ អាទិនយប្បវត្តំ (ធិ. និ. ១.៣៩៤) អចេលកបដិបត្តិ ធិបកកន្តំ,
គន្តសីសេនេវ តេន បកាសិតវាទានិ វទតិ។
សុរាមេរយចានមនុយុត្តបុគ្គលស្ស សុរាចានតោ វិរតិ តស្ស កាយំ ចិត្តញ្ច
តាបេន្តិ សំវត្ថតិ តិ សុរាចានវិរតិ (តថោ, សោយេវ គុណោ។ តេនាហ
“សុរាចានវិរតិ តិ អត្ថោ” តិ)។

២៧៥. ឯកន្តំ អច្ឆន្តមេវ សុខំ អស្សាតិ ឯកន្តសុខំ។ បញ្ចសុ ធម្មេស្វតិ
“ចាលោភិចាតា បដិវិរតី” តិ អាទីសុ បញ្ចសុ សីលាចារធម្មេសុ។ ន ជានីស្វតិ
សម្មោសេន អនុបដ្ឋហន្តិ តទត្ថំ ន ពុជ្ឈន្តិ។ ពុទ្ធប្បាទេន កិរ វិហតតេជានិ
មហានុភាវានិ មន្តបទានិ វិយ ពាហិរកានំ យោការវចរគន្ថេន សទ្ធិ
យោការវចរបដិបទា នស្ស តិ។ ឧត្តន្ទ្រាស្វតិ “បញ្ច
បុព្វភាគធម្មេ” តិ អាទិវចនមត្តំ ឧត្តន្ទ្រាសុ។ តតិយជ្ឈានតោតិ
ការណោបចារេន ដលំ វទតិ, ដលក្ខតតោ តតិយជ្ឈានតោ។

២៧៦. ឯកន្តសុខស្ស លោកស្ស បដិលោកេន បត្តិយា តត្ថ និព្វត្តិ
បដិលោកសង្ខតិកិរិយា។ ឯកន្តសុខេ លោកេ អនភិនិព្វត្តិក្លា ឯវ ឥទ្ធិយា តត្ថ គន្ធា
តស្ស សត្តលោកស្ស ភាជនលោកស្ស ច បច្ចក្ខតោ ទស្សនំ
បច្ចក្ខសង្ខតិកិរិយា។ តេនាហា “តត្ថា” តិអាទិ។

២៧៧. ឧទញ្ចនិកោតិ ឧទញ្ចនោ។ វិញ្ញបញ្ចតបស្សេ កាមាណំ អនិវិជ្ជត្តា
តិសយោជនមត្តំ ហំនំ អជីវី នាម, តត្ថ សេនាសនំ, តស្មី អជីវីសេនាសនេ
បធានកម្មិកានំ ភិក្ខុនំ ពហូនំ តត្ថ និវាសេន ឯកំ បធានយំ អហោសិ។

ចូឡសកុលុទាយិសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

១០. វេខនសសុត្តវណ្ណនា

២៨០. សហ វត្ថុកាមេន កិលេសកាមោ គរុ គរុកាតញ្ចោ ឯតស្សាតិ
កាមគរុ។ តេស្សេវ កាមេសុ និន្នាចាណាបញ្ញាវជ្ជាសយោតិ កាមាធិមុត្តោ។
បញ្ចជ្ជាបឋមជ្ឈានាទិកំ នេក្ខម្ពំ គរុ គរុកាតញ្ចំ ឯតស្សាតិ នេក្ខម្មគរុ។ តត្ថ
និន្នាចាណាបញ្ញាវជ្ជាសយោ នេក្ខម្មាធិមុត្តោ ស្វាយមត្តោ យថា ឯកច្ចេ គហដ្ឋេ
លព្វតិ, ឯវំ ឯកច្ចេ អនគារេបីតិ អាហា “បព្ពជិតោបី” តិអាទិ។ អយំ បន
វេខនសោ បរិញ្ញាជកោ។ សោ ហិ វេខនសតាបសបញ្ចជ្ជំ ឧបគន្ធា វេខនសេន
ឥមិនា ធិដ្ឋិមាទាយ សមាធិយិត្វា បីតត្ថា “វេខនសោ” តិ វុច្ចតិ។ យថា លោកោ
សយំ ឯកាទសហិ អគ្គិហិ អាទិត្តោបិ សមាទោ បច្ចក្ខតោ អនុភវិយមានំ
សាលាកិកំ អគ្គិសន្តាបំ វិយ អនាទិកាលានុគតសម្មាករវចរសន្តាបំ
អាទិត្តតាយ ន សល្លក្ខេតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធនេ បន
មហាករុណាសមុស្សាហិតមានសេន “សព្ពំ, ភិក្ខុវេ, អាទិត្ត” ត្ថិ
អាទិត្តបរិយាយេ (សំ. និ. ៤.២៨; មហាវ. ៥៤) ទេសិយមានេ សល្លក្ខេតិ, ឯវំ

អយម្បិ អនាធិកាលបរិការិតំ អត្តអដ្ឋាសយេ អវដ្ឋិតំ កាមាធិមុត្តំ សរសេន
អនុបធារេន្តោ សត្តារា - “បញ្ចោ ខោ ឥមេ, កច្ឆាន, កាមគុណា” តិអាធិនា
កាមគុណោសុ កាមសុខេ ភាសិយមាណេ “កាមាធិមុត្តំ វត បព្ពជិតស្ស ចិត្ត” ត្ថិ
ឧបធារេស្សតីតិ អាហា - “ឥមាយ កថាយ កថិយមាណាយ អត្តនោ
កាមាធិមុត្តតំ សល្លក្ខេស្សតី” តិ។ កាមគ្គសុខត្ថិ កាមេតព្ភវត្ថុហិ អគ្គត្ថតំ
សុខំ។ សព្វេ ហិ តេត្ថមកធម្មា កាមនីយដ្ឋេន កាមា, តេ បដិច្ច ឧប្បជ្ឈនសុខតោ
និព្វានសុខមេវ អគ្គត្ថតំ សុខំ។ យថាហា - “យាវតា, ភិក្ខុវេ, ធម្មា សម្ពុតា វា
អសម្ពុតា វា, វិរាគោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី” តិ (ឥតិវុ. ៩០; អ. និ. ៤.៣៤) - “និព្វានំ
បរមំ សុខ” ត្ថិ (ម. និ. ២.២១៥, ២១៧; ធរ. ប. ២០៣) ច។ តេន វុត្តំ “និព្វានំ
អធិប្បត” ត្ថិ។

២៨០. បុព្វេនិវាសញ្ញាលាភិនោ បុព្វន្តំ អារព្ភ វុច្ចមានកថា អនុច្ឆរិកា
តទត្ថស្ស បច្ចក្ខភាវតោ, តទភាវតោ វេខនសស្ស អននុច្ឆរិកាតិ អាហា
“យស្មា...បេ... នត្ថី” តិ។ អនាគតកថាយ...បេ... នត្ថីតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
អារក្ខត្ថាយាតិ ទេវតាហិ មន្តបទេហិ សហា បីតា តត្ថ អារក្ខត្ថាយ។
អវិជ្ជាយាតិ ឥទំ លក្ខណាវចនំ, តំមូលកត្តា វា សព្ពកិលេសធម្មានំ អវិជ្ជាវ
គហិតា។ ជាននំ បហីនកិលេសបច្ចវេក្ខណាញាណេន។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

វេខនសសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

និដ្ឋិតា ច បរិព្ពាជកវគ្គវណ្ណនា។

៤. រាជវគ្គោ

១. យជីការសុត្តន្តបិដក

២៨២. ចរិយន្តិ ពោធិចរិយំ, ពោធិសម្ពាសម្ពរណាវសេន បវត្តិតំ
ពោធិសត្តបដិបត្តិន្តិ អត្តោ។ សុការណាន្តិ ពោធិបរិចាចនស្ស ឯកន្តិកំ សុន្ទរំ
ការណំ, កស្សបស្ស ភគវតោ បយិរុចាសនាធិ សន្ធាយ វេទតិ។ តញ្ចិ តេន
សន្ធិ មយា ឥធន កតន្តិ វត្តព្ពតំ លភតិ។ មន្ទហសិតន្តិ ញ្ញៀសកំ ហសិតំ។ កុហំ
កុហន្តិ ហាស-សទ្ធស្ស អនុករណមេតំ។ ហជ្ជបហជ្ជាការមត្តន្តិ
ហជ្ជបហជ្ជមត្តំ។ យថា ភហិតសង្កេតា “បហាជ្ជា ភគវា”តិ សញ្ញានន្តិ, ឃរំ
អាការទស្សនមត្តំ។

ឥនានិ ឥមិនា បសង្កេន តាសំ សមុជ្ជានំ វិភាគតោ ទស្សេតុំ “ហសិតញ្ញា
នាមេត”ន្តិអាទិ អារទ្ធា។ តត្ថ អជ្ឈបេក្ខនវសេនបិ ហាសោ ន សម្ពវតិ, បគេវ
នោមនស្សវសេនាតិ អាហ “តេវសហិ សោមនស្សសហគតចិត្តេហិ”តិ។ ននុ ច
កេចិ កោធនវសេនបិ ហសន្តិតិ? ន, តេសម្បិ យំ តំ កោធនវត្ថុ, តស្ស មយំ ធានិ
យថាកាមការីតំ អាបជ្ជិស្សាមាតិ ធុរិញ្ញេយ្យន្តវេន សោមនស្សចិត្តេនេវ
ហាសស្ស ឧប្បជ្ជនតោ។ តេស្វតិ បញ្ចសុ សោមនស្សសហគតចិត្តេសុ។
ពលវារម្មណេតិ ឧឡារអារម្មណេ យមកមហាចាជិហារិយសទិសេ។
ទុព្ពលារម្មណេតិ អនុឡារេ អារម្មណេ។ ឥមស្មី បន ហ្វានេ...បេ... ឧប្បាទេសីតិ
ឥទំ ចោរណាជ្ជកថាយំ តថា អាកតត្តា វុត្តំ។ ន
អហេតុកសោមនស្សសហគតចិត្តេន ភគវតោ សិតំ ហោតីតិ ទស្សនត្តំ។

អភិធម្មជីកាយំ (ធរ. ស. មូលជី. ៥៦៨) បន “អតីតំសាធិសុ អប្បដិហតំ
ញ្ញាណំ វត្ថា ‘ឥមេហិ តីហិ ធម្មេហិ សមម្ពាគតស្ស ពុទ្ធស្ស ភគវតោ សព្វំ
កាយកម្មំ ញ្ញាណបុព្វន្តមំ ញ្ញាណានុបរិវត្ត’ន្តិអាទិវចនតោ (មហានិ. ៦៩,
១៥៦; ចូឡិនិ. មាយរាជមាលាវបុត្តានិទ្ទេស ៨៥; បដិ. ម. ៣.៥; នេត្តិ. ១៥; ធិ. និ.

អដ្ឋ. ៣.៣០៥; វិភ. មូលដី. សុត្តន្តកាជនីយវណ្ណនា; ធី. និ. ដី. ៣.១៤១, ៣០៥)
 ‘ភកវតោ ឥទំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ’តិ វុត្តវចនវិចារេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ ឥមិនា
 ហសិតុប្បាទចិត្តេន បវត្តិយមានម្បិ ភកវតោ សិតករណំ បុព្វេនិវាស-
 អនាគតំស-សព្ពញ្ញតញ្ញាណានំ អនុវត្តកត្តា ញ្ញាណានុបវិវត្តិយេវាតិ, ឯវំ
 បន ញ្ញាណានុបវិវត្តិការេ សតិ ន កោចិ ចាឡិអដ្ឋកថានំវិរោធា។ តថា ហិ
 អភិធម្មដ្ឋកថាយំ (ធរ. ស. អដ្ឋ. ៥៦៨) “តេសំ ញ្ញាណានំ ចិណ្ឌាបរិយន្តេ ឥទំ ចិត្តំ
 ឧប្បជ្ជតិ”តិ វុត្តំ។ អវស្សញ្ច ឯតំ ឯវំ ឥច្ឆិតព្ពំ, អញ្ញថា អាវជ្ជនស្សបិ ភកវតោ
 បវត្តិ តថាវេ កាលេ ន សំយុទ្ធម្ប, តស្សបិ ហិវិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកការស្ស
 ឥច្ឆិតត្ថា, តថា ហិ វុត្តំ - “ឯវញ្ច កត្វា មនោធារាវជ្ជនស្សបិ
 វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកត្តំ ឧបបន្នំ ហោតិ”តិ, ន ច វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកត្ថ
 តំសមុដ្ឋិតាយ វិញ្ញត្តិយា កាយកម្មាទិការំ អាបជ្ជនភារោ វិពន្ធតិ តិ តមេវ
 សន្ធាយ វទតិ។ តេនាហ “ឯវំ អប្បមត្តកម្មី”តិ។ សតេវិតាវិជ្ជុលតា នាម
 សតេវិតាវិជ្ជុលតា។ សា ហិ ឥតវិជ្ជុលតាវិយ ខណ្ឌដ្ឋិតិកា សីយនិរោធា ច ន
 ហោតិ, អបិ ច ខោ ទន្ធនិរោធា, តញ្ច សព្ពកាលំ ចតុទិបិកមហាមេយតោវ
 និច្ឆរតិ តេនាហ “ចាតុទិបិកមហាមេយមុខតោ”តិ។ អយំ កិវ តាសំ វស្សវដ្ឋនំ
 ធម្មតា, យទិទំ តិក្ខុត្តំ សិវរំ បទក្ខិណំ កត្វា ធាបក្កេសុយេវ អន្តរធានំ។

២៨៣. យទិបិ ចត្តារិ អសង្ខេប្បយ្យានិ កប្បានំ សតសហស្សញ្ច
 បញ្ញាចារមិតា បរិភាវិតា, តថាបិ ឥនានិ តំ ពុទ្ធន្តំ តស្ស បដិចាទេតព្ពត្តា វុត្តំ
 “អបិបក្កញ្ញាណត្ថា”តិ។ កាមញ្ញស្ស ញ្ញាណាយ ឥនានិបិ បដិចាទេតព្ពត្ថា
 អត្ថិ, ឯវំ សន្តេបិ ននុ សម្មាសម្ពុទ្ធសុ បសាទេន សម្ពាវនាយ ភវិតព្ពំ តថា
 ចិរកាលំ បរិភាវិតត្ថា, កបំ តត្ថ ហិឡនាតិ អាហ “ព្រាហ្មណកុលេ”តិអាទិ។
 ចិរកាលបរិចិតាបិ ហិ គុណការវនា អប្បកេនបិ អកល្យាណមិត្តសំសគ្គេន
 វិបវិវត្តតិ អញ្ញបត្តំ គច្ឆតិ។ តេន មហាសត្តោបិ ជាតិសិទ្ធាយំ លទ្ធិយំ ឋត្វា

ជាតិសិទ្ធិន មានន័យ ឯវមាហា - “ក៏ បន តេន មុណ្ណាកេន សមណាកេន
ធិដ្ឋេនា” តិ។ តថា ហិ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ -

“តស្មា អកល្យាណជនំ, អាសីវិសមិវោរកំ,
អារកា បរិវេជ្ជយ្យ, ភូតិកាមោវិចក្ខណា” តិ។ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.១៧០-
១៧២);

ឆ្លានចុណ្ណាន សុត្តន កតា សោត្តិ, កុរុវិទ្ធុគុដ្ឋិកា, សា ឯវ សិនាយន្តិ
កាយំ វិសោធន្តិ ឯតាយាតិ សិនានំ។ តេនាហា - “សោត្តិ សិនានន្តិ
សិនានត្ថាយ កតសោត្តិ” តិ។

២៨៤. អរិយបរិហារេនាតិ អរិយានំ បរិហារេន, អនាគាមីនំ ឆ្លានកាលេ
អត្តនោ កាយស្ស បរិហារនិយាមេនាតិ អត្តោ។ អត្តនោ ញ្ញាណសម្មត្តិយា
វិភវសម្មត្តិយា បសន្ធការំ កាតុំ សត្វិស្សតិ។ ឯតទត្តន្តិ “អហិតនិវារណំ,
ហិតេ និយោជនំ ឲ្យសនេ បរិវេជ្ជន” តិ យទិទំ, ឯតទត្តំ មិត្តា នាម ហោន្តិ។ កេចិ
“យាវេត្ត អហុប្បី” តិ បឋន្តិ, តេសំ យាវ ឯត្ត កេសគ្គគហណំ តាវ អយំ និពន្ធនោ
អហុប្បីតិ អត្តោ។

២៨៥. សតិបដិលាភត្ថាយាតិ ពោធិយា មហាភិទីហារំ កត្វា
ពោធិសម្ពារបដិបទាយ បូរណភាវេ សតិយា បដិលាភត្ថាយ។ ឥទានិ តស្ស
សតុប្បទនិយកថាយ បវត្តិតាការំ សង្ខេបេនេវ ធស្សេតុំ “តស្ស ហិ” តិ អាធិ
វុត្តំ។ តត្ថ នលាមកដ្ឋានំ ឱតិណ្ណាសត្តោតិ ឥមិនា មហាសត្តស្ស
បណីតាធិមុត្តតំ ធស្សេត្វា ឯវ បណីតាធិមុត្តិកស្ស បមាធិកិរិយា ន យុត្តាតិ
ធស្សេត្តោ “តាធិសស្ស នាម បមាធិវិហារេ ន យុត្តោ” តិ អាហា។ តទា
ពោធិសត្តស្ស នេក្ខម្មជ្ឈាសយោ តេលប្បដិចោវិយ វិសេសតោ និព្ពត្តិ, តំ ធិស្វា

ភគវា តទន្ទរបំ ធម្មកថំ ករោត្តោ “តាធិសស្ស...បេ... កថេសី”តិ។
បរសមុទ្ទវាសី យេវា អញ្ញាថា វុទ្ធិន្តិ។ អដ្ឋកថាយំ បន នាយំ ពុទ្ធានំ ភារោ, យទិទំ
បូរិតចារមីនំ ពោធិសត្តានំ តថា ធម្មទេសនា តេសំ មហាភិទ្ទិហារសមនន្តរម្បិ
ពោធិសម្ពាស្ស សយម្ពុញ្ញាលោនេវ បដិវិទិតត្តា។ តស្មា
ពោធិសត្តការវេទនមេវ តស្ស ភគវា អកាសីតិ ទស្សេតុំ
“សតិបដិលាភត្ថាយា”តិអាធិ វុត្ថំ។ សតិបដិលាភត្ថាយាតិ សម្មាបដិបត្តិយា
ឧជ្ឈលនេ ចាកជករសតិបដិលាភាយ។

២៨៦. ញាណញ្ញំ កិលេសធម្មវិទាលនបទាលនេហិ សិទ្ធិវិយាតិ សិទ្ធិ។
តញ្ញំ បដិបត្តិយា ឧបត្ថម្ភិតំ ឧស្សិតំ នាម ហោតិ, តទកាវេ បតិទំ នាម។ កេចិ
បន វីរីយំ សិទ្ធិន្តិ វុទ្ធិន្តិ។ តស្មី សម្មប្បធានវសេន បវត្តេ ពាហិរបព្ពដ្ឋំ ឧបកតាបិ
មហាសត្តាវិសុទ្ធាសយា អប្បិច្ឆតាធិគុណាសមដ្ឋិនោ យថាវហំ គន្ធុរំ
វាសនុរញ្ញា បរិព្រូហាយន្តាវិហារន្តិ, បកេវ ពុទ្ធសាសនេ អប្បិច្ឆតាធិហិតិ អាហា
“ចតុចារិសុទ្ធិសីលេ បនា”តិអាធិ។ វិបស្សនំ ព្រូហេន្តា សិខាប្បត្តិវិបស្សនា
ហោន្តិតិ វុត្ថំ - “យាវ អនុលោមញ្ញាណំ អាហាច្ឆ តិដ្ឋន្តិ”តិ, អនុលោមញ្ញាណតោ
ឱរមេវ វិបស្សនំ វេបេន្តិតិ អត្ថោ។ មគ្គជលត្ថំ វាយាមំ ន ករោន្តិ
បញ្ញាចារមិតាយ សព្ពញ្ញតញ្ញាណគព្ពស្ស អបរិបុណ្ណត្តា អបរិបក្កត្តា ច។

២៨៧. យេវេហិតិ វុទ្ធតវេហិ។ និវាសេ សតីតិ យស្មី វានេ បព្ពដិគោ, តត្ថេវ
និវាសេ។ វប្បកាលតោតិ សស្សនំ វប្បកាលតោ។ បុព្ពេវិយ តតោ បរំ
តិទិណេន សូរិយសន្តាបេន បយោជនំ នត្ថិតិ វុត្ថំ - “វប្បកាលេ វិតានំវិយ
ឧបរំ វត្ថុកិលញ្ញំ ពទ្ធិត្វា”តិ។ បុជកេតិ កលាបេ។

២៨៨. បច្ឆយសាមគ្គិហេតុកត្តា ធម្មប្បត្តិយា បទេសតោ បរិញ្ញាវត្ថុកាបិ
អរិយា ឧបដ្ឋិតេ ចិត្តវិយាតបច្ឆយេ យទេតំ នាតិសាវដ្ឋំ, តទេវំ គណ្ហាន្តិតិ

អយមេត្ត ធម្មតាតិ អាហា - “អលាភំ អារត្ត ចិត្តញ្ញាបត្ត”ន្តិអាទិ។ សោតិ កិក្ក
កាសិរាជ។ ព្រាហ្មណ៍កត្តាតិ ព្រាហ្មណេសុ ភត្តោ។ ទេវេតិ ព្រាហ្មណ
សន្ធាយាហ។ ភូមិទេវាតិ តេសំ សមញ្ញា, តទា ព្រាហ្មណគរុកោ លោកោ។
តទា ហិ កស្សចោបិ ភគវា ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ។ ធិតុ អវណ្ណំ វត្វាតិ,
“មហារាជ, តវ ធិតា ព្រាហ្មណសមយំ បហាយ មុណ្ណាចាសណ្ណិកសមយំ
គណ្ហី”តិអាទិនា រាជបុត្តិយា អគុណំ វត្វា។ វំ គណ្ហីសុ ញាតកា។ រជ្ជំ
និយ្យាតេសិ “មា មេ វចនំ មុសា អហោសិ, អជ្ឈមេ ទិវសេ និគ្គណ្ហិស្សមី”តិ។

ចាវនអស្មនយនវសេន សម្មា ចាវីកតត្តា បរិសុទ្ធតណ្ហាលានិ។ ចាឡិយំ
តណ្ហាលបដិភស្តានីតិ តណ្ហាលខណ្ឌានិ។ មុគ្គបដិភស្តកឡាយបដិភស្តេសុបិ
ឯសេវ នយោ។

២៨៩. កោនុទោតិ ភុម្មតេ បច្ចត្តវចនន្តិ អាហា - “កុហី នុទោ”តិ ចារិប្បី
យោជីយន្តិ ព្យញ្ញនកោជនានិ ឯត្ថាតិ បរិយោគោ, តតោ បរិយោគា។ តេនាហ
“សូបភាជនតោ”តិ។ សញ្ញំ ទត្វាតិ វុត្តំ សញ្ញំ អាចិក្ខិត្វា តុម្ហាកំ អត្ថាយ
សម្មាទេត្វា និក្ខិត្វោ ឧបជ្ឈាកោតិ ភគវតោ អាហោចេថាតិ សញ្ញំ ទត្វា។
អតិវិស្សត្តោតិ អតិវិយ វិស្សត្តោ។ បញ្ចវណ្ណាតិ ខុទ្ទិកាទិវសេន
បញ្ចប្បកាវា។

២៩០. កិន្តិនិស្សក្កេ បច្ចត្តវចនំ, កស្មាតិ អត្ថោ? ធម្មិកោតិ ឥមិនា
អាគមនសុទ្ធិ ទស្សេតិ។ ភិក្ខុនំ បត្តេ ភត្តសទិសោតិ ឥមិនា ឧចាសកេន សត្ត
បរិច្ចត្តការំ តត្ថ សត្តនោ ច អបរិសង្កតំ ទស្សេតិ។ សិក្ខាបទវេលា នាម នត្តិ
ធម្មស្សមិការតោ សិក្ខាបទមរិយាទា នាម នត្តិ បណ្ណាត្តិវដ្តេ, បកតិវដ្តេ បន
សេតុឃាតោ ឯវ។

២៩១. ធននដ្ឋានេ យទាកាសំ, តទេវ តស្ស គេហស្ស ធននន្តិ
អាគាសច្ឆនំ។ បកតិយា ឧតុជរណមេវាតិ ធាទិតេ យាទិសំ ឧតុ, ធននេ
ឧត្តិណភាវេបិ តម្ហិ គេហេ តាទិសមេវ ឧតុជរណំ អហោសិ។ តេសំយេវាតិ
តេសំ យជីការស្ស មាតាបិតុនំ វេ។

២៩២. “បតស្សោ មុដ្ឋិយោ ឯកោ កុឌុវោ, បត្តារោ កុឌុវា ឯកោ បត្តោ,
បត្តារោ បត្តា ឯកោ អាឡុកោ, បត្តារោ អាឡុកា ឯកំ ទោណំ, បត្តារិ
ទោណានិ ឯកា មាទិកា, បតស្សោ មាទិកា ឯកា ខារី, វីសតិ ខារិកា ឯកោ
វាហោតិ តទេវ ឯកសកជ”ន្តិ សុត្តនិបាតដ្ឋកថាទីសុ (សុ. និ. អដ្ឋ. ២.៦៦២) វុត្តំ,
ឥធម បន “ទ្វេ សកដានិ ឯកោ វាហោ”តិ វុត្តំ។ តេលដាលីតាទិន្តិ អាទិ-សទ្ទេន
សប្បិអាទី មរិចាទិកដុកកណ្ឌាញ សង្គណ្ហាតិ។ នាហំ រញ្ញា ទិដ្ឋបុព្វោ, កុតោ
បរិច្ឆស្សោតិ អធិប្បាយោ។ នច្ចិត្វាតិ នច្ចំ ទត្វា។

យជីការសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្ថា។

២. រដ្ឋចាលសុត្តវណ្ណនា

២៩៣. ដូលមេវ ដុល្លំ, ដុល្លាវិបុលា មហន្តា កោដ្ឋា ជាតា ឥមស្សាតិ
ដុល្លកោដ្ឋកន្តិ ឌីននប្បបហូតវសេន លទ្ធនាមោ និគមោ។ អដ្ឋកថាយំ បន
ដុល្លកោដ្ឋន្តិ អត្តោ វុត្តោ។ តេន ចាឡិយំ ឥក-សទ្ទេន បទវឡនំ កតន្តិ
ទស្សេតិ។

២៩៤. រដ្ឋចាលោតិ ឥទំ តស្ស កុលបុត្តស្ស នាមំ។ បវេណីវសេន
អាគតកុលវំសានុគតន្តិ សមុទាគមតោ បដ្ឋាយ ទស្សេតុំ “កស្មា
រដ្ឋចាលោ”តិអាទិ វុត្តំ។ សន្ធាវេតុន្តិវិធាសនតោ បុព្វេ យាទិសំ, តថេវ សម្មទេវ

ធារេតុំ សមត្ថោ។ សទ្ធាតិ កម្មជលសទ្ធាយ សម្បជ្ជា។ សាមណេរំ ទិស្វាតិ
សិក្ខាកាមតាយ ឯតទគ្គេ បរិយមាណំ ទិស្វា។

សហ រញ្ញាតិ សរាជិកំ, រញ្ញា សទ្ធិ រាជបរិសំ។ ចាតុវណ្ណានិ
ព្រាហ្មណាទិចតុវណ្ណាសមុទាយំ។ ចោសេតុន្តិ វេទុតុំ ធានាទិហិ សង្កហវត្ថុហិ
សង្កណ្ឌិតុំ។ យំ កុលំ។ បហោស្សតីតិ សក្ខិស្សតិ។

តេន តេន មេ ឧបបរិក្ខតោតិ “កាមា នាមេតេ អនិច្ចា ទុក្ខា
វិបរិណាមធម្មា, អដ្ឋិកដ្ឋលូបមា”តិ (ម. និ. ១.២៣៤; ចា.ចិ. ៤១៧; មហានិ. ៣, ៦)
ច អាទិនា យេន យេន អាការេន កាមេសុ អាទិនំ ឌីការំ សំកិលេសំ,
តត្ថិបរិយាយតោ នេក្ខមេ អាទិសំសំ គុណំ បកាសេន្តំ ភក្កតា ធម្មំ ទេសិតំ
អាជានាមិ, តេន តេន បកាវេន ឧបបរិក្ខតោ វិមំសន្តស្ស មយ្ហំ ឯវំ ហោតិ ឯវំ
ឧបជ្ជាតិ។ សិក្ខត្ថយព្រាហ្មចរិយន្តិ អធិសីលាទិសិក្ខត្ថយសង្កហំ សេដ្ឋចរិយំ។
អខណ្ឌាទិភាវាចាទនេន អខណ្ឌំ លក្ខណាវចនញោតំ។ កត្វាបិ សិក្ខកទេសំ
អសេសេត្វា ឯកន្តេនេវ បរិបូរេតត្ថតាយ ឯកន្តបរិបុណ្ណំ។ ចិត្តប្បាទមត្តម្បិ
សំកិលេសមលំ អនុប្បាទេត្វា អច្ឆន្តមេវ វិសុទ្ធិំ កត្វា បរិហរិតត្ថតាយ
ឯកន្តបរិសុទ្ធិំ។ តតោ ឯវំ សង្ខរិយ លិខិតន្តិ សង្ខលិខិតំ។ តេនាហ
“លិខិតសង្ខសទិស”ន្តិ។ ធាបិកាបិ មស្សុគ្គហណេនេវ គហេត្វា “មស្សុ”ត្វេវ
វុត្ថំ, ឧត្តរាធរមស្សុន្តិ អត្ថោ។ កសាយេន វត្តានិ កាសាយានិ។ អនុញ្ញាតំ បុត្តំ
ន បញ្ជាជេតិ “មាតាបិតុនំ លោកិយមហាជនស្ស ចិត្តញ្ញាចត្ថំ មា ហោតូ”តិ។
តថា ហិ សុទ្ធាទនមហារាជស្ស តថា វរោ ទិន្នោ។

២៩៥. បិយាយិតតត្ថតោ បិយោតិ អាហ “បីតិជនកោ”តិ។ មនស្ស
អប្បាយនតោ មនាទោតិ អាហ “មនវឌ្ឍនកោ”តិ។ សុខេដិតោ
តុរុណាធារកកាលេ។ តតោ បរញ្ច

សប្បិវិជ្ជាវិសាមញ្ញសមុប្បាទកោដនាធិអាហារសម្បត្តិយា សុខបរិកតោ។ អថ វា
ធម្មតត្ថិកតាតិជនាធិបរិជនសម្បត្តិយា ចេវ បរិច្ឆេទសម្បត្តិយា ច
ឧឡារបណីតសុខបច្ចយូបហារេហិ ច សុខេធិតោ, អកិច្ឆេនេវ
ទុក្ខប្បច្ចយវិនោទនេន សុខបរិកតោ។ អជ្ឈត្ថិកត្ថសម្បត្តិយា វា សុខេធិតោ,
ពាហិរវត្ថុសម្បត្តិយា សុខបរិកតោ។ កស្សបីតិ ឧបយោគត្ថេ សាមីវចនំ, កិញ្ចីតិ
វុត្ថំ ហោតិ, អយមេវ វា ចាថោ។ តថា ហិ “អប្បមត្តកម្មំ កលភាគំ ទុក្ខស្ស ទ
ជាតាសី”តិ អត្តោ វុត្តោ។ ឯវំ សន្តេតិ ននុ មយំ រដ្ឋហល មរណាទីសុ កេនចិ
ឧចាយេន អប្បតីការេន មរណេនចិ តយា អកាមកាបិ វិនា ភវិស្សាម, ឯវំ
សតិ។ យេនាតិ យេន ការណេន។ កី បនាតិ ឯត្ថ កិច្ចំ ការណាត្ថេ បច្ចត្តវចនន្តិ
ទស្សេន្តោ អាហា “កេន បន ការណេនា”តិ។

២៩៦. បរិចារេហីតិ បរិតោ តត្ថ តត្ថ យថាសកំវិសយេសុ ចារេហិ។
តេនាហា “ឥតោ ចិតោ ច ឧបនេហី”តិ។ បរិចារេហីតិ វា សុខុបករណេហិ
អត្តានំ បរិចារេហិ, អត្តនោ បរិចរណំ ការេហិ។ តថាភូតោ ច យស្មា លឡន្តោ
កិឡន្តោ នាម ហោតិ, តស្មា “លឡា”តិអាទិ វុត្ថំ។ និច្ចទានំ ទានំ នាម,
ឧចាសថធិវសាទីសុ ទាតត្ថំ អតិរេកទានំ បទានំ នាម។ បរេណីវក្ខណាវសេន
វា ទីយមានំ ទានំ នាម, អត្តនាវ បដ្ឋបេត្វា ទីយមានំ បទានំ នាម។
បច្ឆរជនសាធារណំ វា នាតិឧឡារំ ទានំ នាម, អនញ្ញសាធារណំ អតិឧឡារំ
បទានំ នាម។ ឧទ្ទស្សេតញ្ញាតិ ឧទ្ទំ ទស្សេតញ្ញា។ កុតោ ឧទ្ទំ តេ ទស្សេតញ្ញា?
បព្ពជិតតោ ឧទ្ទំ អត្តានំ មាតាបិតរោ ទស្សេតញ្ញា, តេនាហា “យថា”តិអាទិ។

២៩៧. ពលំ គហេត្វាតិ ឯត្ថ ពលគ្គហណំ នាម កាយពលស្ស
ឧប្បាទនមេវាតិ អាហា “កាយពលំ ជនេត្វា”តិ។ ឯវំវិហារន្តោតិ យថា ចាឡិយំ
វុត្ថំ ឯវំ ឯកោ វ្យុបកដ្ឋោ អប្បមត្តោវិហារន្តោ។ តស្មាតិ យស្មា នេយ្យោ, ន

ឧក្សជិតញ្ញា, ន ច វិបញ្ចិតញ្ញា, តស្មា។ ចិនេន បព្ពជិតោ ធានសមេ វស្សេ អវហត្ថំ
ចាបុណ្ណា។ យំ បន វុត្ថំ ចាឡិយំ “ន ចិនេស្សេវា”តិ, តំ សង្ឃី វស្សានិ តតោ
អធិកម្មី វិបស្សនាបរិវាសំ វសន្តេ ឧបាទាយ វុត្ថំ។

សត្តទ្វារកោដ្ឋកស្សតិ សត្តកត្តន្តរទ្វារកោដ្ឋកសីសេន កត្តន្តរានិ វេទតិ។
បហារាបេតីតិ វាយោវុឡានុរូបំ កប្បាបនាទិនា អលង្ការាបេតិ។ អន្តោជាតតាយ
ញាតិសទិសី ទាសី ញាតិទាសី។ បូតិកាវេនេវ លក្ខិតញ្ញោ ទោសោ វា
អភិទោសោ, សោវ អភិទោសីកោ, អភិទោសំ វា បច្ឆសកាលំ គតោ បត្តោ
អតិក្កន្តោតិ អភិទោសីកោ។ តេនាហ “ឯករត្តាតិក្កន្តស្ស”តិអាទិ។
អបរិភោគារហោ បូតិកូតកាវេនេ។ អរិយវេហារេនាតិ អរិយសមុទាចារេន។
អរិយា ហិ មាតុកាមំ ភគិនិវាទេន សមុទាចរន្តិ។ និស្សជ្ជបរិគ្គហន្តិ
បរិច្ឆត្តាលយំ។ វុត្ថំ វុត្ថតីតិ និវេក្ខការតោ វុត្ថំ, ឥធ បន វិសេសតោ
អបរិភោគារហត្ថាវ វុត្ថនោ។ និមិយតិ សញ្ញាយតីតិ និមិត្តំ, តថាសល្ល ក្ខិតោ
អាគារោតិ អាហ “អាការំ អគ្គហេសី”តិ។

៣០០. យវំ បរិសិទ្ធាតិ គេហសាមិនិយា និសីទិតព្ពដ្ឋានភូតំ អន្តោគេហំ
បរិសិទ្ធា។ អាលបនេតិ ទាសីជនស្ស អាលបនេ។ ពហិ និក្ខមន្តាតិ
យថាវុត្ថអន្តោគេហតោ ពហិ និក្ខមន្តិយោ។ យវេសុ សាលា ហោន្តីតិ យវេសុ
ឯកមន្តេ ភោជនសាលា ហោន្តិ ចាការបរិក្ខិត្តា សុសំវិហិតទ្វារពន្លា
សុសម្មជ្ជវាលិកដ្ឋណា។

អនោកប្បនំ អសទ្ធិហនំ។ អមរិសនំ អសហនំ។ អនាគតវចនំ
អនាគតសទ្ធិប្បយោកោ, អត្ថោ បន វុត្ថមានកាលិកោវ។ តេនាហ
“បច្ឆក្ខម្មី”តិ។ អរិយិទ្ធិយន្តិ “បដិក្ខលេ អបដិក្ខលសញ្ញី វិហារី”តិ (អ. និ.
៥.១២២) ឯវំ វុត្ថអរិយិទ្ធិយំ។

បូតិកុម្មារសោ ឆន្ទនីយធម្មោ តស្ស តេហតោលទ្វាបិ ន ទាតព្ពយុត្តកោ
ទាសិជនេន ទិន្នាតិ អាហា “ធម្មបទ្ការសេន នេវ ទានំ អលត្ថម្ហា” តិ។ “ឥមេហិ
មុណ្ណាកេហិ” តិអាទិនា និត្តននវេនេន បច្ចក្ខានំ អត្ថតោលទ្វមេវ, តស្ស បន
ឧដុកជាសុសមាចារវសេន អលទ្ធព្ពា វុត្តំ “ន បច្ចក្ខាន” តិ។ តេនាហា -
“បដិសន្ធាវសេន បច្ចក្ខានម្មិ ន អលត្ថម្ហា” តិ។ “នេវ ទាន” តិអាទិ
បច្ឆាសីសាយ អក្ខន្តិយា ច វុត្តំ វិយ បច្ឆរជនោ មញ្ញេយ្យាតិ តន្តិវត្តនត្ថំ
អធិប្បាយមស្ស វិវិត្តំ “កស្មា បនា” តិអាទិ វុត្តំ។ សុត្តិកាបដិច្ចន្ទនិ
សិប្បិកាធនាហិ ធន្នំ។

ឧក្កជ្ឈឯកាសនិកតាយាតិ ឥទំ ភូតកថនមត្តំ ថេរស្ស តថាភាវទីបនតោ។
មុនុកស្សបិ ហិ ឯកាសនិកស្ស យាយ និសង្ខាយ កិញ្ចិមត្តំ ភោជនំ ភុត្តំ,
វត្ថសីសេនបិ តតោ វុដ្ឋិតស្ស បុន ភុញ្ញតុំ ន វដ្ដតិ។ តេនាហា
តិបិដកច្ចឡាភយត្ថេរោ “អាសនំ វា រក្ខេយ្យ ភោជនំ វា” តិ។
ឧក្កជ្ឈសបទានចារិកោតិ បុរតោ បច្ឆតោ ច អាហាជភិក្ខុម្មិ អគ្គហេត្វា
ពហិទ្វារេ ឋត្វា បត្តវិស្សន្ទនមេវ ករោតិ។ ឯតេនេវ ថេរស្ស
ឧក្កជ្ឈបិណ្ឌចាតិកកាវោ ទីបិតោ។ តេនាហា - “ស្វាតនាយ ភិក្ខុំ នាម
នាធិវាសេតី” តិ។ អថ កស្មា អធិវាសេសីតិ អាហា “មាតុ អនុគ្គហេនា” តិអាទិ។
បណ្ឌិតា ហិ មាតាបិតុនំ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ វា កាតព្វំ អនុគ្គហំ អជ្ឈបេក្ខិត្វា
ធុតផ្ដុសុទ្ធិកា ន ភវន្តិ។

៣០០. បយុត្តន្តិ វុទ្ធិវសេន បយោជិតំ, តទ្ធិតលោបំ កត្វា វុត្តន្តិ វេទិតព្វំ
យថា អញ្ញត្ថាបិ “បិតាមហំ ធនំ លទ្ធា, សុខំ ជីវតិ សព្វាយោ” តិ។
ជេដ្ឋកិត្តិយោតិ បធានិត្តិយោ។ ឥតោតិ ឥមស្មី កុលេ

អនុករិតព្រឹត្តិសម្បត្តិភោគៈ អញ្ញតោតិ ឥមស្ស ទិន្នត្តា អញ្ញស្មី កុលេ
អនុករិតព្រឹត្តិសម្បត្តិភោគៈ

៣០២. ចិត្តវិចិត្តន្តិ កប្បនាយ ចេវ អរហន្តបេន អលង្ការាទិនា ច ចិត្តិតព្យោវ
វិចិត្តិតព្យោវ វណកាយន្តិ វណក្ខតំ កាយំ។ សមន្តតោ ឧស្សិតន្តិ
ហេដ្ឋិមកាយវសេន ហេដ្ឋា ឧបរិ ច សន្និស្សិតំ។ និព្វាតុវន្តិ អភិណ្ឌាប្បដិប័ទ្ធិតំ,
សនា ទុក្ខិតំ វា។ ពហុសង្កប្បន្តិ រាគវត្ថុភាវេន អភិជនេហិ
ហារវការវិលាសវសេន, អាមិសវសេន ច សោណាសិដ្ឋាលាទីហិ ពហូហិ
សង្កប្បតព្ពំ។ ឋិតិ អវជ្ជានំ អវិបរិណាមោ នត្ថិ។ តេនាហ - “ភិជ្ជនធម្មតាវ
និយតា”តិ, បរិស្សវភាវាបត្តិ ចេវ វិនាសបត្តិ ច ឯកន្តិកាតិ អត្ថោ។

ចិត្តកតម្បីតិ គន្ធាទីហិ ចិត្តកតម្បី។ រូបន្តិ សរីរំ។

អលត្តកកតាតិ បិណ្ឌិអលត្តកេន សុវណ្ណកតា។ តេនាហ “អលត្តកេន
រញ្ជិតា”តិ។ បុណ្ណកមក្ខិតន្តិ ទោសនីហរណេហិ តាបទហនាទីហិ
កតាភិសង្ខារមុខំ គោរោចនាទីហិ ឱភាសនកបុណ្ណេហិ មក្ខិតំ, តេនាហ
“សាសបកក្កេនា”តិអាទិ។

វសោទកេនាតិ សរលនិយ្យាសរសមិស្សេន ឧទកេន។ អាវត្តនបរិវត្ត
កតាតិ អាវត្តនបរិវត្តនវសេន នតេ កតា។ អដ្ឋបទករចនាយាតិ
ភិត្តិកូដទូចន្ទាទិវិភាកាយ អដ្ឋបទករចនាយ។

វិវរមាទេតិ “អយំ បលាយតិ, គណ្ណា គណ្ណា”តិ វិវរមាទេ។
ហិរញ្ញសុវណ្ណឱរោទេតិ វត្តព្ពំ។

៣០៣. ឧស្ស័តាយ ឧស្ស័តាយាតិ កុលវិកវពាហុសច្ចបញ្ញាសម្មត្តិយា
ឧគ្គតាយ ឧគ្គតាយ។ អភិលក្ខិតោ ឧឡារកាវេន។

៣០៤. បរិជុញ្ញានីតិ បរិហានានិ។ យេ ព្យាធិនា អភិក្ខតា សត្តា ជីណ្ឌាកប្បា
វយោហានិសត្តាវិយ ហោន្តិ, តតោ និវត្តន្តោ “ជរាជីណ្ឌោ”តិ អាហា។
វយោវុឡោ, ន សីលាធិវុឡោ។ មហត្ថំ លាតិ គណ្ណាភីតិ មហាល្លកោ, ជាតិយា
មហាល្លកោ, ន វិកវាធិនាតិ ជាតិមហាល្លកោ។ ទូត្តិរាជបរិវត្តសម្ពាតំ អន្ធានំ
កាលំ គតោវីតិវត្តោតិ អនុគតោ។ តថា ច បឋមវយំ មជ្ឈិមវយព្វា អតីតោ
ហោតីតិ អាហា “អន្ធានំ អតិក្កន្តោ”តិ។ ជីណ្ឌាធិបទេហិ
បឋមវយមជ្ឈិមវយស្ស ពោធិតត្តា អនុប្បត្តតាវិសិដ្ឋោ វយ-សន្នោ
ឱសានវយវិសយោតិ អាហា “បឋមវយំ អនុប្បត្តោ”តិ។

“អប្បិដ្ឋោ, អប្បឱសមកសវាតាតបសរីសបសម្មស្សោ”តិ (អ. និ. ១០.១១)
ឯវមាធិសុវិយ អប្ប-សន្នោ អភាវត្តោតិ អធិប្បាយេនាហា “អប្បពាធាតិ
អរោគោ, អប្បាតន្តោតិ និទ្ធុក្ខោ”តិ។ អប្បត្តោ វា ឥធ, តត្ថាបិ អប្ប-សន្នោ
ធន្តព្វោ។ ឯវព្វំ “យោ ហិ, គហាបតិ, ឥមំ បូតិកាយំ បរិហារន្តោ មុហុត្តម្យិ
អាហោគ្យំ បដិជានេយ្យ កិមញ្ញាត្រ ពាល្យា”តិ (សំ. និ. ៣.១) សុត្តបទំ សមត្តិតំ
ហោតិ។ វិបច្ឆនំ វិចាគោ, សោ ឯវ វេចាគោ។ សមោ វេចាគោ ឯវស្ស អតីតិ
សមវេចាកំនី, តាយ។ តេនេវ សមវេចាកំនិភាវេន សព្វម្បិ សម្មនេវ គណ្ណាតិ
ធារេតីតិ គហាណី។ គហាណីសម្មត្តិយា ហិ យថាភុត្តអាហារោ សម្មនេវ
ជីវន្តោ សរីរេ តិដ្ឋតិ, នោ អញ្ញាថា ភុត្តភុត្តោ អាហារោ ជីវតិ គហាណីយា
តិក្ខុភាវេន។ តថេវ តិដ្ឋតិ ភុត្តាការេនេវ តិដ្ឋតិ គហាណីយា មន្តការតោ។
ភត្តច្ចន្តោ ឧប្បជ្ឈតេវ ភុត្តអាហារស្ស សម្មា បរិណាមំ គតត្តា។ តេនេវាតិ
សមវេចាកំនិភាវេនេវ។ បត្តានំ ភោគានំ បរិក្ខិយមានំ ន សហសា ឯកជ្ឈំយេវ

បរិក្ខេប គន្លង, អថ ខោ អនុក្កមេន, តថា ញាតយោបីតិ អាហា
“អនុបុព្វេនា”តិ។ ឆាតកកយាទិនាតិ អាទិ-សន្នេន ព្យាធិកយាទី សង្គណ្ហាតិ។

៣០៥. ឧទ្ទេសសីសេន និទ្ទេសោ គហិតោតិ អាហា “ធម្មនិទ្ទេសា ឧទ្ទិដ្ឋា”តិ។
យស្មា វាយេ ធម្មា ឧទ្ទិសិតត្ថជ្ជេន “ឧទ្ទេសា”តិ វុច្ចន្តិ។ តេវ ធម្មា និទ្ទិសិតត្ថជ្ជេន
និទ្ទេសាតិ “ធម្មនិទ្ទេសា ឧទ្ទិដ្ឋា”តិ អត្ថោ វុត្តោ។ អថ វាយេ ធម្មា
អនិច្ចតាទិវិការវនវសេន ឧទ្ទំ ឧទ្ទំ ទេសេស្សន្តិ, តេ ធម្មា តថេវ និស្សេសតោ
ទេសេស្សន្តិ ឯវំ ឧទ្ទេសនិទ្ទេសបទានំ អនត្តន្តរតា វេទិតញ្ញា។ តត្ថាតិ
ជរាមរណាសន្តិកេ។ អនុវោតិ និទ្ទេវោ ន ចិរេ, អនិច្ចាតិ អត្ថោ។ តេនាហា
“ធុវដ្ឋានវិវហិតោ”តិ, អជាតាភូតាសង្ខតធុវការវការណាវិវត្តោតិ អត្ថោ។
ឧបនិយ្យតិ វា ជរាមរណេន លោកោ សម្មា និយតិ, តស្មា អនុវោតិ ឯវមេត្ត
អត្ថោ ទដ្ឋញ្ញោ។ តាយិតុន្តិ ជាតិអាទិព្យសនតោ រក្ខិតុំ សមត្ថេន ឥស្សរេន
អត្តនាវិវហិតោតិ។ “ឥមំ លោកំ ឥតោ វដ្ឋនុក្ខតោ មោចេស្សមិ,
ជរាព្យាធិមរណានំ តំ អធិកវិតុំ ន ទស្សមី”តិ ឯវំ អភិសរតីតិ អភិស្សរណំ,
លោកស្ស សុខស្ស ធាតា ហិតស្ស វិធាតា កោចិ ឥស្សរេ, តទការវតោ អាហា
“អនភិស្សរេតិ អសរណោ”តិ។ និស្សកោ មមាយិតញ្ញវត្ថុអភាវតោ, តេនាហា
“សកកណ្ហាវិវហិតោ”តិអាទិ។ តណ្ហាយ វសេ ជាតោ តណ្ហាយ វិជិតោតិ
កត្វា “តណ្ហាយ ធាសោ”តិ វុត្តំ។

៣០៦. ហត្ថិវិសយត្តា ហត្ថិសន្និស្សិតត្តា វា ហត្ថិសិប្បំ “ហត្ថិ”តិ គហិតន្តិ
អាហា - “ហត្ថិស្មិន្តិ ហត្ថិសិប្បេ”តិ, សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ សាតិសយំ
ឡុពលំ ឯតស្ស អត្ថិតិ ឡុពលីតិ អាហា - “ឡុពលសម្បន្នោ”តិ, តមេវត្ថំ ចាកជំ
កត្វា ទស្សេតុំ “យស្ស ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។ អភិទ្ធិ បរសេនំ ភិទ្ធិតោ ភិទ្ធិ សកសេនំ
សន្ធារយតោ ឧបត្ថម្ភយតោ។ ពាហុពលីតិ ឯត្ថាបិ “យស្ស ហិ ជលកញ្ចា

អាវុធចក្ខុ គហេត្វា” តិអាទិនា អត្ថោ វត្តត្ថោ, ឥធម៌ បន បរហត្ថកតំ រដ្ឋំ អាហារិតុំ
ពាហុពលន្តិ យោជនា។ យថា ហិ “ឡុពលី” តិ ឯត្ថាបិ ពាហុពលំ អនាមសិទ្ធា
អត្ថោ, ឯវំ “ពាហុពលី” តិ ឯត្ថ ឡុពលំ អនាមសិទ្ធា អត្ថោ វេទិតត្ថោ, អាហិតោ
អហំមាណោ ឯត្ថាតិ អត្ថោ, អត្ថភារោ។ អលំ សមត្ថោ អត្ថោ ឯតស្សាតិ
អលមត្ថោតិ អាហា “សមត្ថអត្ថភារោ” តិ។

បរិយោធាយាតិ វា បរិតោ អារក្ខំ ឱទ្ធហិត្វា។ “សំវិជ្ជន្តោ ខោ, កោ រដ្ឋបាល,
ឥមស្មី រាជកុលេ ហត្ថិកាយាបិ... បេ... វត្ថិស្សន្តិ” តិ ឥទម្បិ សោ រាជា ឧបរិ
ធម្មទ្កេសស្ស ការណំ អាហារត្ថោ អាហា។

វុត្តស្សេវ អនុ បច្ឆា កាយនវសេន កថនំ អនុគីតិ។ តា បន តាថា
ធម្មទ្កេសានំ ទេសនានុបុត្តិ អនាទិយិត្វាបិ យថាវហំ សង្កណ្ឌានវសេន
អនុគីតាតិ អាហា “បតុន្នំ ធម្មទ្កេសានំ អនុគីតិ” តិ។

៣០៧. ឯកន្តិ ឯកជាតិយំ។ វត្ថុកាមកិលេសកាមាវិសយភេទេន ភិន្និត្វា
តថា វុត្ថាតិ ទដ្ឋត្ថោ។

សាគរន្តោនាតិ សាគរបរិយន្តេន។

អហោ វតាតិ សោចនេ និចាតោ, “អហោ វត ចាបំ កតំ មយា” តិអាទិសុ
រិយ។ អមរាតិអាទិសុ អាហូតិ កថេន្តិ។ មតំ ឧទ្ទិស្ស “អម្ព” តិ វត្តត្ថោ
សោកវសេន “អមរ” តិ វុច្ឆតិ។

វោសានន្តិ និដ្ឋំ, បរិយោសានន្តិ អត្ថោ។ សាវាតិ បញ្ញា ឯវ។ ធនតោតិ
សត្តធនតោ។ ឧត្តមតរាសេដ្ឋា, តេនេវាហា “បញ្ញាជីវី ជីវិតមាហុ សេដ្ឋ” តិ (សំ.
និ. ១.២៤៦; សុ. និ. ១៨៤)។

តេសុ ចាបំ ករោន្តេសុ សត្តេសុ, និទ្ទារណោ ចេតំ ភុម្មវចនំ។ បរម្មរាយាតិ
អត្តការបរម្មរាយ។ សំសារំ អាបជ្ជិត្វាតិ ភវាទីសុ សំសារស្ស អាបជ្ជនហេតុំ
អាបជ្ជន្តោ បរលោកំ ឧបេតិ, បរលោកំ ឧបេន្តោ ពហុវិធសុត្វសម្ពាសំ គព្ពញ្ច
ឧបេតិ។ តាទិសស្សាតិ តថាវុបស្ស គព្ពវាសនុក្ខាទីនំ អធិដ្ឋានភូតស្ស
អប្បបញ្ញស្ស អញ្ញោ អប្បបញ្ញោ ច អភិសន្តបាណ្ឌោ ហិតសុខាវហន្តិ
បត្តិយាយន្តោ។

“ចាបធម្មា”តិ វុត្តត្តា តាទិសស្ស បរលោកោ នាម ទុក្ខតិ វាតិ អាហ
“បរម្មិ អចាយលោកេ”តិ។

វិវិជ្ជរូបេនាតិ រូបសន្តានិវសេន តត្ថបិ បណ្ឌិតតរាទិវសេន ពហុវិជ្ជរូបេន។

សាមញ្ញមេវាតិ សមណភារោ វេ សេយ្យោ។ ឯត្ថ ច អាទិតោ ធូហិ គាថាហិ
ចតុត្ថោ ធម្មទ្កេសោ អនុគីតោ។ ចតុត្ថគាថាយ តតិយោ។ បញ្ចមគាថាយ
ទុតិយោ។ ធម្មគាថាយ ទុតិយតតិយា។ សត្តមគាថាយ បឋមោ ធម្មទ្កេសោ
អនុគីតោ, អដ្ឋមាទីហិ បវត្តិនិវត្តិសុ កាមេសុ នេក្ខមេ ច យថាវហំ
អាទិនវានិសំសំ វិភារេត្វា អត្តនោ បព្ពដ្ឋការណំ បរមតោ ទស្សន្តោ
យថាវុត្តធម្មទ្កេសំ និគមេតិ, តេន វុត្តំ “តា បន គាថា ធម្មទ្កេសានំ ទេសនានុបុត្តិ
អនាទិយិត្វាបិ យថាវហំ សន្តិណ្ឌានវសេន អនុគីតា”តិ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

រដ្ឋចាលសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៣. មយទេវសុត្តវណ្ណនា

៣០៨. បុព្វេ មយទេវោ នាម រាជាតិ អតីតកាលេ ឥមស្មីយេវ កប្ប
អនេកវស្សសហស្សយុកេសុ មនុស្សេសុ បដិចាជិយា ឧប្បន្នានំ
ចតុរាសីតិសហស្សានំ ចក្កវត្តិរាជ្ជនំ អាទិបុរិសោ មយទេវោតិ វរុណោ រាជា។

ធម្មោតិ រាជធម្មោតិ លោកិការុទន្តិ។ មហាពោធិនិធានចារមិតាសម្ពុតោ
បន ធម្មោ អត្ថីតិ ធម្មិកោ។ ធម្មោតិ ព្យាយេន។ តទា
ព្រហ្មវិហារាទិការុនាធម្មស្ស រញ្ជោ អនិច្ចតត្ថា តស្សបិ វា អនិច្ចតត្ថា
សមានយោគក្ខមត្ថា វុត្ថំ “ធនកុសលកម្មបថេ វិតោ”តិ។ ធម្មន្តិ ធម្មតោ
អនបេតំ។ តថា ហិ ច សោ បក្ខចាតាការុតោ “សមោ”តិ វុច្ចតីតិ អាហា “សម
ចរតី”តិ។ បកតិនិយាមេនេវាតិ បវេណិយា អាគតនិយាមេនេវ។ យស្មា
និកមជនបទេសុ យេកុយ្យេន គហបតីនំ សង្គហោ, តស្មា អដ្ឋកថាយំ
“គហបតីកាន”ន្ទេវ វុត្ថំ។ ចាឡិយំ បន អញ្ញមេវ នាគរចារិត្តំ, អញ្ញំ
នេកមជនបទចារិត្តន្តិ តេ វិសុំ គហិតា “នេកមេសុ ចេវ ជនបទេសុ ចា”តិ។
បច្ចុគ្គមនិក្ខមនវសេន ឧចោសថស្ស បដិហារណំ ចាជិហារិយោ, សោ វរុ
ចាជិហារិកោ, បក្ខោ។ ឥមេ ទិវសាតិ ឥមេ ចត្តារោ ទិវសា។

៣០៩. ទេវោតិ មច្ចុ អភិកវនជ្ជេន។ យថា ហិ ទេវោ បកតិសត្តេ អភិកវតិ,
វរុ មច្ចុ សត្តេ អភិកវតិ។ “អហំ អសុកំ មទ្ធិតុំ អាគមិស្សមិ, តុំ តស្ស កេសេ
គហេត្វា មា វិស្សន្ទេហិ”តិ មច្ចុទេវស្ស អាណាករា ទូតាវិយាតិ ទូតាតិ វុច្ចន្តិ។
អលង្កតបដិយត្តាយាតិ ឥទំ អត្តនោ ទិព្វានុការំ អាវិកត្វា វិតាយាតិ ទស្សេតុ
វុត្ថំ។ ទេវតាព្យាករណសទិសមេវ ហោតិ ន ចិវេនេវ មរណសម្ពុតោ។
វិសុទ្ធិទេវានន្តិ ឡិណាសវព្រហ្មានំ។ តេ ហិ ចរិមកវេ ពោធិសត្តានំ ជីវ្ហានិកេ
ទស្សេន្តិ។

ទុទិតញ្ច ព្យាធិតន្តិ ព្យាធិការេន សញ្ញាតទុក្ខន្តិ អត្ថោ។
អន្តិមភវិកពោធិសត្តានំវិសុទ្ធិទេវេហិ ឧបជ្ឈាបិតការំ ឧចាធាយ តទញ្ញេសំ
តេហិ អនុបជ្ឈាបិតានម្បិ បណ្ឌិតានំ តថា វោហរិតព្ពតា បរិយាយសិទ្ធាតិ
អាហា “ឥមិនា បរិយាយេនា”តិ។

ទិសម្បត្តិតិ វិភត្តិអលោបេន និទ្ទេសោ, ទិសាសីសេន ទេសា វុត្តាតិ ទេសានំ
អធិបតិរាជាតិ អត្ថោ។ ឧត្តមម្ព័រសិរសិ វុហន្តិតិ ឧត្តមម្ព័រហា, កេសា។ តេ
បនេត្ត យស្មា បលិតត្តា អវិសេសតោ សព្វបច្ឆិមវយសទ្គស្សកា ហោន្តិ, តស្មា
“វយោហារា”តិ វុត្តា។

បុរិសយុគោ យស្មា តស្មី វំសេ សញ្ញាតបុរិសជ្ជិតិយា បរិច្ឆិន្នោ, តស្មា អាហា
“វំសសម្ពវេ បុរិសេ”តិ។ រាជគេហាតោ អាហាជភិក្ខាយ យាបេន្តោតិ ឥមិនា
កុមារកបព្ពជ្ជាយ ឧបគតការំ ទស្សេតិ។

បរិហរិយមាណោវាតិ អញ្ញេន អញ្ញេន បរិហរិយមាណោវិយ វេលាយ
វេលាយ តេន មហតា បរិជនេន ឧបជ្ជិយមាណោ កុមារក៏ឡំ ក៏ឡីតិ អត្ថោ។
កេចិ បេន “បរិហរិយមាណោ ឯវា”តិ អវជារណាវសេន អត្ថំ វទន្តិ, តថា សតិ
ចតុរាសីតិវស្សសហស្សនិ ចញ្ញាចាយី តរុណាធារកោ អហោសីតិ អាបជ្ជតិ
តទយុត្តំ។ កុមារកាលំ វត្វា តទនន្តំ ឌីបរជ្ជវចនតោវិរុទ្ធព្យោតំ។

(បញ្ចមម្ព័រវចនេន

ឧទ្ទត្ថលមម្ព័រឧក្ខន្ធនមម្ព័រ កម្មហាយមម្ព័រឧស្សមម្ព័រលានិ សមុបគតានិ ឯវ
អហោសុន្តិ ទជ្ជត្ថំ)។

៣០០. សវំសវសេន អាគតា បុត្តនត្តអាធយោ បុត្តា ច បបុត្តា ច ឯតិស្សាតិ
បុត្តបបុត្តកា បរម្បរា។ និហតន្តិ និហិតំ ឋេបិតំ, បវត្តិតន្តិ អត្ថោ។ និហតន្តិ វា

សតតំ បតិដ្ឋិតភាវេន វុឡញ្ញិតន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ “កល្យាណាវត្ថ”ន្តិ។
អតិវេកតរាទ្វេ គុណាតិ មហាសត្តស្ស មយនេវកាលតោ អតិវេកតរាទ្វេ
គុណា ឥតរាជ្ជហិ បន អតិវេកតរា អនេកសតសហស្សប្បកេនា ឯវ គុណា
អហោសុន្តិ។

៣១២. តេត្ថីស សហបុញ្ញការិនោ ឯត្ថ និព្វត្តាតិ តំសហចរិតជ្ជានំ តេត្ថីសំ,
តនេវ តាវតីសំ, តំនិវាសោ ឯតេសន្តិ តាវតីសា។ និវាសភារោ ច តេសំ តត្ថ
និព្វត្តនបុព្វកោតិ អាហា - “នេវានំ តាវតីសានន្តិ តាវតីសភវនេ
និព្វត្តនេវាន”ន្តិ។ រញ្ជោតិ និមិមហារាជស្ស។ ឡំវាទេ ឋត្វាតិ “សីលំ អរក្ខន្តោ
មម សន្តិកំ មា អាគច្ឆត្វ”តិ និគ្គណ្ហានវសេនបិ, “ឯកន្តតោ មម វិជិតេ វសន្តេន
សីលំ រក្ខិតព្វ”ន្តិ ឯវ បវត្តិតឡំវានវសេនបិ ឡំវាទេ ឋត្វា។

អថ នន្តិ មហាជុតិកំ មហាវិច្ឆារំ មហានុការំ និមិរាជានំ។ “សក្កោហមស្មិ
នេវិន្នោ, តវ សន្តិកមាគតោ”តិ អត្ថនោ សក្កការំ បវេនេត្វា “កង្ខំ តេ
បជីវិនោទេស្សមី”តិ អាហា។ តេនាហ “សព្ភក្ខតានមិស្សរា”តិអាធិ។

សីលំ ឧចាទាយ ឡំមកតាយ “កិ”ន្តិ ហិឡេន្តោ វុធិតិ។ គុណាវិសិដ្ឋតាយាតិ
លាភយសាធិនញ្ចេវ បិយមនាបតាធិនញ្ចា អាសវក្ខយបរិយោសានានំ
និមិត្តភាវេន ឧត្តមគុណតាយ។ តនា សក្កោ អនុវុទ្ធតេហ, សោ អត្ថនោ
បុរិមជាតិយំ បច្ឆក្ខសិទ្ធិវំ ធានតោ សីលំ មហន្តំវិភារេន្តោ
“អហញ្ញី”តិអាធិមាហា។ តត្ថ អត្ថនា វសិយមានំ កាមាវចរនេវលោកំ សន្ធាយ
“បេត្តិវិសយតោ”តិ វុត្តំ។ តស្ស ហិ កប្បសតសហស្សំ វិវដ្តជ្ឈាសយស្ស
បូរិតចារមិស្ស នេវលោកោ បេតលោកោវិយ ឧបជ្ជាសិ។ តេនេវាហ
“អច្ឆរាគណាសង្ឃជ្ជំ, បិសាចគណាសេវិត”ន្តិ (សំ. និ. ១.៤៦)។

ខត្តិយេតិ ខត្តិយជាតិយំ។ វិសុជ្ឈត្តិ ព្រហ្មលោកុបបត្តិ សន្ធាយ វេទតិ
កាមសំកិលេសវិសុជ្ឈនតោ។ កាយាតិ ច ព្រហ្មកាយមាហា។

ឥមស្ស មម អធិដ្ឋបុព្វបំ ទិស្វា “អហុនេវ ភយ”ន្តិ ចិន្តេត្វា អាហា
“អវិកម្មមាណោ”តិ។ កាយន្តោ ហិ ចិត្តស្ស អញ្ញាជត្តន កាយស្ស ច ធម្មតត្តន
វិកម្មតិ នាម។ តេនាហ “អកាយមាណោ”តិ។ សុខំ កថេតុំ ហោតីតិ បុញ្ញផលំ
កថេតុំ សុខំ ហោតិ។

៣១៣. មនំ អាគម្ម យុត្តាយេវ ហោន្តិ មាតលីស្ស សក្កស្សេវ ចិត្តំ
ជានិត្វា យុត្តាវិយ ហោន្តិ, វេយ យុត្តអាជានីយកិច្ចំ ករោន្តិ ទេវបុត្តា។ ឯវំ
តាធិសេ កាលេ តថា បដិបទ្គន្តិ, យថា ឯវាវលោ ទេវបុត្តា ហត្ថិកិច្ចំ។ នទ្ធិតោ
បដ្ឋាយាតិ វេយបញ្ញាបរិយន្តេន អក្ខស្ស សម្ពន្ធជ្ជានំ នទ្ធិ, តតោ បដ្ឋាយ។ អក្ខោ
ពជ្ឈតិ ឯត្តាតិ អក្ខពាទ្វោ, អក្ខេន វេស្ស ពទ្ធជ្ជានំ។ យថា ទេវលោកតោ យាវ
ចន្ទមណ្ឌលស្ស គមនីវិចិ, តាវ អត្តនោ អានុភាវេន ហេដ្ឋាមុខមេវ វេយំ បេសេសិ,
ឯវំ ចន្ទមណ្ឌលស្ស គមនីវិចិតោ យាវ វញ្ញោ ចាសាទោ, តាវ តថេវ បេសេសិ។
ទ្វេ មគ្គេ ទស្សេត្វាតិ បតោទលដ្ឋិយា អាកាសំ វិលិខន្តោវិយ អត្តនោ
អានុភាវេន និរយកាមី ទេវលោកកាមី ចាតិ ទ្វេ មគ្គេ ទស្សេត្វា។
កតមេនាតិអាទិ ទេសនាមត្ថំ, យថា តេន វេនេន គច្ឆន្តស្ស និរយោ ទេវលោកោ
ច ចាកជា ហោន្តិ, តថា ករណំ អធិប្បតំ។

វុត្តការណមេវ សន្ធាយាហ មហាសត្តោ “ឧកយេនេវ មំ មាតលី នេហី”តិ។
ទុគ្គន្តិ ទុគ្គមំ។ វេត្តរណិន្តិ ឯវំនាមកំ និរយំ។ កុចិតន្តិ បក្កចិតំ
និបក្កតេលសទិសជាលំ។ ខាវសំយុត្តន្តិ ខាវេនកសទិសំ។

រង់និរត្តត្វាតិ និរយាទិមុខតោ និរត្តត្វា។ ពីរណីនេវធីតាយាតិ
“ពីរណី”តិ ឯវនាមិកាយ អប្បរាយ។ សោណាទិន្ននេវបុត្តស្សាតិ
“សោណាទិន្នា”តិ ឯវនាមកស្ស នេវបុត្តស្ស។ គណនេវបុត្តានន្តិ គណវសេន
បុញ្ញំ កត្វា គណវសេនេវ និព្ពត្តនេវបុត្តានំ។

បត្តកាលេតិ ឧបកដ្ឋាយ វេលាយ។ អតិចិន្តិ បច្ចេកសម្ពុទ្ធំ។ កស្សបស្ស
ភគវតោ សាសនេ ឯកំ ឱណាសវត្ថុវន្តិបំ វន្តិ។ មាតាវ បុត្តំ សកិមាភិនន្តិ
យថា បវាសតោ អាគតំ បុត្តំ មាតា សកី ឯកវាវំ អាគតកាលេ អភិនន្តិ,
តថា និព្ពកាលេ អភិនន្តិ សក្កច្ចំ បរិវិសិ។ សំយមា សំវិភាគាតិ សីលសំយមា
សំវិភាគសីលា។ ជាតកេតិ និមិជាតកេ។

ចិត្តកូដន្តិ នេវនគរស្ស ទក្ខិណាទិសាយ ឆ្វាវកោជ្ជកំ។ សក្កោ ចិត្តំ
សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តោតិ មហាសត្ថេ បវត្តំ នេវតានំ សក្ការសម្មានំ បដិច្ច
ឧប្បន្នំ អត្ថនោ ឧស្សយចិត្តំ ពហិ អនាវិកត្វា អព្ពន្ធរយេវ ច នំ វេបេតុំ
អសក្កោន្តោ។ អញ្ជោសំ បុញ្ជេន វសាហីតិ សក្កស្ស មហាសត្តំ
រោសេតុកាមតាយ អាវាធនំ និទស្សេតិ។ បុរាណសក្កោ ធិយាយុកោ, តំ
ឧបាទាយ ជរាជិណ្ឌំ វិយ កត្វា “ជរសក្កោ”តិ វុត្តំ។

៣១៥. សេសំ សព្ពន្ធិ បព្ពន្ធិបកមនា សេសំ អត្ថនោ វសេ ចោរាណាវជ្ជនំ
រាជចារិត្តំ។ ចាកតិកន្តិ បុន សភាវត្ថមេវ គតោ អហោសិ,
អបព្ពជិតភាវវេនេនេវស្ស ព្រហ្មវិហារភាវនាទីនំ បព្ពជ្ជាគុណានំ អភាវោ
ធីបិតោ ហោតិ។

៣១៦. វិរិយំ អករោន្តោ សមុច្ឆិន្ទតិ, ន តាវ សមុច្ឆិន្ទំ,
កល្យាណមិត្តសំសគ្គាទិបច្ចយសមវាយេ សតិ សីលវតំ កល្យាណាវត្តំ

បរវត្តតុំ សក្កោតិ។ ធុស្សីលេន សមុទ្ធិនំ នាម ហោតិ តស្ស តត្ថ និរាសភាវេន
បដិបត្តិយា ឯវ អសម្ពុរតោ។ សត្ត សេខា បរវត្តន្តិ កល្យាណាវត្តស្ស
អបរិនិជ្ជិតកិច្ចត្តា។ ឪណាសវេន បរវត្តតំ នាម បរិនិជ្ជិតកិច្ចត្តា។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

មយទេវសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៤. មគ្គសុត្តវណ្ណនា

៣០៧. មគ្គរាយន្តិ ឧត្តរមគ្គរាយំ។ គុណ្ណវនេតិ កាឡសិប្បលិវនេ។
អតិមុត្តកវនេតិ ច វនន្តិ។ ចត្វសុ វណ្ណសុ ព្រាហ្មណោវ សេដ្ឋោ វណ្ណា។
បណ្ណារោតិ បរិសុទ្ធោ។ កាឡកោតិ អបរិសុទ្ធោ។
ជាតិគោត្តាធិបញ្ញាបនដ្ឋានេស្វតិ ជាតិគោត្តាធិវសេន សុទ្ធិចិន្តាយំ
ព្រាហ្មណា ឯវ សុទ្ធិជាតិកា, ន ឥតវេតិ អធិប្បាយោ។ សំសារតោ វា
សុទ្ធិចិន្តាយំ ព្រាហ្មណាវ សុជ្ឈន្តិ វេទិវិហិតស្ស សុទ្ធិវិធិនា អញ្ញេសំ
អវិសយត្តាតិ អធិប្បាយោ។ តំ បនេតំ តេសំ វិវុជ្ឈតិ ខត្តិយវេស្សនម្បិ
មន្តុជ្ឈេនស្ស អនុញ្ញាតត្តា, មន្តុជ្ឈេនវិធិនា ច សំសារសុទ្ធិយាភាវតោ។ បុត្តា
នាម អនោរសាបិ ហោន្តិ, ន តថា ឥមេតិ អាហា “ឪវសា”តិ។ ឧវ
សំវឡិកបុត្តាបិ “ឪវសា”ន្តិ វុច្ចតិ។ ឥមេ បន មុខតោ និគ្គតោ ហុត្វា ឧវ
សំវឡាតិ ទស្សេតុំ “ឪវសា មុខតោ ជាតា”តិ វុត្តំ។ តតោ ឯវ ព្រាហ្មតោ ជាតាតិ
ព្រាហ្មជា, ព្រាហ្មសម្ពុតាបិ “ព្រាហ្មជា”តិ វុច្ចន្តិ, ន តថា ឥមេ។ ឥមេ បន បច្ចក្ខតោ
ព្រាហ្មនា និម្មិតាតិ ព្រាហ្មនិម្មិតា, តតោ ឯវ ព្រាហ្មតោ
លទ្ធព្វិវិជ្ជាធិនាយ ជ្ជនាយាទាតិ ព្រាហ្មនាយាទាតិ សត្តមេតំ ព្រាហ្មណានំ
កត្តនាបលាបសទិសំ វិញ្ញនំ អប្បមាណំ អវិមទ្កក្ខមំ វាចាវត្ថុមត្តំ
ព្រាហ្មកុត្តស្សេវ អភាវតោ។ យំ បនេតុ វត្តព្ពំ, តំ វិសុទ្ធិមគ្គវណ្ណនាយំ វុត្តមេវ។

តេជោ បា “យោសោយេវា” តិអាទិ។ វាហារមត្តមេវេតន្តិ ឯតំ “ព្រាហ្មណោវ សេដ្ឋោវ វណ្ណា” តិអាទិ វចនមត្តមេវ, ន តស្ស អត្ថោ តេហិ អធិប្បតប្បការោ អត្ថិ។

៣០៨. សមិជ្ឈេយ្យាតិ ទិដ្ឋិទីបនវសេន អត្តនោ អដ្ឋាសយោ និប្បជ្ឈេយ្យ។ តេជោ បា “មនោរថោ បូរេយ្យា” តិ។ ខត្តិយោបីតិ បរខត្តិយោបី។ អស្សាតិ សមិទ្ធគនាទី បត្តស្ស។ តេជោ បា - “ឥស្សរិយសម្បត្តស្សា” តិ នេសន្តិ ឯតេសំ ចតុន្នំ វណ្ណានំ ឯត្ថ បុព្ពដ្ឋាយិការាវាទិនា ឥតវេហិ ឧបចរិតត្ថតាយ ន កិញ្ចំ នាណករណន្តិ យោជនា។

៣២២. អហំ ចីវរាទីហិ ឧបដ្ឋាកោ, តុម្ហាកំ ឥច្ឆិតច្ឆិតក្ខណោ វនេយ្យាថ យេនត្ថោតិ យោជនា។ ចោរាទិឧបទ្ទវនិសេធនេន រក្ខាគុត្តិ, ធានាទិនិមិត្តឧបទ្ទវនិសេធនេន អារវណាគុត្តិ។ បច្ចុប្បន្នានត្ថនិសេធនេន វា រក្ខាគុត្តិ, អាគាមិអនត្ថនិសេធនេន អារវណាគុត្តិ។ ឯត្ថ ច ខត្តិយាទីសុ យោ យោ ឥស្សរោ, តស្ស ឥតវេន អនុវត្តតត្ថការេ, កុសលាកុសលករណេន នេសំ វសេន លទ្ធព្ពអភិសម្បរាយេ, បព្ពជិតេហិ លទ្ធព្ពសាមីចិកិរិយាយ ច អណុមត្តោបិ វិសេសោ នត្ថិ, តស្មា សោវិសេសាការោ ចាឡិយំ តត្ថ តត្ថ វាវេ “ឯវំ សន្តេ” តិអាទិនា វិការិតោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

មធុរសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៥. ពោធិរាជកុមារសុត្តវណ្ណនា

៣២៤. ឱលោកនកបទុមន្តិ លីលាអរិដ្ឋំ។ តស្មាតិ កោកនទសណ្ណានត្តា កោកនទោតិ សន្ធីលភិ។

៣២៥. យាវ បង្ខំម...បេ... ដលកំ វុត្តំ តស្ស សព្វបដ្ឋា សន្តតត្តា។
ឧបរិមដលកតត្តា សោចានមត្តកំ។ ឱលោកនត្ថំយេវាតិ ន កេវលំ ភគវតោ
អាគមនញ្ញោវ ឱលោកនត្ថំ, អថ ខោ អត្តនោ បត្តនាយ សន្តរាបិតាយ
ចេលបដិកាយ អក្កមនស្សបិ។

សកុណាចោតកេតិ កាធម្មជិដ្ឋិកបុត្តកេ។ អញ្ញោវ ភវេយ្យាតិ តស្មី
អត្តភាវេ មាតុកាមតោ អញ្ញោ ឥនាធិភរិយាភូតោ មាតុកាមោ ភវេយ្យ។ បុត្តំ
លភេយ្យាតិ អត្តនោ កម្មវសេន បុត្តំ, នោ តស្ស។ ឧភោហីតិ ឥមេហិ វេ
ឧភោហិ។ ឥមេហិ ការណេហីតិ តស្ស រាជកុមារស្ស ពុទ្ធិ បដិច្ច មិច្ឆាគហណាំ,
តិត្តិយានំ ឧជ្ឈាយនំ, អនាគតេ មនុស្សានំ ភិក្ខុនំ ឧទ្ទិស្ស វិប្បជិសារោតិ ឥមេហិ
តីហិ ការណេហិ។ បញ្ញត្តន្តិ សន្តតំ ចេលបដិកំ។ មជ្ឈលំ ឥច្ឆន្តិតិ មជ្ឈលិកា។

៣២៦. តតិយំ ការណន្តិ ឥមិនា ភិក្ខុសុ វិប្បជិសារាទុប្បាធនមាហា។ យំ
កិត្យិ បរិភុញ្ញន-សុខំ កាមសុខល្លិកានុយោគោតិ អធិប្បាយេន
កាមសុខល្លិកានុយោគសញ្ញី ហុត្វា...បេ... មញ្ញមាណោ ឯវមាហា។

៣២៧. អថ នំ ភគវា តតោ មិច្ឆាភិនិវេសតោ វិវេចតុកាមោ “សោ ខោ
អហ”ន្តិអាធិនា អត្តនោ ទុក្ខរចរិយំ ទស្សេតុំ អារាហិ។ មហាសច្ចកេ(ម. និ.
១.៣៦៤ អាធមយោ) វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ធី “សោ ខោ អហ”ន្តិអាធិចាបស្ស តត្ថ
អាគតនិយាមេនេវ អាគតត្តា។ ចាសរាសិសុត្តេ (ម. និ. ១.២៧២ អាធមយោ)
វុត្តនយេនាតិ ឯត្តាបិ ឯសេវ នយោ។

៣២៨. អត្ថសំ កណ្ណាន្តិ ឯតេន តស្ស គហណោ ធរកោ ហោតីតិ
អត្ថសគហណាសិប្បំ។ មេយឧតុន្តិ មេយំ បដិច្ច ឧប្បន្នសីតឧតុំ។ បព្ពតឧតុន្តិ

បញ្ចតំ បដិច្ច ឧណ្ហាឧត្តំ។ ឧភយវសេន ច តស្ស តថា សីតុណ្ហាឧត្តតោ ឯនោ
អាគតោតិ ត-ការស្ស ទ-ការំ កត្វា ឧទេនោតិ នាមំ អកាសិ។

តាបសោ ឌីតាឡ្ហញ្ញាណាវសេន រញ្ជោ មតការំ ញត្វា។ អាទិតោ បដ្ឋាយាតិ
កោសម្ពិនគវេ បរន្តបរញ្ជោ អគ្គមហេសិការតោ បដ្ឋាយ។ បុព្វេតិ
សីលវន្តកាលេ។ ហត្ថិគន្ធន្តិ ហត្ថិនំ អត្តនោ វសេ វត្តាបនសត្តំ។ តេនេវស្ស តំ
សិក្ខាបេតិ, កិច្ចញ្ច ឥដ្ឋតិ។

៣២២. បទបាណភាវេតិ ភាវនានុយោគោ។ បដានេ វា និយុត្តោ បដានិយោ,
បដានិយស្ស ភិក្ខុនោ, តស្សេវ បដានិយភាវស្ស អផ្កានិ ការណានិ
បដានិយផ្កានិ។ សទ្ធា ឯតស្ស អត្ថិតិ សន្នោ។ កិញ្ចាបិ បច្ចេកពោធិសត្តានម្បិ
អភិនិហារតោ បដ្ឋាយ អាគតា អាគមនសទ្ធា ឯវ, មហាពោធិសត្តានំ បន
សទ្ធា គរុតរាតិ សា ឯវ គហិតា។ អបលភាវេន ឌីកប្បនំ “សម្មាសម្ពុទ្ធា ភគវា,
ស្វាឡាតោ ធម្មោ, សុប្បជិបន្នោ សន្នោ”តិ កេនចិ អកម្បិយភាវេន
រតនត្ថយគុណោ ឌីតាហិតា កប្បនំ។ បសាទុប្បត្តិ រតនត្ថយេ បសីទនមេវ។
ពោធិន្តិ ចតុមគ្គញ្ញាណន្តិ វុត្តំ តំនិមិត្តត្តា សព្វញ្ញតញ្ញាណស្ស, ពោធិតិ វា
សម្មាសម្ពោធិ។ សព្វញ្ញតញ្ញាណបទដ្ឋានញ្ចិ មគ្គញ្ញាណំ,
មគ្គញ្ញាណបទដ្ឋានញ្ចិ សព្វញ្ញតញ្ញាណំ “សម្មាសម្ពោធិ”តិ វុច្ចតិ។
និច្ឆិតសុពុទ្ធតាយ ធម្មស្ស សុធម្មតា សង្ឃស្ស សុប្បជិបត្តិ វិនិច្ឆិតា ឯវ
ហោតីតិ អាហា “ទេសនាសីសមេវ ចេត”ន្តិអាទិ។ តស្ស បដានំ វិរិយំ ឥដ្ឋតិ
រតនត្ថយសទ្ធាយ “ឥមាយ បដិបទាយ ជរាមរណតោ មុច្ចិស្សមី”តិ
បដានានុយោគេ អវំមុខសម្ពវតោ។

អប្បាពាធាតិអាទិ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ អគុណំ បកាសេតា អាយតី សំវរំ
អាបដ្ឋិតា សម្មាបដិបត្តិយា វិសោធនត្ថំ។ ឧទយញ្ច អត្តញ្ច គន្ធន្តិ

“អវិជ្ជាសមុទយា”តិអាទិនា បញ្ចន្ធុំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ ឧទយញ្ចា វយញ្ចា ជានិតុំ។
តេនាហា “ឯតេនា”តិអាទិ។ បរិសុទ្ធាយ ឧបក្កិលេសវិនិមុត្តាយ។ ធិត្ថិជ្ឈិតុន្តិ
តទន្តិវសេន បដហិតុំ សមុទ្ទេនប្បហានស្ស បច្ចយោ ភវិតុំ។ យំ ទុក្ខំ ជ័យតីតិ
កិលេសេសុ អប្បហីនេសុ តេន តទុបនិស្សយកម្មំ បដិច្ច យំ ទុក្ខំ ឧប្បន្នេយ្យ,
តំ សន្ធាយ វុត្តំ។

៣៤៥. សេសទិវសេតិ សត្តទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ ទ្វេ វត្តិន្ទិវា។

៣៤៦. កុច្ឆិសន្តិស្សិតោ គព្ពោ និស្សយវោហារេន “កុច្ឆិ”តិ វុច្ឆតិ, សោ
ឯតិស្សា អត្ថិតិ កុច្ឆិមតី។ តេនាហា “អាបន្នសត្តា”តិ។ អារក្ខោ បនស្ស
បច្ចបដ្ឋិតោ ហោតីតិ មាតរា គហិតសរណំ គព្ពវុដ្ឋិតស្ស តស្ស សរណាគមនំ
បវេទយិតស្ស កុសលំ សរណំ នាម, មាតុ កតរក្ខោ បុត្តស្សបិ
បច្ចបដ្ឋិតោតិ។ មហាល្អកកាលេតិ វេទនត្ថំ ជាទនកាលេ។ សារេន្តិតិ យថាទិដ្ឋំ
យថាពលំ វតនត្តយគុណាបតិដ្ឋាបនវសេន អស្ស សារេន្តិ។ សល្លក្ខេត្វាតិ
វុត្តមត្ថំ ឧបធារេត្វា។ សរណំ គហិតំ នាម ហោតិ វតនត្តយស្ស
សរណាភាវសល្លក្ខេត្វាបុព្វកតន្តិទ្ធិចិត្តការតោវ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ពោធិរាជកុមារសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៦. អង្គលីមាលសុត្តវណ្ណនា

៣៤៧. អង្គលីនំ មាលំ ធារេតីតិ ឥមិនា អន្ធពត្ថា តស្ស សមញ្ញាតិ ទស្សេតិ។
តត្រាតិ តស្មី អាចរិយវេទនេន អង្គលីមាលស្ស ធារណោ។ កវីសសហស្សខេត្ត
ឯកសាលីសីសំ វិយ អបញ្ញាយមាទសកកិក្ខោ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។
តក្កសីលំ បេសយីសុ “តាទិសស្ស អាចរិយស្ស សន្តិកេ
សិប្បគ្គហសម្មាបយោគេន ទិដ្ឋធម្មិកេ សម្បរាយិកេ ច អត្ថេ ជាទន្តោ ភារិយំ

ន ករេយ្យ"តិ។ ពាហិរកា អហេសុំ អហិសកស្ស វត្ថុសម្បត្តិយា អាចរិយស្ស
ចិត្តសភាវតោ និព្ពត្តនតិការេន។ សិនេហានេវ វទន្តេតិ សិនេហានវិយ វទន្តេ។

គណនម្បី ន ឧគ្គណ្ហាតីតិ គណនវិធិម្បី ន សល្លកេតិ។ តត្ថ ការណាមាហា
“បកតិយា”តិអាទិនា។ ឋបិតជ្ជានេតិ រុក្ខកច្ឆន្ទរាជិកេ ឋបិតជ្ជានេ
សកុន្តសិដ្ឋាលានំ វសេន អដ្ឋុលិយោវិនស្សន្តិ។ កត្តវេតិ កោសលរញ្ជោ
បុរោហិតំ កោត្តន វទតិ។ ចោរោ អវិស្សាសនីយោ សាហាសិកភាវតោ។
បុរាណសន្តតា សាខា អវិស្សាសនីយាវិច្ឆិកាដីនំ បវេសនយោគ្យត្តា។ រាជា
អវិស្សាសនីយោ ឥស្សរិយមទេន ធនលោភេន ច កទាចិ ជីវិតេ សង្គាភាវតោ។
ឥត្ថី អវិស្សាសនីយា លោលសីលចិត្តភាវតោ។ អនុទ្ធវណីយោ ភវិស្សតិ
សំសារបង្គតោ។

៣៤៨. សង្កិក្ខាតិ “មយំ ឯកជ្ឈំ សន្និបតិក្ខា ចោរំ មារេត្វា វា បលាបេត្វា
គមិស្សមា”តិ សង្កំ កត្វា។ ឥទ្ធាភិសង្ការន្តិ អភិសង្ករណំ អធិដ្ឋានំ។
អភិសង្កាសីតិ អធិដ្ឋហិ។ សំហរិក្ខាតិ សំខិបិក្ខា។ ឱរកាគេតិ ចោរស្ស
ឱរកាគេ។

៣៤៩. ទណ្ហាតិ បហរណាហត្ថច្ឆេទនាទិកោ ទណ្ហានសង្ខាតោ ទណ្ហា។
បវត្ថយិតញ្ចោតិ អានេតញ្ចោ។ អបនេត្វាតិ អត្ថនោ សន្តានតោ សមុច្ឆេទវសេន
បហាយ។ បដិសង្ខាយាតិ បដិសង្ខានេន។ អវិហិសាយាតិ ករុណាយ។
សារណីយធម្មេស្វតិ ធនុបិ សារណីយធម្មេសុ, បិតោ អដ្ឋិតានំ ចាបធម្មានំ
ពោធិមូលេ ឯវ សមុច្ឆន្តត្តា។ យថា អតីតេ អបរិមិតំ កាលំ សន្ធាវិតំ, ឯវ
ឥមាយ បដិបត្តិយា អនាគតេបិ សន្ធាវិស្សតីតិ ទស្សេត្តោ
“ឥនានី”តិអាទិមាហា។

ឥត្រូវវាតិ ឥតិ ឯវ, ឥតិ-សន្តោ និទស្សនត្តោ។ តេនាហ “ឯវំ វត្ថា យេវា” តិ។
អភិវតិ អាកិវ, បញ្ចបិ អារុណានិវិកិវ។ តេន វុត្ថំ “ឱបិ ធម្មសី” តិ។

៣៥០. ឯត្រូវវាតិ អតោ ឯវ អាគតមគ្គេនេវ សាវត្ថី គតា។
អធិវាសេស្សតិ តិ “ហោរំ បដិសេដេតុំ គមិស្សមី” តិ វុត្ថេ តុណ្ហំ ភវិស្សតិ។
ធារុណាកម្មេន ឧប្បន្ននាមន្តិ “អង្គុលិមាលោ” តិ ឥមំ នាមំ សន្ធាយ វេទតិ។

៣៥១. ហត្ថិ អវញ្ញហត្ថិ ហោន្តិ មនុស្សនំ តត្ថ គន្ធី អសក្កុណោយ្យត្តា, ឯវំ
អស្សបិ។ កូដសហស្សនំ ភិជ្ជនការណំ ហោតិ ថេវស្ស អាគមនភយេន យដេ
ធម្មត្វា បលាយនេន។ គព្ពមូឡ្យាយាតិ ព្យាកុលគព្ពាយ។ បព្ពដ្ឋាពាលេនាតិ វុត្ថំ,
សត្តុ ទេសនានុភាវេនាតិ បន វត្ថុពុំ។ សោ ហិ តស្សបិ ការណាន្តិ។ អរិយា នាម
ជាតិ បព្ពដ្ឋា អរិយភាវត្តាយ ជាតិ តិ កត្វា។

មហាបរិវត្ថំ នាមេតន្តិ មហានុភាវំ បរិវត្ថំ នាមេតំ។ តថា ហិ នំ ថេរោ
សព្ពភាវេន អរិយាយ ជាតោ សច្ចាធិដ្ឋានេន អកាសិ។ តេនាហ
“សច្ចកិរិយកតជ្ជានេ” តិ។ គព្ពមូឡ្យន្តិ មូឡ្យគព្ពំ។ គព្ពោ ហិ បរិបក្កោ
សម្បជ្ជមាណោវិជាយនកាលេ កម្មជវាតេហិ សព្ពាលេត្វា បរិវត្តិតោ
ឧទ្ធីទានោ អនោសីសោ ហុត្វា យោនិមុខាភិមុខោ ហោតិ, ឯវំ សោ កស្សបិ
អលក្កោ សោត្តិនា ពហិ និក្ខមតិ, វិបជ្ជមាណោ បន វិបរិវត្តនវសេន យោនិមគ្គំ
បិទហិត្វា តិរិយំ និបជ្ជតិ, តថា យស្ស យោនិមក្កោ បិទហតិ, សា តត្ថ
កម្មជវាតេហិ អបរាបរំ បរិវត្តមាណា ព្យាកុលា មូឡ្យគព្ពាតិ វុច្ឆតិ, តំ សន្ធាយ
វុត្ថំ “គព្ពមូឡ្យ” តិ។

សច្ចកិរិយា នាម ពុទ្ធាសយំ អត្ថនោ សីលំ បច្ចវេក្ខិត្វា កតា, តស្មា
សច្ចកិរិយា វេជ្ជកម្មំ ន ហោតិ តិ ទដ្ឋពុំ។ ថេវស្សបិ ចាតិអាធិនា

ឧបសម្ព័ន្ធមិត្តការណ៍ វេទនា។ ឥមេ ទ្វេ ហេតុ បដិច្ច ភក្តា ថេរ សង្ខារិយំ
ការេសិ។ ជាតិន្តិ មូលជាតិ។

៣៥២. បរិយាយាយ អាហារ្ទ ភិទ្ទេន សីសេន។ សភាគទិដ្ឋធម្មវេទនីយកម្មន្តិ
និរយេ និព្ពត្តនសកកម្មសភាគភូតំ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយកម្មំ។ សភាគតា ច
សមាធរ្តុកតា សមាធរម្ពណតាឯកវិចិបរិយាបន្នតាទិវសេន សព្ពថា
សរិក្ខតា, សទិសម្បិ ច នាម តទេវាហរិយតិ យថា “តស្សេវ កម្មស្ស
វិចាគោ” តិ ច “សា ឯវ តិត្តិវ តានេវ ឱសធានី” តិ ច។ ឥទានិ តមេវ សភាគតំ
ទស្សេតុំ “កម្មំ ហិ” តិអាទិ អារទ្ធី។ ករិយមានមេវាតិ បច្ចយសមវាយេន
បដិចាជិយា និព្ពត្តិយមានមេវ។ តយោ កោដ្ឋាសេ បូរេតិ,
ទិដ្ឋធម្មវេទនីយអបរាបរិយាយវេទនីយឧបបន្នវេទនីយសម្ពាតេ តយោ ភាគេ
បូរេតិ, តេសំ តិណ្ហំ ភាគានំ វសេន បវត្តតិ។

ទិដ្ឋធម្មា វុច្ចតិ បច្ចក្ខត្វតោ បច្ចប្បន្នោ អត្តភាវោ, តត្ថ វេទិតព្ពដលំ កម្មំ
ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ។ បច្ចប្បន្នភវតោ អនន្តរំ វេទិតព្ពដលំ កម្មំ ឧបបន្នវេទនីយំ។
ទិដ្ឋធម្មានន្តរភវតោ អញ្ញាស្មី អត្តភាវបរិយាយេ អត្តភាវបរិវត្តេ វេទិតព្ពដលំ
កម្មំ អបរាបរិយាយវេទនីយំ។ បដិបក្ខេហិ អនភិក្ខតតាយ, បច្ចយវិសេសេន
បដិលទ្ធិវិសេសតាយ ច ពលវភាវប្បត្តា តាទិសស្ស បុព្វាភិសម្ពាស្ស វសេន
សាតិសយា ហុត្វា បវត្តា បឋមជវនចេតនា តស្មីយេវ អត្តភាវេ ដលទាយិជី
ទិដ្ឋធម្មវេទនីយា នាម។ សា ហិ វុត្តាការេន ពលវតិ ជវនសន្តានេ
គុណវិសេសយុត្តេសុ ឧបការាធម្មការវសប្បវត្តិយា អាសេវនាលាភេន
អប្បវិចាកតាយ ច ឥតរទ្ធយំ វិយ បវត្តសន្តានុបរមាបេក្ខំ
ឱកាសលាភាបេក្ខេវា កម្មំ ន ហោតិ ឥ ឥដេវ បុប្ផមត្តំ វិយ បវត្តិវិចាកមត្តំ
ដលំ ទេតិ។

តថា អសក្កោន្តន្តិ កម្មស្ស ជលទានំ នាម
ឧបដិបយោកាធិបច្ចយន្តរសមវាយេនេវ ហោតីតិ តទភាវតោ តស្មីយេវ
អត្តភាវេវីចាកំ ធាតុំ អសក្កោន្តំ។ អហោសិកម្មន្តិ កម្មំយេវ អហោសិ, ន
តស្សវិចាកោ អហោសិ, អត្ថិ ភវិស្សតិ វាតិ ឯវំ វត្ថុពុំ កម្មំ។ អត្តសាធិកាតិ
ធានាធិបាលាភិចាតាធិអត្តស្ស ជិច្ឆាធិកា។ កា បន សាតិ អាហា
“សត្តមជ្ឈនចតនា”តិ។ សា ហិ សន្និដ្ឋាបកចេតនា វុត្ថនយេន
បដិលទ្ធវិសេសា បុរិមជ្ឈនចតនាហិ លទ្ធាសេវនា ច សមាធា អនន្តេវ
អត្តភាវេវីចាកាយិជំ ឧបបន្នេវេទនីយកម្មំ នាម។ តេនាហា “អនន្តេវ
អត្តភាវេវីចាកំ ទេតី”តិ។ សតិ សំសារប្បវត្តិយាតិ ឥមិនា អសតិ
សំសារប្បវត្តិយា អហោសិកម្មបក្ខេ តិដ្ឋតិ វិបច្ឆនោកាសស្ស អភាវតោតិ។

សមុគ្គាជិតានិវិបច្ឆនោកាសស្ស អនុប្បត្តិធម្មតាចាទនេន។
ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ អត្ថិ វិចាការហាភាវស្ស អនិព្វត្តិតត្តាវិបច្ឆនោកាសស្ស
អនុបច្ឆិន្ទត្តា។ កត្វបចិតញ្ចិ កម្មំ សតិ វិបច្ឆនោកាសេ យាវ ន ជលំ ទេតិ, តាវ
អត្ថេវ នាម វិចាការហាភាវតោ។ “យស្ស ខោ”តិ ឥទំ អនិយមាការវចនំ
ភគវតោ កម្មសិក្ខតាវសេន សាធារណតោ វុត្ថន្តិ អាហា “យាធិសស្ស ខោ”តិ។

បមាទកិលេសវិមុត្តោតិ បមាទហេតុកេហិ សព្វេហិ កិលេសេហិ វិមុត្តោ។

ចាបស្ស បិដានំ នាម អវិចាកធម្មតាចាទនន្តិ អាហា “អប្បដិសន្ធិកំ
ករីយតី”តិ។ ពុទ្ធសាសនេតិ សិក្ខាត្ថយសង្គហេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ សាសនេ។
យុត្តប្បយុត្តោវិហារីតិ អកត្តព្ពស្ស អករណាវសេន, កត្តព្ពស្ស ច
បរិបូរណាវសេន បវត្តតិ។

ទិស្សន្តិ កុដ្ឋន្តិទិ ទិសា, បដិបក្ខាទិ អាហា “សបត្តា”ទិ។ តប្បសំសបការន្តិ
មេត្តានិសំសកិត្តនាការំ។ កាលេនាទិ អាមេទិតលោបេន និទ្ទេសោទិ អាហា
“ខណោ ខណោ”ទិ។ អនុករោន្តិ យេសំ កល្យាណមិត្តានំ សន្តិកេ សុណន្តិ,
យថាសុតំ ធម្មំ តេសំ អនុករោន្តិ ទិដ្ឋានុគតិករណំ អាបជ្ជន្ត, អត្តនោ
វេរីបុគ្គលានម្បិ ភកវតោ សន្តិកេ ធម្មស្សវំនំ សម្មាបដិបត្តិញ បច្ឆាសីសតិ។

តសន្តិ គតិ បត្តយន្តិទិ តសា ភវន្តរាទិសុ សំសរណាការតោ។ តេនាហា
“តសា វុច្ឆន្តិ សតណ្ហា”ទិ។

នេតត្ថជ្ជានំ ឧទកំ នយន្តិទិ នេត្តិកា។ ពន្ធិត្វាទិ ទន្ធិ ពន្ធិត្វា។
តេលកញ្ចិកេនាទិ តេលមិស្សិតេន កញ្ចិកេន។

យាទិសោវ អនិដ្ឋេ, តាទិសោវ ឥដ្ឋេទិ ឥដ្ឋានិដ្ឋេ និព្វិកាវេន តាទិ។ យេសំ បន
កាមាមិសាទីនំ វន្តត្តា រាតាទីនំ ចត្តត្តា កាមោយាទីនំ តិណ្ហត្តា តាទិភាវោ
ភវេយ្យ, តេសំ ភកវតោ សត្តសោ វន្តា ចត្តា តិណ្ហា, តស្មា ភកវា វត្តាវីទិ តាទិ,
ចត្តាវីទិ តាទិ, តិណ្ហាវីទិ តាទិ, យេហិ អនញ្ញសាធារណេហិ សីលាទិគុណេហិ
សមម្ពាគតត្តា ភកវា តាទិភាវេន ឧក្កំសចារមិប្បត្តោ តំនិទ្ទេសោ, តេហិ
គុណេហិ យាថាវតោ និទ្ទិសិតត្ថតោបិ តាទិ។ យថា យន្តវដ្តយា យន្តំ នីយតិ, វរំ
យាយ តណ្ហាយ ភវោ នីយតិ, សា “ភវនេត្តិ ភវន្ត”ទិ វុត្តា។ តេនាហា “តាយ
ហី”ទិអាទិ, កម្មានិ កុសលានិទិវិបច្ចយន្តិ អបច្ចយន្តិ ឯតាយាទិ កម្មវិចារកោ។
អបច្ចយភាវោ នាម អរិយមគ្គចេតនាយាទិ អាហា “មគ្គចេតនាយា”ទិ។ យាវ ន
កិលេសា បហីយន្តិ, តាវ ឥមេ សត្តា សឥណា វរំ អសេរីវិហារភាវតោទិ
អាហា “អណាលោ និក្ខិលេសោ ជាតោ”ទិ។

ថេយ្យបរិភោគោ (វិសុទ្ធិ. ដ៏. ១.៩១) នាម សាមិបរិភោគាភាវតោ។
 ភគវតាបិ ហិ អត្ថនោ សាសនេ សីលវតោ បច្ចយា អនុញ្ញាតា, ន ទុស្សីលស្ស,
 ឆាយកានំ សីលវតោយេវ បរិច្ចាគោ, ន ទុស្សីលស្ស អត្ថនោ ការានំ
 មហាប្បលភាវស្ស បច្ចាសីសនតោ។ ឥតិ សត្តារា អនុញ្ញាតត្ថា ឆាយកេហិ ច
 អបរិច្ចត្ថត្ថា “ទុស្សីលស្ស បរិភោគោ ថេយ្យបរិភោគោ នាមា” តិ វុត្ថំ។
 ឥណាវសេន បរិភោគោ ឥណាបរិភោគោ។ បដិគ្គាហកតោ ទក្ខិណាវិសុទ្ធិយា
 អភាវតោ ឥណំ គហេត្វា បរិភោគោ វិយាតិ អត្ថោ។ យស្មា សេក្ខា ភគវតោ
 ឡិវសបុត្តា, តស្មា តេ បិតុសន្តកានំ បច្ចយានំ ឆាយាធា ហុត្វា តេ បច្ចយេ
 បរិភូត្តន្តិ តេសំ បរិភោគោ ឆាយជ្ជបរិភោគោ នាម។ កី បន តេ ភគវតោ
 បច្ចយេ បរិភូត្តន្តិ, ឧទាហុ គិហិហិ ទិន្នន្តិ? គិហិហិ ទិន្នាបិ តេ ភគវតោ
 អនុញ្ញាតត្ថា ភគវតោ សន្តកា ហោន្តិ អនុញ្ញាតេសុ សព្វេន សព្វំ
 បរិភោគាភាវតោ អនុញ្ញាតេសុយេវ បរិភោគសម្ភវតោ។
 ធម្មឆាយាទសុត្តព្វោត្ថ (ម. និ. ១.២៩ អាធមោ) សាធកំ។

អរិភោគានំ តណ្ហាបរវសតាយ បច្ចយបរិភោគេ សាមិភាវោ នត្ថិ,
 តទភាវេន វិភោគានំ តត្ថ សាមិភាវោ យថារុចិ បរិភោគសម្ភវតោ។ តថា ហិ
 តេ បដិកូលម្បិ អប្បដិកូលាការេន, អប្បដិកូលម្បិ បដិកូលាការេន តទុកយំ
 វិវដ្ឋេត្វា ឧបេក្ខាការេន ច បច្ចយេ បរិភូត្តន្តិ, ឆាយកានព្វា មនោរមំ បរិបូរេន្តិ។
 សេសមេត្ថ យំ វត្ថុព្គំ, តំ វិសុទ្ធិមគ្គេ, តំសំវណ្ណានាសុ ច វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្គំ។
 គិលេសឥណានំ អភាវំ សន្វាយ “អណាណោ” តិ វុត្ថំ, ន
 បច្ចវេក្ខិតបរិភោគមត្តំ។ តេនាហ អាយស្មា ច ពាកុលោ - “សត្តាហមេវ ខោ
 អហំ, អារុសោ, សរណោ រដ្ឋបិណ្ឌំ ភុញ្ញី” តិ (ម. និ. ៣.២១១)។

វត្តកាមកិលេសកាមេហិ តណ្ហាយ បវត្តិអាការំ បដិច្ច អត្ថិ
រមណាវេហារោតិ អាហា - “ធុរិយេសុបិ កាមេសុ តណ្ហារតិសន្តរ” ត្ថិ។ មន្តិភត្តិ
កថិតំ។ ឧប្បន្នេហិ សត្តបដិញ្ញេហិ។ សំរិកត្តាតិ កុសលាទិវសេន ខន្ធាធិហិ
អាការេហិ វិកត្តា។ សុន្ទរំ អាគមនន្តិ ស្វាគតំ។ តតោ ឯវ ន កុច្ឆិតំ អាគតំ។
សោឡសវិធកិច្ចស្ស បរិយោសិតត្តា អាហា “តំ សត្វំ មយា កត” ត្ថិ។
មគ្គបញ្ញាយមេវ តតិយវិជ្ជាសមញ្ញាតិ អាហា - “តីហិ វិជ្ជាហិ នវហិ ច
លោកុត្តរធម្មេហិ” តិ។

អង្គុលីមាលសុត្តវណ្ណោយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៧. បិយជាតិកសុត្តវណ្ណោ

៣៥៣. បកតិនិយាមេនាតិ យថា សោកុប្បត្តិតោ បុព្វេ ឥតិ កត្តព្ពេសុ
អសម្មោហាវសេន ចិត្តំ បក្ខន្ធិតិ, តានិ ចស្ស ឧបជ្ឈហន្តិ, ន ឯវំ សោកស្ស
ចិត្តសង្គោចសភារតោ។ តេន វុត្តំ “បកតិនិយាមេន បន ន បដិភន្តិ” តិ។ កេចិ
បន “សាមន្តា កតិបយេ ន កុដុម្ពំ សន្ធាវេតិ។ តេនាហា ‘ន សព្វេន សត្វំ
បដិភន្តិ’ តិ” វេទន្តិ។ ឯត្តាតិ ធុតិយបទេ។ អនេកត្តត្តា ធាត្វំ “ន បដិភាតី” តិ
បទស្ស “ន វុច្ឆតី” តិ អត្ថមាហា។ ន បដិភាតីតិ វា ភុញ្ញតុកាមតាចិត្តំ ន
ឧបជ្ជិតត្ថិ អត្ថោ។ បតិជ្ជិតោកាសន្តិ ឥន្ទ្រិយាវិជ្ជជ្ជានំ វេទតិ។ បិយាយិតត្ថតោ
បិយោ ជាតិ ឧប្បត្តិជ្ជានំ ឯតេសន្តិ បិយជាតិកា។ បិយោ បភុតិ ឯតេសន្តិ
បិយប្បភុតិកាតិ វត្តព្ពេ, ឧ-ការស្ស វ-ការំ, ត-ការស្ស ច លោបំ កត្វា
“បិយប្បភាវិកា” តិ វុត្តំ។ តេនាហា “បិយតោ បភវន្តិ” តិ។

៣៥៥. បរ-សន្តេន សមានត្ថំ អដ្ឋត្ថិ កកាវនិសេធនត្ថំ “បិរេ”តិ បទន្តិ អាហា
“អម្ពាភំ បរេ”តិ។ បិរេតិ វា “បរតោ”តិ ឥមិនា សមានត្ថំ និចាតបទន្តិ អាហា
“ចរ បិរេតិ បរតោ គន្ធា”តិ។

៣៥៦. ទិដ្ឋា ធម្មតាតិ ឯត្ថ យទិ ឥត្ថិ តស្ស បុរិសស្ស បិយា, កម៌ ទិដ្ឋា
និទ្ទតិ អាហា “យទិ បី”តិអាទិ។

៣៥៧. កម៌ កថេយ្យន្តិ យថា ភគវា ឯតស្ស ព្រាហ្មណស្ស កថេសិ, សោ ច
មេ កថេសិ, តថា ចាបំ កថេយ្យំ។ មរណាវសេនវិបរិណាមោ អត្តការស្ស
បរិវត្តត្តា។ បលាយិត្វា គមនវសេន អញ្ញថាភារោ មិត្តសន្តវស្ស សមាគមស្ស
ច អញ្ញថាភូតត្តា។

ធម្មិតភារេនាតិ បរិវត្តិតភារេន។ ហត្ថគមនវសេន អញ្ញថាភារោ បុត្តេ
សវសេ វត្តិតានំ ឥនានិ វសេ អវត្តនភារេន។

អាចមេហីតិ អាចមនំ មុខវិក្ខាលនំ ការេហិ។ យស្មា មុខវិក្ខាលេន្តា ហិ
ហត្ថចានេ ឆោវិត្វាវិក្ខាលេន្តិ, តស្មា “អាចមិត្វា”តិ វិត្វា បច្ឆាបិ តស្ស អត្ថំ
ធស្សេន្តោ “មុខវិក្ខាលេត្វា”តិ អាហា។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

បិយជាតិ កសុត្តវណ្ណោនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៨. ពាហិតិកសុត្តវណ្ណោនា

៣៥៩. សាវ្ជតាយ ឧចារម្ហំ អរហតិ ធីចារម្ហោ។ តេនាហា “នោសំ
អាហេបនារហោ”តិ។ ពាលា ឧចារម្ហវត្ថុមញ្ញំ អមូលកម្មំ នំ អាហេបន្តា
ឧគ្សោសេន្តិ, តស្មា តេ អនាមសិត្វា “វិញ្ញហី”តិ ឥទំ បទំ គហេត្វា បញ្ចេន ញាតុំ
ឥច្ឆិតេន អត្តេន ឧចារម្ហាធិនំ ឧបរិ ឧត្តរំ បរិបូរេតុំ នាសក្ខិម្ហា។ តំ ការណាន្តិ តំ

ឧប្បត្តិការណ៍។ យទិ ហិ មយា “វិញ្ញាបី” តិ បទំ បក្ខិបិទ្វា វុត្តំ ភវេយ្យ, បញ្ញា
មេ បរិបុណ្ណា ភវេយ្យ, ន បន វុត្តា។ ឥនានិ បន តំ ការណ៍ ឧត្តរំ អាយស្មតា
អានន្ទេន “វិញ្ញាបី” តិ ឯវំ វនន្ទេន បរិបូរិតំ។

៣៦០. កោសល្យបដិបក្ខតោ អកោសល្យំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា, តំសមុជ្ជានតោ
អកោសល្យសម្ពុតោ។ អវជ្ជំ វុច្ចតិ គរហិតតំ, សហ អវជ្ជេហិតិ សាវជ្ជោ,
ការយោ។ រាគាធិនោសេហិ សនោសោ។ តេហិ ឯវំ សព្វាពជ្ឈោ, តតោ ឯវំ
សម្មតិ អាយតិញ្ច សទុក្ខោ។ សព្វាពជ្ឈាធិកោ និស្សន្ទវិចារកោ។

តថា អត្តោ វុត្តោ ភវេយ្យតិ បុច្ឆាសភាគេនបិ អត្តោ វុត្តោ ភវេយ្យ,
បុច្ឆន្តស្ស បន ន តាវ ចិត្តារាជនំ។ តេនាហ - “ឯវំ ព្យាករណំ បន ន ភារិយ” ត្ថិ,
គរុករណំ ន ហោតិ វិសារជ្ជំ ន សិយាតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហ -
“អប្បហំនអកុសលោមិ ហិ បហានំ វណ្ណោយ្យ” តិ។ ឯវំ រូចោ បន យថាការី
តថាវាធិ ន ហោតិ, ន ឯវំ ភគវាតិ អាហ “ភគវា” តិអាធិ។ ឯវំ ព្យាកាសីតិ
“សព្វាកុសលធម្មបហំនោ ខោ, មហារាជ, តថាគតោ” តិ ឯវំ ព្យាកាសី។
សុក្កបក្ខេបិ ឯសេវ នយោតិ ឥមិនា “សព្វេសំយេវ កុសលានំ ធម្មានំ
ឧបសម្មទំ វណ្ណាតី” តិ វុត្ត យថា បុច្ឆា, តថា អត្តោ វុត្តោ ភវេយ្យ, ឯវំ
ព្យាករណំ បន ន ភារិយំ, អសម្មាទិតកុសលធម្មោមិ ឧបសម្មទំ វណ្ណោយ្យ។
ភគវា បន សម្មនេវ សម្មាទិតកុសលត្តា យថាការី តថាវាធិតិ ធស្សេតុំ “ឯវំ
ព្យាកាសី” តិ ឥមមត្តំ ធស្សេតិ។ សេសំ សុវិញ្ញោយ្យមេវ។

ពាហិតិ កសុត្តវណ្ណានាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៩. ធម្មចេតិយសុត្តវណ្ណនា

៣៦៤. មេធាវ័ណ្ណា ឧឡ្ហបវ័ណ្ណា ច តត្ថ តត្ថ ចាសាណា ឧស្សន្ទា អហោសុន្តិ
មេធាវ័ណ្ណា កាមស្ស សមញ្ញា ជាតា។ ឧឡ្ហបវ័ណ្ណាតិ ចន្ទសមាធាវ័ណ្ណតាយ
មេធាវ័ណ្ណា វុត្តាតិ កេចិ។ អដ្ឋកថាយំ បន “មេធាវ័ណ្ណា ចាសាណា កិរេត្ថ
ឧស្សន្ទា អហោសុ”ន្តិ ឥទំ វុត្តំ។ អស្សាតិ សេនាបតិស្ស។ កថាសមុជ្ឈាបនត្ថន្តិ
មល្លិកាយ សោកវិនោទនធម្មកថាសមុជ្ឈាបនត្ថំ។

រញ្ញាតិ បសេនទីកោសលរញ្ញា។ មហាទ្វាតិ មហាតិយា។ បទវិបល្លាសេន
ចេតំ វុត្តំ។ បសាទមរហន្តិតិ ចាសាទិកានិ។ តេនាហ “សហ រញ្ញនកានិ”តិ។
យានិ បន ចាសាទិកានិ, តានិ បស្សិតុំ យុត្តានិ។ ចាសាទិកានិ វា
សទ្ធិបាណសហិតានិ។ តេនាហ “បសាទជនកានិ”តិ។ “អប្បាពាធន្តិ អាទិសុ
វិយ អប្បសន្នោ អភាវត្តាតិ អាហ “និស្សន្ទានិ”តិ។ អនិយមត្ថវាចិ យ-សន្នោ
អនិយមាការវាចកោបិ ហោតីតិ “យត្តា”តិ បទស្ស
“យាទិសេស្ស”តិ អាទិមាហា។ តថា ហិ អផ្តុលិមាលសុត្តេ (ម. និ. អដ្ឋ. ២.៣៤៧
អាទយោ) “យស្ស ខោ”តិ បទស្ស “យាទិសស្ស ខោ”តិ អត្ថោ វុត្តោ។

៣៦៦. បដិច្ចទន្តិ បដិច្ចាទកំ។ រាជកកុដភណ្ឌានិ រាជភណ្ឌាភូតានិ។
រហាយតីតិ រហោ ករោតិ, មំ អន្លេសតីតិ អត្ថោ។

៣៦៧. យថាសភាវតោ ព្រាយ្យំ ធាវេតិ អវធាវេតីតិ ធម្មោ, ញាណាន្តិ អាហ
“បច្ចក្ខញ្ញាណាសម្ពាស្ស ធម្មស្ស”តិ។ អនុនយោតិ អនុគច្ឆនកោ។ ទិដ្ឋន ហិ
អទិដ្ឋស្ស អនុមាណំ។ តេនាហ “អនុមាណំ អនុពុទ្ធិ”តិ។ អាចាណាកោដិកន្តិ យាវ
ចាណាកោដិ, តាវ ជីវិតបរិយោសាណំ។ ឯតន្តិ ធម្មន្ទយសម្ពាស្ស អនុមាណំ។ ឯវន្តិ
“ឥធម បនាហ”ន្តិ វុត្តប្បកាវេន។

៣៦៩. ចក្ខុ អពន្ធន្តរិយាតិ អចាសាធិកតាយ បស្សន្តានំ ចក្ខុ អត្ថនិ
អពន្ធន្តរិយ។ កុលសន្តានានុពន្ធា រោគោ កុលរោគោ។ ឧឡារន្តិ សានុការំ។
យោ ហិ អានុការីសម្បន្នោ, តំ “មហេសក្ខ”ន្តិ វេទន្តិ។ អរហន្តំ គណ្ណាន្តោតិ
ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសោយំ, ហេដ្ឋមជលានិ គណ្ណាន្តោបិ។

៣៧៣. ជីវិកា ជីវិតវុត្ថិ។

៣៧៤. ធម្មំ ចេតេតិ សំវេទេតិ ឯតេហិតិ ធម្មចេតិយានិ, ធម្មស្ស
បូជារចនានិ។ ននុ ចេតានិ ពុទ្ធសង្ឃុកុណាធិបនានិបិ សន្តិ? កថំ
“ធម្មចេតិយានីតិ ធម្មស្ស ចិត្តិការវចនានី”តិ វុត្ថន្តិ អាហា “តីសុ ហិ”តិអាធិ។
តត្ថ យស្មា ពុទ្ធវតនមូលកានិ សេសរតនានិ តស្ស វសេន លទ្ធព្ពតោ។
កោសលរញ្ញា ចេត្ត ពុទ្ធការវេន ធម្មសង្ឃការំ បវេទិតំ, តស្មា “ភគវតិ
ចិត្តិការេ កតេ ធម្មោបិ កតោវ ហោតី”តិ វុត្ថំ។ យស្មា ច
រតនត្ថយបសាទបុព្វិកា សាសនេ សម្មាបដិបត្តិ, តស្មា វុត្ថំ -
“អាធិព្រហ្មចរិយកានីតិ មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស អាធិក្ខតានី”តិ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ធម្មចេតិយសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

១០. កណ្ណកត្តលសុត្តវណ្ណនា

៣៧៥. អនន្តរសុត្ត វុត្តករណីយេនេវាតិ “ចាសាទេ វា នាជកេសុ វា
ចិត្តស្សទំ អលភមាទោ តត្ថ តត្ថ វិចិត្តំ អារទ្វោ”តិ វុត្តករណីយេន។
អប្បទុដ្ឋបទោសីនញ្ចិ ឯវំ ហោតីតិ។

៣៧៦. បុត្តតោតិ “អញ្ញំ ទូតំ នាលត្ថ”ន្តិ បុត្តតោ។ សោតិ រាជា។ តាសំ វន្តនា
សចេ ឧត្តរកាលំ, អត្ថនោ អាគមនការណំ កថេស្សតិ។

៣៧៨. ឯការវដ្ឋនេនាតិ ឯកវីចីជវនេន។ តេន ឯកចិត្តំ តាវ តិដ្ឋតុ,
ឯកចិត្តវីចីយាបិ សព្វំ ជានិតំ ន សក្កាតិ ទស្សេតិ។ “ឥទំ នាម អតីតំ
ជានិស្សមី”តិ អនិយមេត្វា អារវដ្ឋតោ យំ កិញ្ចំ អតីតំ ជានាតិ, និយមិតេ បន
និយមិតមេវាតិ អាហា - “ឯកេន ហិ...បេ... ឯកទេសមេវ ជានាតិ”តិ។ តេន
ចិត្តេនាតិ “អតីតំ សព្វំ ជានិស្សមី”តិ ឯវំ បវត្តចិត្តេន។ ឥតវេស្សតិ
អនាគតបច្ចុប្បន្នេសុ។ ការណជាតិកន្តិ យុត្តិសភាវំ, យុត្តិយា យុត្តន្តិ អត្តោ។
សម្បរាយគុណាន្តិ សម្បរាយេ កតកម្មស្សវិសេសំ។

៣៧៩. លោកុត្តរមិស្សកានិ កថិតានិ ពោធិរាជកុមារសុត្តន្តវិយ លោកិយា
ចេវ លោកុត្តរា ច។ យថាលាភវសេន ចេត្ត បធានិយដ្ឋានំ លោកុត្តរគ្គហាលំ
វេទិតព្ពំ។ បច្ឆេកំ ឯវំ នេសញ្ច បធានិយដ្ឋតា ទដ្ឋញ្ច យថា “អដ្ឋវិមោក្ខា
សន្និស្សន្តិ លោកុត្តរមិស្សកា”តិ។ លោកុត្តរានេវាតិ ចេត្ត យំ វត្តព្ពំ, តំ បរតោ
អារិ ភវិស្សតិ។ បធាននានត្ថន្តិ បទបាននានត្ថំ, ភាវនានុយោគវិសេសន្តិ
អត្តោ។ សម្ព័ន្ធវេ បរិមទ្ធិត្វា បដិបក្ខធម្មេ ឯកទេសតោ បដហិត្វា បិតស្ស
ភាវនានុយោគោ សព្ពេន សព្វំ អបរិមទ្ធិតសម្ព័ន្ធវេស្ស អប្បហ័នបដិបក្ខស្ស
ភាវនានុយោគតោ សុខុមារិសនោវ ហោតិ, សទ្ធាភិសមយេន សន្តានស្ស
អាហិតវិសេសត្តាតិ អាហា - “អញ្ញាទិសមេវ ហិ បុទុជ្ជនស្ស បធានំ, អញ្ញាទិសំ
សោតាបន្នស្ស”តិអាទិ។ អយញ្ចវិសេសោ ន កេវលំ អនិយអរិយបុគ្គលតោ
ឯវំ, អថ ខោ អរិយេសុបិ សេក្ខាទិវិសេសតោបិ លព្ពតិ អភិសម្ព័ន្ធវិសេសតោ
អភិនិហារតោ ច ឥដ្ឋនតោតិ ទស្សេន្តោ “អញ្ញាទិសំ
សក្កាតាមិនោ”តិអាទិមាហា។ ន ចាបុណាតីតិ យស្មា បុទុជ្ជនោ សព្វថាវ

បដានំ បទបាឆោ សោតាបត្តិមគ្គំ អធិកច្ឆតិ, សោតាបឆោ ច
សកទាតាមិមគ្គន្តិ ហោជ្ជិមំ ឧបរិមតោ ឌីណ្ហិកំ, ឧបរិមញ្ច ឥតរតោ សុខុមំ
តេន បហាតុំ អសក្កុណោយ្យស្ស បដហនតោ, ឥតិ អធិកន្តព្វវិសេសេន ច
អធិកមបដិបទាយ សណ្ឋាសុខុមតា តិក្ខុវិសទតា ចវិញ្ញាយតីតិ អាហា -
“បុព្វជ្ជនស្ស បដានំ សោតាបន្នស្ស បដានំ ន ចាបុណាតី” តិអាទិ។

អក្ខរណ្ណន្តិ អវញ្ជនកិរិយំ។ អនវច្ឆន្តន្តិ អតិយានំ។ អវិញ្ជនំ ន
អាកឡនំ, និយុត្តតំ វិនិវេបេត្វា សមន្តាវិបរិវត្តិត្វា សមទារាយ ធម្មនំ វា។ តស្ស
ការណំ តំការណំ, តំ ការណ្ណំ វា តំ កិរិយំ តំ អធិការំ។ ទន្តេហិ គន្ធព្វក្ខមិន្តិ
ទន្តេហិ បត្តព្វដ្ឋានំ, បត្តព្វវត្ថុំ វា។ ចត្តារោមិ អស្សន្ធានាម ឧបរិមឧបរិមសន្ធាយ
អភារតោ។ យេន ហិ យំ អប្បត្ថំ, តស្ស តំ នត្ថិ។ អរិយសាវកស្ស... បេ... នត្ថិ
បឋមមគ្គេនេវ មាយាសាបេយ្យានំ បហាតព្វត្តា។ តេនេវាតិ សម្មទេវ
វិរុទ្ធបក្ខានំ សន្ធាធិនំ ឥធាធិប្បតត្តា។ យទិ ឯវំ កមំ មិស្សកកថាតិ អាហា
“អស្សខឡ្ហត្ថសុត្តន្តេ បដា” តិអាទិ។ ចត្តារោវ ហោន្តិ បុព្វជ្ជនាទិវសេន។

ឌីបម្ពសំសន្តនេ អទន្តហត្ថិអាទយោវិយាតិអាទិនា កណ្ណាបក្ខេ, យថា បន
ទន្តហត្ថិអាទយោតិអាទិនា សុក្កបក្ខេ ច សាធារណតោ ឯកជ្ឈំ កត្វា វុត្ថំ,
អសាធារណតោ ភិន្និត្វា ទស្សេតុំ “ឥទំ វុត្ថំ ហោតី” តិអាទិ វុត្ថំ។

៣៨០. សម្មប្បធានា និព្វិសិដ្ឋវិរិយា។ តេនាហា - “ន កិញ្ចិ នាណាករណំ
វនាមិ, យទិទំ វិមុត្តិយាវិមុត្តិ” តិ។ ន ហិ សុក្ខវិបស្សកតេវិជ្ជនឡភិញ្ញានំ
វិមុត្តិយា នាណាករណំ អត្ថិ។ តេន វុត្ថំ “យំ ឯកស្ស” តិអាទិ។ កី តុំ ន
ជាតាសីតិ សម្ពុត្តោ។ អាគច្ឆន្តិតិ ឧប្បជ្ជនវសេន អាគច្ឆន្តិ។ នាគច្ឆន្តិតិ ឯត្តាបិ
ឯសេវ នយោ។ ឥទំ បុច្ឆន្តោតិ ឥទំ បុច្ឆាមីតិ ទស្សេន្តោ។

អប្បហ័នចេតសិកុដុក្ខា អនិច្ចតអនាគាមិតា។ តេនាហ “ឧបបត្តិវសេន
អាគន្ធារោ” តិ។ សមុច្ឆន្ទុកុត្តាតិ សមុគ្គាជិតចេតសិកុដុក្ខា។

៣៨០. តម្កា ឋានាតិ តតោ យថាធិគតស្សរិយដ្ឋានតោ។ បុន តម្កា
ឋានាតិ តតោ ទុគ្គតា។ សម្បន្នកាមគុណាន្តិ ឧឡារកាមគុណាសមន្នាគតំ។

តត្ថាតិ កាមទេវលោកេ។ ឋានភាវតោតិ អរហត្តព្វោ អធិគតំ, តាវទេវ
បរិនិព្វានតោ។ ឧបរិទេវេ ចាតិ ឧបរុបរិ ភូមិវាសេ ទេវេ ច,
ចក្កុវិញ្ញាណាទស្សនេនបិ ទស្សនាយ នប្បហោន្តិ តិ យោជនា។

៣៨២. វុត្តនយេនេវាតិ ទេវបុច្ឆាយ វុត្តនេវ នយេន។ សា កិរ កថាតិ “នត្ថិ
សោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា, យោ សកិទេវ សព្វំ នេយ្យ” ត្ថិ កថា។ តេតិ
វិជជូកសញ្ញយា។ ឥមស្មីយេវ ឋានេតិ ឥមស្មី មិគទាយេយេវ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

កណ្តាកត្តលសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្ថា។

និដ្ឋិតា ច រាជវគ្គវណ្ណនា។

៥. ព្រាហ្មណាវគ្គោ

១. ព្រាហ្មយុសុត្តវណ្ណនា

៣៨៣. “មហាសត្តោ មហិទ្ធិកោ មហានុភារោ” តិអាទិសុ (មហាវ. ៣៨)
ឧឡារតាវិសយោ, “មហាជនកាយោ សន្និបតី” តិអាទិសុ
សម្ពហុលភាវិសយោ, ឥធ បន តទុកយម្បិស្ស អត្តោតិ “មហាតាតិ
គុណាមហាត្ថនបិ មហាតា” តិអាទិ វុត្តំ។ អប្បិច្ឆតាទីតិ អាទិ-សន្នេន

សន្តិសុខល្អៗបរិវេកអសំសគ្គីរិយាវម្កាធិនំ សង្គហោ។

ធិដ្ឋសីលសាមញ្ញសង្ខាតសង្ខាតេនាតិ ឯត្ថ “និយតោ សម្ពោធិបរាយណោ”

(សំ. និ. ២.៤១; ៣.៩៩៨, ១០០៤) - “អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខុវេ, អនវកាសោ, យំ
ធិដ្ឋសម្បជ្ជោ បុគ្គលោ សព្វាច្ច ចាលំ ជីវិតា វោរោបេយ្យាតិ នេតំ ឋានំ
វិជ្ជតី” តិអាធិវចនតោ ធិដ្ឋសីលានំ និយតសភាវត្តា សោតាបន្នាបិ អញ្ញមញ្ញំ
ធិដ្ឋសីលសាមញ្ញេន សំហតា, បកេវ សកទាគាមិអាទយោ។ “តថារូចាយ
ធិដ្ឋិយា ធិដ្ឋសាមញ្ញាគតោវិហារតិ (ធិ. និ. ៣.៣២៤, ៣៥៦; ម. និ. ១.៤៩២; ៣.៥៤;
អ. និ. ៦.១១; បរិ. ២៧៤) តថារូបេហិ សីលេហិ សីលសាមញ្ញាគតោវិហារតី” តិ
(ធិ. និ. ៣.៣២៤; ម. និ. ១.៤៩២; ៣.៥៤; អ. និ. ៦.១២; បរិ. ២៧៤) វចនតោ
បុព្វជ្ជនាធម្មិ ធិដ្ឋសីលសាមញ្ញេន សំហតភារោ លព្ពតិយេវ។

ឌុដ្ឋបហតករណាវសេន អត្ថវិភាគវសេន។ សនិយណ្ណកេដុកានន្តិ ឯត្ថ
និយណ្ណាតិ វចនីយវាចកភារេន អត្ថំ សទ្ធិញ្ច ខណ្ឌាតិ វិភជ្ជ ធស្សេតីតិ និខណ្ឌា។
សោ ឯវ ឥធខ-ការស្ស យ-ការំ កត្វា “និយណ្ណា” តិ វុត្តោ។ កិដតិ គមេតិ
កិរិយាធិវិភាគំ, តំ វា អនវសេសបរិយាធានតោ គមេត្តោ បូរេតីតិ កេដុកំ។
វេវចនប្បកាសកន្តិ បរិយាយសទ្ធិធិបកំ, ឯកេកស្ស អត្ថស្ស
អនេកបរិយាយវចនវិភាវកន្តិ អត្តោ។ និទស្សនមត្តព្យោតំ អនេកេសម្មិ
អត្តានំ ឯកសទ្ធុវចនីយតាវិភាវនវសេនបិ តស្ស គន្ធស្ស បវត្តត្តា។
វេវគេនាធិលក្ខណា កិរិយា កប្បីយតិ ឯតេនាតិ កិរិយាកប្បោ, សោ បន
វណ្ណបទសម្ពន្ធបទត្ថវិភាគតោ ពហុវិកប្បោតិ អាហ
“កិរិយាកប្បវិកប្បោ” តិ។ ឥធខ មូលកិរិយាកប្បគន្ធិ សន្ធាយ វុត្តំ។ សោ ហិ
សតសហស្សបរិមាណោ នលចរិយាធិបករណំ។ ឋានករណាធិវិភាគតោ
និព្វចនវិភាគតោ ច អត្តរា បកេធិយន្តិ ឯតេហិតិ អត្តរាប្បកេនា,
សិក្ខានិរុត្តិយោ។ ឯតេសន្តិ វេទានំ។ តេ ឯវ វេទេ បទសោ កាយតីតិ បទកោ។

តំ តំ សង្កំ តទត្តញ្ច ព្យាករោតិ ព្យាចិត្តតិ ឯតេនាតិ ព្យាករណំ, សទ្ធសត្តំ។
អាយតី ហិរតំ តេន លោកោ នយតតិ ន ឡាហិតតិ លោកាយតំ។ តញ្ចី គន្ធី
និស្សាយ សត្តា បុញ្ញកិរិយាយ ចិត្តម្បី ន ឧប្បាទេន្តិ។ វយតីតិ វយោ, ន វយោ
អវយោ, ន អវយោ អនវយោ, អាទិមជ្ឈបរិយោសានេសុ កត្តចិ អបរិកិលន្តោ
អវិត្តាយន្តោ តេ គន្ធនេ សន្ធាវេតិ បូរេតីតិ អត្តោ។ ទ្វេ បដិសេធា បកតី គមេន្តីតិ
ទស្សន្តោ “អវយោ ន ហោតី”តិ វត្វា តត្ថ អវយំ ទស្សតុ “អវយោ...បេ... ន
សក្កោតី”តិ វុត្តំ។

៣៨៤. គរូតិ ភារិយំ អត្តានំ តតោ មោចេត្វា គមនំ ទុក្ខំ ហោតិ។
អនត្តោចិ ឧប្បជ្ជតិ និដ្ឋាព្យាហេសឧចារម្កាទិ។ អពុគ្គតោតិ ឯត្ថ
អភិសទ្ធកាយោគេន ឥត្ថម្ពតាឡានត្ថេ ឧបយោគវចនំ។

លក្ខណានីតិ លក្ខណាធិបនានិ មន្តបនានិ។ អន្តរធាយន្តីតិ ន កេវលំ
លក្ខណាមន្តានិយេវ, អញ្ញានិច្ចំ ព្រាហ្មណានំ ព្យាណាតលាភាវេន អនុក្កមេន
អន្តរធាយន្តិ។ តថា ហិ វទន្តិ “ឯកសតំ អន្ទរិយំ ធិបញ្ញាសមត្ថតោ
សាមា”តិអាទិ។ បណិធិមហាតោ សមាធានមហាតោតិអាទិនា បច្ចេកំ មហា-
សន្តោ យោជេតព្រោ។ បណិធិមហាន្តតាទិ ចស្ស
ពុទ្ធវិសចរិយាបិដកវណ្ណានាទិវសេនេវ វេទិតព្រោ។ និដ្ឋាតិ និប្បត្តិយោ។
ជាតិសាមញ្ញតោតិ លក្ខណាជាតិយា លក្ខណាភាវេន សមាធាភាវតោ។ យថា
ហិ ពុទ្ធានំ លក្ខណានិ សុវិសុទ្ធានិ សុបរិព្យត្តានិ បរិបុណ្ណានិ ច ហោន្តិ, ន ឯវំ
ចក្កវត្ថិនំ។ តេនាហ “ន តេហាវ ពុទ្ធា ហោតី”តិ។

អភិរូបតា ធិយាយុកតា, អប្បាតម្ពតា ព្រាហ្មណានីនំ បិយមនាបតាតិ
ចត្វហិ អច្ឆរិយធម្មហិ។ ធានំ បិយវចនំ អត្ថចរិយា សមាធាត្ថតាតិ ឥមេហិ
ចត្វហិ សង្កហវត្ថុហិ។ វញ្ញនតោតិ បីតិជននតោ។ ចក្កំ ចក្កវតនំ វត្ថុតិ

បវត្ថុតីតិ ចក្កវត្ថុ, សម្មតិចក្កហិ សយំ វត្ថុតិ, តេហិ ច បវំ សត្តនិកាយំ
វត្ថុតិ បវត្ថុតិ ចក្កវត្ថុ, បរហិតាវហោ ភិយាបថចក្កានំ វត្ថោ វត្ថុនំ
ឯតស្ស អត្ថតិ ចក្កវត្ថុ, អប្បដិហតំ វា អាណាសម្ពាតំ ចក្កំ វត្ថុតិ ចក្កវត្ថុ,
អប្បដិហតំ វា អាណាសម្ពាតំ ចក្កំ វត្ថុតិ ចក្កវត្ថុ, ខត្តិយមណ្ឌលាទិសញ្ញាតំ
ចក្កំ សម្មហំ អត្ថនោ វសេ វត្ថុតិ ចក្កវត្ថុ។ ធម្មំ ចរតិ ធម្មិកោ។ ធម្មតោ
អនបេតត្តា ធម្មោ រញ្ជនត្ថន រាជាតិ ធម្មរាជា។ កោចាទីតិ អាទិ-សន្តន
កាមលោកមានមនាទិកេ សង្គណ្ឌាតិ។ វិជិតាវីតិ វិជិតវា។ កេនចិ
អកម្មិយដ្ឋេន ជនបទត្តាវិយប្បត្តោ។ ទន្ធកត្តិការតោ វា ជនបទោ ថាវិយំ
បត្តោ ឯត្តាតិ ជនបទត្តាវិយប្បត្តោ។ ចិត្តិកតកាវាទិនាមិ (ឧ. ចា. អដ្ឋ. ៦.៣;
ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៣៣; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៥.២២៣; សុ. និ. អដ្ឋ. ១.២២៦; មហានិ. អដ្ឋ.
៥០) ចក្កស្ស រតនដ្ឋោ វេទិតញ្ញោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ រតិនិមិត្តតាយ វា
ចិត្តិកតាទិការស្ស រតិជននដ្ឋេន ឯកសង្គហតាយ វិសុំ អគ្គហណំ។

ឥមេហិ បន រតនេហិ រាជា ចក្កវត្ថុ យំ យមត្ថំ បច្ឆនុភោតិ, តំ តំ ទស្សេតុំ
“ឥមេសុ បនា”តិអាទិ វុត្ថុ។ អជិតំ ជិនាតិ

មហេសក្ខតាសំវត្ថនិយកម្មនិស្សន្ទការតោ។ វិជិតេ យថាសុខំ អនុវិចរតិ
ហត្ថិរតនំ អស្សរតនញ្ច អភិរុហិត្វា តេសំ អានុការេន អន្តោចាតរាសេយេវ
សកលំ បថីវី អនុសំយាយិត្វា រាជធានិយំ បច្ឆាគមនតោ។

បរិណាយករតនេន វិជិតមនុក្ខតិ តេន តត្ថ តត្ថ កត្តញ្ញកិច្ចស្ស
សំវិធានតោ។ សេសេហិតិ មណីរតនតត្ថិរតនគហបតិរតនេហិ។ តត្ថ
មណីរតនេន យោជនប្បមាណោ ទេសេ អន្ធការំ វិជមិត្វា
អាណេកទស្សនាទិនា សុខមនុក្ខវតិ, ឥត្ថិរតនេន
អតិក្កន្ធមានុស្សបសម្មតិទស្សនាទិវសេន, គហបតិរតនេន
ឥច្ឆិតិច្ឆិតមណីកនករជតាទិជនប្បដិលាភវសេន។ ឧស្សហសត្ថិយោគោ

យេន កេនចិ អប្បដិបាតាណាចក្កការសិទ្ធិតោ។ ហត្ថិអស្សរតនាជំនំ
មហានុការត្តា កោសសម្បត្តិយាបិ បការសម្បត្តិសិទ្ធិតោ “ហត្ថិ...បេ...
យោតោ” តិ វុត្ថំ។ កោសោ ហិ នាម សតិ ឧស្សហសម្បត្តិយំ (ឧត្តតេជស្ស
សុកុមារបរក្កមស្ស បសន្នមុខស្ស សម្មុទេ ចាបុណាតិ)។ បច្ឆិមេនាតិ
បរិណាយករតនេន។ តញ្ជិ សព្ពរាជកិច្ចេសុ កុសលំ អវិវជ្ឈនបយោគំ។
តេនាហ “មន្តសត្តិយោតោ” តិ។ តិវិជសត្តិយោគជលំ បរិបុណ្ណំ ហោតីតិ
សម្ពន្ធា។ សេសេហិតិ សេសេហិ បញ្ចហិ រតនេហិ។
អនោសកុសលមូលជនិតកម្មានុការេនាតិ អនោសសង្ខារេន កុសលមូលេន
សហជាតាធិបច្ចយវសេន ឧប្បាទិតកម្មស្ស អានុការេន សម្បជ្ជន្តិ
សោម្មតររតនជាតិកត្តា។ មជ្ឈិមានិ មណីសត្តិគហបតិរតនានិ។
អលោក...បេ... កម្មានុការេន សម្បជ្ជន្តិ ឧឡារជនស្ស
ឧឡារជនបដិលាភការណស្ស ច បរិច្ចាគសម្បទាហេតុកត្តា។ បច្ឆិមន្តិ
បរិណាយករតនំ។ តញ្ជិ អមោហា...បេ... កម្មានុការេន សម្បជ្ជន្តិ
មហាបញ្ចេនេវ ចក្កវត្ថិរាជកិច្ចេស្ស បរិលោតព្ពត្តា។

សរណតោ បដិបក្ខវិធមនតោ សូរា។ តេនាហ “អភិរុកជាតិកា” តិ។
អសុវេ វិជិនិត្វា ឋិតត្តាវិរោ, សក្កោ ទេវានមិន្ទោ, តស្ស អង្គំ ទេវបុត្តោ
សេនដ្ឋការតោតិ វុត្ថំ “វិវជ្ឈនាតិ ទេវបុត្តសទិសកាយា” តិ។ សភារោតិ
សភាវត្ថុតោ អត្តោ។ វិវការណាន្តិ វិវការការណំ។ វិវយមយសវិរាវិយាតិ
សវិគ្គហវិវយសទិសា សវិគ្គហញ្ចេវិវយំ សិយា, តំសទិសាតិ អត្តោ។ ននុ រញ្ចោ
ចក្កវត្ថិស្ស បដិសេនា នាម នត្ថិ, យមស្ស បុត្តា បមទ្កេយ្យំ, អថ កស្មា
“បរសេនបមទ្កនា” តិ វុត្ថន្តិ ចោទនំ សន្ធាយាហ “សចេ” តិអាទិ។ តេន បរសេនា
ហោតុ វា មា វា, តេ បន ឯវំ មហានុការាតិ ទស្សេតិ។ ធម្មេនាតិ កត្វបចិតេន
អត្តនោ បុញ្ញធម្មេន។ តេន ហិ សញ្ញេទិតា បថវិយំ សព្ពរាជានោ បច្ចុគ្គន្ធា

“ស្វាគតំ តេ មហារាជា” តិអាទិន្ទី វត្តា អត្ថនោ រដ្ឋំ រញ្ជោ ចក្កវត្តិស្ស និយ្យាទេន្ទិ។
តេន វុត្ថំ “សោ ឥមំ... បេ... អដ្ឋាវសតិ” តិ។ អដ្ឋកថាយំ បន តស្ស
យថាវុត្ថុធម្មស្ស ចរិតវំ វិបទ្ធិតុំ បច្ឆយក្ខតំ ចក្កវត្តិវត្តសមុទាគតំ
បយោគសម្បត្តិសម្ពាគតំ ធម្មំ ទស្សេតុំ “ចាលោ ន ហន្តញ្ចាតិអាទិនា
បញ្ចសីលធម្មនា” តិ វុត្ថុ។ ឯវញ្ញំ “អនណ្ឌោន អសត្ថេនា” តិ ឥទំ វចនំ សុដ្ឋតវំ
សមត្ថិតំ ហោតិ, យស្មា រាគាទយោ ចាបធម្មា ឧប្បជ្ឈមាណ សត្តសន្តានំ
នាទេត្វា បរិយោនន្ទិត្វា តិដ្ឋន្តិ, កុសលបវត្តិ និវារេន្តិ, តស្មា តេ “ធននា, ធនា” តិ
ច វុត្តា។

វិវដ្តេត្វា បរិវត្តេត្វា។ បូជារហតា វុត្តា “អរហតីតិ អរហ” តិ។ តស្សាតិ
បូជារហតាយ។ យស្មា សម្មាសម្ពុទ្ធា, តស្មា អរហន្តិ។ ពុទ្ធត្ថហេតុក្ខតា
វិវដ្តច្ឆនតា វុត្តា សវាសនសព្ពកិលេសប្បហានបុព្វកត្តា ពុទ្ធកាវសិទ្ធិយា។
អរហំ វដ្តាការវេនាតិ ជលេន ហេតុអនុមាណទស្សនំ។ សម្មាសម្ពុទ្ធា
ធននាការវេនាតិ ហេតុនា ជលានុមាណទស្សនំ។ ហេតុទ្ធិយំ វុត្ថំ “វិវដ្តោ វិច្ឆនោ
ចា” តិ។ ទុតិយវេសារដ្ឋេនាតិ “ខីណាសវស្ស តេ បដិជានតោ” តិអាទិនា (ម. និ.
១.១៥០) អាគតេន វេសារដ្ឋេន។ បុរិមសិទ្ធិតិ បុរិមស្ស បទស្ស អត្ថសិទ្ធិ។
បឋមេនាតិ “សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេ បដិជានតោ” តិអាទិនា (ម. និ. ១.១៥០)
អាគតេន វេសារដ្ឋេន។ ទុតិយសិទ្ធិតិ ពុទ្ធត្ថសិទ្ធិ។ តតិយចតុត្ថេហិតិ “យេ ខោ
បន តេ អន្តរាយិកា ធម្មា” តិអាទិនា (ម. និ. ១.១៥០), “យស្ស ខោ បន តេ
អត្តាយា” តិអាទិនា (ម. និ. ១.១៥០) ច អាគតេហិ តតិយចតុត្ថេហិ វេសារដ្ឋេហិ។
តតិយសិទ្ធិតិ វិវដ្តច្ឆនតា សិទ្ធិ។ យាថាវតោ
អន្តរាយិកនិយ្យានិកធម្មាបទេសេន ហិ សត្តុវិវដ្តច្ឆនតាវោ លោកេ ចាកដោ
អហោសិ។ បុរិមំ ធម្មចក្កន្តិ បុរិមបទំ ភគវតោ ធម្មចក្កំ សាធនិ កិលេសាវីនំ
សំសារចក្កស្ស ច អរាជំ ហតភាវទីបនតោ។ ទុតិយំ បទំ ពុទ្ធចក្កំ សាធនិ

សម្មាសម្ពុទ្ធស្បូវ តំ សម្ពវត្ថោ។ តតិយំ បទំ សមន្តចក្ខុំ សាធនិ
សវាសនសត្តកិលេសប្បហានធិបនតោ។ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ” តិ ហិ វត្ថា
“វិវដ្តនោ” តិ វចនំ ពុទ្ធភាវវហមេវ សត្តកិលេសប្បហានំ វិភាវេតី តិ។
សូរភាវន្តិលក្ខណវិការនេន វិសធិញ្ញាណាតំ។

៣៨៥. គវេសីតិ (ធី. និ. ដី. ១. ២៨៧) ញ្ញាណេន បរិយេសនំ អកាសិ។
សមាធយីតិ ញ្ញាណេន សង្ក្ខេបេន សមាធិ អានយិ សមាហរិ។ ន សក្កោតិ
សំកុចិតេ ភិរិយាបថេ យេតុយ្យេន តេសំ ទុត្តិការំ នតោ។ កង្ខតីតិ បទស្ស
អាកង្ខតីតិ អយមត្ថោតិ អាហា - “អហោ វត បស្សេយ្យន្តិ បត្តនំ
ឧប្បាទេតី” តិ។ កិច្ចតីតិ កិលមតិ។ “កង្ខតី” តិ បទស្ស បុព្វេ អាសីសនត្ថតំ វត្ថា
ឥនានិ តស្ស សំសយត្ថត្ថមេវ វិកប្បន្តវសេន ទស្សេន្តោ “កង្ខាយ វា ទុព្ពលា
វិមតិ វុត្តា” តិ អាទិ វុត្តំ។ តីហិ ធម្មេហិ តិប្បការេហិ សំសយធម្មេហិ។
កាលុស្សិយភារោតិ អប្បសន្នតាយ ហេតុក្ខតោ អារិលភារោ។ យស្មា
ភគវតោ កោសោហិតំ សព្វពុទ្ធវេណិកំ វត្ថុគុយ្ហំ
សុវិសុទ្ធកញ្ញនមណ្ឌលសន្និកាសំ អត្ថនោ សណ្ឋានសន្និវេសសុន្ទរតាយ
អាជានេយ្យគន្ធិហត្ថិនោ វរដ្ឋចារុការំ
វិកសមាធិបនិយារិទ្ធសមុជ្ឈលកេសវាវត្ថុវិលាសំ
សញ្ញាបភានុវត្តិវត្ថុជលវនន្តរាភិលក្ខិត-សម្បណ្ណាចន្ធមណ្ឌលសោភញ្ញ
អត្ថនោ សិរិយា អភិគុយ្យ វិរាជតិ, យំ ពាហិរព្ពន្ធមលេហិ អនុបក្កិលិដ្ឋតាយ
ចិរកាលំ សុបរិចិត្រាប្បចិរិយាធិការតាយ សុសណ្ឌិតសណ្ឋានសម្បត្តិយា ច
កោបីនម្បិ សន្តំ អកោបីនមេវ, តស្មា វុត្តំ “ភគវតោ ហិ” តិ អាទិ។ បហូតភាវន្តិ
បុថុលការំ។ ឯត្ថេវ ហិ តស្ស សំសយោ, តនុមុទុសុកុមារតាធិសុ បទស្ស
គុណេសុ តស្ស វិចារណា ឯវ នាហោសិ។

ហិរិករណោកាសន្តិ ហិរិយិតពុជ្ជានំ។ ឆាយន្តិ បដិពិម្ពំ។ ក៏ទិសន្តិ អាហា
“ឥទ្ធិយា”តិអាទិ។ ឆាយារូបន្តិ ភគវតោ បដិពិម្ពរូបំ។ តញ្ចា ខោ ពុទ្ធសន្តានតោ
វិនិមុត្តំ រូបកមត្តំ ភគវតោ សរីរវណ្ណាសណ្ឋាណាវយរំ ឥទ្ធិមយំ ពិម្ពកមត្តំ, តំ
បន ធស្សន្តោ ភគវាយថា អត្តនោ ពុទ្ធរូបំ ន ទិស្សតិ, តថា កត្វា ធស្សតិ។
និហិរិតាតិ ជិវិតា។

កណ្ណាសោតានំ ឧបចិតតនុតម្ហលោមតាយ
ឆោតវជតបនាឡិកាសទិសតា វុត្តា។ មុខបរិយន្តេតិ កេសន្តេ។

កិរិយាករណន្តិ កិរិយាយ កាយិកស្ស វាចសិកស្ស បដិបត្តិ។ តត្ថាតិ
តេសុ កិច្ចេសុ។ ធម្មកថិកានំ វត្ថុំ ធស្សតុំ ពិជនិគ្គហណំ កតំ។ ន ហិ អញ្ញថា
សព្វស្សបិ លោកស្ស អលង្ការភូតំ បរមុក្កំសគតំ សិក្ខាសំយមានំ ពុទ្ធានំ
មុខបន្ទមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេតព្ពំ ហោតិ។

បត្តិវតិវតានឌីលម្ហិតកន្ធាមកុសុមធាមកេ កន្ធមណ្ឌលមាឡេ។
បុព្វភាគេន បរិច្ឆិន្ទិតាតិ “ឯត្ថកំ វេលំ សមាបត្តិយាវីតិនាមេស្សមី”តិ ឯវំ
បរេត្តេន បុព្វភាគេន កាលំ បរិច្ឆិន្ទិតា។ បច្ចយទាយកេសុ អនុរោធរសេន
បរិសំ ឧស្សទេន្តោ វា បគ្គណ្ណោ, អទាយកេសុ វិរោធរសេន បរិសំ
អបសាទេន្តោ វា។

យោគក្ខេមំ អន្តរាយាការំ។ សភាវគុណោនេវាតិ យថាវុត្តគុណោនេវ។
កោតោ កោតមស្ស គុណំ សវិគ្គហំ ចក្កវាឡំ អតិសម្ពាធំ វិត្តារេន សន្ធាវេតុំ
អប្បហោន្តតោ។ ភវត្ថំ អតិនិចំ ឧបរូបរិ សន្ធាវេតុំ អប្បហោន្តតោ។

៣៨៦. ហ្នានគមនាទីសុ (ធី. និ. ដី. ២.៣៥) ភូមិយំ សុដ្ឋ សមំបតិដ្ឋិតា ចាទា
ឯតស្សតិ សុប្បតិដ្ឋិតចាទោ។ តំ បន ភគវតោ សុប្បតិដ្ឋិតចាទតំ

ព្យាបាលកម្មខេនវិភាវេតុំ “យថា ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ អគ្គតលន្តិ
អគ្គចាទតលំ។ បណ្ឌិតិ បណ្ឌិតលំ។ បស្សន្តិ ចាទតលស្ស ធូសុ បស្សេសុ
ឯកេកំ, ឧភយមេវ វា បរិយន្តំ បស្សំ។ សុវណ្ណាចាទុកតលំ វិយ ឧដុកំ
និក្ខិបិយមាណំ។ ឯកប្បហារេនេវាតិ ឯកក្ខណោយេវ។ សកលំ ចាទតលំ ភូមិ
ផុសតិ និក្ខិបនេ។ ឯកប្បហារេនេវ សកលំ ចាទតលំ ភូមិតោ ឧដ្ឋហតីតិ
យោជនា។

តត្រាតិ តាយ សុប្បតិដ្ឋិតចាទតាយ អនុបុព្វនិដ្ឋាវ អច្ឆរិយពុតំ ឥទំ
វុច្ចមាណំ និស្សន្ទដលំ។ វុត្តមេវត្តំ សត្ត តិទិវគមនេន សុចាកដំ កាតុំ “តថា
ហិ”តិអាទិ វត្ថា “ន ហិ”តិអាទិនា តំ សមត្ថតិ។ តេន បឋមលក្ខណោតាបិ
ទុតិយលក្ខណំ មហានុភាវន្តិ ទស្សេតិ។ តថា ហិ វត្ថតិ “អន្តមសោ
ចក្កវត្តិវញ្ញោ បរិសំ ឧចាទាយ សញ្ញាបិ ចក្កលក្ខណោស្សេវ បរិវារោ”តិ។
យុគន្ទរបព្ពតស្ស តាវតីសកវនស្ស ច បកតិបទនិក្ខេបដ្ឋានុបសន្តមនេ នេវ
ពុទ្ធានំ, ន ទេវតានំ អានុភាវោ, អថ ខោ ពុទ្ធានំ លក្ខណានុភាវោតិ ឥមមត្តំ
និទស្សិតំ។ សីលតេជេន...បេ... ទសន្តំ ចារមីនំ អានុភាវេនាតិ ឥទម្បិ
លក្ខណានិព្ពត្តកម្មវិសេសកិត្តនមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ សញ្ញាវន្តេហិ
សព្វបទេសវន្តេហិ។

នាភិបរិច្ឆិទ្ធាតិ នាភិយំ បរិច្ឆិទ្ធា បរិច្ឆេទវសេន បីតា។
នាភិមុខបរិក្ខេបបដ្ឋោតិ បកតិចក្កស្ស អក្ខញ្ញាហតបរិហារណាត្តំ នាភិមុខ
បេបតព្ពបរិក្ខេបបដ្ឋោ។ នេមិមណីកាតិ នេមិយំ អារឡិកាវេន
បីតមណីកាលេខា។

សម្ពហុលវារោតិ ពហុវិធរេខន្តិវិការវនវារោ។ សន្តិ អារុជសន្តិ។
សិរិវន្តាតិ សិរិមុខំ។ នន្តិ ទក្ខិណាវដ្តំ។ សោវត្ថិកោតិ សោវត្ថិអដ្ឋោ។

វ័ជ្ជសកោតិ អាវេជ្ជំ។ វុឌ្ឍិមានកន្លង បុរិសហារិ បុរិសង្គំ។ មោរហត្ថកោតិ
មោរាបិញ្ញកលាចោ, មោរាបិញ្ញ បរិសិទ្ធិតោ វា ពិជនិវិសេសោ។ វាលពិជនីតិ
ចាមរិវាលំ។ សិទ្ធក្តាទិ បុណ្ណាយដបុណ្ណាចាតិយោ។ “ចក្កវាឡោ”តិ វត្វា តស្ស
បធានាវយវេ ធស្សេតុំ “ហិមវា សិនេវ...បេ... សហស្សនិ”តិ វុត្តំ។

អាយតបណ្ឌិតិ ឥទំ អញ្ញេសំ បណ្ឌិតោ ធិយតំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន បន
អតិធិយតន្តិ អាហា “បរិបុណ្ណបណ្ឌិតិ”តិ។ យថា បន បណ្ឌិតុលក្ខណំ បរិបុណ្ណំ
នាម ហោតិ, តំ ព្យតិវេកមុខេន ធស្សេតុំ “យថា ហិ”តិ អាទិ វុត្តំ។ អារគ្គនាតិ
មណ្ឌលាយ សិខាយ។ វុឌ្ឍតាតិ យថា សុវុត្តំ ហោតិ, ឯវំ វុឌ្ឍតា។
វត្តកម្ពុលគេណ្ឌកសទិសាតិ វត្តកម្ពុលមយគេណ្ឌកសទិសា។

មក្កដស្សេវាតិ វានវស្សវិយ។ ធិយតាវេន សមតំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។
និយ្យាសតេលេនាតិ ធិកនិយ្យាសាទិនិយ្យាសសម្មិស្សេន តេលេន។

តលុនាតិ សុកុមារា។

ចម្មេនាតិ អង្គុលន្តវេបិតចម្មេន។ បដិពទ្ធអង្គុលន្តរោតិ ឯកតោ
សម្ពុទ្ធអង្គុលន្តរោ។ ឯកប្បមាណាតិ ធិយតោ សមាធិប្បមាណា។
យវលក្ខណាន្តិ អត្តន្តរោតោ អង្គុលិបព្វេបិតំ យវលក្ខណំ។ បដិវិជ្ជិតាតិ
តំតំបញ្ចានំ សមាធនេសតាយ អង្គុលីនំ បសាវិតកាលេ អញ្ញមញ្ញំ វិជ្ជិតានិ
វិយ ដុសិត្វា តិជ្ជន្តិ។

សង្ខា វុច្ឆន្តិ គោប្បកា, ឧទ្ធំ សង្ខា ឯតេសន្តិ ឧស្សង្ខា, ចាទា។ បិដ្ឋិចាទេតិ
បិដ្ឋិចាទសមីបេ។ សុខេន ចាទា បរិវត្តន្តិ ចាទនាមនាទីសុ, តេនេវ កច្ចន្តានំ
តេសំ ហោជ្ជា ចាទតលានិ ធិស្សន្តិ។ តេនាតិ គោប្បកានំ បិដ្ឋិចាទតោ ឧទ្ធំ
បតិដ្ឋិតត្តា។ ចតុវុត្តុលមត្តញ្ញា តានិ ឧទ្ធំ អាហោហិតា បតិដ្ឋហន្តិ, និគុដ្ឋានិ ច

ហោត្តិ, ន អញ្ជើសំរឹយ បញ្ញាយមាណិ។ សតិបិ ទេសន្តរប្បវត្តិយំ និច្ចលោតិ
ទស្សនត្ថំ នាភិគ្គហណំ។

យស្មា ឯណីមិគស្ស សមន្តតោ ឯកសទិសមំសា អនុក្កមេន ឧទ្ធុ ជូលា
ជង្គ្គា ហោត្តិ, តស្មា វុត្ថំ “ឯណីមិគសទិសជង្គ្គា”តិ។ បរិបុណ្ណាជង្គ្គាតិ
សមន្តតោ មំសូបចយេន បរិបុណ្ណាជង្គ្គា។ តេនាហ “ន ឯកតោ”តិអាទិ។

ឯតេនាតិ “អនោនមន្តោ”តិអាទិវចនេន, ជាណុជាសុភារទីបនេនាតិ
អត្តោ។ អវសេសជនាតិ ឥមិណ លក្ខណេន រហិតា ជនា។ ឧដ្ឋា វា ហោត្តិ
ហេដ្ឋិមកាយតោ ឧបរិមកាយស្ស រស្សតាយ។ វាមនា វា ឧបរិមកាយតោ
ហេដ្ឋិមកាយស្ស រស្សតាយ។ ឯតេន ឋបេត្វា សម្មាសម្ពុទ្ធុ ចក្កវត្តិនញ្ច ឥតវេ
សត្តា ឧដ្ឋា វាមនា ចាតិ ទស្សេតិ។

ឱហិតន្តិ សមាហិតំ អន្តោគធំ។ តថាភូតំ បន តំ តេន ជន្នំ ហោតីតិ អាហ
“បជិច្ឆន្ន”ន្តិ។

សុវណ្ណាវណ្ណាតិ សុវណ្ណាវណ្ណាវណ្ណាតិ អយមេត្ថ អត្តោតិ អាហ
“ជាតិហិដ្ឋុលកេនា”តិអាទិ។ ស្វាយមត្តោ អាវុត្តិញ្ញាយេន ច វេទិតញ្ញោ។
សរីរបរិយាយោ ឥធ វណ្ណាសន្នោតិ អធិប្បាយេន បឋមវិកប្បំ វត្វា តថាវុចាយ
បន វុទ្ធិយា អភារំ មនសិ កត្វា វណ្ណាធាតុបរិយាយមេវ វណ្ណាសទ្ធុ គហេត្វា
ទុតិយវិកប្បា វុត្តោ។

រដោតិ សុខុមរដោ។ ជល្លន្តិ មលីនភារាវហោ វេណុសញ្ញាយោ។ តេនាហ
“មលំ វា”តិ។ យទិ វិវដ្តតិ, កបំ ម្ហាណធិតិ អាហ “ហត្ថជោវនា”តិអាទិ។

អាវដ្ឋបរិយោសានេតិ បទក្ខិណាវដ្ឋាយ អន្តោ។

ព្រហ្មនោ សរីរំ បុរតោ វា បច្ឆតោ វា អនោនមិត្តា ឧដុកមេវ ឧត្តតន្តិ អាហា
“ព្រហ្មារិយ ឧដុកត្តោ”តិ។ បស្សវង្ខាតិ ធឹក្ខណបស្សន វា វាមបស្សន វា
វង្ខា។

ហត្ថបិដ្ឋិអាទិវសេន សត្ត ឧស្សនា ឯតស្សាតិ សត្តស្សនោ។

សីហស្ស បុព្វទ្ធី សីហបុព្វទ្ធី, បរិបុណ្ណារយវតាយ សីហបុព្វទ្ធី រិយ
សកលោ កាយោ អស្សាតិ សីហបុព្វទ្ធីកាយោ។ សីហស្សវាតិ សីហស្ស រិយ។
សណ្ឋាន្តិ តិ សណ្ឋាហន្តិ។ នាធិត្ថនាតិ វិវិធិត្ថន។ បុញ្ញចិត្តនាតិ
ចារមិតាបុញ្ញចិត្តរូបេន។ ចិត្តិតោតិ សញ្ញាតចិត្តភារោ។

ទិដ្ឋំ កោដ្ឋានមន្តរន្តិ ទិដ្ឋំ បិដ្ឋិពាហានំ វេមជ្ឈំ, បិដ្ឋិមជ្ឈស្ស ឧបរិភាគោ។
ចិតំ បរិបុណ្ណន្តិ អនិទ្ទកាវេន ចិតំ, ទិដ្ឋិហិ កោដ្ឋហិ សមតលតាយ បរិបុណ្ណំ។
ឧត្តម្មាតិ ឧត្តន្ទា។

និក្រោធបរិមណ្ឌលារិយ បរិមណ្ឌលោ និក្រោធបរិមណ្ឌលោ ឯកស្ស
បរិមណ្ឌលសទ្ធស្ស លោបំ កត្វា។ ន ហិ សញ្ញោ និក្រោធា មណ្ឌលោ។ តេនាហា
“សមក្ខន្ធសាខោ និក្រោធា”តិ។ បរិមណ្ឌលសទ្ធសន្និដ្ឋានេន វា បរិមណ្ឌលោ
និក្រោធា គយ្ហតីតិ បរិមណ្ឌលសទ្ធស្ស លោបេន វិនាបិ អយមត្ថោ លព្ពតីតិ
អាហា “និក្រោធារិយ បរិមណ្ឌលោ”តិ។ យាវតក្ខស្សាតិ ឱ-ការស្ស វ-
ការាទេសំ កត្វា វុត្ថំ។

សមវដ្តិតក្ខន្ធាតិ សមំ សុវដ្តិតក្ខន្ធា។ កោព្យារិយ ធិយគលា, ពាការិយ
វដ្តគលា, វាហារិយ បុប្ផលគលាតិ យោជនា។ សុវណ្ណាលិដ្ឋសទិសោតិ
សុវណ្ណាមយឧទ្ធកមុទិដ្ឋសទិសោ។

រសគ្គសង្កឹតិ មធ្យាទិកេនំ រសំ គសន្តិ អន្តោ បវេសន្តិតិ រសគ្គសា,
រសគ្គសានំ អគ្គា រសគ្គសគ្គា, តា ឯតស្ស សង្កឹតិ រសគ្គសង្កឹតិ។ តេនាតិ ឌីជាយ
អជរណោ, ហីនធាតុកត្តា តេ ពហ្វាពា ហោន្តិ។

“ហន្ទ”តិ សង្កឹស្សយនន្តាធារស្ស សមញ្ញា, តំ ភគវតោ សីហាហនុសទិសំ,
តស្មា ភគវា សីហាហនុ។ តត្ថ យស្មា ពុទ្ធានំ រូបកាយស្ស ធម្មកាយស្ស ច
ឧបមា នាម និហ័នុបមាវ, នត្ថិ សមាទុបមា, កុតោ អធិកូបមា, តស្មា អយម្បិ
និហ័នុបមាតិ ធស្សេតុ “តត្ថា”តិអាទិ វុត្ថំ។ តិភាគវសេន មណ្ឌលតាយ
ទ្វាទសិយំ បក្ខស្ស ចន្ទសទិសានិ។

នន្តានំ ឧច្ឆនិចតា អព្ពន្ធពាហិរបស្សវសេនបិ វេទិតញ្ញា, ន អគ្គវសេនេវ។
តេនាហ “អយបដ្ឋនិទ្ទសដ្ឋបដលំ វិយា”តិ។ អយបដ្ឋន្តិ ច កកចំ អធិប្បេតំ។
វិសមាតិ វិសមសណ្ណានា។

វិច្ឆិទ្ធាវិច្ឆិទ្ធា បវត្ថសរតាយ និទ្ទស្សរាបិ។ អនេកាការតាយ
ភិទ្ទស្សរាបិ។ កាកស្ស វិយ អមនុញ្ញសរតាយ កាកស្សរាបិ។ អបលីពុទ្ធត្ថាតិ
អនុបទ្កតវត្ថុកត្តា។ វត្ថុន្តិ ច អក្ខរុប្បត្តិជ្ជានមាហា។ អដ្ឋង្គសមញ្ញាគតោតិ ឯត្ថ
អដ្ឋង្គានិ បរតោ អាគមិស្សន្តិ។ មញ្ញាយោសោតិ មធ្យស្សរោ។

ករវីកសន្តោ យេសំ សត្តានំ សោតបចំ ឧបគច្ឆតិ, តេ អត្តនោ
សរសម្បត្តិយា បកតី ជហាបេត្វា អវសេ ករោន្តោ អត្តនោ វសេ វត្ថុតិ, ឯវំ
មធ្យរោតិ ធស្សេន្តោ “តត្ថិទ”ន្តិអាទិមាហា។ តំ បីតិទ្ធិ តំ ពុទ្ធកតំ បីតី។ តេនេវ
និហារេន បុនប្បនំ បវត្ថន្តំ អវិជហិត្វាវិក្ខម្ពិតកិលេសា ថេរានំ សង្កិកេ
លទ្ធិធម្មស្សវនសប្បាយា ឧបនិស្សយសម្បត្តិយា បរិបក្កញ្ញាណតាយ

“សត្វហ៊ី...បេ... បតិដ្ឋាសី” តិ។ សត្វសតមត្តេន ឡើយនេនេនេ សុទ្ធិ បទសាវ
បេរាណំ សន្តិកំ ឧបគតត្តា “សត្វហ៊ី ជង្គ្រាសតេហ៊ី សុទ្ធិ” តិ វុត្ថំ។

អភិក្កលនេត្តាតិ អភិក្កលនេត្តា។ អភិក្កលតា ច សាតិសយំ
នីលភាវេន វេទិតញ្ចា, ន នេត្ត នីលវណ្ណាស្ស អភិក្ការតោតិ អាហា “ន
សកលនីលនេត្តាវា” តិ អាទិ។ បីតលោហិតវណ្ណា
សេតមណ្ឌលគតរាជីវសេន, នីលសេតកាឡវណ្ណា បន តំតំមណ្ឌលវសេនេវ
វេទិតញ្ចា។

ចក្ខុកណ្តាតិ អក្ខិទលន្តិ កេចិ, អក្ខិទលបត្តន្តិ អញ្ញោ។ អក្ខិទលេហិ បន
សុទ្ធិ អក្ខិពិម្ពន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯវញ្ញវិនិគ្គតកម្មីរជោតនាបិ យុត្តា ហោតិ។

ឧណ្ណាសន្នោ លោកេ អវិសេសតោ លោមបរិយាយោ, ឥធ បន
លោមវិសេសវាចកោតិ អាហា “ឧណ្ណាលោម” តិ។ នលាជមជ្ឈជាតាតិ
នលាជមជ្ឈកតា។ ឡិទាតតាយ ឧបមា, ន មុទុតាយ។ រជតបុព្វឡ កាតិ
រជតមយតារកា។

ទ្វេអត្ថវសេ បដិច្ច វុត្តន្តិ យស្មា ពុទ្ធា ចក្កវត្តិនោ ច បរិបុណ្ណនលាជតាយ
បរិបុណ្ណាសីសពិម្ពតាយ ច “ឧណ្ហីសសីសា” តិ វុច្ចន្តិ, តស្មា តេ ទ្វេអត្ថវសេ
បដិច្ច “ឧណ្ហីសសីសោ” តិ ឥទំ វុត្ថំ។ ឥទានិ តំ អត្ថទ្វយំ ភកវតិ សុប្បតិដ្ឋិតន្តិ
ធស្សេតុំ “តថាគតស្សហ៊ី” តិ អាទិ វុត្ថំ។ សណ្ឋាតមតាយ សុវណ្ណាវណ្ណតាយ ច
រញ្ញោ ពទ្ធខណ្ហីសបដ្ឋោ វិយ វិរោចតិ។ កប្បសីសាតិ ទ្វិជាក្ខតសីសា។
ជលសីសាតិ ជលសទិសសីសា។ អដ្ឋសីសាតិ មំសស្ស អភាវតោ
តថាបរិយោនទ្ធអដ្ឋមត្តសីសា។ តុម្ពសីសាតិ លាពុសទិសសីសា។
បញ្ញាវសីសាតិ បិដ្ឋិកាគេន ឡើយម្ពមានសីសា។ បុរិមនយេនាតិ

បរិបូណ៌នលាជតាបក្ខេន។ ឧណ្ហីសវេបិតសីសោវិយាតិ ឧណ្ហីសបដ្ឋេន
វេបិតសីសបទេសោវិយ។ ឧណ្ហីសំវិយាតិ ឆេកេន សិប្បិណ
វិរិចិតឧណ្ហីសមណ្ឌលំវិយ។

កម្មន្តិ យេន យេន កម្មេន យំ យំ លក្ខណំ និព្ពត្តំ, តំ តំ កម្មំ។
កម្មសិក្ខកន្តិ តស្ស តស្ស លក្ខណាស្ស តំកម្មានុរូបតា។ លក្ខណាន្តិ តស្ស
មហាបុរិសលក្ខណាស្ស អវិបរីតសភាវោ។ លក្ខណានិសំសន្តិ តំ
លក្ខណាបដិលាភេន លទ្ធពុតុលោ។ ឥមាធិ កម្មាធិនីតិ ឥមាធិ អនន្តរំ វុត្តានិ
កម្មកម្មសិក្ខកាធិនិ ឧស្សេត្វា តំ ស្សបតោវិភាវេត្វា កថេតព្ពានិ
សំវណ្ណាកេន។

រតនវិចិត្តសុវណ្ណតោរណំ តស្មី កាលេ មនុស្សលោកេ នត្ថិតិ វុត្តំ
“ទេវនគរេ”តិ។ សព្ពសោ សុបុច្ឆិតសាលវុត្តោ អសាធារណសោភោ
មនុស្សបចារេ ន លព្ពតីតិ អាហា “សេលន្តរម្ហី”តិ។ កិរិយាចារន្តិ
កាយិកវាចសិកកិរិយាបវត្ថី។

៣៨៧. សតតថាជិហារិយន្តិ សតតំ ចរិមកវេ សព្ពកាលំ
លក្ខណានិព្ពត្តកកម្មានុភាវហេតុកំ ពុទ្ធវេណិកំ ចាជិហារិយំ។ ពុទ្ធានំ
អតិទូរេ ចាធិ និក្ខិបិតុកាមាធម្មិ នាតិទូរេ ឯវ និក្ខិបនំ ហោតីតិ “ន អតិទូរេ
វេបេស្សមីតិ ឧទ្ធវរតី”តិ វុត្តំ។ បកតិសញ្ញាវណាវសេនេតំ វុត្តំ, តាធិសេន ចាទេន
អនេកយោជនេ វេបេស្សមីតិ ឧទ្ធវរណម្មិ ហោតិយេវ។ អតិទូរំ ហីតិអាធិ
បមាណាតិក្កមេ ទោសទស្សនំ។ ឯវំ សតីតិ ឯវំ នក្ខិណាចាធិវាមចាធានំ
យថាធិប្បេតបតិដ្ឋិតដ្ឋានេ សតិ។ បទវិច្ឆេទាតិ បទវារិច្ឆេទោ។ យាធិសំ
បសាវេន្តោ វាមចាធស្ស ឧទ្ធវរណំ បតិដ្ឋានញ្ច, នក្ខិណាចាធស្ស តាធិសមេវ,
ឥតិ នេសំ ឧទ្ធវរណាបតិដ្ឋានានំ សមាទតោ អញ្ញមញ្ញភាវេន អន្ធានធិកតាយ

វុត្តំ “ឧត្តិណាចានកិច្ចំ វាមចានេន និយមិតំ, វាមចានកិច្ចំ ឧត្តិណាចានេន
និយមិត”ន្តិ។

ធិវាតិ ឧបកដ្ឋាយ វេលាយ។ វិហារភត្តត្ថាយាតិ វិហារេ យថាវុទ្ធិ
គហេតព្ពភត្តត្ថាយ។ បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តោតិ បកតិគមនេន បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តោ។
ឱកាសំ នលភតិតិ បទនិក្ខេបដ្ឋានំ នលភតិ។ ឡុបវិយាយោ ឥធ សត្តិ-
សន្តោតិ អាហា “ន ឡុំ ឧន្ទាមេតិ”តិ។ ទណ្ឌាផ្គុំសំ វុច្ឆតិ ធីយទណ្ឌោ អង្គសោ, តេន
វុក្ខសាខំ ធិន្ទតោ បុរិសស្ស យថា បច្ឆាភាគេន ចាទានំ ឱសក្កនំ ហោតិ, វេ
ភគវតោ ចាទា ន ឱសក្កន្តិតិ អាហា “វុក្ខសាខាធនេន...បេ... ឱសក្កាបេតិ”តិ។
ឱពទ្ធានាពទ្ធដ្ឋានេហិ ចាទំ កោដ្ឋេន្តោវិយាតិ អាពទ្ធដ្ឋានេន អនាពទ្ធដ្ឋានេន ច
ចាទខណ្ឌំ កោដ្ឋេន្តោ ចទ្ធិ ករោន្តោវិយ។ ន ឥតោ ចិតោ ច ចាលេតីតិ អបរាបរំ
ន ចាលេតិ។ ឧស្សន្ធិចាទតាយ សុខេនេវ ចាទានំ បរិវត្តនតោ នាភិតោ បដ្ឋាយ
ឧបរិមកាយោ ន ឥញ្ញតីតិ ហេដ្ឋិមកាយោវ ឥញ្ញតិ។ តេនាហា “ឧបរិម...បេ...
និច្ចលោ ហោតិ”តិ។ ន ជានាតិ អនិញ្ញនតោ។ កាយពលេនាតិ
គមនបយោគសម្ព័ន្ធតេន កាយគតេន វិសេសពលេន។ ជវគមនហេតុភូតេន
វា កាយពលេន។ តេនាហា “ពាហា ឱបន្តោ”តិអាធិ។ ជវេន គច្ឆន្តោ ហិ ពាហា
ឱបតិ, សរីរតោ សេនា មុច្ឆន្តិ។ នាគាបលោកិតវសេនាតិ នាគស្ស
អបលោកនមិវ សកលកាយេនេវ បរិវត្តេន្តោ អបលោកនវសេន។

អនាវរណាញាណស្សាតិ អនាវរណាញាណពលេន ទស្សនស្ស។
អនាវរណាវារោ បន កាយេ បតិដ្ឋិតរូបទស្សនម្បិ អនាវរណាមេវាតិ ទស្សនត្ថំ
វុត្តោ។ ឥន្ទឱលតោ បដ្ឋាយាតិ នគរទ្វារេ ឥន្ទឱលតោ បដ្ឋាយ។
បកតិសិយាបថេនេវាតិ ឱនមនាធិ អកត្វា ឧដុកគមនាធិនា វេ។ យធិ វេ

កោដ្ឋកិច្ចរក្សាគេហឫស្សីស្រេក ក៏ដង្ហែង អាហារ “ទល់ទុក្ខមនុស្សាន” ឆ្លងអាទិ។
បរិវារត្រូវឆ្លើយតប និងបង្កើនតម្លៃ កាយ បរិវារត្រូវឆ្លើយតប។

ហេតុហ៊ី គហេត្វាតិ ឧកោហ៊ី ហេត្វហ៊ី ឧកោសុ កដិប្បនេសេសុ
 បរិគ្គហេត្វា។ បតតិ និសីទនជ្ជានេ និបជ្ជនវសេន បតតិ។ ឡឹម អង្គំ និស្សាយ
 និសិដ្ឋោតិ បល្លង្គមាភុជិត្វា ឧក្កជិកនិសជ្ជាយ ឧបរិមកាយំ ហេដ្ឋិមកាយេ
 បតិដ្ឋបេន្តោយេវ ភារីករណាវសេន ឡឹម អង្គំ និស្សាយ និសិដ្ឋោ។ ឃំសន្តោតិ
 អាទិសទនេសេន អាសនជ្ជានំ ឃំសន្តោ។ ចារិមង្គន្តិ សត្តិភាគសម្មន្តំ
 អាទិសទបទេសំ។ តថេវាតិ ឃំសន្តោ ឯ។ ឡិលម្ពកំ ឆារេន្តោវិយាតិ
 ឡិលម្ពកសុត្តំ ឡិតារេន្តោវិយ។ តេន ឧជុកមេវ និសីទនមាហា។ សរិរស្ស
 គរុកភាវហេត្វនំ ទ្វរតោ សមុចាយិតភាវេន សល្លហុកភាវតោ តូលបិប្ផំ
 បេន្តោវិយ។

អប្បេសក្ខានំ មហានុភាវគេហប្បវេសេ សិយា ធម្មិតត្ថំ, ចិត្តក្ខោភោ,
 ទរេសេន នានប្បការកប្បនំ, ភយវេសេន តណ្ហារវេសេន បរិតស្សនំ, តំ សត្វំ
 ភគវតោ នត្ថិតិ ទស្សេតុំ បាឡិយំ “ន ធម្មតី”តិអាទិ (ម. និ. ២.៣៨៧) វុត្តន្តិ
 អាហា “ន ធម្មតី”តិអាទិ។

ឧទកំ ជ័យតិ ឯតេនាតិ ឧទកនានំ, ភិក្ខ្តារាជិ ឧទកកាជនំ។ ៣៨ កត្វាតិ
ហត្ថគតមត្ថិកំវិយ អត្ថនោ វសេ អវត្ថន្តំ កត្វា។ បរិវត្តត្វាតិ កុដ្ឋិត្វា។
វិជខ្ជយមាណោ ឧទកស្សុ វិក្កិបនវសេន ជខ្ជយមាណោ។

តថា ន គណ្ណាតិ, ព្យញ្ញនមត្ថាយ ឯវ គណ្ណោន្តោ។ ភត្តំ វា អមនាបន្តិ
អាទេត្វា យោជនា។ ព្យញ្ញនេន អាលោបអតិនាមនំ, អាលោបេន
ព្យញ្ញនអតិនាមនន្តិ ឥមេសុ បន ឌីសុ បឋមមេវ អសារុប្បតាយ អនិដ្ឋំ

វង្វេតព្ពន្ធិ ចាឡិយំ បដិក្ខិត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ សព្ពត្ថេវាតិ សព្ពស្មី អាហរិតព្ពវត្ថុស្មី
សុបណីតភាវេន រសោ ចាកដោ ហោតិ ញ្ញាណេន បរិញ្ញាតត្តា។ រសគេដោ
បន នត្ថិ សេតុយាតត្តា។

អស្សតិ “នេវ ទវាយា” តិអាទិបទស្ស។ វុត្ថមេតន្តិ “វិសុទ្ធិមគ្គេ វិនិច្ឆយោ
អាគតោ” តិ សញ្ញាសវសុត្ថ (ម. និ. ១.២៣) សំវណ្ណាយន្តេន វុត្ថមេតំ, តស្មា ន
ឯត្ថ តំ វុត្ថព្ពន្ធិ អធិប្បាយោ, តស្មា យោ តស្មី តស្មី វិនិច្ឆយេ វិសេសវាទោ
ឥច្ឆិតញ្ញោ។ សោ បរមត្ថមញ្ញសាយ វិសុទ្ធិមគ្គវណ្ណនាយ វុត្ថនយេនេវ
វេទិតញ្ញោ។ បត្តស្ស គហលាដ្ឋានន្តិ ហត្ថេន បត្តស្ស គហលាបទេសំ។
វិនិវត្តិត្វាតិ បត្តេ សព្ពំ អាមិសគតំ សទ្ធិ ភត្តេន វិនិវត្តិត្វា គច្ឆតិ។
បមាលាភិក្ខុន្តិ កេលាយនវសេន អតិក្ខន្ធបមាលំ អារក្ខំ ប្រេតិ។
ចីវរភោគន្តវន្តិ ចីវរបដលន្តវំ។ ឧទរេន អក្ខមិត្វាតិ ឧទរេនេវ សន្និវុត្តិត្វា។

អប្បត្តកាលំ អភិមុខំ នាមេតិ ឧបនាមេតីតិ អតិនាមេតិ, បត្តកាលំ
អតិក្កាមេន្តោ នាមេតិ អបនេតីតិ អតិនាមេតិ។ ឧភយម្មិ ឯកជ្ឈំ គហេត្វា
ចាឡិយំ “ន ច អនុមោទនស្ស កាលមតិនាមេតី” តិ វុត្ថន្តិ ទស្សន្តោ “យោ
ហី” តិអាទិមាហា។

វេគគមនេន បដិសំមុញ្ញិត្វា ធារិត្វា គច្ឆតិ។ អច្ចក្ខដ្ឋន្តិ អតិវិយ ឧទ្ធី កត្វា
កឡិតចារុតំ។ តេនាហ “យោ ហិ យាវ ហនុកដ្ឋិតោ... បេ... ហោតី” តិ។
អន្តោក្ខដ្ឋន្តិ អតិវិយ ហេដ្ឋា កត្វា កឡិតចារុតំ។ តេនាហ “យាវ គោប្បកា
ឌីតាវេត្វា” តិ។ ឧភតោ ឧក្ខិបិត្វាតិ ទក្ខិណតោ វាមតោតិ ឧភោសុ បស្សេសុ
ឧត្តរាសន្តំ ឧក្ខិបិត្វា។ ជនន្តិ ទក្ខិណជនំ។

វិស្សជ្ជាតិ វិមុត្តោ។ តេនាហ “វិស្សជ្ជត្តាយេវ ចេស វិញ្ញេយ្យា” តិ។ យស្មា
អមុត្តវាទិនោ វេចនំ អវិស្សជ្ជតាយ ន សិទិយ្ហតិ, ន ឯវំ មុត្តវាទិនោតិ អាហ
“សិទិទ្វា” តិ។ វិញ្ញេយ្យាតិ សុបរិព្យត្តតាយ អក្ខរតោ ច ព្យញ្ញនតោ ច វិញ្ញាតុំ
សក្កុណោយ្យា។ តេនាហ “ចាកដោ” តិ។ វិញ្ញាបនិយោតិ វិជានិតញោ។
ព្យញ្ញនវសេនេវ ចេត្ត វិញ្ញេយ្យតា វេទិតញា ឃោសស្ស អធិប្បតត្តា។ មធ្យោភតិ
បិយោ បេមនិយោ អបលិពុទ្ធា។ សវនមរហតិ, សវនស្ស សោតស្ស ហិតោតិ
វា សវនិយោ។ សម្មវិណ្ឌិតោតិ សហិតោ។ ភក្កវតោ ហិ សន្តោ
ឧប្បត្តិជ្ជានកតាសញ្ញិតត្តា សហិតាការេនេវ អាចាជមាគច្ឆតិ, ន
អយោសលាកាយ បហជកំសថាលំ វិយ វិប្បកិណ្ណោ។ តេនាហ “អវិសារី” តិ។
គម្ពីរោតិ យថា គម្ពីរវត្ថុបរិច្ឆន្ទនេន ញាណស្ស គម្ពីរសមញ្ញា, ឯវំ
គម្ពីរជ្ជានសម្ភវតោ សទ្ធស្ស គម្ពីរសមញ្ញាតិ អាហ “គម្ពីរោតិ
គម្ពីរសមុដ្ឋិតោ” តិ។ និទ្ទាទវាតិ សវិសេសំ និទ្ទាទវា។ ស្វាយំ វិសេសោ
គម្ពីរការវសិទ្ធាតិ អាហ “គម្ពីរត្តាយេវ ចេស និទ្ទាទី” តិ។ ឯវំមេត្ត ចត្តារិ អដ្ឋានិ
ចតុរដ្ឋនិទ្ទាទីនិ វេទិតញានិ។ អការណា មា នស្សីតិ ពុទ្ធានុភាវេន វិយ សរស្ស
បរិសបរិយន្តតា វុត្តា, ធម្មតាវសេនេវ បន សា វេទិតញា តស្ស
មូលការណស្ស តថា អវដ្ឋិតត្តា។

បច្ឆោសក្កិត្វាតិ បដិនិវត្តិត្វា។ សមុស្សិតកញ្ចនបព្ពតំ វិយ ឧបរិ
តន្តនីលរតនវិតតសិទំ វិជ្ជុល្លតាភូសិតំ។ មហាបថវីអាធយោ
សត្តុគុណបដិភាគតាយ និទស្សនំ, កេវលំ មហាន្តតាមត្ថំ ឧចាធាយ
និទស្សិតា។

៣៨០. អប្បដិសំវិទិតោតិ អនាហេតិតោ។ អាគមនវសេន ចេត្ត
បដិសំវេទិតន្តិ អាហា “អវិញ្ញាតអាគមនោ”តិ។ ឧត្តតការ្យន្តិ កុលភោគវិជ្ជាធិបាំ
ឧឡារការ្យ។ អនុទ្ទយសម្មន្នាតិ ការុណិកា។

៣៨១. សហសាវ ឌុកាសករណេន ឧច្ចកុលីនតា ធិបិតា ហោតីតិ អាហា
“វេគេន ឧជ្ឈាយ ទិដា ភិដ្ឋិត្វា”តិអាទិ។

នាវិសមាននាមន្តិ ឥត្តិអត្តជោតកនាមំ។ តេនាហា “ឥត្តិលិង្គ”ន្តិ។
អង្គាតញ្ញាតិ កថេតញ្ញា។

៣៨២. ឯកនីហារេនេវ អដ្ឋបញ្ញោ ព្យាករោន្តោ។ “បុព្វេនិវាសំ...បេ....
បរុច្ចតី”តិ ឥមិនា បុព្វេនិវាសស្ស វិទិតការណំ វុត្តន្តិ អាហា “តស្ស
បុព្វេនិវាសោ ចាកដោ”តិ។ ធិត្ថបក្ខញ្ញាណំ កថិតំ តស្ស
បរិភណ្ឌាញ្ញាណការ្យតោ យថាកម្មបគញ្ញាណស្ស។ “ជាតិក្ខយំ បត្តោ,
អភិញ្ញា វោសិតោ”តិ ច វុត្តត្តា មុនីតិ អសេក្ខមុនី ឥនាធិប្បតោតិ អាហា
“អវហត្តញ្ញាណមោនេយ្យេន សមន្នាគតោ”តិ។

កិលេសរាគេហិ កិលេសវិវុល្លាតាហិ។ ជាតិក្ខយប្បត្តត្តា “អថោ
ជាតិក្ខយំ បត្តោ”តិ វុត្តត្តា។ អភិជានិត្វាតិ អភិវិសិដ្ឋតាយ អគ្គមគ្គបញ្ញាយ
ព្រាត្វា។ ឥនានិ បដិសម្ពិទាយំ អាគតនយេន
បរិញ្ញាបហានការ្យនាសច្ចិកិរិយាសមាបត្តិនំ ចារគមនេន ចារគូតិ អយមេត្ត
អត្តោតិ ឧស្សេតុំ “ចារគូតិ វា”តិអាទិ វុត្តំ។ អភិញ្ញោយ្យធម្មានំ ជាននវសេន
អភិញ្ញាចារគូ។ តាធិសោតិ យាធិសោ “ចារគូ សត្តធម្មាន”ន្តិ បទទ្ធយេន វុត្តោ,
តាធិសោ។ ធម្មិ អាការេហិតិ បជាននាធិហិ យថាវុត្តហិ ធម្មិ អាការេហិ។

កាមព្យោត្ត ទ្វេ ឯវ បុច្ឆាតាថា ទ្វេ ច វិស្សជ្ជនាតាថា, បុច្ឆាបដិចាដិយា បន
អសង្ករតោ ច វិស្សជ្ជនំ បវត្តតិ, តំ និទ្ធារេតុំ កី បនាតិអាទិ វុត្តំ។ វេទេហិ
គតត្តាតិ វេទេហិ មគ្គញ្ញាលោហិ ចារុត្តា។ បុព្វេនិវាសន្តិអាទិហិ វិជ្ជានំ
អត្ថិតាយ ពោធិតត្តា។ ចាបធម្មានន្តិ ធន្តិសចាបធម្មានំ សោត្តានំ មគ្គំ
ចាបនេន និស្សសតោ សោធិតត្តា។

៣៨៥. ធម្មា នាម អរហត្តមគ្គោ កុសលធម្មេសុ ឧក្កុសចារមិប្បត្តិយា
ឧក្កដ្ឋនិទ្ទេសេន។ តស្ស អនុបធម្មការតោ អនុធម្មា នាម
ហេដ្ឋិមមគ្គជលធម្មា។ យោ សត្តុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វាយ ថានុសិដ្ឋំ ន បដិបដ្ឋតិ,
សោ តថាគតំ ធម្មាធិករណំ វិហេវេតិ នាម។ យោ បន បដិបដ្ឋន្តោ ច
ទន្ធាភិញ្ញតាយ កម្មជ្ជានសោធនតំ អន្តរន្តរា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា អនេកវារំ
កថាបេតិ, សោ ឯត្តាវតា ធម្មាធិករណំ តថាគតំ វិហេវេតិ តិ ន វត្តព្យោ។ ន
ហិ ភគវតោ ធម្មទេសនាយ បរិស្សមោ អត្ថិ, អយញ្ច អត្តោ
មហាសុទស្សនសុត្តាធិហិ (ធិ. និ. ២.២៤០ អាទយោ) ធិបេតព្យោ, តស្មា -
“សច្ចធម្មស្ស អនុធម្ម”ន្តិ វត្តព្យោ វុត្តមេវ ព្យតិរេកមុខេន វិការេតុំ “ន ច មំ
ធម្មាធិករណំ វិហេសេសី”តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ តត្ថ បរិនិព្វាយីតិ បរកាលេ ចេត្ត
បរិនិព្វានម្បិ សង្កយ្ហតិ, តំ បន ឥមស្មី គហិតមេវ ហោតីតិ អាហា “ទេសនាយ
អរហត្តេនេវ កូដំ គហិត”ន្តិ។

ព្រាហ្មយុសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

២. សេលសុត្តវណ្ណនា

៣៨៦. កេណិយោតិ តស្ស នាមំ, បុព្វេ កេណិយា ជីវិកាកប្បនតោតិ
វេទន្តិ។ ជដិលោតិ ជដាធរោ។ ព្រាហ្មណាជាតិកត្តា កោដិសារតាយ ច

ព្រាហ្មណ៍មហាសាលា។ បយោជេត្វា និស្សយោ ហុត្វា វសតិ, វត្ថុ
កាមសម្បត្តិ អនុភវតីតិ វា យោជនា។ សុសង្ខតន្តិ សប្បិមធុសក្ករាធិហិ ចេវ
មរិចសិដ្ឋីវេរាធិហិ ច សុដ្ឋ អភិសង្ខតំ។

បដិក្ខេបបសន្ធតាយាតិ អហោវតាយំ អប្បិដ្ឋោ, យោ និមន្តិយមាណាបិ ន
សាធិយតីតិ ឧបនិមន្តិយមាណស្ស បដិក្ខេបេ តិត្តិយានំ បសន្ធកាវតោតិ។ តំ
កងំ? វិរុទ្ធមេតន្តិ “អការណមេត”ន្តិ បដិក្ខេបតិ។

៣៩៨. កប្បសហស្សេហិបិ... បេ... អហោសីតិ ៩ទំ នានុស្សវសិទ្ធិ
អនុមាណគ្គហណំ សន្ធាយាហា។ បទេតិ ឧត្តរបទលោបេន និទ្ទេសោតិ អាហា
“បទប្បមាណា”តិ។ បដ្ឋតិ និក្ខេបតិ ឯត្ថាតិ វា បទំ បកតិយា ចាទនិក្ខេបដ្ឋានំ,
តស្មី បទេ។ កិឡាបសុតតាធិនា បមាទំ អាបដ្ឋតិ។ ពោធិសត្តចារិកន្តិ
ទុក្ករចរិយំ សន្ធាយ វទតិ។

៣៩៩. បរិបុណ្ណតាយាតិ អន្ធនតាយ។ អហីនដ្ឋតាយាតិ
អវេកល្លការតោ។ រោចតីតិ វុចិ, ទេហប្បកា, សោភណា វុចិ ឯតស្សាតិ សុវុចិ។
អាហោសម្បត្តិ កាយស្ស បមាណយុត្តឧច្ចតា។ បរិណាហាសម្បត្តិ
កិសដ្ឋលការវដ្ឋិតបរិណាហតា។ សណ្ឋានសម្បត្តិ អវយវានំ សុសណ្ឋិតតា។
ចារុទស្សនោតិ បិយទស្សនោ តេនាហា “សុចិរម្បី”តិអាធិ។
សុវណ្ណាសទិសវណ្ណាតិ ជាតិហិដ្ឋុលកេន មទ្ធិត្វា សិលានិយំសេនេវ បរិកម្មំ
កត្វា បបិតយនសុវណ្ណាបរិណាហ។ មហាបុរិសការំ ព្យញ្ជន្តិ បកាសេន្តិតិ
ព្យញ្ជនាធិ, មហាបុរិសលក្ខណាធិតិ អាហា “បឋមំ វុត្តព្យញ្ជនានេវា”តិ។

បុព្វេវុត្តន្តិ “សុវុចិ”តិ បុព្វេវុត្តំ, “អាធិដ្ឋោវិរោចសី”តិ បុនវុត្តំ។
“ចារុទស្សនោ សុវណ្ណាវណ្ណាសី”តិ បុព្វេវុត្តំ, “កល្យាណទស្សនោ ភិក្ខុ

កញ្ចាតត្តចោ"តិ បុន វុត្តន្តិ ឥមមត្តំ សន្ធាយាហ "ឧត្តរកាថាយបិ ឯសេវ
នយោ"តិ។ សាតិសយំ ឧត្តមវណ្ណោ វណ្ណោត្វា ឧត្តមវណ្ណោនោតិ បទេន សន្តំ
បកាសេតីតិ អាហា "ឧត្តមវណ្ណាសម្បទ្ធស្សា"តិ។ ឧត្តមសារជីតិ
សេដ្ឋបុរិសសារជិ។ តត្ថ តត្ថ ជម្ពុវនសណ្ឋាមណ្ឌិតតាយ ជម្ពុជីចោ
"ជម្ពុសណ្ឋោ"តិ វុច្ចតិ។ ឥស្សរិយន្តិ ចក្កវត្តិស្សរិយំ។

ជាតិខត្តិយាតិ ជាតិមន្តោ ខត្តិយា។ រាជាភិរាជាតិ ឯត្ថ អភិ-សន្នោ
បូជត្តោតិ អាហា "រាជ្ជនំ បូជនីយោ"តិ។

អប្បមាណាតិ អបរិមាណា លោកធាតុយោ។ "យាវតា បន
អាកន្ទេយ្យា"តិ (អ. និ. ៣.៨០) ហិ វុត្តំ។ ធម្មរាជា អនុត្តរោតិ ឯត្ថ វុត្តអនុត្តរការំ
"យាវតា ហិ"តិអាទិនា ចាកជតំ កត្វា ធម្មរាជការំ វិភាវេតុំ "ស្វាហ"ន្តិអាទិ
វុត្តំ។ ធម្មនាតិ បដិវេធម្មន។ តេនាហា "អនុត្តរេនេវ"តិ។ អនុត្តរេនាតិ
វិសិដ្ឋេន ឧត្តមេន។ ឥមស្មី បក្ខេ ធម្មនាតិ បដិបត្តិធម្មនាតិបិ សង្កយ្យតិ។
បរិយត្តិធម្មនាតិ ទេសនាធម្មន អាណាចក្តំ បវត្តេមីតិ យោជនា។
ទេសនាញាណបដិវេធសញាណវិភាគំ ធម្មចក្កមេវ វា។ អប្បជីវត្តិយន្តិ បដិវត្តិតុំ
អសក្កុណោយ្យំ។

តថាគតេន ជាតោតិ តថាគតេន ហេតុនា អរិយាយ ជាតិយា ជាតោ។
ហេតុអត្ថេ ករណាវចនំ។ អនុជាតោតិ ច វុត្តេ អនុ-សទ្ធស្ស វសេន តថាគតន្តិ
ច ឧបយោគវចនមេវ ហោតិ, សោ ច អនុ-សន្នោ ហេតុអត្ថេជាតកោតិ អាហា
"តថាគតំ ហេតុំ អនុជាតោ"តិ។ អវញ្ញាតព្ពកាវេន ជាតោតិ អវជាតោ
ធុប្បជីបន្តត្តា។ តេនាហា "ធុស្សីលោ"តិ។ តថា ហិ វុត្តំ កោកាលិកំ អារព្ព
"បុរិសន្តកលិ អវជាតោ"តិ។ បុត្តោ នាម ន ហោតិ តស្ស ឱវាទានុសាសនិយំ
អជ្ជិតត្តា។ ឯវមាហាតិ "អនុជាតោ តថាគត"ន្តិ ឯវមាហា។

វិជ្ជាតិ មគ្គវិជ្ជា។ ឧក្ខន្ធដ្និទ្ធសេនវិមុត្តិ ជលវិមុត្តិ។ ននុ ច មគ្គោ
ភាវេតព្ពេន គហិតោតិ? សច្ចំ គហិតោ, សព្ពេ ច បនសត្ត ធម្មា អភិញ្ញេយ្យាតិ
វិជ្ជាយ អភិញ្ញេយ្យភារោ វុត្តោ។ ឥមិនា វា នយេន សព្ពេសម្បិ អភិញ្ញេយ្យភារោ
វុត្តោ ឯវាតិ វេទិតញ្ញោ។ ជលេនវិនា ហេតុភាវស្សេវ អភាវតោ ហេតុវចនេន
ជលសិទ្ធិ, និរោធស្ស ច សម្មាបនេន មគ្គស្ស ហេតុភារោ។ ទុក្ខស្ស និព្ពត្តនេន
តណ្ហាយ សមុទយភារោតិ ឥមមត្តំ សង្កហិតមេវ អត្ថតោ អាបន្នត្តា។
យុត្តហេតុនាតិ យុត្តិយុត្តេន ហេតុនា ពុទ្ធកាវំ សាធនិ សច្ចវិនិមុត្តស្ស
ពុជ្ឈិតត្ថស្ស អភាវតោ សច្ចសម្ពោធនេនេវ ច តស្ស អនវសេសតោ ពុទ្ធត្តា។
អត្ថវចនញ្ចេតំ, បយោគវចនានិ បន - ព្រាហ្មណ, អហំ សម្មាសម្ពុទ្ធា សព្ពថា
អវិបរីតធម្មទេសនោ, សម្មាសម្ពុទ្ធត្តា សព្ពត្ថ អវិបរីតមាចិត្តតិ យថាហំ
សព្ពមគ្គទេសកោតិ។ កី បន ភគវា សយមេវ អត្ថនោ សម្មាសម្ពុទ្ធកាវំ
អាហោចេតីតិ? មហាករុណាយ អញ្ញោសំ មហាវិសយតោ។ តត្ថ “ឯកោម្ហិ
សម្មាសម្ពុទ្ធា, សព្ពាភិក្ខុ សព្ពវិទូហមស្មី” តិអាធិនិ (មហាវ. ១១; ម. និ. ១.២៨៥;
២.៣៤១; កថា. ៤០៥) សុត្តបទានិ ឥទមេវ ច សុត្តបទំ ឯតស្ស អត្ថស្ស
សាធកំ។

សល្លកន្តនោតិ សល្លានំ សមុច្ឆិន្ទត្តា។ រោគស្សាតិ កិលេសរោគស្ស។
តស្មាតិ អបុនបវត្តិចាទនេន តិកិច្ចនតោ។ ព្រហ្មំ វា សេដ្ឋំ សម្មាសម្ពោធិ
បត្តោតិ ព្រហ្មភូតោ។ ឯវំ អាគតាយាតិ ឥមិនា -

“កាមាតេ បឋមា សេនា, ទុតិយា អវតិ វុច្ឆតិ;
តតិយា ខុប្បិចាសាតេ, ចតុត្ថី តណ្ហា បវុច្ឆតិ។
ចិនមិទ្ធុំ តេបញ្ចមំ ចិនមិទ្ធុំ តេ, ធម្មាភិក្ខុ បវុច្ឆតិ;
សត្តមីវិចិត្តិចាតេ, មក្ខោ ចម្ពោតេ អដ្ឋមោ។

លាភោសិលោកោសក្ការោ, មិច្ឆាលទ្ធោចយោយសោ;
យោចត្តានំសមុក្កំសេ, បរេចអវជានតិ;
ឯសានមុចិ តេសេនា, កណ្ហាស្សាភិប្បហារិធី”តិ។ (សុ. និ. ៤៣៨-៤៤១);

ឯវុត្តំនវិធំសេនំសង្កយ្ហតិ។ វសេវត្ថេត្វាតិ សមុច្ឆិន្ទនេន
អនុប្បាទតាថាទនេនវសេវត្ថេត្វា។ កុតោចិអកយោនិព្ពយោ។

សយមេវទដ្ឋព្ពន្ធិយេនយេនអធិគតោ, តេនតេនបរសទ្ធាយគន្ធព្ពំ
ហិត្វាអសម្មោហតោបច្ឆវេក្ខណាញាលោនេវសាមំទដ្ឋព្ពំ។ តេនាហ
“បច្ឆក្ខ”ន្តិ។ បសដ្ឋាទិដ្ឋិសន្តិដ្ឋិ។ យថាវេនជយតីតិវចិកោ, ឯវុត្តំ
មគ្គព្រហ្មចរិយំសន្តិដ្ឋិយាជយតីតិសន្តិដ្ឋិកំ។ អថវាទិដ្ឋន្តិទស្សនំវុច្ឆតិ,
ទិដ្ឋមេវសន្តិដ្ឋំ, សន្តស្សនន្តិអត្ថោ។ សន្តិដ្ឋំអវហតីតិសន្តិដ្ឋិកោយថាវត្ថយុគំ
អវហតីតិវត្ថយុគិកោ។ សន្តិដ្ឋិកំជលទានំសន្ធាយនាស្សកាលោតិ
អកាលំ, អកាលមេវអកាលិកំ, នកាលន្តរំខេបេត្វាជលំទេតិ, អត្តនោបន
បវត្តិសមនន្តរមេវជលំទេតីតិអត្ថោ។ អថវាអត្តនោជលប្បទានេបកដ្ឋោ
កាលោបត្តោអស្សាភិកាលិកោ, លោកិយោកុសលធម្មោ, ឥទំបន
សមនន្តរជលត្តានកាលិកំ។

៤០០. “មហាយញ្ញំបវត្ថយេ”តិអាទិសុកេវលំទានធម្មាទិសុ
យញ្ញបរិយាយសម្ភវតោ “ព្រាហ្មណានំយញ្ញភាវតោ”តិវុត្តំ។ ព្រាហ្មណា
ហិ “អគ្គិមុខាទេវា”តិអគ្គិជុហនបុព្ពកំយញ្ញវិទហន្តិ។ តេនាហ
“អគ្គិជុហនប្បធានាតិអត្ថោ”តិ “ភ្ន្រុវ? សូ?” ឥតិសាវិត្តិបុព្ពកត្តាមុខំ
បុព្ពផ្តំមំ។ “មុខមិវមុខ”ន្តិអាទិសុវិយឥធាបិបធានបរិយាយោមុខសន្នោតិ
ទស្សន្តោ “មនុស្សានំសេដ្ឋតោរាជា ‘មុខ’ន្តិវុត្តោ”តិអាហា។ អាធារតោតិ
ឌីកាហន្តិនំនធិនំអាធារភាវតោបដិសរណតោគន្ធព្ពដ្ឋានភាវតោ។

សញ្ញាណតោតិ ចន្ទយោគវសេន អដ្ឋ អសុកនក្ខត្តន្តិ បញ្ញាយនតោ។
អាណកករណតោតិ នក្ខត្តានិ អភិភវិត្វា អាណកករណតោ។
សោម្មការតោតិ សីតហិមវាសីតវាតូបក្ខរការតោ។ តបន្តានន្តិ ធិបសិខា
អគ្គិជាលា អសនិវិចក្ខន្តិ វេរមាធិនំវិជ្ជលន្តានំ។ អាយមុខំ
អគ្គនក្ខិណោយ្យកាវេន។

ធិព្ភចក្ខុ ធម្មចក្ខុ បញ្ញាចក្ខុ ពុទ្ធចក្ខុ សមន្តចក្ខុតិ ឥមេហិ បញ្ចហិ ចក្ខុហិ។
តេ សរណស្សាតិ តេ សរណស្ស ច, តេ សរណការមូលកត្តា ឥតរទ្ធយស្ស ច,
យថាវុត្ថ តេ-បទេន វុត្ថត្ថតោ បរស្ស បាតិ អត្ថោ។ ឥទ្ធិ វុត្ថំ ហោតិ - “តេ តុយ្ហំ,
ឥតរស្ស ច សរណស្ស អហោ អានុកាវេ”តិ។ អវុត្ថិវសេន វា តេ
សរណស្សាតិ ឯត្ថ អត្ថោវិភាវេតព្ពោ - តុយ្ហំ សរណភូតស្ស ច
ឥតរសរណស្ស ច អានុកាវេតិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

សេលសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្ថា។

៣. អស្សលាយនសុត្តវណ្ណនា

៤០០. អញ្ញមញ្ញវិសិដ្ឋត្តាវិសធិសំ រដ្ឋំវិរដ្ឋំ, វិរដ្ឋតោ អាគតា, តត្ថ ជាតាតិ
វា វេរដ្ឋកា, ឯវំ ជាតា ខោ បន តេ, យស្មា វត្តាភរណាធិវិភាគេន នានប្បការា
ហោន្តិ, តស្មា វុត្ថំ “នានាវេរដ្ឋកាន”ន្តិ។ អដ្ឋកថាយំ បន វេរដ្ឋស្សេវ វសេន
នានប្បការតា វុត្តា។ យញ្ញចាសនាធិនាតិ
យញ្ញានុភវនមន្តជ្ឈេននក្ខិណាបរិយេសនាធិនា។ ចតុវណ្ណសាធារណន្តិ
ខត្តិយាធិនំ ចតុន្តំ វណ្ណានំ សាធារណំ សំសារសុទ្ធិចាបតស្សនំ។ ម្ពានសុទ្ធិយាតិ
តិត្ថសមុទ្ធខាតេសុ មន្តជប្បនបុព្ពកំ
សាយំតតិយឧទកោរោហនាធិម្ពានសុទ្ធិយា។ ភាវនាសុទ្ធិយាតិ

បរមជាតិក្ខតាយ បុរិសការវនាសម្ពាសាយ សុទ្ធិយា។ វាបិតសិរោតិ
ឡិរោបិតកេសោ។ តមេវ ហិ សិរោ វាបិតន្តិ វុច្ឆតិ។

សភាវវាទីតិ យថាភូតវាទី។ បព្ពជន្តាតិ ព្រាហ្មណបព្ពជ្ជំ ឧបគច្ឆន្តា, តស្មា
ព្រាហ្មណានំ បព្ពជ្ជាវិជានំ សិក្ខន្តេន កោតា “ព្រាហ្មណាវ សុជ្ឈន្តិ, នោ
អព្រាហ្មណា” តិ អយំ វិទិ សហេតុកោ សឧបាទានោ សក្កច្ចំ ឧត្តហិតោ, តស្មា
តុយ្ហំ បរាជយោ នត្ថិ... បេ.... ឯវមាហំសុ។

៤០២. លទ្ធិភិទ្ធពត្ថន្តិ “ព្រាហ្មណាវ ព្រាហ្មនោ បុត្តា ឡិរសា មុខតោ ជាតា
ព្រាហ្មជា” តិ ឯវំ បវត្តលទ្ធិយា វិទិវេឋនត្ថំ។ បុត្តបដិលាភត្ថាយាតិ “ឯវំ មយំ
បេត្ថិកំ ឥណធាវំ សោធម្មយាមា” តិ លទ្ធិយំ វេត្វា បុត្តបដិលាភត្ថាយ។
អយញ្ញេត្ត អធម្មិកានំ ព្រាហ្មណានំ អជ្ឈាសយោ។ នេសន្តិ ព្រាហ្មណានំ។
សច្ចវចនំ សិយាតិ “ព្រាហ្មនោ បុត្តា” តិ អាទិវចនំ សច្ចំ យទិ សិយា
ព្រាហ្មណីនំ... បេ.... ភវេយ្យ, ន ចេតំ អត្ថិ។ មហាព្រាហ្មនោ មុខតោ ជាតោតិ
វាទច្ឆេទកវាទោ មុខតោជាតច្ឆេកវាទោ។ អស្សលាយនោវិញ្ញា ជាតិកោ
“និរក្ខេបំ សមណោ គោតមេន វុត្ថ” តិ ជានន្តោបិ សហគតានំ ព្រាហ្មណានំ
ចិត្តានុវត្តណាត្ថំ “កិញ្ញាបិ ភវំ គោតមោ” តិ អាទិមាហ។

៤០៣. ឥទានិ ព្រាហ្មណាវ សេដ្ឋោ វុល្លោតិ វាទំ ភិទ្ធពត្ថំ “សុតំ តេ
យោនកកម្ពោជេសូ” តិ អាទិ អាវុទ្ធំ។ យទិ ព្រាហ្មណាវ សេដ្ឋោ វុល្លោ, សព្ពត្ត
ព្រាហ្មណាវ សេដ្ឋោ ភវេយ្យ, អថ កស្មា យោនកកម្ពោជាទិជនបទេសុ
ព្រាហ្មណានំ សេដ្ឋភារោ នត្ថិ? ឯវញ្ញិ តត្ថ វុល្លោ, តស្មា “ព្រាហ្មណាវ
សេដ្ឋោ” តិ លទ្ធិមត្តមេតំ។ តេសុ ហិ ជនបទេសុ ជនា ឯកជ្ឈំ សន្និបតិក្ខា
សម្មន្តយិត្វា កតិកំ អកំសុ, ធាសំ សាមិកំ កត្វា ឥតវេ សព្ពេ តំ បូជេត្វា តស្ស
វសេ វុត្ថន្តិ, យោ តេសំ អយ្យោ ហោតិ ឥតវេ សព្ពេ តស្ស ធាសា ហោតិ, តេ

កតិបយសំវដ្តរាតិក្កមេន តស្ស កិញ្ចំ ឆោសំ ទិស្វា តំ តតោ ហំនតោ
អបនេត្វា អញ្ញំ បេបេន្តិ, ឥតិ សោ អយ្យោ ហុត្វា ឆាសោ ហោតិ, ឥតរោ ឆាសោ
ហុត្វា អយ្យោ ហោតិ, ឯវំ តាវ កេចិ “អយ្យោ ហុត្វា ឆាសោ ហោតិ, ឆាសោ
ហុត្វា អយ្យោ ហោតិ” តិ ឯត្ថ អត្ថំ វុទ្ធឺ។ អដ្ឋកថាយំ បន បុរិមវសេនេវ តមត្ថំ
ធស្សេតុំ “ព្រាហ្មណោ សភវិយោ” តិ អាទិ វុត្ថំ។ វយប្បត្តេ បុត្តេ អសតីតិ ឥទំ
វត្តមានស្ស ធារកស្ស ឆាយជ្ជសាមិកភាវស្ស តាវ ធស្សនំ។ មាតិតោ
សុទ្ធាតិ ឯត្ថ យោ មាតិតោ សុទ្ធត្តា អយ្យោ, បិទិតោ អសុទ្ធត្តា ឆាសោ ហោតិ,
សោ ឯវ បិទិតោ អសុទ្ធត្តា ឆាសោ ហុត្វា មាតិតោ អយ្យោ ហោតិ តិ ជាតិ
សម្មេទេតិ។ សោវ សព្វេន សព្វំ ហោតិ តិ ន សក្កា វត្ថុន្តិ អបរេ។ កោ ថា មាតិ
មហាន្តេ លោកសន្និវាសេ អនមតក្កេ អតីតេ កាលេ ឥត្ថំនំ វា ចិត្តេ អនវដ្ឋិតេ
ឆាសា ឆាសា ឯវ ហោន្តិ, អយ្យោ អយ្យោ ឯវ ហោន្តិ តិ ឯត្ថ កោ ឯកន្តិកោ
សហេតុកោ អវស្សយោ, តស្ស សាធកោ សិទ្ធត្ថោ, កី និទស្សនន្តិ អត្ថោ។

២០២. សុក្កច្ឆេទកវាឆោ នាមាតិ “ព្រាហ្មណោវ សុក្កោ វុល្លោ” តិ ឯវំ វុត្ថោ
សុក្កច្ឆេទកវារោ នាម។

២០៨. សព្វស្មី អគ្គិកិច្ចំ ករោន្តេតិ ឯតេន យថា យតោ កុតោចិ និស្សយតោ
ឧប្បន្នោ អគ្គិឧបាធានសម្បន្នោ អគ្គិកិច្ចំ ករោតិ, ឯវំ យស្មី កស្មីញ្ចំ ឆាសកុលេ
ជាតោ ឧបនិស្សយសម្បន្នោ សម្មាបដិបដ្ឋមាឆោ សំសារតោ សុដ្ឋតិ ឯវាតិ
ធស្សេតិ។

២០៩. ចាទសិកវុល្លោតិ អន្តរាឡវុល្លោ។ ឯតេសន្តិ ខត្តិយកុមារេន
ព្រាហ្មណកញ្ញាយ ឧប្បន្នបុត្តោ, ព្រាហ្មណកុមារេន ខត្តិយកញ្ញាយ
ឧប្បន្នបុត្តោតិ ឯតេសំ ទិទ្ធិំ មាណវកានំ។ មតកកត្តេតិ មតេ ឧទ្ទិស្ស
កតកត្តេ។ ថាលីចាកេតិ កតមជ្ឈលកត្តេ។

៤០០. តុម្ពេតិ ជាតិសាមញ្ញតោ មាណវំ ព្រាហ្មណេហិ សទ្ធិំ ឯកជ្ឈំ
សន្តិស្ថានោ អាហា។ កោនុខោតិ អវសិរោ ឥសិវាទោ, តេសំ ព្រាហ្មណីសំនំ
អសាមត្ថិយទស្សនេន ជាតិយា អប្បមាណាតំ វិភាវេតុំ កាមទារកវេសេន
ឧបគន្ធិ។ តេន វុត្តំ “តាមណ្ឌលរូចោវិយា” តិ។ កោណ្ឌាទមកោតិ
អនន្តទមកោ។

៤០១. ជនេតីតិ ជនិកា ជនេត្ថិ។ ជនកោ បិតាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
គន្ធព្ពបញ្ញន្តិ គន្ធព្ពស្ស មាតុកុច្ឆិយំ ឧប្បជ្ឈនកសត្តស្ស ខត្តិយភាវាទិបុច្ឆំ។
ទត្ថិគហណាសិប្បម្បិ ឯការិជ្ជា វេទិតញ្ញា។ តត្ថ កិរ កុសលោ យំ កិញ្ចា
អាហារូបគបណ្ណាបុប្ផជលតីដំ អន្តមសោ ឯលាលុកម្បិ គហេត្វា ភេសន្នេហិ
យោជេត្វា បចន្នោ សប្បិមដុដាលីតេហិ សមាទសំ កត្វា សម្មាទេតុំ
សក្កោតិ, បុណ្ណាបិ តាទិសោ, តេន ញាតំ តុំ ទត្ថិគហណាសិប្បមត្តម្បិ ន
ជាតាសីតិ សម្ពន្ធា។ សទ្ធាតិ កម្មជលសទ្ធាយ សទ្ធា, ចោដុជ្ឈនិកេនេវ
រតនត្ថយបសាទេន បសន្នោ។ តេនេវាហ - “ឧទាសកំ មំ កវំ... បេ.... សវណំ
គត” ត្ថិ។

អស្សលាយនសុត្តវណ្ណោនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៤. យោជមុខសុត្តវណ្ណោនា

៤០២. ខេមិយា នាម រញ្ជោនេវិយា រោបិតត្តា តំ អម្ពវនំ ខេមិយម្ពវនន្តិ
វុច្ឆតីតិ វុទន្តិ។ ធម្មិកោតិ ធម្មយុត្តោ សព្វសោវ អធម្មំ បហាយ ធម្មេ បិតោ។
បរិព្ពជតិ បព្ពជតិ ឯតេនាតិ បរិព្ពជោ, យរាវាសតោ និក្ខមនបុព្ពកំ
លីដ្ឋគហណាវសេន សីលសមាទានំ។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី បរិព្ពជេ។ សភាវោតិ តំ
បរិព្ពជនិយំ, តេហិ តេហិ បរិព្ពជកេហិ អនុជ្ជាតញ្ញោ បដិបត្តិធម្មសម្ពាតោ

សភាវោ។ ធម្មោវ បមាណន្តិ ឯតេន មយំ អហិរិមនា ចិត្តស្ស យថាឧបជ្ជិតំ
កថេម, តស្មា តំ អប្បមាណំ, យោ បនេត្ត អវិតថោ ធម្មោ, តទេវ បមាណំ។
អធិគតបដិបត្តិសម្មាសោ ភោគាវោ អត្ថិ, តស្ស តុម្ពេហិ តុម្ពេហិ ពហុនា
នាសានុស្សនាទិ កម្មេន វេទ ភវិតព្ធំ, ពហុទេវេត្ត វត្តព្ពន្ធិ អធិប្បាយោ។

៤១៤. សាវត្ថវត្តាទិ សាវជ្ជនវសេន វត្តា, ពហុលរាគវសេន អភិវត្តាទិ
អត្តោ។ អត្តនា ព្រាហេតព្ពមត្ថំ អនុគ្គហាបេតិ ពោធជីតិ អនុគ្គហោ,
ព្រាហិតការណំ, សហ អនុគ្គហេនាទិ សានុគ្គហា។ តេនាហ “សការណា” ទិ។
កី បន តំ ការណំ? ឥមស្សធិប្បាយោ “នត្ថិ ធម្មិកោ បរិព្ពជោ” ទិ មយា វុត្តោ,
អធ្វា បនាយស្មា ឧទេនោ យាថាវតោ ធម្មិកំ បរិព្ពជំ មេ អាចិត្តតីទិ។ តេនាហ
“វុត្តញ្ញោត” ទិអាទិ។

៤២០. សព្ពមិទំ ថាវវេទជ្ជមំ បុរិសកតំ, តស្មា យំ កិញ្ចិ កត្វា អត្តា
ចោសេតញ្ញោ វត្តិតញ្ញោទិ លោកាយ តនិស្សិកោ នីតិមគ្គោ យោជមុខកត្តោ,
តស្មា អាហ “ឯតស្ស កិវ ជាននសិប្ប” ទិអាទិ។ សគ្គេ និព្ពត្តោ នាម នត្ថិ
អកត្តព្ពមេវ ករណតោ។ ទេវលោកបរិយាបន្នជនំ មនុស្សានំ
ឧបកប្បបុញ្ញាការតោ បុព្វេ អត្តនា និហិតជនំ “អសុកេ ចា” ទិ អាចិត្តត្វា
គតោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

យោជមុខសុត្តវណ្ណោនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៥. ចង្ហីសុត្តវណ្ណនា

៤២២. តស្មិន្តិ សាលវនេ។ ឧត្តរេន ឱចាសាទន្តិ ឱចាសាទកាមស្ស
ឧត្តរទិសាយំ។ ឧត្តរេនាទិ ឯន-សទ្ធកាយោគេន ហិ ឱចាសាទន្តិ ឧបយោគវចនំ។
អជ្ឈាវសតីទិ ឯត្ថ អធិ-អា-សទ្ធានំ អនត្តន្តរតំ ហទយេ កត្វា អាហ “វសតី” ទិ។

ឥតនាទី តេសំ អត្ថវិសេសភាវីតំ ធនេស្សនោ “អភិកវិត្វា វា
អារសតី” តិ អាទិមាហា។ ឯត្ថាតិ ឌីថាសាធម៌ ធម៌ សត្តស្សន្តិអាទិសុ បន កថន្តិ
អាហា - “តស្ស អនុប្បយោគត្ថាវ សេសបទេស្វ” តិ។ ឧប-អនុ-អធិ-ឥតិ-ឯវំ-
បុព្វកេ វសនកិរិយយាដ្ឋានេ ឧបយោគវចនមេវ ថាបុណាតីតិ សន្តិវិទូ ឥច្ឆន្តិ
អាហា “លក្ខណំ សន្តសត្តតោ បរិយេសិតព្វ” តិ។ តថា ហិ វុត្ថំ “ឧបសគ្គវសេន
បទេត្ថ ភុម្មតេ ឧបយោគវចនំ វេទិតព្វ” តិ។ ឧស្សនតា នាមេត្ថ ពហុលតាតិ តំ
ពហុលតំ ធនេស្សតុ “ពហុជន” តិ អាទិ វុត្ថំ។ អារដ្ឋិតាតិ បរិក្ខិបិត្វា។

រញ្ជ្ជាវិយ ភុញ្ញិតព្វន្តិ វា រាជកោត្តំ។ រញ្ជ្ជា ឆាយភូតន្តិ កុលបរម្បរាយ
កោត្តភាវេន រញ្ជ្ជា លទ្ធជាយភូតំ។ តេនាហា “ឆាយដ្ឋន្តិ អត្ថោ” តិ។
រាជនីហារេន បរិភុញ្ញិតព្វតោ ឧទ្ធចំ បរិភោគលាភស្ស សេដ្ឋនេយ្យតា នាម
នត្ថិតិ អាហា - “ឆត្ថំ ឧស្សបេត្វា រាជសង្ខេបេន បរិភុញ្ញិតព្វ” តិ។
តិ ត្ថបព្វតាទិស្វតិ នទីតិ ត្ថបព្វតាទាមាមាមាអដិមុខាទិសុ។ ទិស្សជ្ជបរិច្ឆត្តន្តិ
មុត្តចាគវសេន បរិច្ឆត្តំ កត្វា។ ឯតេសំ ព្រាហ្មណាគហបតិកានំ។

៤២៣. តិ សន្និបតិសា។ យោ កោចិ វិញ្ញនំ ឥច្ឆិតោ បញ្ជោ, តស្ស បុច្ឆិតស្ស
យាថាវតោ កថនសមត្ថោ បុច្ឆិតបញ្ញាព្យាករណសមត្ថោ។ កុលាបទេសាទិណ
មហាតី មត្តា ឯតស្សតិ មហាមត្តោ។

៤២៤. តេតិ “នាធាវេរដ្ឋកា” តិ វុត្ថព្រាហ្មណា។ “ឧភតោ សុជាតោ” តិ (ធិ.
និ. ដី. ១. ៣០៣; អ. និ. ដី. ៣. ៥. ១៣៤) ឯត្ថកេ វុត្ថេ យេហិ កេហិចិ ធ្វិហិ ភាគេហិ
សុជាតតាវិញ្ញាយេយ្យ, សុជាតសន្តោ ច “សុជាតោ ចារុធនេស្សនោ” តិ អាទិសុ
(ម. និ. ២. ៣៩៩; សុ. និ. ៥៥៣; ថេរគា. ៨១៨)
អាហាបរិណាហសម្បត្តិបរិយាយោតិ ជាតិវសេនេវ សុជាតតំ វិភាវេតុ
“មាតិកោ ច បិតិកោ ចា” តិ វុត្ថំ។ អនោវសបុត្តវសេនបិ លោកេ

មាតុបិតុសមញ្ញា ទិស្សតិ, ឥធិ បទស្ស ឡើយសុត្តរស្រីនេវ ឥច្ឆិយតីតិ ទស្សេតុំ
“សំសុទ្ធកហាណីកោ”តិ វុត្តំ។ បិតា ច មាតា ច បិតរោ, បិតុនំ បិតរោ
បិតាមហា, តេសំ យុកោ បិតាមហាយុកោ, តស្មា យាវ សត្តមា
បិតាមហាយុកាតិ ឯវមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋញ្ញោ។ យុគសន្នោ ចេត្ត ឯកសេសនយេន
ទដ្ឋញ្ញោ “យុកោ ច យុកោ ច យុកា”តិ។ ឯវញ្ញោ តត្ថ តត្ថ ទិដ្ឋំ គហិតមេវ
ហោតិ។ តេនាហ - “តតោ ឧទ្ធចំ សព្វេបិ បុព្វបុរិសា បិតាមហាគ្គហណោនេវ
គហិតា”តិ។ បុរិសគ្គហណោញោត្ត ឧក្កដ្ឋនិទ្ទេសវសេន កតន្តិ ទដ្ឋញ្ញំ។ ឯវញ្ញោ
“មាតិតោ”តិ ចាឡិវចនំ សមត្ថិតំ ហោតិ។ អក្ខិត្តោតិ អប្បត្តខេហោ។
អនវក្ខិត្តោតិ សទ្ធាលិចាកាទីសុ ន អវក្ខិត្តោ។ ជាតិវាទេនាតិ ហេតុម្ហិ
ករណាវចនន្តិ ទស្សេតុំ “កេន ការណោនា”តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច ឧកតោ...ខេ....
បិតាមហាយុកាតិ ឯតេន ព្រាហ្មណស្ស យោនិទោសាការោ ទស្សិតោ
សំសុទ្ធកហាណីកការកិត្តនតោ។ អក្ខិត្តោតិ ឥមិនា កិរិយាបរាជាការោ។
កិរិយាបរាជេន ហិ សត្តា ខេបំ ចាបុណន្តិ។ អនុបកុដ្ឋាតិ ឥមិនា
អយុត្តសំសគ្គាការោ។ អយុត្តសំសគ្គម្បិ ហិ បដិច្ច សត្តា អក្កោសំ លភន្តិ។

ឥស្សរោតិ អធិបតេយ្យសំវត្ថនិយកម្មជលេន ញ្ញៀសនសីលោ។ សា បទស្ស
ឥស្សរតាវិកវសម្បត្តិបច្ចយា ចាកជា ជាតាតិ អឡតាបរិយាយការេន វទន្តោ
“អឡោតិ ឥស្សរោ”តិ អាហា។ មហន្តំ ជនមស្ស ភូមិគតញ្ជោវ វេហាសដ្ឋញ្ញាតិ
មហាទូនោ។ តស្សាតិ តស្ស តស្ស។ វទន្តិ “អន្ទយតោ ព្យតិវេកតោ ច
អនុបសន្តមនការណំ កិត្តោមា”តិ។

អធិក្សចោតិ វិសិដ្ឋចោ ឧត្តមសរីរោ។ ទស្សនំ អរហតីតិ ទស្សនីយោ។
តេនាហ “ទស្សនយោគ្គោ”តិ។ បសាទំ អារហតីតិ ចាសាទិកោ។ តេនាហ
“ចិត្តបសាទជននតោ”តិ។ វណ្ណាស្សាតិ វណ្ណាធាតុយា។ សរីរន្តិ សន្តិវេសវិសិដ្ឋោ

ករណីនេះវាស័សាទិ អរយវសមុទាយោ, សោ ច សណ្ឋានមុខេន គយ្ហតីតិ
“បរមាយ វណ្ណោចាក្ខតាយាតិ បរមាយ...បេ.... សម្បត្តិយា ចា”តិ វុត្ថំ។
សព្វវណ្ណោសុ សុវណ្ណាវណ្ណាវ ឧត្តមោតិ វុត្ថំ “សេដ្ឋេន សុវណ្ណាវណ្ណាន
សមន្មាគតោ”តិ។ តថា ហិ ពុទ្ធា ច ក្កវត្តិនោ ច សុវណ្ណាវណ្ណាវ ហោន្តិ។
ព្រហ្មវច្ឆសីតិ ឧត្តមសរីរកោ សុវណ្ណាកោតិ អត្ថោ។ ឥមមេវ ហិ អត្ថំ
សន្ធាយាហ “មហាព្រហ្មនោ សរីរសទិសេន សរីរេន សមន្មាគតោ”តិ។ ន
ព្រហ្មជុតត្ថតំ។ អធុទ្ធាវកាសោ ធស្សនាយាតិ អាហោបរិណាហសម្បត្តិយា
អរយវចារិប្បិយា ច ធស្សនាយ ឱកាសោ ន ឧទ្ធកោ។ តេនាហ
“សព្វានេវ”តិអាទិ។

យមនិយមល ក្ខណំ សីលមស្ស អត្ថិតិ សីលវា, តំ បនស្ស វត្ថញ្ញតាយ វុទ្ធី
វឡិកំ សីលំ អស្ស អត្ថិតិ វុទ្ធសីលី, តេន ច សព្វេន សមាយោគតោ វុឡិសីលេន
សមន្មាគតោ។ បញ្ចសីលមត្តមេវ សន្ធាយ វទន្តិ តតោ បរំ សីលស្ស តត
អភាវតោ តេសញ្ច អជាននតោ។

ឋានករណសម្បត្តិយា សិក្ខាសម្បត្តិយា ច កត្តចិបិ អន្ធនតាយ
បរិមណ្ឌលបទានិ ព្យញ្ញនានិ អក្ខរានិ ឯតិស្សាតិ បរិមណ្ឌលបទព្យញ្ញនា។ អថ
វា បដ្ឋតិ អត្ថោ ឯតេនាតិ បទំ, នាមាទិ, យថាធិប្បតមត្ថំ ព្យញ្ញេតីតិ ព្យញ្ញនំ
វាក្យំ, តេសំ បរិបុណ្ណតាយ បរិមណ្ឌលបទព្យញ្ញនា។ អត្ថញ្ញាបនសាធនតាយ
វាចាវ ករណាន្តិ វាក្ករណំ, ឧទាហរណាយោសោ។ គុណបរិបុណ្ណាការេន តស្ស
ព្រាហ្មណស្ស, តេន វា ភាសិតព្វអត្ថស្ស។ បូរេ បុណ្ណាការេ។ បូរេតិ ច បុរិមស្មី
អត្ថ អាធារេ ភុម្មំ, ធុតិយស្មី វិសយេ។ សុខុមាលត្ថនេនាតិ ឥមិនា តស្សា
វាចាយ មុទុសណ្ណាការមាហា។ អបលីពុទ្ធាយ បិត្តសេម្ពាធិហិ។ សន្និដ្ឋំ សព្វំ
ធស្សត្វាវិយ ឯកទេសកថនំ។ វិលម្ហិតំ សណិកំ ចិរាយិត្វា កថនំ។

“សន្និទ្ធវិលម្ហិតាធី”តិ វា ចាហៅ។ តត្ថ សន្និទ្ធី សន្នេហាជនកំ។ អាទិ-សន្នេន
ខលិតានុកឡិវាធី សន្និល្អាតិ។ អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ ចាកដំ កត្វាតិ ឥមិនា
ចស្ស វាចាយ អត្ថចារិប្បវី វេទន្តិ។

៤២៥. សទិសាតិ ឯកទេសេន សទិសា។ ន ហិ ពុទ្ធានំ គុណេហិ សព្ពថា
សទិសា កេចិបិ គុណា អញ្ញេសុ លព្ពន្តិ។ ឥតវេតិ អត្ថនោ គុណេហិ
អសទិសគុណេ។ ឥទន្តិ ឥទំ អត្ថជាតំ។ គោបទកន្តិ ការិយា បទេ វិចឌុទកំ។
កុលបរិយាយេនាតិ កុលានុក្កមេន។

តត្ថាតិ មញ្ញកេ។ សីហសេយ្យំ កប្បេសីតិ យថា រាហុ អសុរិន្ទោ
អាយាមតោវិត្តារតោ ឧព្ពេជតោ ច ភគវតោ រូបកាយស្ស បរិច្ឆេទំ គហេតុំ ន
សក្កោតិ, តថារូបំ ឥទ្ធាភិសដ្ឋារំ អភិសដ្ឋរោន្តោ សីហសេយ្យំ កប្បេសី។

បរិសុទ្ធខន្ធន អរិយន្តិ អាហា “អរិយំ ឧត្តមំ បរិសុទ្ធ”ន្តិ។ អនវដ្ឋខន្ធន កុសលំ,
ន សុខិចាកកដ្ឋេន។ កត្ថចិ ចតុរាសីតិ ចាលាសហស្សានិ កត្ថចិ អបរិមាណាបិ
នេវមនុស្សា យស្មា ចតុរិសតិយា ហានេសុ អសង្ខ័យ្យា អបរិមេយ្យា
មគ្គដលាមតំ បរិវន្តិ។ កោដិសតសហស្សានិបរិមាណេនបិ ពហូ ឯវ។ តស្មា
អនុត្តរាចារិសិក្ខាបនវសេនេវ ភគវា ពហូនំ អាចរិយោ។ តេតិ កាមរាគតោ
អញ្ញោ ភគវតា បហំនកិលេសេ។

អចាបបុរេក្ខារោតិ អចាបេហិ បុរក្ខរិយតិ, ន វា ចាបំ បុរតោ ករោតីតិបិ
អចាបបុរេក្ខារោតិ ឥមមត្តំ ទស្សេតុំ “អចាបេ នវ លោកុត្តរធម្ម”តិអាទិ វុត្តំ។
តត្ថ អចាបេតិ ចាបបបដិបក្ខេ ចាបរហិតេ ច។ ព្រហ្មនិភវា, ព្រហ្មនោ វា
ហិតា គរុករណាធិនា, ព្រហ្មានំ វា មគ្គំ ជាតាតីតិ ព្រហ្មញ្ញា, តស្សា
ព្រហ្មញ្ញាយ បជាយ។

តិរោជ្ជា តិរោជនបទាតិ ឯត្ថ រដ្ឋំ រដ្ឋំ រាជន្តិ រាជានោ ឯតេនាតិ កត្វា។
តទេកទេសត្វតា បទេសា បន ជនបទោ ជនា បដ្ឋន្តិ ឯត្ថ សុខជីវិកំ
ចាបុណ្ណតិ កត្វា។ បុច្ឆាយ ទោសំ សល្លកេត្វាតិ សម្ពន្ធា។ ភគវាវិស្សន្នេតិ
តេសំ ឧបនិស្សយសម្មត្តិ ចិន្តេត្វាតិ អធិប្បាយោ។ នវកាតិ អាគន្ធកកាវេន
អម្ពានំ អភិនវា។

៤២៦. ឱចាតេតិ និប្បាតេតីតិ អត្ថោ។ តថាភូតោ ច តត្ថ បេសិតា ហោតីតិ
វុត្តំ “បវេសេតី”តិ។ សំបុរក្ខរោត្តិ សក្កច្ចំ បុព្វជ្ជមំ ករោត្តិ។ តេនាហ “បុរតោ
កត្វាវិចរន្តិ”តិ។

៤២៧. សុទ្ធេ ពហិ កត្វា រហោ សាសិតព្ពជ្ជន មន្តា ឯវ
តំតំអត្ថបដិបត្តិហេតុតាយ បទន្តិ មន្តបទំ វេទំ។ តេនាហ “វេទោ”តិ។ ឯវ
កិរាតិ បរម្បរកាវេន អាភតន្តិ អាចរិយបរម្បរាយ អាភតំ។
ចាវចនសម្ពាតសម្មត្តិយាតិ បមុខវចនម្ហិ ឧទត្តាទិសម្មត្តិយា។ សាវិត្តិអាទិហិ
ធន្តពន្ធមហិ វគ្គពន្ធមហិ ចាតិ កាយត្តិអាទិហិ អជ្ឈាយានុវាកាទិហិ ធន្តពន្ធមហិ ច
វគ្គពន្ធមហិ ច។ សម្មាទេត្វាតិ បទសម្មត្តិ អហាបេត្វា។ បវត្តារោតិ វា
ចាវចនវសេន វត្តារោ។ សជ្ឈាយិតន្តិ កាយនវសេន សជ្ឈាយិតំ, តំ បន
បទេនេវ ឥន្ទិតន្តិ អាហ “បទសម្មត្តិវសេនា”តិ។ អញ្ជេសំ វុត្តន្តិ ចាវចនវសេន
អញ្ជេសំ វុត្តំ។ រាសិកតន្តិ ឥវវេទយជុវេទសាមវេទាទិវសេន, តត្ថាបិ បច្ចេកំ
មន្តព្រហ្មាទិវសេន អជ្ឈាយានុវាកាទិវសេន រាសិកតំ។ ទិព្ពេន ចក្ខុនា
ឱលោកេត្វាតិ ទិព្ពចក្ខុបរិកណ្ណេន យថាកម្មបគញ្ញាលោន សត្តានំ
កម្មស្សកតំ, បច្ចក្ខតោ ទស្សនជ្ជន ទិព្ពចក្ខុសទិសេន បុព្វេនិវាសញ្ញាលោន
អតីតកប្បេ ព្រាហ្មណានំ មន្តជ្ឈេនិវិធិញ្ច ឱលោកេត្វា។ ចាវចនេន សហ
សំសន្តេត្វាតិ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស យំ វចនំ វជ្ជសន្និស្សិតំ, តេន សហ អវិវុទ្ធិ

កត្យា។ ន ហិ តេសំវិវដ្តសន្និស្សិតោ អត្តោ បច្ឆក្ខោ ហោតិ។ អបរាបរេតិ
អដ្ឋកាធិហិ អបរាបរេ, បច្ឆិមា ឌីក្កាករាជកាលាធិសុ ឧប្បន្នា។ បក្ខិបិទ្វាតិ
អដ្ឋកាធិហិ គន្ថិតមន្តបទេសុ កិលេសសន្និស្សិតបទានំ តត្ថ តត្ថ បទេ
បក្ខិបនំ កត្យា។ វិរុទ្ធេ អកំសូតិ ព្រាហ្មណធម្មិកសុត្តាធិសុ (ខុ. និ.
ព្រាហ្មណធម្មិកសុត្តំ) អាគតនយេនេវ សំកិលេសិកត្ថធិបនតោ បច្ឆនីកក្ខតេ
អកំសុ។

៤២៨. បដិចាជិយា យជិតាតិ បដិចាជិយា សម្ពុទ្ធា។ បរម្មរសំសត្តាតិ
អាទានិយាយ យជិយា សំសត្តា។ តេនាហ “យជិក្កាហាកេន ចក្កមតា” តិ។
បុរិមស្សាតិ មណ្ឌលាការេន បិតាយ អនុវេណិយា សត្តបុរិមស្ស ហត្ថេន
សត្តបច្ឆិមស្ស កច្ចំ គណ្ណាបេត្វា។ ទិវសម្មីតិ អនេកទិវសម្មី។ ចក្កស្ស
អនាគតភវំ ញត្វា យថាអ ក្កន្តជ្ជានេយេវ អនុបតិទ្វា អក្កមនំ សល្លក្ខេត្វា
“កហំ ចក្កមា កហំ មគ្គោ” តិ បរិវេទិត្វា។

ចាឡិអាគតេសុ ទ្វិសូតិ សទ្ធា អនុស្សវោតិ ឥមេសុ ទ្វិសុ។ ឯវរូបេតិ យថា
សទ្ធានុស្សវា, ឯវរូបេ ឯវ បច្ឆក្កតាហិ នោតិ អត្តោ។ តយោតិ
រុចិរាការបរិវិតក្កនិជ្ជនិជ្ឈានក្ខន្ធយោ។ ភូតវិចាកាតិ ភូតត្ថនិជ្ជាយ កា
អធិប្បេតត្ថសាធកា, រុត្តវិបរិយាយេន អភូតត្ថវិចាកា វេទិតញ្ចា។ ឯត្ថាតិ
ឯតេសុ សទ្ធាយិតាទិវត្ថុសុ។ ឯកំសេនេវ និជ្ជំ គន្ធុ នាលំ អនេកន្ថិកត្តា
សទ្ធានិក្កាហស្ស។ ឧបរិ បុច្ឆាយ មគ្គំវិវិត្វា វេបេសិ សទ្ធានុវក្ខាយ
ញាតុកាមតាយ ឧប្បាទិតត្តា។ បស្សតិ ហិ ភគវា - មយា
“សច្ចមនុវក្ខតា... បេ... និជ្ជំ គន្ធុ” ត្ថិ រុត្តេ សទ្ធានុវក្ខណំ ញាតុកាមោ មាណវោ
“កិត្តាវតា” តិ អាទិនា បុច្ឆិស្សតិ, តស្ស តំ វិស្សន្នេត្វា សទ្ធានុពោធបុច្ឆាយ

អវស្សវំ ធាតុ តស្ស ឧបនិស្សយេ ឧបការធម្ម កថេស្សមីតិ។ តេន វុត្តំ - “ឧបរិ
បុច្ឆាយ មគ្គំ វិវិកា វេបេសី” តិ។

៤៣០. អត្តានញ្ញាវ សន្ធាយ វេទតិ, យតោ វុត្តំ ចាឡិយំ - “យំ ខោ
បនាយមាយស្មា ធម្មំ ទេសេតិ, កម្មីរោ សោ ធម្មោ ទុទ្ទសោ ទុរនុពោធា” តិអាទិ។
លុព្ពន្តីតិ លោកនីយា យថា “អចាយកមនីយា” តិ អាហា “លោកនីយេសុ
ធម្មេសូតិ លោកធម្មេសូ” តិ។ យថា វា រូចាទិធម្មា លោកនីយា, វេ លោកោតិ
អាហា “លោកនីយេសុ ធម្មេសូតិ លោកធម្មេសូ” តិ។ តេនេវាហា - “យំ លោកេ
បិយរូបំ សាតរូបំ, វេត្ថសា តណ្ហា ឧប្បជ្ឈមាណ ឧប្បជ្ឈតិ, វេត្ថ និវិសមាណ
និវិសតី” តិ (ធិ. និ. ២.៤០០; ម. និ. ១.១៣៣; វិភ. ២០៣)។ វេសេ នយោ
សេសបទទ្ធយេបិ។

៤៣២. និវេសេតីតិ វេបេតិ បដ្ឋបេតិ។ បយិរុចាសតីតិ ឧបដ្ឋានវេសេន
ឧបកន្ធា និសីទតិ។ សុយ្យតិ វេតេនាតិ សោតន្តិ អាហា “បសាទសោត” តិ។ តញ្ញា
សវនាយ ឌីទហិតព្ពន្ធិ។ ធាវេតិ សន្ធាវេតិ តត្ថេវ មនំ វេបេតិ។ អត្ថតោតិ
យថាវុត្តស្ស ធម្មស្ស អត្ថតោ។ ការណតោតិ យុត្តតោ ហេតុធាហារណេហិ
ឧបបត្តតោ។ ឌីលោកនន្តិ វេវេមេតន្តិ យថាសភាវតោ បញ្ញាបក្កុណ ទដ្ឋព្ពតំ
ខមន្តិ, តញ្ញា មហន្តស្ស មណីនោ បដ្ឋលន្តស្ស វិយ អារិកត្វា អត្ថស្ស ចិត្ត
ឧបដ្ឋានន្តិ អាហា “វេសា” តិអាទិ។ កត្តកម្មតាធន្នោតិ កត្តកាមតាសម្ព័ន្ធាតោ
កុសលច្ឆន្នោ។ វាយមតីតិអាទិតោ ចតុន្នម្យំ វិវិយានំ វេសេន វាយាមំ បរក្កមំ
ករោតិ។ មគ្គបដានំ បទហតីតិ មគ្គាវហំ មគ្គបរិយាបន្នញ្ច សម្មប្បដានំ
បទហតិ, បទហនវេសេន តំ បរិបូរេតិ។ បរមសច្ចន្តិ អមោយធម្មត្តា
បរមត្ថសច្ចំ។ សហជាតនាមកាយេនាតិ មគ្គបញ្ញាសហជាតនាមកាយេន។

តទៅវាតិ តទៅ បរមសង្ខំ និព្វានំ។ តេនេវាហ - “សង្ខិកិរិយាភិសមយេនវិភូតំ
ចាកដំ ករោត្តោ បស្សតិ”តិ។

៤៣៣-៤. មគ្គានុពោធាតិ មគ្គបដិចាជិយា ពោធា ពុជ្ឈនំ, យេសំ
កិលេសានំ សមុច្ឆិន្តនវសេន មគ្គប្បដិវេធា, តេសំ បដិបស្សម្ហនវសេន
បវត្តមានំ សាមញ្ញដលំ, មគ្គេន បដិវិជ្ជានិ សច្ចានិ, បរមត្ថសច្ចមេវ វា
អនុបពុជ្ឈនន្តិ អធិប្បាយោ។ “សច្ចានុប្បត្តិតិ ជលសង្ខិកិរិយា”តិ វុត្តំ។ ឯវញ្ញា
សតិ ហោជ្ជា វុត្តា សច្ចាបដិលាភាទយោ ឆ្ងានស ធម្មា សច្ចានុប្បត្តិយា ឧបកាវា
ហោន្តិ, តស្មា វុត្តំ “តេសំយេវាតិ ហោជ្ជា វុត្តានំ ឆ្ងានសន្ន”តិ។ នាយំ
“តេសំយេវា”តិ បទស្ស អត្ថោ។ សតិបិ កុសលវិចារកាទិភាវេន នានត្ថ
វត្តាវម្ពណភូមិកិច្ចាទិវសេន បន សទិសាតិ ឧបាយតោវ មគ្គធម្មា អាសេវិតា
ពហុលីកតា ជលភូតាតិ វត្តព្ពតំ អរហតីតិ តំសទិសេ តព្វោហារំ កត្វា
“តេសំ មគ្គសម្មយុត្តធម្មាន”តិ វុត្តំ។ ឯវញ្ញា អាសេវនាគហាណំ សមត្ថិតំ, ន
អញ្ញថា។ ន ហិ ឯកចិត្តក្ខណិកានំ មគ្គធម្មានំ អាសេវនា, ពហុលីកម្ពំ វា
អត្ថិតិ។ តុលនាតិ វិបស្សនា។ សា ហិ វុជ្ជានកាមិនិភូតា មគ្គប្បធានស្ស
ពហុកាវា តស្ស អភាវេ មគ្គប្បធានស្សេវ អភាវតោ, ឯវំ ឧស្សាហោ
តុលនាយ ធនោ ឧស្សាហស្ស ពហុកាវេតិអាទិនា ហោជ្ជិមស្ស ឧបវិមូបការតំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ អាហា - “ឥមិនា នយេន សព្ពបទេសុ អត្ថោ វេទិតព្វោ”តិ។
សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ចង្ហើសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្ថា។

៦. ឯសុកាវីសុត្តវណ្ណនា

៤៣៧. កោដ្ឋាសន្តិ មំសភាគំ។ លត្តាបេយ្យន្តិ ត្តារុនា វា វាកេន វា ពន្ធិត្វា
 បុរិសស្ស ហេតុ វា វសនគេហោ វា ឡិលម្ពនវសេន ពន្ធិយ្យំ។ សត្តធម្មន្តិ
 សត្តិកេសុ សត្តវាហេន បណោតព្ពំ អាណាធម្មំ។ តស្ស និក្ខមនត្តន្តិ តំ មូលំ
 សត្តិកេហិ និត្តរណត្តំ។ ចាបំ អស្សាតិ បរិច្ឆន្តស្ស ចារិច្ឆិយាយ អហិតំវ
 អស្ស។ តេនាហ “ន សេយ្យោ” តិ។ ឧច្ចកុលីនាធម្មោ ទុតិយវារាធិហិ វុច្ចន្តិ, ឥធន
 ឧបដិវិបត្តិសម្បត្តិយោ ចាបិយាធិបទេហិ វុត្តាតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហ -
 “ចាបិយោតិ ចាបកោ លាមកោ អត្តភារោ អស្សា” តិ។ សេយ្យំសោតិ
 ហិតកោដ្ឋាសោ, ហិតសភារោតិ អត្តោ។ ឧច្ចកុលីនតាតិ ករណេត្ត
 បច្ចត្តវេនន្តិ អាហ “ឧច្ចកុលីនត្តនា” តិ។ “វណ្ណោ ន ជីយេថ
 តថាគតស្ស” តិអាធិសុ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.៣០៥; ៣.១៤១; ម. និ. អដ្ឋ. ២.៤២៥; ឧទា.
 ៥៣; អប. អដ្ឋ. ២.៧.២០; ពុ. វិ. អដ្ឋ. ៤.៤; ចរិយា. អដ្ឋ. ១.និទានកថា;
 ២.បកិណ្ណកកថា; ធិ. និ. ដ៏. ១.គន្ថារម្ពកថាវណ្ណនា; សំ. និ. ដ៏. ១.២.១; អ. និ. ដ៏.
 ១.១.១; វជិរ. ដ៏. គន្ថារម្ពកថាវណ្ណនា; សារត្ថ. ដ៏. ១.គន្ថារម្ពកថាវណ្ណនា; នេត្តិ.
 ដ៏. គន្ថារម្ពកថាវណ្ណនា; ម. និ. ដ៏. ១.១) វិយ វណ្ណាសន្នោ ឥធន
 បសំសាបរិយាយោតិ អាហ “វេស្សោបិ ហិ ឧឡារវណ្ណោ ហោតិ” តិ។

៤៤០. “និរវោ បទសន្នោ សោឡារកោត្តស្ស អកិណ្ឌាមត្តិកាបត្តោ តិដ្ឋេយ្យ
 អសង្កចារី” តិ វុត្តត្តា ភិក្ខា ចរិតញាវ, អយំ តេសំ កុលធម្មោតិ អធិប្បាយោ។
 ហរិត្វាតិ អបនេត្វា។ សត្តជីវោ សត្តវាលិដកោ។ គោបេតិ វក្ខតិ តិ គោហោ,
 អារក្ខាធិការេ និយុត្តោ។ អសន្តិ លូនន្តិ តេនាតិ អសិតំ, លវិត្តំ។ វិវិធំ ការំ
 អាកញ្ញន្តិ ឡិលម្ពន្តិ ឯត្តាតិ ព្យាភន្តី, កាជំ។

៤៤១. អនុស្សរតោតិ អនុស្សរណាហេតុ កុលវំសានុស្សរណក្ខណោ
 ខត្តិយោតិអាធិនា សង្ខំ គច្ឆតិ។ តេនាហ “ហោរាណោ...បេ....

អនុស្សរិយមាណ"តិ។ ឧច្ចន្តិបត្តជាធនតត្តញ្ច កុលវវត្តានំ កតំ ហោតីតិ
ខត្តិយាធិកុលកម្មនា តេសំ បតុន្នំ វណ្ណានំ សន្ននំ ជីវីកំ បញ្ញាបេន្តិ ព្រាហ្មណា,
តថាគតោ បន លោកុត្តរធម្មមេវ បុរិសស្ស សន្ននំ បញ្ញាបេតិ តេន សត្តស្ស
លោកគ្គការសិទ្ធិតោ។ សេសំ សុរិញ្ញេយ្យមេវ។

ឯសុការីសុត្តវណ្ណានា លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៧. ធនញ្ញានិសុត្តវណ្ណានា

៤៤៥. រាជគហំ បរិក្ខិបិត្វា បិតបព្ពតស្សាតិ បណ្ណាវបព្ពតំ សន្ធាយាហ។
រាជគហនគរស្ស ធិក្ខិណាធិសាភាគេ បព្ពតស្ស សមីបេ បិតោ ជនបទោ
ធិក្ខិណាតិរិ។ តណ្ហាលបុជកានំ ចាលិ ឯត្តាតិ តណ្ហាលចាលិ។ តស្ស កិរ
ធូរសមីបេ តណ្ហាលវាណិជា តណ្ហាលបសិព្ពកេ វិវិត្វា បដិចាជិយា បេបេត្វា
និសីទន្តិ, តេនស្ស "តណ្ហាលចាលិធូរ"ន្តិ សមញ្ញា អហោសិ។ សព្ពមេវ សស្សំ
គណ្ហាតីតិ ធិលិទ្ធកស្សកានំ ធិវសបរិព្ពយមត្តមេវ វិស្សន្នេត្វា សព្ពមេវ
អាយតោ និប្បន្នំ ធីញ្ញំ គណ្ហាតិ។ មន្ទសស្សានិតិ មន្ទនិប្បត្តិកានិ សស្សានិ។

៤៤៦. ឥមិនា នយេនាតិ ធាសកម្មករស្ស និវាសនកត្តវេត្តនានុប្បនាណេន
មង្គលទិវសេសុ ធនវត្តាលត្តារាជុប្បនាណាធិនា ច ចោសេតញ្ញោ។ មិត្តាមច្ឆានំ
បិយវចនអត្ថចរិយាសមាធិតតាធិ មិត្តាមច្ឆករណីយំ កត្តត្ថំ, តថា
ញាតិសាលោហិតានំ។ តត្ថ អាវាហរិវាហសម្ពន្ធទេន "អម្ពាភំ ឥមេ"តិ
ញាយន្តិតិ ញាតិ, មាតាបិតាធិសម្ពទ្ធតាយ សមាធិលោហិតាតិ
សាលោហិតា។ សម្មា ធនន្តេសុបិ អសន្នេនតោ នត្តិ ឯតេសំ តិថីតិ អតិថិ, តេសំ
អត្តនា សមាធិបរិភោគវសេន អតិថិករណីយំ កាតត្ថំ, អតិថិពាលីតិ អត្តោ។
ញាតកក្ខតបុព្វា បេត្តិវិសយំ ឧបគតា បុព្ពបេតា, ធិក្ខិណោយ្យេសុ កាលេន

កាលំ ធានំ ធនា តេសំ ឧទ្ទិសនំ បុព្វបេតករណីយំ, បេតពលីតិ អត្ថោ។
គន្ធិបុប្ផិលេបនជាលាភត្ថេហិ កាលេន កាលំ ទេវតានំ បូជា
ទេវតាករណីយំ, ទេវតាពលីតិ អត្ថោ, រាជកិច្ចករណំ ឧបជ្ជានំ
រាជករណីយំ។ អយម្បិ កាយោតិ អត្តនោ កាយំ សន្វាយ វេទិតិ។ ឥមមត្តំ
សន្វាយាហ “ឥមិនា នយេន អត្ថោ វេទិតញោ” តិ។

៤៤៧. បញ្ច ទុស្សីល្យកម្មានិទិ ទិច្ចសីលបដិបក្ខធម្មា។ ទស
អកុសលកម្មបថធម្មា ទស ទុស្សីល្យកម្មានិ។ អធម្មចារី ឯវវិសមចារី
កាយវិសមាធិចរណតោតិ វិសមចារីបទស្ស អត្ថោវិសុំ ន វុត្តោ។

៤៤៨-៤៥៣. ឱសវន្តិ អបសក្កន្តិ, ជ័យន្តិ តិ អត្ថោ។ តេនាហ
“បរិហាយន្តិ” តិ។ អភិសវន្តិ តិ អភិវឌ្ឍនវសេន បវត្តន្តិ។ តេនាហ “វឌ្ឍន្តិ” តិ។
តត្រាតិ ព្រហ្មលោកេ។ អស្សាតិ ព្រហ្មលោកេ ឧប្បន្នស្ស ធនញ្ញានិស្ស។ តតោ
បដ្ឋាយាតិ យនា ភកវតា “ឯសោ, ភិក្ខុវេ, សារិបុត្តោ” តិអាទិ វុត្តំ, តតោ
បដ្ឋាយ។ ចតុសច្ចវិនិមុត្តន្តិ ទិច្ចាវេត្វាវិភជិត្វា វុច្ចមានេហិ សច្ចេហិ វិមុត្តំ។
អត្តតោ បន តតោ បុព្វេហិ សច្ចវិមុត្តំ កថំ ន កថេសិយេវ សច្ចវិមុត្តស្ស
និយ្យានស្ស អភាវតោ។

ធនញ្ញានិសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៨. វាសេដ្ឋសុត្តវណ្ណនា

៤៥៤. ជាតី សោធម្មកាមា ហោន្តិ តិ សហវាសីនំ ព្រាហ្មណានំ កិរិយា
បរាជេន វា អសារុប្បត្តេន វា ជាតិយា ឧបក្កិលេសំ អាសន្តាយ តំ
សោធម្មកាមា ហោន្តិ។ មន្តេ សោធម្មកាមា ហោន្តិ តិ មន្តវចនេ
អាចរិយមតិចោទនាយ អញ្ជេន វា កៀន កេនចិ ការណេន សំសយេ ឧប្បន្នេ

តំសោធនុកាមា ហោត្តិ។ អន្តរាតិ វេមជ្ឈេ, អញ្ញត្ថេវា អន្តរាសន្នោតិ តស្ស
អញ្ញា កថាតិ វេចនំ អវគ្គត្ថំ។ ខន្តិមេត្តានុទ្ទយាទិគុណាសម្បន្នោ ឯវ “សីលវាតិ
គុណាវ”តិអាហា។ តេហិ សីលស្ស វិស្សជ្ជនកាលេបិ “សីលវា”តិ វុច្ចតិ។
សម្បន្នសីលត្តាវា តេហិ សមន្នាគតោ ឯវ ហោតិ អាហា “សីលវាតិ
គុណាវ”តិ។ អាចារសម្បន្នោតិ សាធុ អាចារវត្ថោ។

៤៥៥. សិក្ខិតាតិ តេវិជ្ជានំ សិក្ខិតា តុម្ភេ, ន ទានិ តុម្ភេហិ កិញ្ចា កត្តត្ថំ
អត្ថិតិ អត្ថោ។ បដិញ្ញាតាតិ បដិជាតិ ឋិតា។

វេទត្ថយសម្ពាតា តិស្សេវាវិជ្ជា អជ្ឈយន្តិតិ តេវិជ្ជា។ តេនាហា “តិវេទាន”ន្តិ។
តយោ វេទេ អណាន្តិ អជ្ឈយន្តិតិ ព្រាហ្មណា, តេសំ។ យំ ឯកំ បទម្បិ អក្ខាតំ,
តំ អត្ថតោ ព្យញ្ជនតោ ច កេវលីនោ អធិយីនោ អប្បបយោគេន។
និជ្ជាគតម្ហាតិ និប្បត្តិ គតា អម្ហា តេវិជ្ជាយ សកសមយស្ស កថនេ។

មនោកម្មតោ ហិ វត្ថុសម្បទាតិការណ្ឌបចារោយមត្ថោ វុត្ថោតិ អាហា -
“តេន សមន្នាគតោ ហិ អាចារសម្បន្នោ ហោតិ”តិ។

ខយាតីតន្តិ វុឡិបក្ខេ ឋិតន្តិ អត្ថោ។ សុក្កបក្ខចាដិបទតោ បដ្ឋាយ ហិ
ចន្នោ វុឡិតិ វុច្ចតិ, ន ខីយតីតិ។ វន្តមាណា ជនា នមក្ការំ ករោត្តិ។

អត្ថទស្សនេនាតិ វិវរណេន ទស្សនបរិណាយកដ្ឋេន លោកស្ស ចក្ខុ
ហុត្វា សមុប្បន្នំ។

៤៥៦. តិដ្ឋតុ តាវ ព្រាហ្មណចិន្តាតិ - “កី ជាតិយា ព្រាហ្មណោ ហោតិ
ឧទាហុ ភវតិ កម្មនា”តិ អយំ ព្រាហ្មណវិចារោ តាវ តិដ្ឋតុ។ ជាតិទស្សនត្ថំ
តិណារុក្ខកីដបដន្តតោ បដ្ឋាយ លោកេ ជាតិវិភង្គំ វិត្តារតោ កថេស្សមីតិ

តេសំ ចិត្តសម្បហំសនត្ថំ ទេសេតព្ពមត្ថំ បដិជាធាតិ។ តត្ថ អញ្ញមញ្ញា ហិ
ជាតិយោតិ ឥទំ ការណាវចនំ, យស្មា ឥមា ជាតិយោ នាម អញ្ញមញ្ញំ វិសិដ្ឋា,
តស្មា ជាតិវិភង្គំ ព្យាករិស្សាមីតិ។

យស្មា ឥធ ឧបាទិន្នកជាតិ ព្យាកាតព្ពកាវេន អាគតា, តស្សា បន
និទស្សនកាវេន ឥតរា, តស្មា “ជាតិវិភង្គំ ចាណាន”ន្តិ ចាឡិយំ វុត្ថំ។ តេសំ
តេសំ ចាណានំ ជាតិយោតិ អត្ថោ។ ឯវន្តំ និទស្សនំ កថេត្វា និទស្សិតព្ព
កថិយមាណេ។ តស្សាតិ វាសេដ្ឋស្ស។ កាមំ “តេសំ វេហំ ព្យក្ខិស្ស”ន្តិ ឧភោមិ
មាណាវេ និស្សាយ ទេសនា អាគតា, តថាបិ តត្ថ តត្ថ “ឯវំ, វាសេដ្ឋ,
ជាធាហិ”តិអាទិនា វាសេដ្ឋមេវ អាលបន្តោ ភគវា តមេវ ឥមិនា និយាមេន បមុខំ
អកាសិ។ តេន វុត្ថំ “តស្សាតិ វាសេដ្ឋស្ស”តិ។ ជាតិកេនោ ជាតិវិសេសោ,
ជាតិយា កេនោ ចាកដោ ភវិស្សតិ និទស្សនេន វិភូតភាវំ អាចាទិតេន
បដិញ្ញាតស្ស អត្ថស្ស វិភូតភាវាបត្តិតោ។ អាម ន វដ្ឋតីតិ កម្មនានតាយ ឯវ
ឧបាទិន្ននានតាយ បដិក្ខេបបទមេតំ, ន ពិជនានតាយ អនុបាទិន្ននានតាយ
បដិក្ខេបបទន្តិ ទស្សេតុ “កម្មំ ហិ”តិអាទិ វុត្ថំ។ តស្សត្ថោ - តំតំយោនិធិបនមត្ថំ
កម្មស្ស សាមត្តិយំ, តំតំយោនិធិនិយតា បន យេ វណ្ណាវិសេសា, តេ
តំតំយោនិសិទ្ធិយាវ សិទ្ធា ហោន្តិតិ តំ បន យោនិធិបនកម្មំ តំតំយោនិវិសិដ្ឋ-
វិសេសាភិក្ខុតាយ បយោគនិប្បត្តិយា, អសំមុច្ឆិតាយ ឯវ វា បច្ចយភ្ជុតាយ
ភវបត្តនាយ អភិសង្កតមេវាតិ វិញ្ញាតព្ពបច្ចយវិសេសេន វិនា
ជលវិសេសាភាវតោ ឯតំ សមីហិតកម្មំ បត្តនាធិហិ ច ភិន្នសត្តិតំ
វិសិដ្ឋសាមត្តិយំ វា អាបដ្ឋិត្វា ចក្កុន្ទ្រិយាធិវិសិដ្ឋជលនិព្ពត្តកំ ជាយតិ, ឯវំ
យោនិធិបនតំយោនិធិនិយតវិសេសាវហតា ហោតីតិ។ យេវេន ហិ ពិជនានតា
វិយ កម្មនានតាបិ ឧបាទិន្នកនានតាយ សិយា នុ ខោ បច្ចយោតិ ចោទនំ
បដិក្ខិបិត្វា បច្ចយវិសេសវិសិដ្ឋា កម្មនានតា បន បច្ចយោតិ និច្ឆិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

នាងវណ្ណាតិ នាងប្បការវណ្ណា។ តាលនាឡិកេរាជីនំ លោកេ
អភិញ្ញាតតិណាជាតិការតោវិសេសេន គយ្ហតិ អភិញ្ញាតសោតនយេន។
ជាតិយា ព្រាហ្មណេវាតិ អដ្ឋានបយុត្តោ ឯវ-សន្ថោ, ជាតិយាវ ព្រាហ្មណេ
ភវេយ្យតិ យោជនា។ ន ច គយ្ហតីតិ តិណារុក្ខាជីសុវិយ ព្រាហ្មណេសុ
ជាតិនិយតស្ស លិដ្ឋស្ស អនុបលព្ពនតោ,
បិវនកុញ្ញនកថនហសនាធិកិរិយាយ ព្រាហ្មណភាវេន
ឯកន្តិកលិដ្ឋនិយតាយ មន្តជ្ឈនាធិវិនា អនុបលព្ពនតោ ច។ វចីភេទេនេវាតិ
អាហាច្ឆវចនេនេវ។

ក៏ដេ បដង្កេតិអាជីសុ ជាតិនាតាលព្ពតិ អញ្ញមញ្ញលិដ្ឋវិសិដ្ឋតាទស្សនា។
កុន្តា ក៏ដកា, ខន្ធខាទកា កិបល្លិកា។ ឧប្បតិក្ខាតិ ឧទ្ទត្វា ឧទ្ទត្វា។ បដការំ
គច្ឆន្តិក វា បដង្កា, ន ខុទ្ទកចាណកា ក៏ជា នាម។ តេសម្មិ ក៏ដកានំ។

កាឡកាទយោតិ កលន្តកាទយោ។

ឧទរំយេវ នេសំ ចាទា ឧទរេនេវ សម្មជ្ឈនតោ។

សញ្ញាបុព្វកោវិធិ អនិច្ចាតិ ទស្សន្តោ “ឧទកេ”តិ អាហា យថា “វិវស្ស
ភារោវិវិយ”ន្តិ។

បត្តសមុទាយេ បក្ខសន្ថោតិ “បត្តហិយន្តិ”តិ វុត្តំ។ ន ហិ
អវយវព្យតិរេកេន សមុទាយោ អត្ថិ។

សន្ធិបេន វុត្តោ “ជាតិវសេន នាទា”តិអាទិនា។ ឯត្ថ បទតេ ទុត្តិញ្ញេយ្យំ
នត្ថិតិ សម្ពន្ធមត្តំ ទស្សតុំ “តត្រាយំ យោជនា”តិអាទិ វុត្តំ។ “ន ហិ
ព្រាហ្មណានំ ឯទិសំ សីសំ ហោតិ, ខត្តិយានំ ឯទិសន្តិ និយមោ អត្ថិ យថា

ហត្ថិអស្សមិកាជីន"ន្តិ ឥនមេវ វាក្យំ សព្ពត្ថ នេតព្ពំ។ តំ សំដ្ឋិបិទ្វា ទស្សន្តោ
“ឥមិនា នយេន សព្ពំ យោជេតព្ព”ន្តិ អាហា។

តស្សាតិ យថាវុត្ថនិកមនវចនស្ស អយំ យោជនា ឥនានិ វុច្ចមានា យោជនា
វេទិតញ្ញា។

៤៥៧. វោការន្តិ វោករណំ, យេន វិសិដ្ឋតាយ ន វោករិយតិ ជាតិកេនោតិ
អត្តោ។ តេនាហ “នានត្ថ”ន្តិ។

គោរក្ខាទិឧបដិវនេន អាជីវិបន្នោ, ហិសាទិនា សីលវិបន្នោ,
និក្ខត្តវត្ថតាទិនា អាចារិបន្នោតិ។ សាមញ្ញោជោតនាវិសេសេ និវិដ្ឋា ហោតីតិ
អាហា “គោរក្ខន្តិ ខេត្តវក្ខ”ន្តិ។ “កោតិ ហិ បថវិយា នាម”ន្តិ។ តេហិ តេហិ
ឧចាយេហិ សិក្ខិតតព្ពជ្ជន សិប្បំ, តត្ថ កោសល្លំ។ បរេសំ ឦសនជ្ជន
ហិសនជ្ជន ឥស្សោ, សោ អស្ស អត្ថីតិ ឥស្សោ យោជានីវិកោ, ឥស្សស្ស កម្មំ
បហារណំ, ឧសុំ សត្តិញ្ញា និស្សយ បវត្តា ជីវិកា ឥស្សត្ថំ។ តេនាហ
“អាវុជជីវិក”ន្តិ។ យំ និស្សយ អស្ស ជីវិកា, តនេវ ទស្សតុំ “ឧសុញ្ញា
សត្តិញ្ញា”តិ វុត្ថំ។

ព្រាហ្មំ វុច្ចតិ វេនោ, តំ អណាតិ ជានាតីតិ ព្រាហ្មណោ, ជាននញ្ញា
ចោរណោហិ ព្រាហ្មណោហិ វិហិតនិយាមេន ព្រាហ្មណោហិ កតោបសមេន
អនុដ្ឋានតបេន យថា “អាជីវសីលាចារិបន្នោ នត្ថី”តិ ព្រាហ្មណាធម្មិកេហិ
លោកិយបណ្ឌិតេហិ ច សម្បជិដ្ឋិតោ, តថា បដិបជ្ជនមេវាតិ អាហា “ឯវំ
ព្រាហ្មណាសមយេន...បេ... សាធម្មតា”តិ។ ឯវំ សន្តេតិ ឯវំ
អាជីវសីលាចារិបន្នស្ស អព្រាហ្មណាកាវេ សតិ ន ជាតិយា ព្រាហ្មណោ
ហោតិ, គុណោហិ បន អាជីវសីលាចារសម្បត្តិសង្ខារេហិ ព្រាហ្មណោ ហោតិ,

តស៊ូ គុណានំយេវ ព្រាហ្មណភាវករណតោ ចតុវណ្ណាវិភាគេ យត្ថ កត្តចិ
កុលេ ជាតោ យោ សីលាទិគុណាសម្បជ្ជតាយ គុណាវា, សោ វុត្ថលក្ខណេន
និប្បវិយាយតោ ពាហិតចាបតាយ ព្រាហ្មណភាវិ អយមេត្ថ ព្រាហ្មណភាវេ
ញាយោតិ, ឯវំ ញាយំ អត្ថតោ អាបន្នំ កត្វា។ នន្តិ តមេវ យថាវុត្ថំ ញាយំ។ យោ
ព្រាហ្មណស្ស សំវណ្ណិតាយាតិ មាតុយា ឧភតោសុជាតតាទិកុលវណ្ណេន
សំវណ្ណិតាយ បសត្ថាយ យថាវុត្ថាយ ព្រាហ្មណស្ស មាតាភវិតុំ យុត្តា,
តថាវុត្ថាយ មាតវិសម្ពុតោ។ ឯតេន ចតុន្នំ យោនីនំ យត្ថ កត្តចិ វិសេសនិជ្ជា
កតា។ តេនាហ “តត្រាបិ វិសេសេនា”តិ។ ឯវំ សាមញ្ញតោ វិសេសនិជ្ជាវសេន
“យោនីជំ មត្តិសម្ពុតំ”ន្តិ បទស្ស អត្ថំ វត្វា ឥនាទិ សាមញ្ញជាតនំ អនាទិយិត្វា
វិសេសជាតនាវសេនេវ អត្ថំ វត្ថុ “យាចាយ”ន្តិអាទិ វុត្ថំ។

បរិសុទ្ធខុប្បត្តិមគ្គសម្ពាតា យោនិ វុត្តាតិ អនុបក្កជ្ជកាវេន
បរិសុទ្ធខុប្បត្តិមគ្គសម្ពាតា យា ចាយំ យោនិ វុត្តាតិ សម្ពុតោ។ តតោបិ
ជាតសម្ពុតត្តាតិ តតោ យោនិតោ ជាតត្តា មាតាបេត្តិសម្បត្តិតោ សម្ពុតត្តា។

វិសិដ្ឋត្តាតិ សមុទាយភូតា មនុស្ស រាគាទិនាវិសិដ្ឋត្តា។ រាគាទិនា សហ
កិញ្ចនេនាតិ សកិញ្ចនោ។ តថេវ រាគាទិសម្ពាតេន បលិពោធនដ្ឋេន សហ
បលិពោធនាតិ សបលិពោធា។ សព្វគហណាបដិនិស្សគ្គេនាតិ
ឧបាទានសម្ពាតស្ស សព្វស្ស គហណាស្ស បដិនិស្សដ្ឋនេន។ យស្មា
ពាហិតចាហោ អត្ថនោ សន្តានតោ ពហិកតចាហោ, តស្មា តមហំ ព្រមិ
ព្រាហ្មណន្តិ អត្ថោ វុត្ថញោ។ ឯវុចោ ឯតិស្ស កថាយ ឧបទេសោ
នានប្បការតោ វិភត្តោ, តស្មា តត្ថ តត្ថ វុត្ថនយេនេវ វេទិតញោ។

៤៥៨. គហិតទណ្ឌោស្វតិ បរេសំ ទណ្ឌេន វិហោឋនំ អនិធាយ
អាទិន្នទណ្ឌោសុ។

៤៥៩. កិញ្ចិ គហណន្តិ តណ្ហាគាហាធិសុ កិញ្ចិ គាហំ។

យេន កាមភវេន មាណុសកេហិ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ យុញ្ញតិ, តំ
មាណុសកំ យោគំ។ “មាណុសកំ យោគ”ន្តិ ឯត្ថ ច ឯកទេសំ គហេត្វា វុត្តំ, ឯស
នយោ “ទិព្វយោគ”ន្តិ ឯត្ថាបិ។ សព្វយោគវិសំយុត្តន្តិ បទទ្ធយេន វុត្តេហិ
សព្វកិលេសយោគេហិ វិប្បយុត្តំ។

វតិន្តិ អភិវតី អាសត្តិ។ កុសលភាវនាយាតិ កាយភាវនាធិ
កុសលធម្មភាវនាយ ឧក្កល្និតំ។ វិរិយវន្តន្តិ វិរិយសព្វាវេន វិរំ និទ្ទិសតិ,
វិរភាវោ ហិ វិរិយន្តិ។

សុន្ទរំ ឋានន្តិ និព្វានំ។ សុន្ទរាយ បដិបត្តិយា អរិយបដិបត្តិយា។

និព្វត្តិន្តិ បរិយោសានំ។ អតីតេតិ អតីតកោដ្ឋាសេ។ កិញ្ចានការកោតិ
បលីពោធិហេតុក្ខតោ។

អសេក្ខេ សីលក្ខន្ធាធិកេ មហាន្តេ គុណេ។ បញ្ចន្ធមារាណំវិជិតត្តា
វិជិតវិជយំ។

៤៦០. ឥទំ អជានន្តាតិ “ជាតិយា ព្រាហ្មណោ”តិ ឥទំ លោកសមញ្ញាមត្តន្តិ
អជានន្តា។ យេ ព្រាហ្មណេសុ នាមគោត្តំ នាម តតិយំ ទិដ្ឋាភិនិវេសំ ជនេន្តិ,
សាវ នេសំ ទិដ្ឋិ។ កតំ អភិសង្កតន្តិ បរិកប្បនវសេនេវ កតំ ឋបិតំ តទុបចិតំ, ន
ហេតុបច្ចយសមាយោគេន។ សមុទ្វាតិ សមុតិយា។ កា បន សា សមុតីតិ អាហា
“សមញ្ញាយា”តិ, លោកសមញ្ញាតេនាតិ អត្ថោ។ សម្មា បន បរមត្ថតោ
អជានន្តានំ នាមគោត្តំ ឯវំ កប្បេតីតិ អាហា “នោ ចេ”តិអាធិ។ តំ បន អសន្តម្បិ
បរមត្ថតោ សន្តតាយេវ អភិនិវាសន្តិ, តេសមយំ នោសោតិ ទស្សេតុំ “ឯវំ

បកប្បីត"ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តេនាហា ភកកា - "ជនបទនិវុត្តិ នាភិទិវេសេយ្យា"តិ (ម. និ. ៣.៣៣១)។ អជានន្តា នោតិ ឯត្ថ នោ-សន្តោ អវធារណតោ - "ន នោ សមំ អត្ថិ តថាគតេនា"តិអាទិសុ (ខុ. ចា. ៦.៣) វិយាតិ អាហា "អជានន្តាវ ឯវំ វទន្តិ"តិ។

និប្បវិយាយន្តិ ការវនបុំសកនិទ្ទេសោ, និប្បវិយាយេន ឧដុកមេវាតិ អត្តោ, ន បុព្វេវិយ "យោ ហិ កោចី"តិ បរិយាយវេសេន។ "ន ជន្ទា"តិ កាថាយ បុព្វទ្ទេន ជាតិវាធំ បដិក្ខបន្តោ បដិមទ្ទេន កម្មវាធំ បតិជ្ឈបេន្តោ។ តត្ថាតិ តិស្សំ កាថាយំ។ ឧបឡកាថាយ វិត្តារណត្ថន្តិ ឧបឡកាថាយ អត្ថំ វិត្តារេតុំ "កស្សកោ កម្មនា"តិ វុត្តំ។ តត្ថ បុរិមាយ ចតុហិ ចាទេហិ, បដិមេ ទ្វីហិ ទ្វិន្ទម្បិ សាធារណតោ អត្តោវិត្តារិតោ។ តត្ថ កសិកម្មាទិទិ អាទិ-សន្តេន សិប្បកម្មវាណិជាទិ សង្គហោ។

បដិច្ចសមុប្បាទបធានវចនវិញ្ញេយ្យោ បច្ចយោ បដិច្ចសមុប្បាទសទ្ទិស្ស អត្តោ បច្ចយុប្បន្នាបេក្ខាយ ហោតីតិ អាហា - "ឥមិនា បច្ចយេន ឯតំ ហោតី"តិ។ យំ បនេត្ត វត្ថុតំ, តំ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ២.៥៧០) តំសំវណ្ណានាយព្វា (វិសុទ្ធិ. មហាជ. ២.៥៧០) វុត្តនយេន វេទិតតំ។ សម្មាធាវមាធារហកុលេតិ សម្មាធារហេ ខត្តិយាទិកុលេ, អវមាធារហេ ចណ្ណាលាទិកុលេ កម្មវេសេន ឧបបត្តិ ហោតិ កម្មស្ស វិបច្ចមាណោកាសករតាយ វិនា តាទិសាយ ឧច្ចនិចកុលនិព្ពត្តិយា អភាវតោ។ អឡនលិទ្ធពាទិ អញ្ញាបិ ហីនបណីតតា។

កម្មនាតិ ចេត្ត យថា លោកបជាសត្តសន្តេហិ ឯកោ ឯវត្តោ វុត្តោ, ឯវំ សេសសន្តេហិបិ, អនិប្បាយវិសេសោ បន តត្ថ អត្ថីតិ ទស្សេតុំ "បុរិមបទេន ចេត្តា"តិអាទិ វុត្តំ។ នាយំ លោកោ ព្រហ្មនិម្មិតោ កម្មេន ឧប្បជ្ឈនតោ។ ន ហិ សន្និហិតការណានំ ជលានំ អញ្ញេន ឧប្បត្តិទិដ្ឋិ យុដ្ឋតិ។ តេនាហា "ទិដ្ឋិយា

បដិសេធាវេទិតញ្ចា"តិ។ យំ បនេត្ត វត្តព្នំ តំ
វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណានាធិស្សវត្តនយេន វេទិតព្នំ។ តថា លោកស្ស បឋមប្បត្តិ ន
ព្រហ្មនាតិ "កម្មនា ហិ តាសុ តាសូ"តិអាធិ វុត្តំ។ តតិយេន "អយំ លោកោ
អាធិតោ បកុតិ បកវកម្មនា វត្តតិ"តិ វុត្តមត្តំ និគមេតិ។ វុត្តស្សេវ វត្តស្ស
សូចនញ្ចិ និគមនំ។ តំ បន និយមត្តំ ហោតីតិ អាហា "កម្មនេវ ពន្ធា ហុត្វា
បវត្តន្តិ, ន អញ្ញថា"តិ។ ចតុត្ថេន បនេន។ យាយតោតិ គច្ឆតោ។ និព្ពត្តតោតិ
និព្ពត្តន្តស្ស។ បវត្តតោតិ បវត្តន្តស្ស។

ធុតធម្មាវិសេសតោ តណ្ហាយ សន្តត្តវសេន វត្តន្តិ អាហា "តបេនាតិ
ធុតធម្មតបេនា"តិ។ មេដុនវិវតិ វិសេសតោ ព្រាហ្មណានំ ព្រហ្មចរិយន្តិ សា ឥធន
ព្រហ្មចរិយេនាតិ អធិប្បតាតិ អាហា "ព្រហ្មចរិយេនាតិ មេដុនវិវតិយា"តិ។
ឯតេនាតិ ឥមិនា "តបេនា"តិអាធិហិ ចត្វហិ បនេហិ វុត្តេន។ សេដ្ឋេនាតិ
ឧត្តមេន។ សំកិលេសវិសុទ្ធិយា បរិសុទ្ធនេ។ ព្រហ្មន្តិ ព្រហ្មការំ សេដ្ឋការំ។ សោ
បនេត្ត អត្ថតោ ព្រាហ្មណភារោតិ អាហា "ព្រាហ្មណភារំ អារហតិ"តិ។

ព្រហ្មា ច សក្កោ ចាតិ សក្កកុកានំ សក្កោ សក្កេនបិ គុកាតព្ពតោ,
ព្រហ្មកុកានំ ព្រហ្មា ព្រហ្មនាបិ គុកាតព្ពតោ។ វិជានតន្តិ
បរមត្ថព្រាហ្មណស្ស វិសេសំ ជានន្តានំ វិញ្ញនំ។ អវិញ្ញនោ ហិ អប្បមាណំ។
តេនាហា - "បណ្ឌិតាន"ន្តិ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

វាសេដ្ឋសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៩. សុកសុត្តវណ្ណនា

៤២២. តុទិសញ្ញាតោ គាមោ និគមោ ឯតស្សាតិ តោទេយ្យោ, តស្ស
អត្តជា តោទេយ្យបុត្តោតិ អាហា "តុទិគាមា"តិអាធិ។ អារាជកោតិ

សំរាងកោ។ ធម្មនិសន្និយស្នា សម្មាទានេន បរិបូរណេន ឥច្ឆិតា, តស្មា វុត្ថំ
“សម្មាទាកោ បរិបូរកោ”តិ។ ញាយតិ និច្ចយេន គមេតិ និព្វានំ, តំ វា ញាយតិ
បដិវិជ្ជិយតិ ឯតេនាតិ ញាយោ, តតោ ឯតស្ស សម្មាទកហេតុភាវតោ
ញាយោ ធម្មា អរិយមគ្គោ តំ ញាយំ ធម្មំ។ តេនាហ “ការណធម្ម”ន្តិ។ អនវដ្ឋន្តិ
អវដ្ឋបដិបក្ខំ។

៤៦៣. វដ្ឋចារកតោ និយ្យាតីតិ និយ្យានិកំ ឦញការស្ស រស្សត្ថំ យ-ការស្ស
ច ក-ការំ កត្វា។ និយ្យានេ វា និយុត្ថំ, និយ្យានំ សីលន្តិ វា និយ្យានិកំ,
តប្បដិបក្ខតោ អនិយ្យានិកំ។ សា បន អត្ថតោ អកុសលកិរិយាតិ អាហ
“អកុសលបដិបទ”ន្តិ។

ពហុភាវវាចកោ ឥធម មហាសន្នោ “មហាជនោ”តិ អាទីសុវិយាតិ អាហ
“មហាន្តេហិ ពហូហិ”តិ។ អត្ថោតិ បយោជនំ។ មហាន្តានីតិ ពហុលានិ។ កិច្ចានីតិ
កាតព្វានិ។ អធិការណានីតិ អធិការជីវិការូចានិ។ យរាវាសកម្មមេវ
បញ្ចពលិករណទសអត្ថជ្ជានភាវតោ លោកយាត្រាយ ច
សម្បវត្តិជ្ជានភាវតោ ជីវិតវុត្តិយា វា ហេតុភាវតោ យរាវាសកម្មជ្ជានំ។

“អប្បកេនបិ មេធាវី, ចាតតេន វិចក្ខុណោ;
សមុដ្ឋាបេតិ អត្តានំ, អណ្តំ អគ្គីវ សន្ទម”ន្តិ។ (ជា. ១.១.៤);

តាថាយ វុត្ថនយេន ចូឡន្តេវាសិកស្សរិយ។

៤៦៤. អយោនិសោ បវត្ថុតំ វាលិដ្ឋកម្មំ រិយ អចាយភូតំ កសិកម្មំ
និទស្សនភាវេ បេត្វា អយោនិសោមនសិករណាវសេន បវត្ថំ យរាវាសកិច្ចំ
សន្ធាយាហ - “យថា កសិ...បេ.... ឯវំ យរាវាសកម្មជ្ជានម្បី”តិ។
ព្រាហ្មណភត្តោ អហោសីតិ សោ កិវ ពហូ ព្រាហ្មណេ ធនំ ទត្វា យញ្ញំ

ការស្រី។ ឧបរីតិ “ឧបរី ឧបជ្ជាតិ វិទេហី” តិ ព្រាហ្មណេហិ អត្ថនោ សមយេន
អាចិត្តាបិ តោបិ យថា ឧបជ្ជិតមេវ កថេត្វា កាលំ កត្វា និរយេ និព្ពត្តោ, អថ
ព្រាហ្មណា - “ឥមិនា អម្ពាភំ យញ្ញោ ទោសោ ទិន្នោ” តិ កុដ្ឋិវា តស្ស កឡេវរំ
សុសានំ នេតុំ នាទំសុ។ អថស្ស ញាតកេហិ សហស្សេ ទិន្នេ តំ សហស្សំ
គហេត្វា គហេតោ នីហរីតុំ អទំសុ។ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ធន្តីស
ឥត្តិយោ “ឯកា វត្ថុំ អទាសិ, ឯកា គន្ធី, ឯកា សុមនមាល” ត្ថិ អាទិនា តំ តំ
ទានមយំ បុញ្ញំ កត្វា អាយុបរិយោសានេ តាវតីសតវនេ សក្កស្ស ទេវវញ្ញោ
បរិចារិកា ហុត្វា និព្ពត្តិសុ សហស្សអន្ធរាបរិវារិកា, សក្កស្ស ទេវវញ្ញោ
វេជយន្តវេ បេសេត្វា បក្កោសាបិ តេន គុត្តិលាចរិយភូតេន មហាពោធិសត្តេន
បុច្ឆិតា តំ តំ អត្ថនា កតំ បុញ្ញំ ព្យាករីសុ។ តំ សន្ធាយ វុត្ថំ “សកលាយ
គុត្តិលវិមានកថាយ ទីបេតត្ថ” ត្ថិ។ វណិជ្ជកម្មជ្ជានំ វិបជ្ជមានន្តិ ឯត្ថ តស្ស
វិបជ្ជមានាការោ ហោជ្ជា វុត្តោ។ ឯវំ បព្ពត្តកម្មជ្ជានម្បិ វិបជ្ជមានំ អប្បដលំ
ហោតីតិ អានេត្វា សម្ពុត្តោ។ សីលេសុ អបរិបូរការិ នោតិ អាទិ តស្ស
វិបជ្ជនាការទស្សនំ។ ឈានាទិសុខន្តិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តេន
អភិញ្ញាវិបស្សនាទិសុខស្ស វិយ សព្វាហារិហិ សទ្ធិ សីលសម្បទាទិសុខស្ស
សង្កហោ ទដ្ឋញ្ញោ។ អរហត្តម្បិ ចាបុណាតិ បគេវ សេក្ខបុព្វជ្ជនសម្បត្តិយោតិ
អធិប្បាយោ។

ចាគសីសេនាតិ បធានភូតេន ចាគេន ទានេន តំ អវស្សយំ កត្វា។ ឯត្ថ តេ
នកោចិ អដាសុកភារោតិ។ ឧដុកំ កត្វា អវិរុទ្ធី កត្វា, សម្បយោដេត្វាតិ
អត្ថោ។ តបចរិយន្តិ អគ្គិបរិចរណំ, តបចរិយញ្ច ព្រាហ្មចរិយគ្គហណា
ទុដ្ឋល្អភាវតោ។

៤៦៦. អជាធនភាវន្តិ អសត្តញ្ញការំ។ ភគវតោ បន សត្តញ្ញភារោ សនេវកេ
លោកេ ជលតលេ បក្ខិត្តតេលំ វិយ បត្តិវត្វា បិតោ, ន មេ ឥទំ បតិរូបំ, តតោ
បរិវត្តិស្សមីតិ “ព្រាហ្មណោ, ភោ, គោតមា”តិអាទិមាហ។ បច្ឆាហិវតុំ
បដិបក្ខេន អបហិវតុំ។ សេតចោក្ខវសធិសោតិ បុណ្ណវិកបត្តសធិសវណ្ណោ។
សុវដ្តិតាតិ វដ្តការយុត្តជ្ជានេ សុវដ្ឋា។ នាមកំយេវាតិ នាមមត្តមេវ
វចនមត្តមេវ។ តថាភូតានំ ភាវស្សបិ អភាវេន និហំនំ នាម ហោតិ, នាម-
សន្តោ និហំនបរិយាយោ។ តេនាហ - “លាមកំយេវា”តិ។

៤៦៧. កតមា វាចា តេសំ សេយ្យេតិ តេសំ ចង្គិយាធិនំ
ព្រាហ្មណមហាសាលានំ វុទ្ធមានិភាគាសុ វាចាសុ កតមា វាចា សេយ្យេតិ។
“សេយ្យា”តិ លិង្គិវិបល្លាសេន វុត្តំ។ សម្មតិយាតិ អវិលង្គិតសាធុមរិយាធាយ
លោកសម្មតិយា។ តេនាហ “លោកវេហារេនា”តិ។ មន្តាតិ មន្តាសម្ពាតាយ
បញ្ញាយ មន្តេត្វា ជាតិត្វា។ តេនាហ “តុលយិត្វា”តិ។ អត្ថសំហិតន្តិ
ហេតុសញ្ញាតំ។ តំ បន ឯកំសតោ យុត្តិយុត្តំ ហោតិ តិ អាហ -
“ការណនិស្សិត”ន្តិ។ អាវុតោតិអាទីសុ អាទិតោ អភិមុខំ ញ្ញាណគតិយា
វិពន្ធនេន អាវុតោ, អាវិរិយេនវិសេសតោ ញ្ញាណគតិយា និពន្ធនេន និវុតោ, ឯវំ
ឱដុដោ បលិតុណ្ណិតោ។ បរិយោនន្ទោតិ សមន្តតោ ឱនន្ទោ ធានិតោ។ តេនាហ
“បលិវេបិតោ”តិ។

៤៦៨. សចេ ឯតំ ការណមត្តិតិ “និស្សជ្ជតិណាកដ្ឋបាធានោ អត្តិ ជលតី”តិ
ឯតំ ការណំ សចេ អត្តិ យទិ សិយា, សោ អបរោ តិណាកដ្ឋបាធានោ អត្តិ យទិ
ភវេយ្យ។ សនោសោ សាធិនេវា សបរិក្កិលេសោ។ បរិសុទ្ធាតិ
ឧបក្កិលេសាភាវេន សត្តសោ សុទ្ធា។ ជាតិ អាទីនំ អភាវេនាតិ ជាតិបច្ឆយានំ
កម្មកិលេសានំ និគ្គមេន។

៤៦៩. ន ធិត្ថលា តិដ្ឋន្តីតិ តត្ថ ប ក្ខិបិតព្ភស្ស លព្ភមានត្តា យថាបញ្ញត្តំ
ហុត្វា ធិត្ថលា អកម្មិយា ន តិដ្ឋន្តី។ តំ ឆោសំ តំ ឧនតាឆោសំ។

អញ្ញស្មី អសតីតិ អត្ថកញ្ញកមុសាវាទេ អសតិ។ សោ ហិ អត្ថនោ
សន្តកស្ស អនាតុកាមតាទិវសេន បវត្ថស្ស អកម្មបធម្មត្ថស្ស
មុសាវាទការស្ស វិបរិកោ អញ្ញោ ឥធ អធិប្បតោ។ តថា ហិ ឥតរោ
យេតុយ្យេន វឌ្ឍញ្ញិតព្ភតោ វេហិវតព្ភតោ វឌ្ឍញ្ញកមុសាវាទោតិ អាហា។ ន
កនាចិ មុសាវាទីតិ ទ្វេ កថា ន កថេន្តី។ ពាហិវកានំ អនវជ្ជតបសម្មតាយបិ
និស្សិតោតិ វត្ថុំ អាហា “សីលវា តបនិស្សិតកោ ហោតិ”តិ។ វិវជមុខា
មន្តជ្ឈេនមណ្ឌិតា សព្ភសោ សជ្ឈាយា ហោន្តិ, ន ឥតរេតិ អាហា “បព្ពជិតា និច្ចំ
សជ្ឈាយន្តី”តិ។

៤៧០. ចិវំ ធិត្ថន្តោតិ និគ្គតោ ហុត្វា ចិវកាលេ។ ន សព្ភសោ បច្ចក្ខា ហោន្តិ
សតិសម្មាហតោ មគ្គានញ្ញា អញ្ញថា ករណតោ។ ចិវាយិតត្ថន្តិ “អយំ
មគ្គោ”តិ កថនស្ស ចិវាយនំ។ វិត្ថាយិតត្ថន្តិ អសប្បជីកានំ។ តំ បន សឧបមាហា
ទស្សេតុ “យថា”តិអាទិ វុត្ថុ។

ពលសម្មន្នោតិ កាយពលេន សមន្នាគតោ។ បមាណកតំ កម្ពំ នាម
បមាណករានំ រាគាទិកិលេសានំ អវិត្ថម្ពិតត្តា “បមាណកតំ កម្ពំ នាម
កាមាវចរ”ន្តិ អាហា, តេសំ បន វិត្ថម្ពិតត្តា វុត្ថុ “អប្បមាណកតំ កម្ពំ នាម
រូចារូចាវចរ”ន្តិ។ តត្ថាបិ វិសេសតោ អប្បមញ្ញការវា សម្ពវតីតិ អាហា
“តេសុបិ”តិអាទិ។ និវហកត្តា យថា អប្បមាណសមញ្ញា លព្ភតិ, តំ ទស្សេតុ
“បមាណំ...បេ... វុច្ចតី”តិ អាហា។ ន ឌីហិយតិ ន តិដ្ឋតិ កត្វបចិតម្មិ
កាមាវចរកម្ពំ យថាធិគតេ មហគ្គតជ្ឈានេ អបរិហិណេ តំ អភិភវិត្វា
អាសីទេត្វា បស្សេ ឌីហិយកំ កត្វា បដិសន្ធិ ទាតុំ សមត្ថភាវេន ន តិដ្ឋតិ។

លត្តិតុត្តិ អារិវត្តំ។ ឋានតុត្តិ បតិជ្ជាតុត្តំ។ ជីវិតាតិ បដិច្ចវិត្តា។ បរិយាទិយិត្តាតិ
តស្ស សាមត្តិយំ ខេបេត្តា។ កម្មស្ស បរិយាទិយនំ នាម
វិទាកុប្បាទពន្ធនមេវាតិ អាហា - “តស្ស វិទាកំ បដិពាហិត្តា”តិ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

សុភសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

១០. សង្គារវសុត្តវណ្ណនា

៤៧៣. អភិប្បសន្នាតិ អភិសមេច្ច បសន្នា។ តេនាហា -
“អវេច្ចប្បសាទវសេន បសន្នា”តិ។ ព្រាហ្មណ៍វិគតមលមច្ឆេតាយ “តុយ្ហំ
ទេយ្យធម្មំ រុច្ឆនកជ្ជានេ ទេហី”តិ អាហា។ មគ្គេនេវ ហិស្សា មច្ឆរិយស្ស
បហីនត្តា ពុទ្ធបក្ខព្រាហ្មណបក្ខវសេន ឧភតោបក្ខិកា។

កឹស្វតិ កិន្តិ បុច្ឆាវចនំ។ ធម្មា អនាទិយិត្តាវិនាសេត្តា។ សុខំ សេតីតិ
ចិត្តសន្តាថាភាវេន សុខេន សុបតិ។ ន សោចតីតិ តតោ ឯវ សោកំ នាម
វិនាសេតិ។ កោធន្តិ កុដ្ឋនលក្ខណំ កោដំ។ ធម្មា សមុច្ឆិន្ទិត្តា។ សុខំ សេតីតិ
កោធបរិឡាហេន អបរិឡាយមាទត្តា សុខំ សុបតិ។ កោធវិនាសេន
វិនដ្ឋនោមនស្សត្តា ន សោចតិ។ វិសម្មលស្សាតិ ទុក្ខវិចាកស្ស។ មធ្យត្តស្សាតិ
អក្កោសកស្ស បច្ចក្កោសនេន, បហារកស្ស បដិប្បហារណេន យំ សុខំ
ឧប្បជ្ជតិ, តំ សន្ធាយេវ “មធ្យត្តា”តិ វុត្តោ។ ឥមស្មិញ្ញី ឋានេ បរិយោសានំ
“អត្ថ”ន្តិ វុត្តំ។ អរិយាតិ ពុទ្ធាទយោ អរិយា។

បញ្ចំ កថេសីតិ ព្រាហ្មណោ កិវ ចិន្តេសិ - “សមណោ តោតមោ
លោកបូជិតោ, ន សក្កាយំ វា តំ វា វត្តា សន្តរុត្តំ, ឯកំ សណ្ឋាបញ្ចំ
បុច្ឆិស្សមី”តិ។ សោ ឯកំ បុច្ឆាកាថំ អភិសម្ព័រិត្តា “សចេ អសុកស្ស នាម វចំ

រោចមីតិ វត្តតិ, យេ តុយ្ហំ ន រុច្ឆន្តិ, តេ មារេតុកាមាសិ, លោកវាយ ឧប្បន្នោ
កី តុយ្ហំ សមណភារេនាតិ និគ្គហោស្សមិ។ សចេ ន កស្សចិ វងំ រោចមីតិ
វត្តតិ, អថ នំ តុំ រាគាជីនម្យំ វងំ ន ឥច្ឆសិ, តស្មា សមណោ ហុត្វា
អាហិណ្ឌាសីតិ និគ្គណ្ហាស្សមីតិ ឥមំ ឧកតោកោជិកំ បញ្ចំ បុដ្ឋោ សមណោ
គោតមោ នេវ គិលិតុំ ន ឧគ្គិលិតុំ សក្ខិស្សតី" តិ ឯវំ ចិន្តេត្វា ឥមំ បយ្ហំ បុច្ឆិ។
តស្ស ភគវា អជ្ឈាសយានុរូបំ កថេសិ។ សោ បញ្ចព្យាករណោន អាវាជិតចិត្តោ
បព្ពដ្ឋំ យាចិ។ សត្តា តំ បញ្ចាជេសិ, សោ បព្ពដ្ឋាកិច្ចំ មត្តកំ ចាបេសិ។ តេន វុត្តំ
“បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តោ” តិ។

អវក្ខតាតិ អធាក្ខតា។ អធាភារោ សត្តានំ អវឡិ អវមជ្ឈលន្តិ អាហា -
“អវឡិក្ខតា អវមជ្ឈលក្ខតាយេវា” តិ។ បរិក្ខតាតិ បរិកវប្បត្តា។ វិជ្ជមានានន្តិ
ចាឡិយំ អនាធរេ សាមីវចនន្តិ តទត្ថំ ធស្សេន្តោ “វិជ្ជមានេសូ” តិអាហា។ បកដ្ឋំ,
បវឡំ វា ញាណន្តិ បញ្ញាណន្តិ ភគវតោ ញាណំ វិសេសេត្វា វុត្តំ។

៤៧៤. អភិជាតិតាតិ អភិវិសិដ្ឋេន ញាណោន ជាតិតា។ វោសិតវោសានាតិ
កតករណីយតាយ សព្ពសោ បរិសោសិតនិដ្ឋា។ ចារមិសដ្ឋាតន្តិ
បរមុក្កំសភាវតោ ចារមីតិ សដ្ឋាតំ។ តេនាហា “សព្ពធម្មានំ ចារក្ខត” តិ។
ព្រហ្មចរិយស្សតិ សាសនព្រហ្មចរិយស្ស អាទិក្ខតំ។ តេនាហា “ឧប្បាទកា
ជនកា” តិ។ “ឥធមេវំ ភវិស្សតិ ឥធមេវ” តិ តក្កនំ តក្កោ, សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ
តក្កិ។ យស្មា សោ តំ តំ វុត្តំ តថា តថា តក្កិត្វា កណ្ហាតិ, តស្មា វុត្តំ
“តក្កតាហី” តិ។ វីមំសនសីលោ វីមំសី បច្ចក្ខត្វាមត្តំ វីមំសនក្ខតាយ បញ្ញាយ
កេវលំ វីមំសនតោ។ តេនាហា “បញ្ញាចារំ ចរាបេត្វា ឯវំវាជី” តិ។
យថាវុត្តតក្កិវីមំសីភារេន តក្កបរិយាហាតំ វីមំសានុចរិតំ សយំបដិកានំ
ឯវមេតន្តិ វត្វា។

២៨៥. អដ្ឋិតបធានវត្តិ អញ្ញត្ថ កិស្មិញ្ចី បុគ្គលេ អដ្ឋិតបធានវត្តំ
អនញ្ញសាធារណំ ភោតោ គោតមស្ស បធានំ អហោសិ។ សប្បុរិសបធានវត្តំ
អហោសិ សប្បុរិសបធានវត្តាធិកតានំ ឯតាធិសានំ អរហតំ
អច្ឆរិយបុគ្គលានំយេវ អាវេណិកបធានវត្តំ អហោសិ។ អជានន្តោវ
បកាសេតីតិ អយំ បុច្ឆិតមត្តំ សយំ បច្ឆកូតោ អជានន្តោ ឯវ កេវលំ សទ្ធិំ
ឧប្បាទេត្វាវ បកាសេសីតិ សញ្ញាយ អាហា។ អជាននភាវេ សន្តតិ ឥមេ
អធិទេវាតិ បច្ឆកូតោ ជាននេ អសតិ។ បណ្ឌិតេន មនុស្សនាតិ
លោកវោហារកុសលេន មនុស្សេន, ត្វំ បន លោកវោហារេបិ អកុសលោ។
វេនតតញ្ចី អជានន្តោ យំ កិញ្ចី វេនតិ។ ឧច្ឆេន សម្មតត្ថិ ឧច្ឆំ សុចាកជំ សព្វសោ
តរុណាធារកេហិបិ សម្មតំ។ ញាតមេតំ យទិទំ អត្ថិ ទេវាតិ។ តេនាហ
“សុសុទ្ធារកាបី”តិអាទិ។ ទេវាតិ ឧបបត្តិទេវា។ អធិទេវា នាម សម្មតិទេវេហិ
អធិកទេវាតិ កត្វា, តទញ្ញេ ច មនុស្សេ អធិកភាវេ កិមេវ វត្តត្ថំ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

បបញ្ចាសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

សង្ការវសុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

និដ្ឋិតា ច ព្រាហ្មណាវគ្គវណ្ណនា។

មជ្ឈិមបណ្ណាសដីកា សមត្តា។

